

YIL:7 SAYI:13 KASIM 2021
YEAR:7 ISSUE:13 NOVEMBER 2021

ÜSKÜDAR ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL
BİLİMLER
DERGİSİ

ÜSKÜDAR UNIVERSITY JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES

ÜSKÜDAR ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER DERGİSİ (ÜSBİD)
Yıl 7 • Sayı 13 • Kasım 2021 • ISSN: 2459-0223 • Çevrimiçi ISSN: 2717-7769

SAHİBİ

Üsküdar Üniversitesi Adına
A. Furkan Tarhan

EDİTÖRLER

Prof. Dr. Deniz Ülke Arıboğan
Prof. Dr. Sevil Atasoy

EDİTÖR YARDIMCISI

Dr. Öğr. Üyesi Uygur Aydemir

YAYIN KURULU

Prof. Dr. Amr Abdalla, University for Peace
Prof. Dr. Wolfgang Gieger, Friedrich Schiller Jena Üniversitesi
Prof. Dr. Soner Karagül, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Prof. Dr. Hasan Köni, İstanbul Kültür Üniversitesi
Prof. Dr. Adnan Ömerustaoğlu, Birüni Üniversitesi
Prof. Dr. Cumhur Taş, Üsküdar Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Vanessa Tinker, Collegium Civitas

İNGİLİZCE İÇERİK EDİTÖRLERİ

Öğr. Gör. Hüsna Yıldırım
Arş. Gör. Cansu Civan

İSTATİSTİK EDİTÖRÜ

Arş. Gör. Elif Kurtuluş

YAZI KURULU

Arş. Gör. Cemal Cem Anarat
Arş. Gör. Salih Bilgin
Arş. Gör. Bengi Çakmak
Arş. Gör. Doğan Demirkıran
Arş. Gör. Elif Kurtuluş

BASKI

Armoni Nuans Görsel Sanatlar ve İletişim Hizmetleri San. Tic. A.Ş.
Tavukçuyolu Cad. Palas Sok. No:3 Y. Dudullu – Ümraniye/İSTANBUL
Tel: 0216 540 36 11

Baskı Tarihi: Kasım 2021

GRAFİK UYGULAMA

Bülent Tellan

YAZIŞMA VE HABERLEŞME ADRESİ

Altunizade Mh. Kısıklı Cd. No: 20 Güney Yerleşkesi E Blok 34674
Üsküdar / İstanbul / TÜRKİYE
Telefon: +90 216 400 22 22 / Dahili: 2341
E-posta: uusb@uskudar.edu.tr
www.uskudar.edu.tr

Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, yılda iki kez Mayıs ve Kasım aylarında yayımlanan hakemli bir dergidir. Makalelerdeki düşünce, görüş ve varsayımlar eser sahiplerine aittir; Üsküdar Üniversitesi sorumlu tutulamaz.

ÜSKÜDAR UNIVERSITY JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES (JOSOC)
Year 7 • Issue 13 • November 2021 • ISSN: 2459-0223 • Online ISSN: 2717-7769

OWNER

On behalf of Üsküdar University
A. Furkan Tarhan

EDITORS

Prof. Deniz Ülke Arıboğan, Ph.D.
Prof. Sevil Atasoy, Ph.D.

VICE EDITOR

Asst. Prof. Uygur Aydemir, Ph.D.

EDITORIAL BOARD

Prof. Amr Abdalla Ph.D., University for Peace
Prof. Wolfgang Gieler Ph.D., Friedrich Schiller Jena University
Prof. Soner Karagül, Ph.D., Çanakkale Onsekiz Mart University
Prof. Hasan Köni, Ph.D., İstanbul Kültür University
Prof. Adnan Ömerustaoğlu, Ph.D., Birüni University
Prof. Cumhur Taş, Ph.D., Üsküdar University
Asst. Prof. Vanessa Tinker Ph.D., Collegium Civitas

ENGLISH CONTENT EDITORS

Inst. Hüsna Yıldırım
Res. Asst. Cansu Civan

STATISTICS EDITOR

Res. Asst. Elif Kurtuluş

PUBLICATION BOARD

Res. Asst. Cemal Cem Anarat
Res. Asst. Salih Bilgin
Res. Asst. Bengi Çakmak
Res. Asst. Doğan Demirkıran
Res. Asst. Elif Kurtuluş

PRINTED BY

Armoni Nuans Görsel Sanatlar ve İletişim Hizmetleri San. Tic. A.Ş.
Tavukçuyolu Cad. Palas Sok. No:3 Y. Dudullu – Ümraniye/İSTANBUL
Tel: 0216 540 36 11

Published in November 2021

GRAPHICS APPLICATION

Bülent Tellan

CORRESPONDENCE AND COMMUNICATION

Altunizade Mh. Kısıklı Cd. Güney Campus Block E No: 20 34674
Üsküdar / İstanbul / TÜRKİYE
Telephone: +90 216 400 22 22 ext: 2341
E-mail: uusb@uskudar.edu.tr
www.uskudar.edu.tr

Üsküdar University Journal of Social Sciences is an academic peer-reviewed journal and published biannually in May and November. The opinions, thoughts and proposals within the articles are but reflections of the authors and do not, in anyway, represent those of the Üsküdar University.

DANIŞMA KURULU

- Prof. Dr. Sevil Atasoy, Üsküdar Üniversitesi
- Prof. Dr. İsmail Dalay, Üsküdar Üniversitesi
- Prof. Dr. Barış Erdoğan, Üsküdar Üniversitesi
- Prof. Dr. Mohammad Faghfoory, George Washington Üniversitesi
- Prof. Dr. Nazife Güngör, Üsküdar Üniversitesi
- Prof. Dr. Şükrü Sina Gürel, Atılım Üniversitesi
- Prof. Dr. Ragıp Kutay Karaca, İstanbul Aydın Üniversitesi
- Prof. Dr. İsmail Arda Odabaşı, İbn Haldun Üniversitesi
- Prof. Dr. Ümit Özdağ, 21. Yüzyıl Türkiye Enstitüsü
- Prof. Dr. İbrahim Özdemir, Üsküdar Üniversitesi
- Prof. Dr. Selahattin Sarı, Beykent Üniversitesi
- Prof. Dr. Ahmet Güner Sayar, Beykent Üniversitesi
- Prof. Dr. Ebulfez Süleymanlı, Üsküdar Üniversitesi
- Prof. Dr. Nevzat Tarhan, Üsküdar Üniversitesi
- Prof. Dr. Mehmet Bülent Uludağ, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi
- Doç. Dr. İbrahim Arslan, Üsküdar Üniversitesi
- Doç. Dr. Sevtap Demirci, Boğaziçi Üniversitesi
- Doç. Dr. Ateş Uslu, İstanbul Üniversitesi
- Doç. Dr. Hadiye Yılmaz Odabaşı, Üsküdar Üniversitesi
- Dr. Öğr. Üyesi Atahan Birol Kartal, Beykent Üniversitesi

**Liste soy isimlerine göre alfabetik olarak düzenlenmiştir.*

ADVISORY BOARD

- Prof. Sevil Atasoy, Ph.D., Üsküdar University
- Prof. İsmail Dalay, Ph.D., Üsküdar University
- Prof. Barış Erdoğan, Ph.D., Üsküdar University
- Prof. Mohammad Faghfoory, Ph.D., George Washington University
- Prof. Nazife Güngör, Ph.D., Üsküdar University
- Prof. Şükrü Sina Gürel, Ph.D., Atılım University
- Prof. Ragıp Kutay Karaca, Ph.D., İstanbul Aydın University
- Prof. İsmail Arda Odabaşı, Ph.D., İbn Haldun University
- Prof. Ümit Özdağ, Ph.D., 21st Century Turkey Institute
- Prof. İbrahim Özdemir, Ph.D., Üsküdar University
- Prof. Selahattin Sarı, Ph.D., Beykent University
- Prof. Ahmet Güner Sayar, Ph.D., Beykent University
- Prof. Ebulfez Süleymanlı, Ph.D., Üsküdar University
- Prof. Nevzat Tarhan, Ph.D., Üsküdar University
- Prof. Mehmet Bülent Uludağ, Ph.D., İzmir Kâtip Çelebi University
- Assoc. Prof. İbrahim Arslan, Ph.D., Üsküdar University
- Assoc. Prof. Sevtap Demirci, Ph.D., Boğaziçi University
- Assoc. Prof. Ateş Uslu, Ph.D., İstanbul University
- Assoc. Prof. Hadiye Yılmaz Odabaşı, Ph.D., Üsküdar University
- Asst. Prof. Atahan Birol Kartal, Ph.D., Beykent University

**The list is in alphabetical order according to surnames.*

BU YILIN HAKEMLERİ

Prof. Dr. Yücel Acer, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi
Prof. Dr. Yusuf Adıgüzel, Sakarya Üniversitesi
Prof. Dr. Deniz Ülke Arıboğan, Üsküdar Üniversitesi
Prof. Dr. Havva Kök Arslan, Üsküdar Üniversitesi
Prof. Dr. Barış Erdoğan, Üsküdar Üniversitesi
Prof. Dr. Ali Ergur, Galatasaray Üniversitesi
Prof. Dr. Hıdır İlyas Göz, Üsküdar Üniversitesi
Prof. Dr. Soner Karagül, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Prof. Dr. Belma Oğul Kurtişoğlu, İstanbul Teknik Üniversitesi
Doç. Dr. Öner Akgül, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi
Doç. Dr. Tuğba Altıntaş, Üsküdar Üniversitesi
Doç. Dr. Melih Görgün, Yeditepe Üniversitesi
Doç. Dr. Nazife Karadağ, Adıyaman Üniversitesi
Doç. Dr. Hamdi Özdiş, Düzce Üniversitesi
Doç. Dr. Hadiye Yılmaz Odabaşı, Üsküdar Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Ayşegül Balta Özgen, Üsküdar Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Özen Baş, Kadir Has Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Yüksel Bekaroğlu Doğan, Üsküdar Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Gülmire Berdaş, İstanbul Aydın Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Haktan Birsell, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Turan Cavlan, Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Turan Çağlar, İstanbul Aydın Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Ayla Deniz, Ankara Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Ersin Diker, Gümüşhane Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Canan Öykü Dönmez Kara, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Esra Ekinci, Yaşar Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Pervin Ersoy Ataç, Yaşar Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Nevzat Gencer, Hitit Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Gökser Gökçay, Üsküdar Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Zeynep Gümüş Demir, Üsküdar Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Esra Işık, Üsküdar Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Hamoon Khelghat Doost, Üsküdar Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Özker Kocadal, Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Şahide Güliz Kolburan, İstanbul Aydın Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Meltem Narter, Üsküdar Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Ercan Öge, İstanbul Aydın Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Yeliz Sariöz Gökten, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Nihal Toros Ntapiapis, Üsküdar Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Burcu Türk, Haliç Üniversitesi
Öğr. Gör. Dr. Ceyhun Çiçekçi, Bandırma Onyedil Eylül Üniversitesi
Arş. Gör. Dr. Halil İbrahim Erol, Kırklareli Üniversitesi
Arş. Gör. Dr. Muhammet Fatih Özkan, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi

**Liste soy isimlerine göre alfabetik olarak düzenlenmiştir.*

REFEREES FOR THIS YEAR

Prof. Yücel Acer, Ph.D., Ankara Yıldırım Beyazıt University
Prof. Yusuf Adıgüzel, Ph.D., Sakarya University
Prof. Deniz Ülke Arıboğan, Ph.D., Üsküdar University
Prof. Havva Kök Arslan, Ph.D., Üsküdar University
Prof. Barış Erdoğan, Ph.D., Üsküdar University
Prof. Ali Ergur, Ph.D., Galatasaray University
Prof. Hıdır İlyas Göz, Ph.D., Üsküdar University
Prof. Soner Karagül, Ph.D., Çanakkale Onsekiz Mart University
Prof. Belma Oğul Kurtişoğlu, Ph.D., İstanbul Technical University
Assoc. Prof. Öner Akgül, Ph.D., Kırşehir Ahi Evran University
Assoc. Prof. Tuğba Altıntaş, Ph.D., Üsküdar University
Assoc. Prof. Melih Görgün, Ph.D., Yeditepe University
Assoc. Prof. Nazife Karadağ, Ph.D., Adıyaman University
Assoc. Prof. Hamdi Özdiş, Ph.D., Düzce University
Assoc. Prof. Hadiye Yılmaz Odabaşı, Ph.D., Üsküdar University
Asst. Prof. Ayşegül Balta Özgen, Ph.D., Üsküdar University
Asst. Prof. Özen Baş, Ph.D., Kadir Has University
Asst. Prof. Yüksel Bekaroğlu Doğan, Ph.D., Üsküdar University
Asst. Prof. Gülmire Berdaş, Ph.D., İstanbul Aydın University
Asst. Prof. Haktan Birsell, Ph.D., İzmir Kâtip Çelebi University
Asst. Prof. Turan Cavlan, Ph.D., Cyprus International University
Asst. Prof. Mehmet Turan Çağlar, Ph.D., İstanbul Aydın University
Asst. Prof. Ayla Deniz, Ankara University
Asst. Prof. Ersin Diker, Ph.D., Gümüşhane University
Asst. Prof. Canan Öykü Dönmez Kara, Ph.D., Çanakkale Onsekiz Mart University
Asst. Prof. Esra Ekinci, Ph.D., Yaşar University
Asst. Prof. Pervin Ersoy Ataç, Ph.D., Yaşar University
Asst. Prof. Nevzat Gencer, Ph.D., Hitit University
Asst. Prof. Gökser Gökçay, Ph.D., Üsküdar University
Asst. Prof. Zeynep Gümüş Demir, Ph.D., Üsküdar University
Asst. Prof. Esra Işık, Ph.D., Üsküdar University
Asst. Prof. Hamoon Khelghat Doost, Ph.D., Üsküdar University
Asst. Prof. Özker Kocadal, Ph.D., Cyprus International University
Asst. Prof. Şahide Güliz Kolburan, Ph.D., İstanbul Aydın University
Asst. Prof. Meltem Narter, Ph.D., Üsküdar University
Asst. Prof. Ercan Öge, Ph.D., İstanbul Aydın University
Asst. Prof. Yeliz Sariöz Gökten, Ph.D., Niğde Ömer Halisdemir University
Asst. Prof. Nihal Toros Ntapiapis, Ph.D., Üsküdar University
Asst. Prof. Burcu Türk, Ph.D., Haliç University
Inst. Ceyhun Çiçekçi, Ph.D., Bandırma Onyedi Eylül University
Res. Asst. Halil İbrahim Erol, Ph.D., Kırklareli University
Res. Asst. Muhammet Fatih Özkan, Ph.D., Çanakkale Onsekiz Mart University

**The list is in alphabetical order according to surnames.*

İÇİNDEKİLER

Editörden

ÖZGÜN ARAŞTIRMA MAKALELERİ

Türkiye’de Dijital Müzikteki Yeni Ekonomik Modellerin
Sosyolojik ve Kültürel Yönleri (İngilizce)295-332

Tuğba Aydın ÖZTÜRK, Nick CROSSLEY

Çin’in Güneybatı Sınırında Yapılan Uluslararası Evliliklerdeki
“Vietnamlı Kadın” Üzerine Bir İnceleme 333-374

Liping HU

Terörizm Olgusuna Schrödinger’in Kedisini Olarak Bakmak.....375-413

Hüseyin SÜRÜCÜ

Lübnan’da Ortak Kimliğin Oluşumunda
Sedir Devrimi’nin Rolü 415-449

Vecih CUZDAN, Nazlı KOCA

Covid-19 Fobisi (Korkusu), Covid-19 Farkındalığı
ve Genel Aidietleri Düzeyleri 451-485

Emin KURTULUŞ, Betül DÜŞÜNCELİ

Ruh Sağlığı, Benlik Saygısı ve Başarı Yöneliminin
İncelenmesine Yönelik Bir Araştırma..... 487-515

Servet ALP, Özlem ÖZER

KİTAP DEĞERLENDİRMESİ

Fısıldaşan Şehirler: 17. Yüzyılda İstanbul, Londra ve Paris Arasında Bilgi Akışı,
John-Paul Ghobrial (Çev. Kahraman Şakul, Küre Yayınları, 2020) 517-523

Salih BİLGİN

YAZIM ESASLARI (Türkçe/İngilizce) 525-526

YAYIN VE ETİK İLKELERİ (Türkçe/İngilizce)..... 527-538

CONTENTS

Editor's Note

ORIGINAL RESEARCH ARTICLES

Sociological and Cultural Aspects of New Economic Models
In Digital Music in Turkey295-332

Tuğba Aydın ÖZTÜRK, Nick CROSSLEY

A Study on the “Vietnamese Woman” in International Marriages
on China’s Southwest Border (Turkish).....333-374

Liping HU

Viewing the Fact of Terrorism as Schrödinger’s Cat (Turkish)375-413

Hüseyin SÜRÜCÜ

The Role of the Cedar Revolution in the Formation
of the Collective Identity in Lebanon (Turkish)415-449

Vecih CUZDAN, Nazlı KOCA

Phobia (Fear) of Covid 19, Awareness
of Covid-19 and Levels of General Belongingness (Turkish).....451-485

Emin KURTULUŞ, Betül DÜŞÜNCELİ

A Research on the Study of Mental Health,
Self-Esteem and Achievement Goals (Turkish)487-515

Servet ALP, Özlem ÖZER

BOOK REVIEW

The Whispers of Cities: Information Flows in Istanbul, London, and Paris
in the Age of William Trumbull, John-Paul Ghobrial (Oxford University
Press, 2013)(Turkish).....517-523

Salih BİLGİN

PUBLICATION GUIDELINES (Turkish/English).....525-526

PUBLICATION AND ETHICAL PRINCIPLES (Turkish/English)527-538

Editörden

Kasım 2021 itibariyle Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi olarak on üçüncü sayımıza ulaşmış bulunuyoruz. Şu ana kadar çıkarılan sayılarda olduğu gibi, bu sayıda da disiplinlerarası ve çok disiplinli yaklaşımımızı korumaya özen göstererek, Sosyoloji, Beşeri Coğrafya, Uluslararası İlişkiler, Siyaset Bilimi, Psikoloji ve Tarih alanlarından değerli akademisyenlerin yazdığı altı araştırma makalesine ve bir kitap değerlendirmesine yer verdik.

İlk makalede, Tuğba Aydın Öztürk ve Nick Crossley, dijital müzik endüstrisinin global ve yerel düzeyde son yıllarda artan gelişimine Türkiye özelinde odaklanmaktadır. Türkiye'deki dijital müzik piyasasını, abonelik ve paket satış gibi yaygın modeller ile telekomünikasyon ve dijital müzik hizmetlerinin ilişkisi bakımından örnek vaka analizleri üzerinden incelemektedir. İkinci makalede, Liping Hu, Çin ile Vietnam arasında son yıllarda artış gösteren uluslararası evlilikler, buna bağlı gelişen toplumsal hareketlilik ve Vietnamlı kadın eşlerin evlilik sonrası yaşantıları sosyolojik analize tabi tutmuştur. İncelenen sınır ötesi evlilik mekanizmasına dair, neden ve sonuç ilişkileri bakımından tespitler ve öneriler sunulmuştur. Üçüncü makalede, Hüseyin Sürücü, terör ve terörizm kavramlarının karşılık geldiği anlamlara yönelik kavramsal bir analiz ve tartışma sunmaktadır. Kavramsal düzeyde uzlaşa sağlanamayacağı argümanı ile, eleştirel realizmin görelilik perspektifinden literatüre ve bilimin birliğine katkı sağlamayı hedeflemektedir. Dördüncü makalede, Nazlı Koca ve Vecih Cuzdan, Lübnan'ın Osmanlı İmparatorluğu'ndan günümüze değin geçirdiği aşamaları siyasi ve toplumsal yapı bakımından ortak kimlik ve ortak vatandaşlık olguları çerçevesinde değerlendirmektedir. Sedir Devrimi sürecinin bu bakımdan rolü, tartışmanın odağına alınmaktadır. Beşinci makalede, Emin Kurtuluş ve Betül Düşünceli, üniversite öğrencilerinin Covid-19 korkusunu (fobisini), Covid-19 farkındalığı ve genel aidiyet düzeyi üzerinden araştırmakta ve bulgulamaktadır. Covid-19 fobisinin psikolojik etkenlerinin cinsiyet, bilgi alma kaynakları ve ruh hali değişimleri unsurlarıyla ilişkisini araştırma kapsamında ele alınmıştır. Son olarak altıncı makalede, Özlem Özer ve Servet Alp, sağlık yönetimi öğrencilerinin ruh sağlığı, benlik saygısı ve başarı yönelimleri arasındaki ilişkileri incelemektedir. Yapılan nicel araştırma, ruh sağlığı ve başarı arasındaki ilişkide benlik saygısının düzenleyici role sahip olduğunu da bulgulamaktadır. Bu sayıda araştırma makalelerine ek olarak yer alan kitap değerlendirmesinde, Salih Bilgin, John-Paul Ghobrial'in Fısıldaşan Şehirler adlı eserini incelemektedir. Bu kitap, erken modern dönemde Avrupa ve Osmanlı İmparatorluğu'nun İstanbul, Londra ve Paris gibi büyük kentleri arasındaki bilgi akışına odaklanarak toplumlar arası iletişim süreçlerini incelemek amacıyla ve değerli bir mikro-tarih çalışması olması bakımından önemlidir.

Ulusal ve uluslararası indekslerde taranmak için devam eden çalışmalarımız kapsamında dergimize gönderilen makaleler titizlikle gerekli kontrollerden geçirilmekte ve hakem değerlendirme süreçleri hassasiyetle yürütülmektedir. Dergimiz, 2019 yılından itibaren ULAKBİM tarafından taranmaktadır. Bu süreçte değerli tavsiyeleriyle dergimizin kalitesinin üst düzeye çıkmasına katkı sağlayan hakemlerimizin yanı sıra, bu sayının hazırlanması aşamasında gösterdikleri çabalarından dolayı Editör Yardımcısı Dr. Öğr. Üyesi Uygur Aydemir ve Yazı Kurulu'nda yer alan araştırma görevlileri Salih Bilgin, Cemal Cem Anarat, Bengi Çakmak ve Doğan Demirkıran'a teşekkür ederim. İstatistik editörü ve Yazı Kurulu üyesi Elif Kurtuluş'a ve yabancı dil editörleri Öğr. Gör. Hüsnâ Yıldırım'a ve Arş. Gör. Cansu Civan'a, dil editörü olarak emeği geçen araştırma görevlileri Dr. Hazal Ayas, Dr. Merve Arlı, Yelda İbadi, Ali Ekmekci, Hasan Özdemir, Betül Çelebi Dağ, Berat Dağ, Buğra Can Bayçıfci, Deniz Atacan, Safura Koçoğlu Eyiler'e ve katkısından ötürü Dr. Öğr. Üyesi Özgün Deniz Yoldaşlar'a teşekkür ederim.

Keyifli okumalar dileklerle...

Prof. Dr. Deniz Ülke Arıboğan

Editor's Note

As of November 2021, Üsküdar University Journal of Social Sciences has reached its thirteenth issue. As we have done so far, we have tried to preserve our interdisciplinary and multidisciplinary approach in this issue. It includes six articles and a book review from the disciplines of Sociology, Human Geography, International Relations, Political Science, Psychology, and History, written by worthy academics.

*In the first article, Tuğba Aydın Öztürk and Nick Crossley focus on the growing development of the digital music industry at the global and local level in recent years, in Turkey. It examines the digital music market in Turkey through case studies in terms of the relationship between widespread models, such as subscription and bundle sales, and telecommunications and digital music services. In the second article, Liping Hu makes a sociological analysis of the transnational marriages that have increased in recent years between China and Vietnam, the social mobility that has developed due to this phenomenon, and the post-marriage lives of Vietnamese wives. In terms of cause and effect relationships, determinations and suggestions are presented regarding the cross-border marriage mechanism examined. In the third article, Hüseyin Sürücü presents a conceptual analysis and discussion on the meanings of terror and terrorism. Bearing the argument that a consensus cannot be reached at the conceptual level, the article aims to contribute to the literature and the unity of science from the perspective of the relativity theory of critical realism. In the fourth article, Nazlı Koca and Vecih Cuzdan evaluate the stages that Lebanon went through from the Ottoman Empire to the present within the framework of common identity and common citizenship in terms of political and social structure. The role of the Cedar Revolution process from this aspect is at the center of the discussion. In the fifth article, Emin Kurtuluş and Betül Düşünceli investigate and present the findings concerning university students' fear (phobia) of Covid-19 in relation to Covid-19 awareness and general belongingness. The relationship of the psychological factors of Covid-19 phobia to gender, sources of information, and mood swings has been discussed within the scope of the research. Finally, in the sixth article, Özlem Özer and Servet Alp examine the relationships between mental health, self-esteem, and achievement goals of health management students. The quantitative research they conducted has also found that self-esteem carries a regulatory role in the relationship between mental health and achievements. In the book review included in this issue, in addition to the research articles, Salih Bilgin examines John-Paul Ghobrial's *Whispering Cities*. This book aims to analyze the communication processes between societies by focusing on the*

information flow among the big cities of Europe and the Ottoman Empire in the early modern period, such as Istanbul, London, and Paris and is significant in terms of being a valuable micro-historical study.

Within the scope of our endeavor to be included in the national and international indexes, we punctiliously examine the articles sent to our journal and follow the peer review process strictly. Our journal has been indexed in ULAKBİM since 2019. I would like to thank all the referees for their contributions that put the quality of our journal over the top with their valuable advice, as well as the Vice Editor Asst. Prof. Uygur Aydemir, Ph.D.

and the research assistants Salih Bilgin, Cemal Cem Anarat, Bengi akmak, and Doğan Demirkıran as the Publication Board members. I also thank Statistics Editor and the Publication Board member research assistant Elif Kurtuluş and English Content Editors Instructor Hüsna Yıldırım and Res. Asst. Cansu Civan, the research assistants who contributed as language editors, Hazal Ayas, Ph.D., Merve Arlı, Ph.D., Yelda Ibadi, Ph.D., Ali Ekmekci, Hasan Özdemir, Betül Çelebi Dağ, Berat Dağ, Buğra Can Bayıfci, Deniz Atacan, Safura Kooğlu Eyiler, and Asst. Prof. Özgün Deniz Yoldaşlar, Ph.D. for their contributions.

Wish you a joyful reading...

Prof. Deniz lke Arıboğan, Ph.D.

Sociological and Cultural Aspects of New Economic Models In Digital Music in Turkey

Türkiye'de Dijital Müzikteki Yeni Ekonomik Modellerin Sosyolojik ve Kültürel Yönleri

Tuğba Aydın ÖZTÜRK^(*), Nick CROSSLEY^(**)

Abstract

This research explained new economic models in the digital music industry in view of cultural, technological, and sociological aspects. The importance of local entrepreneurship, as well as global markets, were accessed. There have been many developments in digital music in the past two decades. These developments have affected relations between the digital economy and music technology. The study is mainly focused on the Turkish music market. Why the subscription and bundling models are on the rise? How does an economic merger between telecommunication companies and digital music services work? What are the effects of the recent developments in technology, in particular smartphones on music industry? The partnership of Turkcell, the largest GSM operator in Turkey, and one of the top 5 in Europe and Turkish digital music service Fizy was exemplified. Thus, the significance of local markets in the digital era, expectations of the audiences, the applicability of streaming, and bundling economic models in Turkey have been examined.

Keywords: Digital Economy, Music Industry, Technology, Streaming, Bundling, Locality.

Özgün Araştırma Makalesi (Original Research Article)

Geliş Tarihi: 22.03.2021 Kabul Tarihi: 14.09.2021

^(*) Asst. Prof. Ph.D., Üsküdar University, Faculty of Humanities and Social Sciences, Department of Sociology, tugba.aydinozturk@uskudar.edu.tr

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9979-3770>

^(**) Prof. Ph.D., University of Manchester, School of Social Sciences, Department of Sociology, nicholas.crossley@manchester.ac.uk

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0969-9121>

Öz

Bu araştırma, dijital müzik endüstrisindeki yeni ekonomik modelleri kültürel, teknolojik ve sosyolojik açılardan açıklamaktadır. Küresel pazarların yanı sıra yerel girişimciliğin önemi de incelenmiştir. Son yirmi yılda, dijital müzikte birçok gelişme olmuştur. Bu gelişmeler dijital ekonomi ve müzik teknolojisi arasındaki ilişkileri etkilemiştir. Çalışma ağırlıklı olarak Türkiye'deki müzik piyasasına odaklanmıştır. Abonelik ve paket satış modelleri neden artmaktadır? Telekomünikasyon şirketleri ile dijital müzik hizmetleri arasındaki ekonomik birleşme nasıl işler? Başta akıllı telefonlar olmak üzere, teknolojiye son gelişmelerin müzik sektörüne etkileri nelerdir? Makalede, Türkiye'nin en büyük GSM operatörü ve Avrupa'nın ilk 5'inden biri olan Turkcell ile Türk dijital müzik servisi Fizy'nin ortaklığı örneklendirilmiştir. Böylece dijital çağda yerel pazarların önemi, izleyicilerin beklentileri, stream'in uygulanabilirliği ve Türkiye'de paket satış ekonomik modelleri incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Dijital Ekonomi, Müzik Endüstrisi, Teknoloji, Stream, Paket Satış, Yerellik.

Introduction

The recorded music industry has always found different ways of delivering music to the audience. Barrow and Newby explain different actors in music industry.¹ The technological journey that began with vinyl and gramophone continued with media such as radio, TV, cassette and CD. Millard examines American recorded music history and Gronow and Saunio Patmore also investigate the technological developments in the music industry.² The studies of Gordon, Hill and Hutchison are accepted

¹ Tony Barrow and Julian Newby, *Inside the Music Business* (New York: Routledge, 1994).

² Andre Millard, *America on Record: A History of Recorded Sound* (Cambridge: Cambridge University Press, 2005); Pekka Gronow and Ilpo Saunio, *An International History of the Recording Industry* (London: Cassell, 1999); David Patmore, "Selling Sounds: Recordings and the record business," *The Cambridge Companion to Recorded Music*, Ed. Nicholas Cook, Eric Clarke, Daniel Leech-Wilkinson, John Rink (Cambridge: Cambridge University Press, 2009).

Sociological and Cultural Aspects of New Economic Models In Digital Music in Turkey

relatively the first researches in digital music world and new media marketing.³

Digital audio files which have taken the place of these physical forms, have also led to the development of a new digital economy while being produced as new information technology. Burkart describes the archiving of music with digital dissatisfaction principle.⁴ Jones explains digital music through audiences, industry, and musicians.⁵ Tscmuck approaches the feature of innovation of digital music.⁶

The definition of digital music, that we are familiar with today is pretty much different than the one two decades ago. However, as a creative industry, music has had some problems in adapting the digital economy, especially during its first years. "A better case for supporting artistic and creative activities may arise from a better understanding of the relationship between information, knowledge, and creativity, and how sustained technological and economic innovation are accompanied by social, cultural and institutional innovation and the existence of cultural formations that promote innovation and risk-taking."⁷

Music industry literature has countless sources about reductions in the sales of physical forms, lawsuits between record companies, musicians and illegal music services, finally a legal era in which a new download model started with iTunes. However, this research focuses more on the adaptation

³ Steve Gordon, *The Future of the Music Business* (San Francisco: Backbeat Books, 2005); Brad Hill, *The Digital Songstream: Mastering the World of Digital Music* (New York: Routledge, 2003); Tom Hutchison, *Web Marketing for the Music Business* (U.S.A: Elsevier, 2008).

⁴ Patrick Burkart, *Music and Cyberliberties* (Middletown: Wesleyan University Press, 2010).

⁵ Steve Jones, "Music and the Internet," *The Handbook of Internet Studies*, Ed. Mia Consalvo and Charles Ess (UK: Blackwell Publishing, 2011).

⁶ Peter Tscmuck, *Creativity and Innovation in the Music Industry* (Vienna: Springer, 2012).

⁷ Terry Flew, "Beyond and hocery: defining creative industries" (The Second International Conference on Cultural Policy Research, Wellington, New Zealand, 23-26 January 2002).

Tuğba Aydın ÖZTÜRK, Nick CROSSLEY

process after 2007 rather than on the process of struggle between 1997-2007. In the last decade, the music industry accepts technological transformation. It becomes an actor in the digital economy and creates sources of income. On the other side, there has been integrations between technology, science and society in different sectors including creative art, digital music and entertainment industry. Baron and Gomes indicates that “During the last two decades, several studies that analyze the social and technological relationships between Information and Communication Technologies (ICT) and collective action have shown that ICT changed not only the ways in which activists communicate, collaborate and demonstrate but have also impacted political processes and civic engagement.”⁸ Technological developments have affected the sociological and cultural phenomenon in a society and they have also been affected by them. Castells explains this situation with the term ‘new society’ and investigate the essence of the newness and emergence of new culture.⁹

In music business, especially after the illegal process, the audiences were directed to the downloading model and then to the streaming model. The researches about personal playlists of Hagen, Spotify and on-demand streaming of Marshall, streaming and music production of Hiller and Walter are some of the recent studies in the field.¹⁰

Streaming model presents a demonstration in the music economy with free and premium options. Thomes explains the differences between

⁸ Luis Fernando Baron and Ricardo Gomez, “The Associations between Technologies and Society: The Utility of Actor- Network Theory” *Science, Technology & Society* 2, No.2 (2016): 129–148.

⁹ Manuel Castells, *End of Millennium* (Chichester: Blackwell Publishers, 2010).

¹⁰ Anja Nuylund Hagen, “The playlist experience: Personal playlists in music streaming services,” *Popular Music and Society* 28/5: 625-645; Lee Marshall, “Let’s keep music special. F- Spotify’: on-demand streaming and the controversy over artist royalties,” *Creative Industries Journal* 8, No. 2: 177-189; R. Scott Hiller and Jason Walter, “The rise of streaming music and implications for productions,” *Review of Network Economics* 16, No. 4: 351-385.

Sociological and Cultural Aspects of New Economic Models In Digital Music in Turkey

download and streaming models in terms of revenues and also compare the quality of advertising supported service and premium service and also user's attitude.¹¹ Music ownership as an attitude has been investigated in Danckwerts and Kenning's study. They asked, "what the antecedents of psychological ownership (of both the service and the music) in music streaming consumption are and whether service-based psychological ownership affect music-based psychological ownership."¹² Prey approaches the music services with the idea of 'ways of seeing' and 'algorithmic individuation' with using Gilbert Simendon's individuation theory.¹³ In another paper, Prey investigates curatorial power in platforms and "who playlists work for."¹⁴

This research refers to the importance of culture, consumer habits, music taste and importance of local markets in the digital music industry regarding as streaming music literature. At the same time, it accepts the concept of a global, standardized social music audience as a concept. Technological innovations should be considered together with economic and cultural contexts. Is it adequate for global companies to have local repertoire in order to do business in local markets?

Methodology

In this paper, literature review, qualitative data and content analysis were used. After literature review, International Federation of Phonographic

Üsküdar
Üniversitesi
Sosyal Bilimler
Dergisi, 2021;
sayı: 13,
295-332

¹¹ Tim Paul Thomes, "An Economic Analysis of Online Streaming Music Services," *Information Economics and Policy* 25, No. 2 (2013): 81-91.

¹² Sebastian Danckwerts and Peter Kenning, "It's MY Service, It's MY Music." The Role of Psychological Ownership in Music Streaming Consumption," *Psychology of Marketing* 36, No. 9 (2019): 803-816.

¹³ Robert Prey, "Nothing Personal: algorithmic individuation on music streaming platforms," *Media, Culture and Society* 40, No. 7 (2017): 1086-1100.

¹⁴ Robert Prey, Locating Power in Platformization: Music Streaming Playlists and Curatorial Power," *Social Media+ Society* 6, No.2 (2020): 1-11.

Tuğba Aydın ÖZTÜRK, Nick CROSSLEY

Industry (IFPI) 2007-2021 Reports, Building the New Business Case for Bundled Music Services Report conducted by MIDIA, We Are Social 2016 Report, Global Mobile User Survey made by Deloitte, Digital Economy Outlook 2015 prepared by OECD, Smartphone Ownership and Internet Usage Report organized by Pew Research Centre and Youth and Music Research Reports prepared by Turkish Digital Music Platform Motto Music have been analyzed in detail.

We made semi-structured interviews with three directors from the Marketing and IT Departments of Fizy Digital Music Company. The media archives of the interviews of the executives of global and local digital music entrepreneurs have been gathered and compared the contents in the view of sociological aspects. Spotify, as a global example and Fizy as a local example were analyzed through the study. Their PC and smartphone applications, interfaces, sound qualities, the content of playlists, and home page banners were investigated. One of the authors of this paper made participant observations with using free and premium versions of YouTube, Fizy and Spotify digital music platforms and Turkcell as a telecom during the literature research and writing processes.

Technology as an Actor of New Economy

“There is another layer that is folded in production/consumption, experience, power, and culture. This is technology. By technology, I mean the use of scientific knowledge to specify ways of doing things in a reproducible manner.”¹⁵ Castells’ technology description focuses on production, consumption, experience, power and culture. This research also accepts on importance of these features and approaches new digital music economy models that are under the influence of technological developments.

¹⁵ Manuel Castells, “Materials for an Exploratory Theory of the Network Society” *The British Journal of Sociology* 51, No.1 (2008): 5-24; 8.

Sociological and Cultural Aspects of New Economic Models In Digital Music in Turkey

Musicians benefit from technological means not only in producing their music but also in publishing and promoting their works. Thanks to technology these works can be shared with the audiences on social networking sites and reach to the millions all around the world within a second. Therefore, a new form of production for the musician, and a different form of consumption for the audience occurs. Besides, the habits of listening, archiving, and sharing the music of the audience have been changed. These changes mean new experiences for musicians, audiences, and music companies in the digital age. On the other hand, the recent technological developments started to reshape the regional and global markets, those who adapt themselves to the changes in the fastest way become stronger in the market. The speed of technological adaptation has become the key element in gaining strength in the music industry.

In the digital age, being in the network and connected is more important than before. According to the newest data, 59% of the world's population uses the internet.¹⁶ The number of smartphone users is 3.5 billion in 2020. The idea of establishing a network, joining a network, and providing economic benefits through networks is not new. What is new is how to do business and reach the user in such a big social network in the technology age. "These technologies allow for coordination and management of complexity, in an interactive system which features feedback effects, and communication patterns from anywhere to everywhere within the networks."¹⁷ Thanks to the technology that erases physical borders, localization is becoming increasingly important. Additionally, global brands that aim to achieve economic success in local markets, should definitely take into account the cultural, economic, and social characteristics of the geography.

Üsküdar
Üniversitesi
Sosyal Bilimler
Dergisi, 2021;
sayı: 13,
295-332

¹⁶ Global digital population as of April 2020, <https://www.statista.com/statistics/617136/digital-population-worldwide/>

¹⁷ Manuel Castells, "Materials for an exploratory theory of the network society," 8.

Music Industry and Economic Models in Digital Age

Music files were freely transferred between the networks by the users after the digital music revolution. Therefore, the audience have a larger digital music archive than they have ever had before. As physical sales decreased suddenly, the legal struggle between music companies, musicians, and music services began. The situation can be summed up as an industry trying to adopt the new technology, musicians trying to exist in the new digital economy, and an audience whose consumption habits change.

Frances Moore, IFPI general manager, says, “The music industry has adapted to the internet world, learned how to meet the needs of consumers and monetized the digital marketplace.”¹⁸ She also approaches the future of the music economy positively and says that the music industry is driving the digital economy. The industry has begun to build a digital economy system with an advanced legal infrastructure. However, many audiences still reach music through illegal ways. Furthermore, there are still problems with payments made to stakeholders. Nevertheless, still, lots of legal practices have been introduced since the digital music revolution at the end of the 1990s. As the industry adapts to technology, it has developed new economic models and increased its incomes. The music economy is in cooperation with a multitude of stakeholders, including record labels, musicians and audience, as well as technology companies, music services, telecoms, social networking sites, and professional associations. “The new business model implies dramatic changes in the distribution and consumption of music, and also affects how revenues are distributed among stakeholders.”¹⁹

¹⁸ “Engine of a Digital World,” IFPI, accessed March 2017, http://www.ifpi.org/downloads/dmr2013-full-report_english.pdf

¹⁹ Sigbjørn Hjelmbrække, “Economic concepts and implications of music subscriptions” (18th International Conference on Cultural Economics, Montreal, Canada, 25- 27 June

Sociological and Cultural Aspects of New Economic Models In Digital Music in Turkey

One of the most critical developments in the digital music economy is the introduction of the Apple technology company and, therefore, iTunes's music industry. iTunes has legally introduced a new model for the music economy by offering music downloads. With the iPod in 2001 and iTunes in 2003, Apple has been the leader for digital music for many years. For audiences who are accustomed to listening to free music, the newly produced economic models need to be useful. Apple's founder, S. Jobs, has interacted with music companies and offered them an economic partnership.

Phases of Digital Music Economy

“The a-la-carte legal download revenue model pioneered by Apple at the start of the digital revolution arguably drove consumers to devalue the legal music content.”²⁰ It can be considered the legal download model provided by iTunes as the first phase of the digital music economy.

The digital economy, while refreshing its tools, also takes into account consumer demands and evolves towards more comfortable, more accessible, and trendier. The subscription model is the second phase of the digital music economy. At this stage, the audience can reach music free of charge, but the system allows stakeholders to monetize through advertising revenues. Alternatively, audiences can subscribe to music services on a monthly and paid basis and download limited numbers of songs without being exposed to any advertisements.

The third stage consists of access instead of ownership, switching from free membership to Premium membership, which includes the growing significance of a list in music services and partnerships between telecoms and digital music services.

2014).

²⁰ Jordan R. Gamble, Michael Brennan, and Rodney McAdam, “A rewarding experience? Exploring how crowdfunding is affecting music industry business models” *Journal of Business Research* 70, No.3, 25-36.

Tuğba Aydın ÖZTÜRK, Nick CROSSLEY

Streaming music files are audio recordings that are taken instantly and continuously from the source and presented to the audience.²¹ Streaming is one of the most important income sources of the digital music economy, today. The audience prefers to listen instead of downloading music. At this point, consumer habits should be analyzed deeply. Besides, it is also significant to mention the importance of being in the digital market for the singers and producers, because the number of clicks, downloads and/or purchases are the most accurate indicator of success. In the early years of the digital music revolution, audiences have downloaded too many music files. For this reason, it may be thought that the audiences have fulfilled their need for owning music.

On the other hand, production has increased in the world of entertainment and music, where consumption has also increased. On the other hand, while there had been an increase in the production in both entertainment and music industries, the demand also increased simultaneously. Musicians often release singles to the market instead of albums. The audience tries to keep up with these rapid changes. New singles and albums are uploaded to digital music services every day. In this case, the audience does not need to have that music, since the list of digital music services responds fully to this demand. According to the Marketing Manager of Fizy, “People do not search and play anymore, they do not seek for a singer and listen to his/her songs. They listen to the lists they happen to see on the home page. The audience do not choose their mood; they listen to whatever we put on the display window.”²² (Interviewer 1, 2017)

There are two types of memberships in the subscription model. In

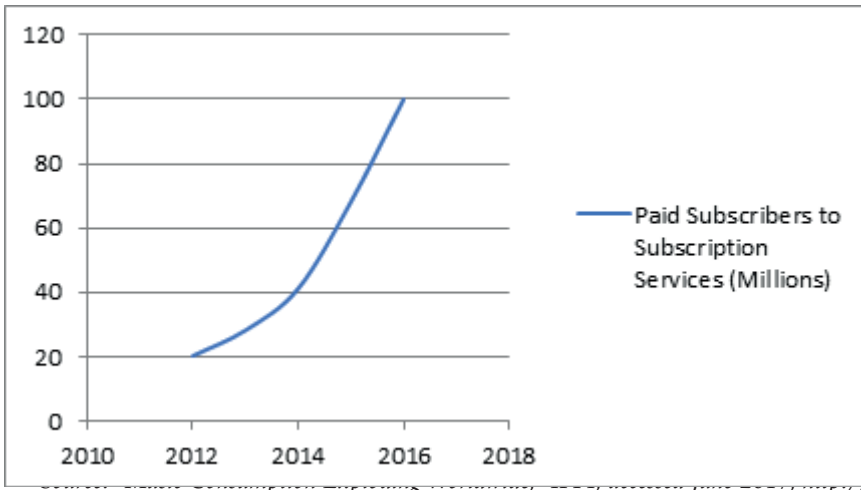
²¹ Tuğba Aydın Öztürk, “Adaptation Strategies of Musicians between the Audience Expectations and Culture Industry in terms of New Media” (PhD thesis, Istanbul Technical University, 2015), 251.

²² An in-depth interview was held with the employees of the related department in 2017.

Sociological and Cultural Aspects of New Economic Models In Digital Music in Turkey

free membership, the audience listens or watches ads between songs. In premium membership, they make monthly payments, do not have to listen to advertisements, and benefit from other services of the music platforms. In recent years, the number of audiences has increased in Premium memberships. Subscription revenues increased by 39% in 2015 compared to 2014 data. It is a meaningful step that the audience is willing to pay for music again.

Table 1: Paid Subscribers to Subscription Services (Millions)

www.ifpi.org/downloads/GMR2016.pdf

Premium membership has increased, and partnerships that music services have made with telecommunication companies affected the sales. Smartphone users buy packages from GSM operators, and the companies offer different alternatives besides features such as extra data, minutes, and SMS. These packages often include the use of digital music services. A smartphone is also a music listening device. “Digital music has made a

Üsküdar
Üniversitesi
Sosyal Bilimler
Dergisi, 2021;
sayı: 13,
295-332

Tuğba Aydın ÖZTÜRK, Nick CROSSLEY

rapid transition from being consumed on fixed-line desktop computers to being consumed wirelessly on smartphones and tablet devices. Record companies now make money from music consumption in ways that were not possible a few years ago.”²³

The third stage of the digital music economy includes all-access features. The audience wants to reach millions of different music everywhere and anytime. Thanks to the advances in technology and internet services, millions of smartphone users worldwide become potential music consumers. This feature opens a new page in the digital music economy. The music industry and the mobile industry partnership is not new. According to IFPI 2008 Report; “By the end of 2007, a new subscription model based on the concept of bundling music with other services and devices emerged - this could be an Internet Service Provider (ISP) subscription, mobile phone, or a portable playback device. Under this model, music is free of charge, but record companies and artists get paid through the sale of services or devices.”

In recent years, music services and partnerships with GSM operators have become one of the most important locomotives of the digital music economy, both in global and local markets²⁴. Below, subscription, streaming, and bundling concepts will be analyzed in detail.

Subscription Services and Bundling in Music Business

2009 digital music industry report indicates that partnerships between technology companies and the music world will be an indispensable part of the future of the music economy. “Subscription services are the fastest-growing element of digital music in 2012 with 44% growth of subscribers in 1 year and 59% growth of revenue in the first half of 2012.” The reason

²³ “Lighting Up New Markets,” IFPI, 2014, <http://www.ifpi.org/downloads/Digital-Music-Report-2014.pdf>

²⁴ This information based on observation and analysis of one of the author’s.

Sociological and Cultural Aspects of New Economic Models In Digital Music in Turkey

for this economic growth is successful package deals with ISP and mobile operators, improved user experience, integration with social networks, and the increase in price levels.²⁵

Music companies reach broader networks through partnerships with technology companies, mobile operators and mobile phone manufacturers. On the other hand, users who buy GSM packages also pay attention to content. For example, according to Fیزی IT manager, “It’s no longer enough to give additional SMS or internet data to subscribers. The right to use Fیزی freely, TV, and many other gifts are also deemed necessary in order to withdraw the attention of potential customers.”

In the bundling economy model, a GSM operator makes a partnership contract with a digital music service. The operator provides a platform for music service. However, the preliminary examples of this practice were different. Mobile phone manufacturers offered unlimited music access to their users, and, in a way, this model has been effective in shifting from the music ownership model to the streaming system. For example, Sony Ericson improved its music access model by allowing users to download, play, and recommend music directly via mobile networks wherever they are.”²⁶ This service is music subscriptions bundled with the devices.

Then, eventually ISP and mobile partnerships started to grow. These partnerships have high economic values for both music and mobile companies. IFPI 2010 Report says that “Music and other entertainment content help ISPs reduce their losses and retain their customers to earn new revenues.” ITDC in Denmark, Neuf Cegetel and SFR in France, TeliaSonera in Sweden, and Terra Networks in Brazil can be given examples. Unlike these initiatives, Vodafone launches an unlimited music

Üsküdar
Üniversitesi
Sosyal Bilimler
Dergisi, 2021;
sayı: 13,
295-332

²⁵ “Engine of a Digital World,” IFPI, 2013, http://www.ifpi.org/downloads/dmr2013-full-report_english.pdf

²⁶ “New Business Models for Changing Environment,” accessed 10 April 2017, <http://www.ifpi.org/content/library/DMR2009.pdf>

Tuğba Aydın ÖZTÜRK, Nick CROSSLEY

subscription bundled with the general mobile service.

Telecommunication companies, digital music services and record labels also use the brand value of each other when they make partnerships, and they create new social networks for their users. Companies try to offer the right product to keep their existing customers and to attract the potential ones, to the maximum extend. Because the success of sales and marketing strategies totally depend on finding out the best options to match the customer needs and expectations, in this highly competitive market.

The most important feature of digital technologies is mobility. The audience can access the music at any time and any place. Moreover, they reach millions of songs offered by music services via mobile devices. This leads us to reveal one of the most critical questions of this research: Why is the subscription model trendy in the music economy?

Why the Subscription and Bundling Models are on the Rise?

Subscription revenues have increased six times and reached \$ 1.6 million since 2010. This means 23% of all digital revenue. There are many reasons why digital music services and subscription models are preferred. “Better technology infrastructure, higher smartphone penetration, lower prices for devices, more storage space to store tracks for offline users and improved car integration.”²⁷

The most important reason why both the subscription and bundling model is preferred by audiences, record companies, and digital music services is the increase in smartphone usage. According to the consumer survey conducted by Ipsos MediaCT; Smartphones are the 3rd popular device for listening to music. Smartphones come after computer/laptop and hi-fi music systems. It is important to note that smartphones are used

²⁷ “Charting the Path to Sustainable Growth,” accessed 15 June 2017, <http://www.ifpi.org/downloads/Digital-Music-Report-2015.pdf>

Sociological and Cultural Aspects of New Economic Models In Digital Music in Turkey

more than mp3 players for listening to music. Digital music service Deezer notes that 60% of new subscriptions take place via mobile phones. Fızy broadcasts live concerts in the application and 95% of the audience listens to these concerts on their smartphones.

Smartphones provide the appropriate technical environment for the subscription model to succeed. The audience also cares about better sound quality, convenient access to music, and ease of use. Improvements in technical and technological infrastructures during the last few years increased the quality of sound and speed. At the same time, the audience can benefit from music services in which they can access millions of songs with a click.

New economic models do not only affect audiences. The bundling economy also transforms record labels, music services, and telecommunication companies. MIDIA's report mainly mentions why this model has succeeded:

- Technology is ready,
- Streaming is the future of digital music,
- Streaming services and telcos are strong complements,
- Telcos can subsidize price,
- Streaming enables telcos to become top tier players,
- Streaming is a better financial model.²⁸

In ad-supported apps, the audience does not pay anything, but stakeholders can still make money. In the case of packages offered by mobile operators, the user makes a payment for all products from the very beginning. That is why users think they are not paying extra for music. Due to these reasons, subscription and bundling models reach more users day by day.

²⁸ "New Report: Building the New Business Case for Bundled Music Services," accessed 4 April 2020, <https://musicindustryblog.wordpress.com/2013/10/11/new-report-building-the-new-business-case-for-bundled-music-services/>

Economic Aspect of Subscription Model

Audiences do not pay for accessing to a single track or album, they can already reach entire repertory. One of the essential advantages of this economic model is that it provides full access to the archive. For the audience, it has been a more useful system than paying for single or albums separately. Besides downloading or listening to single or album, services such as radio, video, lists, and live concerts offer diversity for the users.

Digital music services have established partnerships with ISPs and mobile operators in global and local markets, and these partnerships have economic value for both the music industry and GSM companies. Mobile operators, as investors, rely on music services that have millions of users all around the world. “These deals offer Telecom companies the opportunity to sell higher value packages to their users, reduce customer loss, and associate their brands with music. Subscription services, on the other hand, benefit from marketing power, billing engagement and a larger user base that Telecom has.”²⁹

Although these models have many advantages, some issues are still evolving. Since the system is relatively new, there are also criticisms about the future of the system. “The economic sustainability of the subscription streaming model is also debated. The services are not yet safely established, and it remains to be seen if they are profitable and sustainable” (economically viable and sustainable in the long term).³⁰ It is not clear how the revenues are paid to musicians and record labels by telecoms. Music companies are not told how much listening is done per artist. They are paid according to the total number of listening of all artists. There are so many unresolved issues and uncertain areas that needs to be re-addressed. In this respect, the system is still developing.

²⁹ “Engine of a Digital World,” IFPI.

³⁰ Sigbjørn Hjelmbrække, “Economic concepts and implications of music subscriptions.”

Sociological and Cultural Aspects of New Economic Models In Digital Music in Turkey

Consumption and Social Music Audiences in New Music Economy

We need to define the *digital age consumer* to understand the digital music economy and new models. Are the masses of Palfrey and Gasser named 'digital natives' able to explain today's audience profile? "They were all born after 1980, when social, digital technologies, such as Usenet and bulletin board systems, came online. They all have access to networked digital technologies. Moreover, they all have the skills to use those technologies."³¹

It is a fact that the younger generation is more likely to adapt to the new technologies. A survey called "The State of the Streaming Music, Most Music Lovers, is Embracing Online Services" was answered by 700 participants in America in 2012. According to the survey, only about 3% of participants between the ages of 18 and 29 did not listen to any digital music service before. According to IFPI 2014 Report, for participants over 30 years of age, this rate increases to 42%. "Property-based downloads and CDs are more common among older consumers." The choice of music listening device is a matter of consumption habits. Besides, adolescents and young adults are significant actors for consumption in general and they tend to purchase from digital marketing platforms. They mostly compare the products, read/ make comments and choose cheaper options. These consumption habits can be evaluated as participatory culture. Both young people can be target and sources at the same time in digital era. Kuyucu conducted a survey with more than 2000 university students in Turkey to analyze their listening habits and the research presents that 62.86% of the students use Premium online music services and these are YouTube

Üsküdar
Üniversitesi
Sosyal Bilimler
Dergisi, 2021;
sayı: 13,
295-332

³¹ John Palfrey and Urs Gasser, *Born Digital: Understanding the First Generation of Digital Natives*. (New York: Basic Books., 2008).

Tuğba Aydın ÖZTÜRK, Nick CROSSLEY

(37.23%), Spotify (29.79 %), Apple Music (15.96 %) and Fizy (8.51 %). 100% of them use their smartphone as a music listening tool.³²

Young generation is not only a good sample for understanding digital music usage, but also digital consumption generally. According to Ozturk's 'Second Wave Coronavirus in Turkey Survey,' digital purchasing and online shopping have increased and reached 60% after pandemic in young generation.³³ They stated that they've consumed different products such as coffee/ tea, junk food or personal care products and have spent more time in social media and online video games during this period.

Music services and technology companies do a lot of marketing work to attract the attention of the audience in the digital era. Curation is one of the most critical issues of music services. The curation team working on digital music services create playlists by genre. They also make recommendations according to the possible music taste of the listeners and offer options with the 'explore' feature. However, the issue of curation is much more important in local music markets. Especially in the local area, it is necessary to get to know the music identity of the markets and the trends and the preference of the audience.

The desire to discover new music and a new musician has always been a powerful motivation since the music industry's early days. The audience used to discover new music from various traditional mass media such as TV and radio. The only thing that never changes in the music world is the aspiration towards new singers and songs. Music services share new music and musicians every day. However, the essence of the desire to discover is the consumption habits. The research called "Consumer's Preference

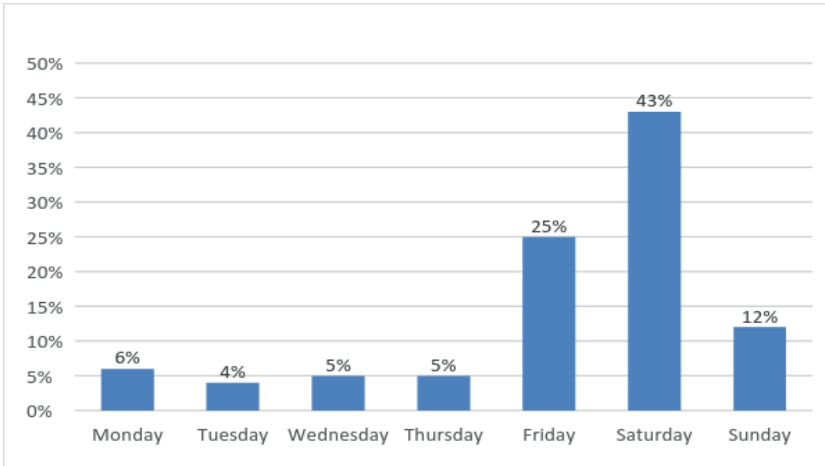
³² "Young People in Turkey Listen to Music on Digital Music Platforms," accessed April 2021, <https://www.tgrthaber.com.tr/kultur-sanat/turkiyede-gencler-muzigi-dijital-muzik-platformlarindan-dinliyor-2640800>

³³ "Second Wave Coronavirus Research in Turkey," accessed February 2021, <https://www.youtube.com/watch?v=5hqVdFos7ZQ>

Sociological and Cultural Aspects of New Economic Models In Digital Music in Turkey

for New Music Release Days” by IFPI supports this argument. Audiences’ new music discovery days are mostly Friday, Saturday, and Sunday. These are the days they consume more. Music consumption habits do not conflict with general consumption habits.

Table 2: New Music Discovery Rate

IFPI 2016 Report: New Music Discovery Rate

In the digital age, the audience becomes a social music audience. For instance, Spotify has become a recreational channel where users can spend 24 hours a day. Music services add features like radio, podcasts, video, and concert. Deezer likewise added 20 thousand podcasts and radio shows to the platform. According to Kara’s report, Spotify has broadcasted 25 million hours of music listening experience. As a result, audiences are not much concerned with music genres. “Spotify, which has become a service that adapts to daily activities, will be more closely related to your music listening history, location and personal information.” Personal information and audience habits are recorded, the consumer’s data history is stored

Üsküdar
Üniversitesi
Sosyal Bilimler
Dergisi, 2021;
sayı: 13,
295-332

and this information is used to promote and sell personal items in the digital era.

Case Study of Turkcell- Fizy in Turkey

GSM mobile communication started with Turkcell in Turkey in 1994. The company, which is the largest GSM operator in Turkey, also serves in the Turkish Republic of Northern Cyprus, Azerbaijan, Kazakhstan, Moldova, Georgia, Ukraine, Belarus and Germany. Turkcell has become the most preferred mobile operator, with 36,7 million users in Turkey.

Fizy, founded as a search engine in 2008, achieved to attract attention of millions in a very short time. According to the company's founder, E. Yaris, the application was successful because it was simple, without advertising and unnecessary membership processes. The New York Times commented 'better than MTV Music' for Fizy and presented it as one of the three music services to be tried out in 2009. Fizy wins the 'Best Music Service' award at the 2011 Mashable Awards. The service, which provided access to 75 billion MP3s and served 30 languages, received 750 thousand visits a day.

In these years, there were news about Fizy's success in the world in Turkish media. However, later on, the application was closed with a court decision because of infringement of copyrights. Other music services in the world are still facing conflicts with the record companies and professional associations as they have experienced in the early beginning.

Fizy was purchased by Turkcell in 2011 and has been managed by Turkcell since 2012. Meanwhile, Turkcell has provided digital music service to its users for a long time under the name of Turkcell Music. Turkcell did not use Fizy until 2015. However, the name of the Turkcell Music brand has changed into Fizy since April 2016. Fizy marketing manager explained the reason: "With this move, we have targeted increasing the company's value, growing target audience, freer communication, more compatible

Sociological and Cultural Aspects of New Economic Models In Digital Music in Turkey

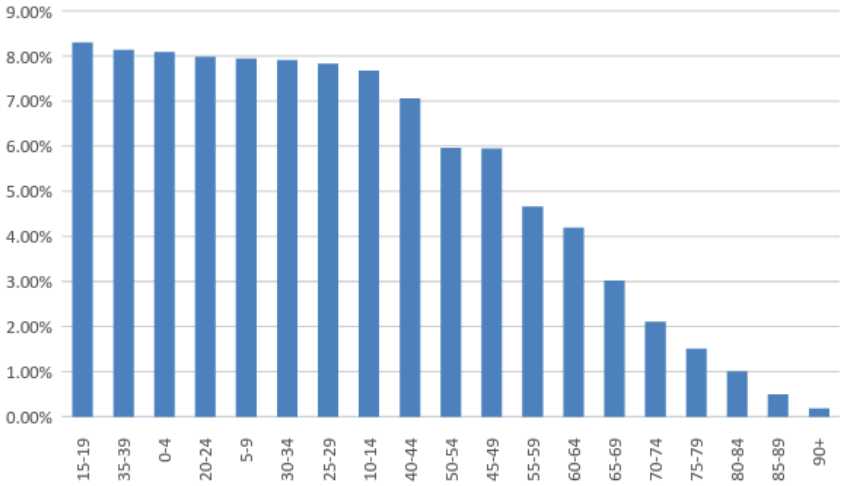
brand identity with music. For these reasons, we have decided to continue with the brand Fizy.”

Fizy serves as a local company in Turkey. In addition to local initiatives, global brands such as Spotify are also in Turkish music market. Spotify has made a bundling agreement with Vodafone in different countries around the world. Turkey has been the sixth country where Spotify and Vodafone have partnered together. Spotify Turkey Manager comments; “Turkey is a strategic and important country for us because of its young and dynamic population of 78 million as well as its penetration in terms of internet usage and social content. Turkish society is quite open to innovation in the general sense.”

Turkey is a country with a young population and a widespread use of technology. Population distribution by age groups in Turkey can be seen below.

Üsküdar
Üniversitesi
Sosyal Bilimler
Dergisi, 2021;
sayı: 13,
295-332

Table 3: Age Distribution (As of 2016)

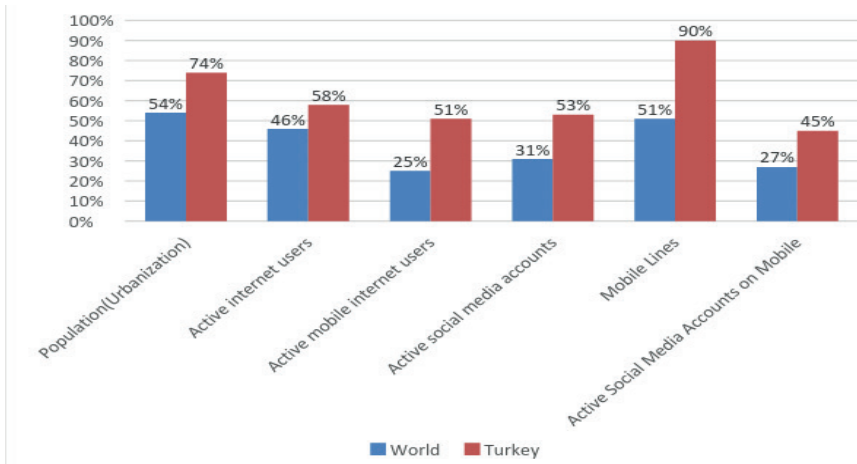

Source: *Tuik 2016 Report: Age Distribution in Turkey*

Tuğba Aydın ÖZTÜRK, Nick CROSSLEY

The research of 'We Are Social 2016' provides information on the use of technology across the globe. There are many data about usage of the internet, social media through smartphones in the report. Below, the average of the world and Turkey are compared. When examining the data, it can be seen that technology usage is quite high in Turkey.

Table 4: Penetrations

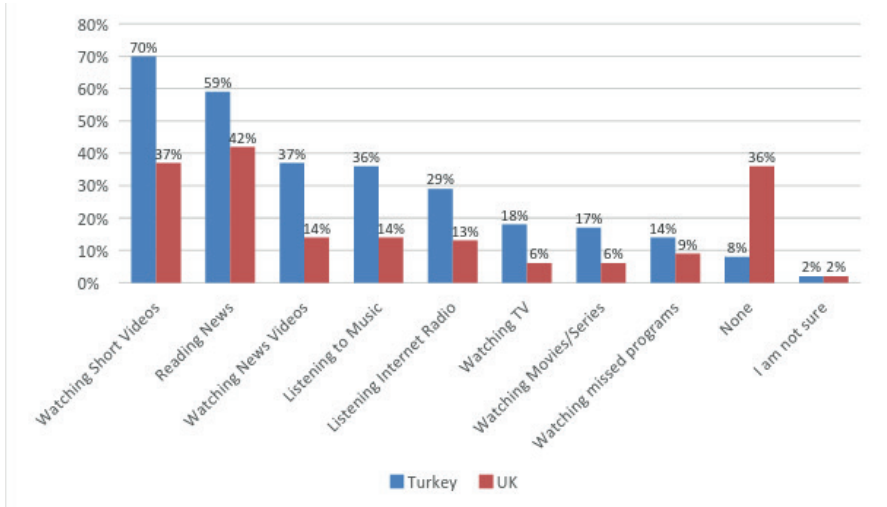

We Are Social 2016 Report: The Technology Usage in Turkey and the World

In the Digital Economy Outlook 2015 report made by the OECD, Turkey is the second country of the whole world using smartphones, connecting internet and usage of social media. Turkey has a high potential for mobile applications. According to Deloitte Report, users in Turkey are more likely to consume rich content, such as video and music, with their smartphones. 49.000 participants join to this research from 30 countries. Participants are asked why they use their smartphones. The results of the interview made in the UK and Turkey are compared below.

Sociological and Cultural Aspects of New Economic Models In Digital Music in Turkey

Table 5: What do you use your smartphone for

Source: *Smartphone Usage in Turkey and UK (Mobile Consumer Survey of Deloitte, 2015)*

Turkish digital music market has significant potential for global or local digital music services. When the data in Table 5 is analyzed, this potential can be seen easily in the user's interests. On the other hand, 70% of the users say that they watch videos from their smartphones. YouTube is a leading video website, and it has created a user habit in Turkey. Most sharing in social media is also visual content such as photos or videos. Therefore, digital music services add short videos, news, and entertainment content or podcasts to their platform. Users in the digital age prefer multiple models. In countries like Turkey, which use intense technology, these multiple features are getting crucial. According to Turkish Statistical Institute's survey; "Internet usage among Turks aged between 16 and 74 rose to 79% in 2020 from 75.3% the previous year." Online shopping also on the rise and '36.5% of internet users went online to buy goods or services versus

Üsküdar
Üniversitesi
Sosyal Bilimler
Dergisi, 2021;
sayı: 13,
295-332

Tuğba Aydın ÖZTÜRK, Nick CROSSLEY

34.1% a year earlier.”³⁴ The bundling model in Turkey has a future in terms of economic opportunity because of this high ratio of technology usage in society. Local or global digital music companies in Turkey should address the following features to attract the attention of audiences;

- Good sound quality and speed,
- Local and foreign music repertoire,
- User-friendly applications, ease of use
- Free data usage and offline features,
- Offering rich contents such as video, news, entertainment, concerts,
- Attractive GSM packages prepared for invoiced or unpaid tariffs,
- Enhanced recommendation feature,
- Offering personalized lists and frequent updating of lists
- Analysis of audience habits

While global brands do business in local markets, local enterprises struggle to be successful in their markets as well as to expand their business in new countries. Turkcell Music and Fizy indicate that they have the most significant local music catalog as well as the foreign catalog. “In the past few years, the penetration of global players into the Turkish market has increased the competition, and music services have led to new quests to differentiate.” iTunes has entered the Turkish market in 2012, while Spotify and Deezer entered in 2013. After these dates, competition in the market has increased.

Fizy was a successful application in the world music market in its early years. For this reason, Turkcell, as an investment company, has relied on Fizy. In the bundling model, investor’s confidence is a fundamental issue. The audience will combine two different brands. Turkcell’s awareness in the mobile world is an essential criterion for the audience. According to Fizy, “There are also certain difficulties in doing business in the music

³⁴ Daily News, “Internet usage in Turkey rises to 79 percent,” <https://www.hurriyetdailynews.com/internet-usage-in-turkey-rises-to-79-percent-157682>

Sociological and Cultural Aspects of New Economic Models In Digital Music in Turkey

sector as an operating company. However, our luck here is the value of Turkcell and Fizy brands and the trust that our users have in these brands.” (Interviewer 3, 2017)

The main reasons for the acceptance of the Turkcell-Fizy convergence are: trust in the brand, free data (offline listening feature), the feeling of enjoying a free music service, and knowing the taste of the Turkish audience. Fizy: “Knowing culture, thinking local is very important. Turkcell and Fizy users represent every region of Turkey including Anatolia” (The definition of Anatolia here is not only the big cities, but also different parts of the country). The issue of locality is also very important for global companies. Deezer’s CEO says, “We care about our service’s cultural harmony in any country.” IFPI 2013 Reports says the German music service Juke’s Ceo likewise comments: “Success in broadcasting service is complicated without proper partnerships, local repertoire, local editorial and local marketing expertise.”

In this case, what are the features of digital music audiences in Turkey? According to the interview results with Fیزی, there is an increasing tendency for digital music in Turkey. Audiences prefer to listen Turkish pop music mostly. Digital music audiences want to discover the new. Also, younger users are active in service. Audiences, mostly between the ages of 25-34, are using the service between 18.00-19.00 hours. This information shows that audiences mostly listen to music services on their smartphones after they leave the workplace and on the road. The service is mostly used in big cities such as Istanbul, Ankara, Izmir, Bursa and Adana.

Users listen to music for about 20 minutes a day. Song download numbers are deficient compared to previous years. This trend shows similar features to world digital music trends. Users prefer to use offline mode the most, which is a way that allows users to reach content without any internet signal. Turkish audiences want to reach ready content. So, the curation ability and the lists are essential. They tend to consume what

Üsküdar
Üniversitesi
Sosyal Bilimler
Dergisi, 2021;
sayı: 13,
295-332

Tuğba Aydın ÖZTÜRK, Nick CROSSLEY

they see on the main page. Now audiences are not looking for individual songs or artist names. Instead, they prefer to listen an available list offered on the main screen according to their moods. Instead of searching for a specific artist or album name, they say “I want to listen to relaxing music now or energetic songs”. The habits of listening music or more generally consuming creative art products have a meaning of tendency of using cultural patterns.

Fizy has made agreements with all major music companies in Turkey for the Turkish music catalogue and significant companies in the world for foreign catalogues. Even if there are millions of songs in an application, audiences prefer to listen to a certain number of songs.

Fizy users are making positive comments about the free internet connection. They also shared their appreciation for design and radios in the most recent version of the service. Fizy marketing manager: “In Fizy, radio stations such as Babylon, Voyage, and Eksen came along with the new design/version. In addition, Fizy has also its own radio channels. With this innovation, we have seen that Fizy users are very eager to listen to the radio.”

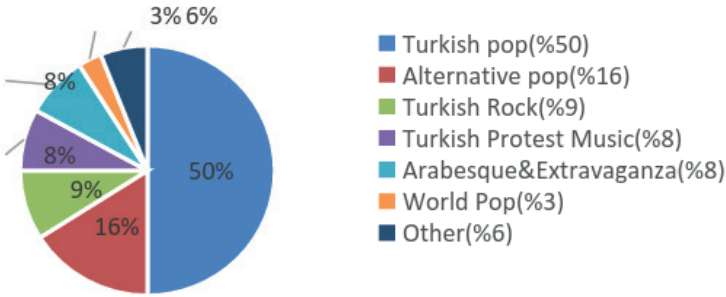
The video feature added in April 2016 is of great interest to users. Especially Turkish audiences are very interested in live concerts. A total of 1.8 million people followed the last nine concerts. The marketing manager commented on the concerts: “When concert plans are being made, we are paying attention to the stage shows and performances that will keep the user in the application longer. Concerts are watched over 95% of the mobile. We send a push notification to the users just before the musical performance starts. For example, a musician’s concert lasted 3 hours, but in the first 20 minutes of the concert, there were just talk and thanks. So, we sent a push notification after these talks and introduction, because we know that the users would turn off the application during that time. Throughout the concert, we can see real-time user figures (like rating

Sociological and Cultural Aspects of New Economic Models In Digital Music in Turkey

system). When they receive or make a call, the users become out of the live broadcast.”

The digital music platform, Motto Music, examined Twitter shares of 20,815 university students and 14,900 young employees in the major cities of Turkey such as Istanbul, Ankara, Izmir, Eskisehir, Bursa and Antalya in 2015. The research has been created by filtering the YouTube links and has aimed to understand Turkey’s digital music trends. According to the research, 50% of the participants listen to pop music. In Table 6, there are other music genres that young audiences listen to the most. On the other hand, the least popular music genres are heavy metal and jazz among students and rap, jazz, soundtrack, heavy metal, and R&B among young employees.

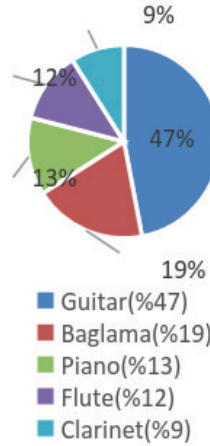
Table 6: Music Genres and Young Audiences in Turkey
Rates of Genres

Source: Burcu Sahin, “Motto Müzik’ten gençlik ve müzik araştırması,” *Digitalage*, 23 June 2016, <http://digitalage.com.tr/motto-muzikten-genclik-ve-muzik-arastirmasi/>

Table 7: Instrument's Rate of Interest among Audiences in Turkey

Instrument's Rate of Interest

Source: Sahin, "Motto Müzik'ten Gençlik ve Müzik Araştırması."

According to the report, 90% of the shared YouTube videos are music content. Guitar, bağlama (traditional instrument), piano, flute, and clarinet are the most listened instruments. The hours at which music genres are shared the most: pop music is between 18.00- 19.00, alternative pop is between 17.00-18.00, Turkish rock music is between 01.00- 02.00, Turkish protest music is between 22.00- 23.00 hours. Digital music services should analyze local culture, music taste and daily life practices to reach a young audience.

In this respect, recognizing social music audiences provides economic advantages for companies. The bundling model is also essential for music companies, musicians, and professional associations besides the audience. According to Fizy, some people make music and sell music on the system right now. Moreover, the system is based on the purchase of rights. "Copyright sharing is based on the revenue-sharing model we have

Sociological and Cultural Aspects of New Economic Models In Digital Music in Turkey

obtained from Fizy subscriptions. Each organization is entitled to the performance in the month (the number of songs played) proportionally.”

Content agreements are made with the providers. These agreements give music companies the right to promote. Thus, music companies decide for themselves the artists and albums they want to advertise. In this case, the selected artists and albums are on the main banner. Previously, while providers were professional associations, music services now deal directly with record companies. When the artist changes the company, the provider is changed. Apart from agreements made with record companies, there are also individual agreements with artists called exclusive content. According to Fizy’s statement, the audience tends to listen to the musicians they see on the main page or banner.

The most important economic advantage of this model is that it does not create a sense of paying for users. This economic model is quite functional for Turkish digital music market. In 2015, 75 audiences between the ages of 15 and 60 were asked about their usage of ‘Paid Music Services’. 88% of participants answered, “No, I do not use any paid music service” (Ozturk, 2015, 221). Turkcell’s former CEO, K. Terzioğlu, made the following explanation about Fizy in 2017³⁵; “Turkcell’s music application Fizy proliferated. The day we looked at the screen, there were 3.6 million subscribers. These users downloaded 3.4 million songs the day before. Fizy doubled the number of Spotify subscribers in Turkey.” Fizy makes the following comment about the issue: “As an operator, we get money without making people think that they are paying money. This idea still makes you think that music can be reached freely. For example, the price of the platinum Turkcell package is 119 TL (Turkish Liras). We offer exclusive free services in 4.5G. We give unlimited music listening and watching videos on the internet with Fizy.”

³⁵ “Terzioğlu: İngilizce yerine robot yapmayı öğrenmeliyiz!” *Teknoloji Gündem*, 11 February 2017, <http://www.teknolojigundem.com/haber/terzioğlu-ingilizce-yerine-robot-yapmayı-ogrenmeliyiz/1167485>

Tuğba Aydın ÖZTÜRK, Nick CROSSLEY

There is a harmony between GSM operators, audience, and music companies in the bundling model. However, the system still has some problems. One of the most critical challenges is dealing with multiple music copyright. Also, not every music company has technological competence.

The bundling model is a user-accepted model both in the world and in Turkey as a local market, with all its advantages and disadvantages. However, digital technology transforms tools very quickly. It is a system that continually renews itself both in terms of economic enterprise and consumption habits.

As a result, the global and local music industry should understand the personal music taste and usage habits of the audience. Fizy IT Manager makes the following comment: “The most important issue for us is to know Big Data. For example, at what time or on what device do the audiences listen to music in an application? We need to define a standard, predictable behaviour. Besides, the most important issue for the future is the search mechanism. We have the curation team responsible for the preparation of the song lists.”

Another vital issue for Fizy is the recommendation feature. As an internet user, every action we make is under record. In this respect, advertising and marketing companies, private or government agencies recognize our consumer identity. Digital music services refer to the songs that we have listened to before and prepare customized lists accordingly. Like other examples in the world, Fizy has a ‘discover weekly playlist’. This list is based on the songs that the user has previously listened to in the service. Universal Music’s Global Head of Digital Business, F. Keeling: “The primary services all offer more than 30 million tracks and have a similar quality and approach. The value comes in what is being placed

Sociological and Cultural Aspects of New Economic Models In Digital Music in Turkey

over the top. It is all about curation, recommendation, and influence.”³⁶ Technology is the most important feature of the digital music economy. Knowing the audience, predicting consumption and habits, preparing the infrastructure properly and providing a useful application are the most important issues both in the world and in local companies. Furthermore, competition starts precisely at this point.

Conclusion

This research investigates how the music industry is adapting to technology and the digital economy. The music industry, as an actor in the digital world, begins to produce new economic models and find new ways of income. However, the most important feature of technology is speed, which makes it difficult to change and develop the industry. Technology continues to diversify its vehicles and to exist in both global and local markets.

Music companies began to adapt to change from the digital music revolution at the end of the 1990s. The stakeholders in the music world have increased. Mobile phone manufacturers, telecommunication companies, digital music services and social networking sites are new actors of the music world. Income sources have also increased. Audiences can access the limitless music archive when and where they want it. This can be explained by the ‘mobility’ feature of technology. Increasing the use of smartphones is of great importance for the music economy. Over 2 billion smartphone users across the globe are potential music audiences. Smartphone becomes a more popular music listening device day by day.

The audience buys the GSM package and this service includes the use of digital music service. The audience can listen to a musician he/she likes in the music service or watch the video. They can follow the social media

Üsküdar
Üniversitesi
Sosyal Bilimler
Dergisi, 2021;
sayı: 13,
295-332

³⁶ “Charting the Path to Sustainable Growth,” *IFPI 2015 Report*, <http://www.ifpi.org/downloads/Digital-Music-Report-2015.pdf>

Tuğba Aydın ÖZTÜRK, Nick CROSSLEY

accounts of their favourite musician, with their social media applications on a smartphone. They can find song lyrics or information about the musician by a search engine. The concert ticket can be purchased online. Here, a model of communication that interacts with each other is mentioned. As a result of this interaction, a new term emerges: ‘social music audience’.

Digital music services have thousands of hours of music listening experience. Both global and local companies have similar thoughts on these experiences. The lists become more and more critical. Audiences prefer to choose moods instead of looking for songs or artist names. Contents such as radio, podcasts, concerts, and videos are also remarkable. The audience is a consumer at the same time. In this case, digital music services take into account their audience behavior and provide them with personalized recommendations. Consumer behavior is recorded in the technology world continuously. As a result, companies can conduct marketing and sales by predictable, standardized behavior.

Digital economy, mobility, and advanced technology create a global world. In this case, global brands try to understand local markets and local brands want to show themselves in the global world. The global market has given great importance to localization in the last few years. Companies work to prepare local curation and editorials, so they need to receive support from local experts. They want to offer content appropriate to that country’s music taste. The case study of the research is Turkcell and Fizy companies. According to the interviews, it is imperative to know the profile of the audience in different parts of the country and the confidence in the brand. In terms of economic perspective, the audience still thinks that music is free because of the GSM packages. On the other hand, users are affected by the data being free and having an offline feature of the application.

Sociological and Cultural Aspects of New Economic Models In Digital Music in Turkey

In conclusion, the music world will continue to create new economic models in the future and partner with technology companies. Musicians, record labels, and audiences become part of the digital world. Technological innovations affect the socio-cultural environment. Therefore, music will gain many practical new meanings, such as producing, spreading, possessing, listening, sharing, or watching.

REFERENCES

Barrow, Tony and Julian Newby. *Inside the Music Business*. New York: Routledge, 1994.

Baron, Luis Fernando and Gomez, Ricardo. "The Associations between Technologies and Society: The Utility of Actor-Network Theory" *Science, Technology & Society* 21, No.2 (2016): 129-148.

Burkart, Partrick. *Music and Cyberliberties*. Middletown: Wesleyan University Press, 2010.

Castells, Manuel. *End of Millennium*. Chichester: Blackwell Publishers, 2010.

———. "Materials for an exploratory theory of the network society" *The British Journal of Sociology* 51, No.1 (2008): 5-24.

Cuhadar, Bahar, "Dünyanın hayranlığını kazanan sitenin oykusu," accessed (10.01.2018) <http://www.radikal.com.tr/hayat/dunyanin-hayranligini-kazanan-sitenin-oykusu-916276/>

Daily News. "Internet usage in Turkey rises to 79 percent." Accessed 1 June 2021. <https://www.hurriyetdailynews.com/internet-usage-in-turkey-rises-to-79-percent-157682>

Üsküdar
Üniversitesi
Sosyal Bilimler
Dergisi, 2021;
sayı: 13,
295-332

Tuğba Aydın ÖZTÜRK, Nick CROSSLEY

Danckwerts, Sebastian and Kenning, Peter. “It’s MY Service, It’s MY Music.” The Role of Psychological Ownership in Music Streaming Consumption,” *Psychology of Marketing* 36, No.9 (2019), 803-816.

Demirel, Firat, “Yetişkinlerde akıllı telefon kullanımının en hızlı arttığı ülke Türkiye,” accessed 20 May 2017) <http://webrazzi.com/2016/02/25/yetiskinlerde-akilli-telefon-kullaniminin-en-hizli-artigi-ulke-turkiye/>

Erkayhan, Safak. “Creative industries and digital future industries” *E-Journal of Intermedia* 2, No.2 (2015): 411-423.

Flew, Terry. “Beyond and hocery: defining creative industries” The Second International Conference on Cultural Policy Research, Wellington, January 2002. New Zealand, 23-26.

Gamble, Jordan, Michael Brennan, and Rodney McAdam, “A rewarding experience? Exploring how crowdfunding is affecting music industry business models”. *Journal of Business Research* 70, No.3 (2017): 25-36.

Gordon, Steve. *The Future of the Music Business*. San Francisco: Backbeat Books, 2005.

Gronow, Pekka and Ilpo Saunio. *An International History of the Recording Industry*. London: Cassell, 1999.

HaberTurk, “Türkiye, akıllı telefonda internet kullanımında dünya ikincisi”, Accessed 20 May 2018, <http://www.haberturk.com/ekonomi/is-yasam/haber/1118013-turkiye-akilli-telefonda-internet-kullaniminda-dunya-ikincisi>

Hagen, Anja N. “The playlist experience: Personal playlists in music streaming services,” *Popular Music and Society* 28, No. 5 (2015): 625-645.

Hill, Brad. *The Digital Songstream: Mastering the World of Digital Music*. New York: Routledge, 2003.

Sociological and Cultural Aspects of New Economic Models In Digital Music in Turkey

Hiller, Scott, and Jason Walter. 'The rise of streaming music and implications for productions' *Review of Network Economics* 16, No.4 (2017): 351-385.

Hjelmbrekke, Sigbjørn. "Economic concepts and implications of music subscriptions." 18th International Conference on Cultural Economics, Montreal, Canada, 25-27 June 2014.

Hutchison, Tom. *Web Marketing for the Music Business*. U.S.A.: Elsevier, 2008.

IFPI. "Digital Music in 2007- A Brave New World." Accessed 5 April 2017, <http://www.ifpi.org/content/library/digital-music-report-2007.pdf>

IFPI. "Revolution, Innovation, Responsibility." Accessed 5 April 2017, <http://www.ifpi.org/content/library/DMR2008.pdf>

IFPI. "2009 New Business Models for Changing Environment." Accessed 10 April 2017, <http://www.ifpi.org/content/library/DMR2009.pdf>

IFPI. "2010 Music How, When, Where You Want It." Accessed 1 May 2017, <http://www.ifpi.org/content/library/DMR2010.pdf>

IFPI. "Engine of a Digital World." Accessed 1 March 2017

http://www.ifpi.org/downloads/dmr2013-full-report_english.pdf

IFPI, "Lighting Up New Markets." Accessed 10 April 2017, <http://www.ifpi.org/downloads/Digital-Music-Report-2014.pdf>

IFPI. "2015 Charting the Path to Sustainable Growth." Accessed 15 June 2017, <http://www.ifpi.org/downloads/Digital-Music-Report-2015.pdf>

IFPI. "Music Consumption Exploding Worldwide." Accessed 1 July 2017, <http://www.ifpi.org/downloads/GMR2016.pdf>

Üsküdar
Üniversitesi
Sosyal Bilimler
Dergisi, 2021;
sayı: 13,
295-332

Tuğba Aydın ÖZTÜRK, Nick CROSSLEY

Internet Word Stats. "Internet Users Distributon in the World: 2020- Q1. Accessed 5 March 2020. <http://www.internetworldstats.com/stats.htm>

Interviewer 1, face to face communication, 2017.

Interviewer 2, email communication, 2017.

Interviewer 3, telephone conversation, 2017.

Jones, Steve. "Music and the Internet," *The Handbook of Internet Studies*. UK: Blackwell Publishing, 2011.

Marka-marka, "Markaların Oyukusu-F (Fizy)." Accessed 10 February 2018, <http://www.marka-marka.org/marka/marka-hikayeleri/fizy-marka/>

Marshall, Lee. "Let's keep music special. F-Spotify': on-demand streaming and the controversy over artist royalties," *Creative Industries Journal* 8, No. 2: 177-189.

Millard, Andre. *America on Record: A History of Recorded Sound*. Cambridge: Cambridge University Press, 2005.

Music Industry Blog, "New Report: Building the New Business Case for Bundled Music Sevcies." Accessed 4 April 2020, <https://musicindustryblog.wordpress.com/2013/10/11/new-report-building-the-new-business-case-for-bundled-music-services/>

Nufusu, "Türkiye Nufusu Yas Gruplarına Gore Dagilimi 2019," Accessed 1 March 2020, <http://www.nufusu.com/turkiye-nufusu-yas-gruplari>

Ozturk, T. A. "Adaptation Strategies of Musicians between the Audience Expectations and Culture Industry in terms of New Media" PhD Thesis, Istanbul Technical University, 2015.

Palfrey, J., and U. Gasser. 2008. *Born Digital: Understanding the First Generation of Digital Natives*. New York: Basic Books.

Patmore, David. "Selling Sounds: Recordings and the record business,"

Sociological and Cultural Aspects of New Economic Models In Digital Music in Turkey

The Cambridge Companion to Recorded Music, Ed. Nicholas Cook, Eric Clarke, Daniel Leech- Wilkinson and John Rink, Cambridge: Cambridge University Press, 2009.

Prey, Robert. "Nothing Personal: algorithmic individuation on music streaming platforms," *Media, Culture and Society* 40, No. 7 (2017), 1086-1100.

Prey, Robert. "Locating Power in Platformization: Music Streaming Playlists and Curatorial Power," *Social Media+ Society* 6, No.2 (2020): 1-11.

Radikal, Accessed 10 February 2017, <http://www.radikal.com.tr/hayat/dunyanin-hayranligini-kazanan-sitenin-oykusu-916276/>

Resnikoff, P 2016, More than 100 million people now pay for streaming music services, Digital Music News, Accessed 7 February 2017 <http://www.digitalmusicnews.com/2016/09/06/100-million-subscribers-streaming-music/>

Reskinoff, P 2016, Spotify reaches 39 million paying subscribers, Digital Music News, accessed 2 March 2017, <http://www.digitalmusicnews.com/2016/08/25/spotify-39-million-paying-subscribers/>

Sahin, Burcu, "Motto muzikten genclik ve muzik arastirmasi" Accessed 10 May 2017, <http://digitalage.com.tr/motto-muzikten-genclik-ve-muzik-arastirmasi/>

Statistica, Accessed 5 March 2017, <https://www.statista.com/statistics/330695/number-of-smartphone-users-worldwide/>

Teknoloji Gudem, Accessed 20 January 2017, <http://www.teknolojigudem.com/haber/terzioglu-ingilizce-yerine-robot-yapmayi-ogrenmeliyiz/1167485>

Thomes, Tim Paul. "An Economic Analysis of Online Streaming Music

Üsküdar
Üniversitesi
Sosyal Bilimler
Dergisi, 2021;
sayı: 13,
295-332

Tuğba Aydın ÖZTÜRK, Nick CROSSLEY

Services,” *Information Economics and Policy* 25, No.2 (2013): 81-91.

TGRT Haber. Accessed 1 April 2021, <https://www.tgrthaber.com.tr/kultur-sanat/turkiyede-gencler-muzigi-dijital-muzik-platformlarindandinliyor-2640800>

Tschemmuck, Peter. *Creativity and Innovation in the Music Industry*. Vienna: Springer, 2012.

Turkcell, “Genel Bakış,” Accessed 1 February 2017, <http://www.turkcell.com.tr/tr/hakkimizda/genel-bakis>

Youtube. “Second Wave Coronavirus Research in Turkey,” Accessed 1 February 2021, <https://www.youtube.com/watch?v=5hqVdFos7ZQ>

Webrazzi, “Turkiye’de mobil kullanıcı araştırmasının sonuçlarının yayımlıyoruz.” Accessed 24 May 2017, <http://webrazzi.com/2016/05/11/turkiyede-mobil-kullanici-arastirmasinin-sonuclarini-yayimliyoruz-ozel-haber/>

Webrazzi, “Spotify’in yalnızca bir müzik dinleme servisi olduğu devir kapandı.” Accessed 1 July 2017, <http://webrazzi.com/2015/05/21/spotify-donusum/>

Çin'in Güneybatı Sınırında Yapılan Uluslararası Evliliklerdeki "Vietnamlı Kadın" Üzerine Bir İnceleme

A Study on the "Vietnamese Woman" in International Marriages on China's Southwest Border

Liping HU^(*)

Öz

Çin'in Reform ve Dışa Açılma politikasının ardından, sosyo-ekonomik düzeyin hızla gelişmesiyle birlikte Çin, göç veren bir ülkeden göç alan bir ülkeye dönüşmüştür. Son yıllarda, Çin'in güneybatı sınırında yaşayan halklar ile Vietnam'dan gelmiş kadınların birbirleriyle evlenmeleri günden güne artış göstermektedir. Şehre giden göçmen Çinli kadın işçi sayısının artması, evlilik için ödenmesi gereken başlık parasının sürekli yükseltilmesi ve kırsal toplumda sosyal evlilik çemberinin genişlemesi nedenleriyle Çin'in sınır bölgelerindeki cinsiyet oranında dengesizlik artmıştır. Benzer kültür ve yaşam alışkanlarına sahip olmaları, mevcut yaşam koşullarının iyileştirilmesi, ekonomik çıkar gibi sebeplerden dolayı Vietnamlı kadınlar yasadışı yollarla Çin'in güneybatı sınırlarında yaşayan Çinli erkeklerle evlenip Çin'de yaşamaktadırlar. Bu durum, Çin'in güneybatı sınırındaki bölgelerde bazı olumsuz sonuçlara yol açmaktadır. Bu makale, Çin'in güneybatı sınırında ulus ötesi evliliklerde bulunan Vietnamlı kadınlar üzerine Çin akademik çevresinde yapılmış araştırmaların incelenip değerlendirilmesine dayanmakta olup, bu sınır bölgelerindeki halkların Vietnamlı kadınlarla yaptığı evliliklerin toplumsal arka planını ve Vietnamlı kadınların yaşam durumlarını açıklamaktadır. Bunun yanı sıra, sosyal yönetim perspektifinden bu ulus ötesi evliliklerin sınır bölgelerindeki sosyal yönetim üzerindeki etkisini tartışmayı ve iyi bir sınır evliliği mekanizmasını

Üsküdar
Üniversitesi
Sosyal Bilimler
Dergisi, 2021;
sayı: 13,
333-374

Özgün Araştırma Makalesi (Original Research Article)

Geliş Tarihi: 15.04.2021 Kabul Tarihi: 25.10.2021

(*) Doktora Öğrencisi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Bölümü

E-posta: lipinghu87@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6438-4539>

Liping HU

kurmak ve bu sınır ötesi evliliklerin neden olduğu sorunları çözmek için bazı hedefe yönelik karşı önlemler önermeyi amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Çin-Vietnam, Çin'in Güneybatı Sınırındaki "Vietnamlı eşler," Uluslararası Evlilikler, Sosyal Sorunlar.

Abstract

With the policy of Reform and Opening and the rapid development of the socio-economic level, China has transformed from a migrant-sending country to an immigrant-receiving country. In recent years, intermarriages between men living on the southwestern border of China and women from Vietnam have increased. The increase of emigrating female workers from rural to urban areas, the ever-increasing bride prices and the expansion of the marriage circle in rural societies have increased the imbalance of gender ratio in the border areas of China. Vietnamese women get married with Chinese men through illegal means in southwestern China and then settle in China, because of factors such as similar cultural traditions and living habits, hopes for better living conditions, and economic interests. These intermarriages sometimes lead to negative effects in China's southwestern border. This article is based on the investigation and evaluation of researches that are from Chinese academic community on Vietnamese women in transnational marriages on the southwestern border of China. It aims to explain the social background of these international marriages, explore the influence of these transnational marriages on the social governance in border areas. It also aims to establish a good transnational marriage mechanism, discuss the problems caused by such transnational marriages, and try to put forward some targeted suggestions and measures from the perspective of social management.

Keywords: Sino-Vietnam, International Marriages, Social Issues, "Vietnamese Wives" in China's Southwestern Border.

Giriş

1960-1970'lerde Avrupa ve ABD gibi gelişmiş ülkelerde uluslararası evliliklerin ortaya çıkması, özellikle de 1970'lerde sipariş gelin (mail-order bride) olgusunun ortaya çıkmasıyla, bir evlilik modeli olarak,

Çin'in Güneybatı Sınırında Yapılan Uluslararası Evliliklerdeki “Vietnamlı Kadın”

uluslararası evlilik insanların görüş alanı içerisine dahil olmuştur.¹ Aynı zamanda küreselleşmenin de hızlanmasıyla, dünya çarpında çoğu ülkede uluslararası evlilik yıldan yıla artmakta ve yaygınlaşmaktadır.² Dünya

¹ Price, C. A. & Zubrzycki, J. The use of inter-marriage statistics as an index of assimilation, *Population Studies* 16, no.1 (1962): 58-69, <https://doi.org/10.1080/00324728.1962.10416769>; Tapales, Proserpina Domingo. Women, Migration, and the Mail-Order Bride Phenomenon: Focus on Australia, *Philippine Journal of Public Administration* 34, no. 4 (1990): 311-322, https://pssc.org.ph/wp-content/pssc-archives/Philippine%20Journal%20of%20Public%20Administration/1990/Num%204/07_Women_%20Migration%20and%20the%20Mail-Order%20Bride.pdf; Cottrell, Ann Baker. Cross - National Marriages: A Review of the Literature, *Journal of Comparative Family Studies* 21, no. 2 (Summer 1990): 151-169, <https://doi.org/10.3138/jcfs.21.2.151> (<https://www.jstor.org/stable/41602075>); Appadurai, Arjun. 'Global ethnoscapes: notes and queries for a transnational anthropology', in R. G. Fox (ed.) *Recapturing anthropology: working in the present*, Santa Fe: School of American Research Press, (1991): 191–210, <https://eclass.aegean.gr/modules/document/file.php/SA200/Appadurai%201991.pdf>; Lloyd, Kathryn A. Wives for Sale: The Modern International Mail Order Bride Industry, *Northwestern Journal of International Law & Business* 20, no. 2 (Winter 2000): 341-368, <https://scholarlycommons.law.northwestern.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1512&context=njilb>; Constable, Nicole. *Romance on the Global Stage: Virtual Ethnography, Pen Pals and Mail Order Marriages*. California: University of California Press, 2003; Rosario, Teresita C.Del. Bridal Diaspora: Migration And Marriage Among Filipino Women, *Indian Journal Of Gender Studies*, no.12, (2005): 253-273. <https://doi.org/10.1177/097152150501200205>.

² Piper, Nicola. International Marriage in Japan: 'Race' and 'Gender' Perspectives, *Gender, Place and Culture* 4, no. 3 (1997): 321–338, <https://doi.org/10.1080/09663699725378>; So, Alvin Y. Cross-Border Families in Hong Kong: The Role of Social Class and Politics, *Critical Asian Studies* 35, No.4 (2003) :515-534, <https://doi.org/10.1080/1467271032000147014>; Suzuki, Nobue. Inside the Home: Power and Negotiation in Filipina Japanese Marriages, *Women's Studies* 33, No.4 (2004): 481-506, <https://doi.org/10.1080/00497870490445027>; Lee, Yean -Ju & Seol, Dong -Hoon & Cho, Sung -Nam, International Marriages In South Korea: The Significance of Nationality And Ethnicity, *Journal of Population Research* 23, No. 2 (2006): 165-182; <https://link.springer.com/content/pdf/10.1007/BF03031814.pdf>; Davin, Delia. Marriage Migration in China and East Asia, *Journal of Contemporary China* 16, No.50 (2007): 83-95, <https://doi.org/10.1080/10670560601026827>; Wang, Hongzen. Hidden Spaces of Resistance of the Subordinated: Case Studies from Vietnamese

Liping HU

üzerinde yaşanan uluslararası evlilikler, Çin’de uluslararası evliliklerin artmasını de etkilemiş ve Çin, yabancı kadınların uluslararası evlilikler yoluyla göç ettikleri önemli bir göç ülkesi hâline gelmiştir.

Son otuz-kırkyılda, Çin’de yaşanan “Reform ve Dışa Açılma” politikası ve onu takip eden hızlı ekonomik ve sosyal kalkınmayla birlikte Çin, göç veren bir ülkeden göç alan bir ülkeye dönüşmüştür. Özellikle 1990’lardan sonra, Çin’in bu hızlı sosyo-ekonomik gelişimi, sınır komşularıyla dostluğunun gelişmesi ve ilişkilerin artmasıyla birlikte, Çin toplumunda çok sayıda uluslararası evlilik ortaya çıkmış ve bu evlilikler her geçen yıl daha da artış göstermektedir. Bu uluslararası evlilikler özellikle sınır bölgelerinde daha şiddetli bir artış göstermektedir. Aslında, Çin sınırlarındaki uluslararası evlilikler yeni bir olgu sayılmaz. Zira Çin’in güneybatısı ve Vietnam, Myanmar, Laos gibi ülkelerin birbirleriyle binlerce kilometre sınır hattı bulunduğu için bu sınırdaki yaşayan çok sayıda sınır ötesi etnik grup vardır.³ Bu sınır ötesi etnik gruplar, aralarındaki benzer tarihsel kökenler,

Female Migrant Partners in Taiwan, *International Migration Review* 41, No.3 (2007): 706-727, <https://doi.org/10.1111/j.1747-7379.2007.00091.x>; Lee, Hye-Kyung. International Marriage and the State in South Korea: Focusing on Governmental Policy, *Citizenship Studies* 12, No.1 (2008): 107-123. <https://doi.org/10.1080/13621020701794240>; Tan, Eugene K.B. A union of gender equality and pragmatic patriarchy: international marriages and citizenship laws in Singapore, *Citizenship Studies* 12, No. 1 (2008): 73-89. <https://doi.org/10.1080/13621020701794190>; Niedomysl, Thomas & Östh, John & Ham, Maarten van. The Globalisation of Marriage Fields: The Swedish Case, *Journal of Ethnic and Migration Studies* 36, no.7 (2010): 1119-1138, <https://doi.org/10.1080/13691830903488184>; Shipper, Apichai W. Introduction: Politics of Citizenship and Transnational Gendered Migration in East and Southeast Asia, *Pacific Affairs* 83, no. 1 (Spring 2010): 11-29. https://dornsife.usc.edu/assets/sites/731/docs/Politics_of_Citizenship.pdf; Seah, Mabel. ‘The Family’ As An Analytical Tool: Cases From International Marriages And Marriage Migration In East Asia, *International Journal Of Sociology Of The Family* 38, no. 1 (2012): 63-84, https://www.jstor.org/stable/43488390?seq=1#metadata_info_tacontents.

³ Sınır ötesi etnik grup, iki ya da daha fazla ülkenin sınırı arasında yaşayan aynı etnik grupları ifade eder. Sınır ötesi etnik grup, tarihte oluşturulmuş ancak günümüzde iki veya daha fazla ülkede dağıtılan ve ilgili ülkelerin sınırında birbirine bitişik olarak yaşayan aynı etnik gruba

Çin'in Güneybatı Sınırında Yapılan Uluslararası Evliliklerdeki “Vietnamlı Kadın”

kültürel geçmişler ve yaşam gelenekleri nedeniyle, sürekli sınır ötesi evlilik geleneğine sahip olmuşlardır. Aynı zamanda bir süredir Çin'de aile planlamasına yönelik politikaların uygulanması ve erkek çocukların kız çocuklarına göre daha çok tercih edildiği bir geleneksel toplumsal düzen bulunması nedeniyle günümüz Çin toplumunda görülen bu durum, cinsiyet oranında ciddi bir dengesizlik meydana getirmiştir. Ayrıca, son yıllarda Çin'de bazı kırsal bölgelerde kızlar için istenen başlık parasının yüksek miktarlarda olduğu görülmektedir. Çin'in kırsal bölgelerinde, özellikle Çin'in güneybatısında yer alan kırsal bölgelerde yaşayan yoksul erkekler, istenen başlık parasını karşılayamadıkları için Vietnam, Myanmar gibi ülkelerden gelen kadınlarla evlenmeye yönelmektedirler.⁴ Bu bağlamda, Çin'in güneybatı sınırında yaşayan halklarda erkeklerin Vietnam, Myanmar, Laos gibi komşu ülkelerin sınırında yaşayan kadınlarla evlenmeleri çok yaygınlaşmıştır.

Çin sınırında yaşayan yabancı eşlerin arasında en çok Vietnamlı kadınlar bulunmaktadır. Bazı kesin olmayan istatistiklere göre, Çin'de yaşayan Vietnamlı eşlerin toplam sayısının 100.000 kişiyi aştığı tahmin

grubu ifade eder. Aslında, sınır ötesi etnik grup, toprakların farklı ülkelerin siyasi güçlerin tarafından bölünmesinin bir sonucudur. Onlar aynı veya benzer dil, aynı yaşam tarzı ve kültürel gelenekler gibi ortak veya benzer milli kültürel özelliklere sahipler, birbiriyle aynı veya benzer etnik grup algılayışı bile vardır.

⁴ Dai, Bo ve Zhao, Deguang 戴波, 赵德光, “Zhongmian, Zhonglao, Zhongyue Shaoshu Minzu Kuajing Hunyin Xingwei de Jingjixue Sikao, 中緬、中老、中越少数民族跨境婚姻行为的经济思考,” *Shijie Minzu* 世界民族, sayı: 2, (2016): 54-65, https://t.cnki.net/kcms/detail?v=3uoqlhG8C46NmWw7YpEsKMyp3qVj28LntHptynnzpiPCHBHXhEuVbMJRGgNKRVeup5_73WebypxdBAPJQ2yZbNCZD6isj-d&uniplatform=NZKPT; Lei, Guangming 雷光明, Wang, Baotong 王保同, “Woguo Bianmin Kuajing Hunyin Jiating de Kunhuo Yu Sikao---Yi Yunnan、Guangxi Bianjing Diqu Weili 我国边民跨境婚姻家庭的困境与思考---以云南、广西边境地区为例,” *Zhongyang Minzu Daxue Xuebao* (Zhaxue Shehui Kexueban) 中央民族大学学报(哲学社会科学版) 43, sayı: 2, (2016): 72-78, <https://doi.org/10.15970/j.cnki.1005-8575.2016.02.010>.

Liping HU

edilmektedir.⁵ Çin ve Vietnam birbirine komşu iki ülke olmasından dolayı Çin ve Vietnam arasında uluslararası evlilikler eskiden beri sürekli yaşanmaktadır. 1991 yılında Çin-Vietnam ilişkilerinin normalleşmesiyle bu iki ülke arasında uluslararası evliliklerin sayısı yıldan yıla artmıştır.⁶ Özellikle 21. yüzyılın başlarından itibaren, Vietnamlı kadınlar akın akın Çin'e gelip Çinli erkeklerle evlenmeye başlamış ve böylece Çin sınırında Vietnamlı eşlerin sayısının artmasıyla, bu uluslararası evlilikler giderek araştırmacıların daha fazla dikkatini çeker hale gelmiştir.

Çin sınırında yaşanan Çin-Vietnam uluslararası evlilikleri, araştırmacılar tarafından doğrudan yapılan görüşmeler ve anketler yoluyla farklı perspektiflerden bilimsel olarak tartışılmış olup birçok araştırmanın konusu olmuştur. Çin'deki akademik çevrelerce kullanılan "Baidu Akademik" adlı web sitesinde konuyla ilgili tarama yapıldığında, 2000 yılından beri bu konu hakkında yapılmış olan toplamda 215 araştırma olduğu ve bunların içinde direkt "Çin-Vietnam sınırında ulus ötesi evlilik" meselesini konu alan 90

5 Luo, Wenqing 罗文青, "Yazhou Hunyin Yimin Shijiaoxia de Zhongyue Kuaguo Hunyin Wenti Yanjiu 亚洲婚姻移民视角下的中越跨国婚姻问题研究," *Changjiang Shifan Xueyuan Xuebao* 长江师范学院学报 29, sayı: 3, (2013): 1-6, <https://xuewen.cnki.net/CJFD-FLSZ201303002.html>; Liu, Jifeng 刘计峰, "Zhongyue Bianjing Kuaguo Hunyin Yanjiu Shuping 中越边境跨国婚姻研究述评," *Xibei Renkou* 西北人口 32, sayı: 6, (2011): 64-68, <https://doi.org/10.15884/j.cnki.issn.1007-0672.2011.06.018>.

6 Wang, Xiaodan 王晓丹, "Zhongyue Bianjing Kuaguo Hunyin de Dongji he Shehui Yingxiang--Yi Yunnansheng Malipoxian Weili 中越边境跨国婚姻的动机和社会影响——以云南省麻栗坡县为例," *Yunnan Shifan Daxue Xuebao (Zhexue Shehui Kexueban)* 云南师范大学学报 (哲学社会科学版) 43, no. 1, (2011): 117-120, https://t.cnki.net/kcms/detail?v=3uoqIhG8C46NmWw7YpEsKL-WhGHP2RH_EsfUP6uypmiObOkRmQOtSO0tj4NoqTL6Uzk5q0qZ_ipv9AJUGZ9GGS9ZPH-3L6Mz&uniplatform=NZKPT; Jones, Gavin and Shen, Hsiu-hua, *International Marriage In East And Southeast Asia: Trends And Research Emphases. Citizenship Studies* 12, no. 1, (2008, February): 9-25. <https://doi.org/10.1080/13621020701794091>

Çin'in Güneybatı Sınırında Yapılan Uluslararası Evliliklerdeki “Vietnamlı Kadın”

sonuç yer aldığı tespit edilmiştir. Ancak “Baidu akademik”⁷ yüksek lisans ve doktora derecelerindeki yayınlanmamış tezleri içermediğinden, CNKI (Çin Ulusal Bilgi Altyapısı)⁸ adlı bir diğer akademik platformda da tarama yapılmış ve neticede konuyla ilgili olan toplam 26 tez bulunmakta olduğu ve 13 tezin direkt olarak bu konuyu ele aldığı görülmüştür. Bu araştırmalar göstermektedir ki; Vietnamlı kadınlar genelde arkadaşları ve akrabaları⁹

⁷ Baidu Akademik, Haziran 2014'te Çin merkezli Baidu şirketi tarafından kurulmuş, çok sayıda Çince ve İngilizce kaynak içeren, literatür taramaları için kullanılan bir akademik platformdur. Buradaki akademik kaynaklar her türlü akademik dergiyi, konferans makalelerini ve gazeteleri kapsar. (<https://baike.baidu.com/item/%E7%99%BE%E5%BA%A6%E5%AD%A6%E6%9C%AF%E6%90%9C%E7%B4%A2/5310267>, erişim 5 Aralık 2020).

⁸ Çin Ulusal Bilgi Altyapısı, (İngilizce: China National Knowledge Infrastructure, CNKI; Çince: 中国知网, Pinyin transkripsiyon: Zhongguo zhiwang), 1999 yılında Çin'in en prestijli üniversitelerinin başında gelen Tsinghua Üniversitesi tarafından kurulmuştur. CNKI, Çin akademik çevrelerinde bilginin üretimi, yayılması ve kullanılması yoluyla geniş bir bilgi veritabanı inşa etmeyi ve bilgiyi dijital yollardan toplumun tüm kesimine yaymayı amaçlamaktadır. CNKI veritabanında dergileri, yüksek lisans ve doktora tezlerini, konferans makalelerini, gazeteleri, referans kitaplarını, yıllıkları, patentleri ve standartları barındırmaktadır. Yani CNKI, yerel ve küresel literatürü birleştiren bir dijital akademik platform olarak düşünülebilir. CNKI web sitesinde günlük olarak güncellenen 50.000'den fazla makale bulunmaktadır. <https://baike.baidu.com/item/%E4%B8%AD%E5%9B%BD%E7%9F%A5%E7%BD%91/1316830> erişim 4 Kasım 2021.

⁹ Man, Liping 满丽萍, “Yimin Shehuixue Shiyexiao de Dianyue Bianjing Feifa Kuaguo Hunyin Yinmin Wenti 移民社会学视野下的滇越边境非法跨国婚姻移民问题,” *Honghe Xueyuan Xuebao* 红河学院学报 10, sayı: 1, (2012): 19-23. <https://doi.org/10.13963/j.cnki.hhxb.2012.01.026>; Chen, Xun 陈讯, “Ziyuan Hubu, Hunsu Leitong Yu Jiegouxing Liliang Baohuxia de Zhongyue Bianjing Kuaguo Hunyin Yanjiu--Yi Guangxi Chongzuoshi G'cun Weili 资源互补、婚俗类同与结构性力量保护下的中越边境跨国婚姻研究----以广西崇左市G村为例,” *Yunnan Xingzheng Xueyuan Xuebao* 云南行政学院学报 19, sayı: 4, (2017): 5-11, <https://doi.org/10.16273/j.cnki.53-1134/d.2017.04.001>.

Liping HU

veya evlilik ajansları¹⁰ gibi yollarla Çin'in güneybatı sınırlarında yaşayan Çinli erkeklerle tanışıp evlenmişlerdir. Ancak, çoğu Vietnamlı eş resmi nikah olmadan Çinli erkeklerle evlenmiş, bazıları ekonomik yoksulluk nedeniyle kendi ülkelerinden kimlik belgelerini alabilmeleri için yüksek ücretler ödeyememelerinden, bazıları ise prosedürlerin karmaşıklığından veya nasıl başvuru yapılacağını bilmediklerinden dolayı kimlik belgelerini alamamışlardır.¹¹ Dolayısıyla, bu Vietnamlı kadınlar Çin'e girdikten sonra Çinli erkekler ile bir düğün yaparak fiili evlilik yapabilseler de, yasal kimlik belgelerine sahip olmadıkları için resmi nikahla evlenememişler ve böylece bu evlilikler yasal statüye sahip olmamıştır. Bu demektir ki Çin'in güney sınırında yaşayan Vietnamlı kadınların birçoğu illegal olarak Çinli erkekler ile evlenerek Çin'de yasadışı olarak yaşamaktadır. Böyle bir durum altında yaşayan bu Vietnamlı kadınlar iyi sayılamayacak yaşam koşullarına sahiptir.

Hatta çoğu Vietnamlı kadının bir grup "vatandaş olmayan kadın"¹² haline geldiği söylenebilmektedir ve Çin'de siyasi kimlikleri olmayan marjinal insanlar olarak yaşamaktadırlar. Aynı zamanda sınırlarda meydana gelen bu uluslararası evlilikler, Çin'in güneybatı sınırındaki

¹⁰ Luo, Wenqing 罗文青, "Yazhou Hunyin Yimin Shijiaoxia de Zhongyue Kuaguo Hunyin Wenti Yanjiu 亚洲婚姻移民视角下的中越跨国婚姻问题研究," Changjiang Shifan Xueyuan Xuebao 长江师范学院学报 29, sayı: 3, (2013): 1-6, <https://xuewen.cnki.net/CJFD-FLSZ201303002.html>.

¹¹ Lu, Haifa 陆海发, "Bianjing Kuaguo Hunyin Yimin Zhili: Tiaozhanyu Pojie Zhidao 边境跨国婚姻移民治理: 挑战与破解之道," Xinan Minzu Daxue Xuebao (Renwen Shehui Kexueban) 西南民族大学学报(人文社会科学版) 37, sayı: 3, (2016): 48-53, <https://kns.cnki.KCMS/detail/detail.aspx?dbcode=CJFQ&dbname=CJFDLAST2016&filename=XNZS201603009&v=MDQ2OTBmTXJJOUZiWVI4ZVgxTHV4WVM3RGgxVDNzVHJXTTFGckNVUjd1Zll1UnZGeTdtVUwvTVBtUFJmYkc0SDk=>

¹² Li, Juan 李娟, Luo, Liuning 罗柳宁, Long, Yao 龙耀, "Renleixue Shiyezhong de "Wuguoji Nüren"---Yi Guangxi Daxingxian A'cunWeili 人类学视野中的"无国籍女人"---以广西大新县A村为例," Baise Xueyuan Xuebao 百色学院学报 20, sayı: 1, (2007): 7-14, <https://doi.org/10.16726/j.cnki.bsbx.2007.01.002>.

Çin'in Güneybatı Sınırında Yapılan Uluslararası Evliliklerdeki “Vietnamlı Kadın”

bölgelerde yaşayan ailelerin istikrarsızlığı, bu uluslararası ailelerde yaşayan çocuklar için iyi olmayan eğitim koşulları, sosyal güvenlik sorunları, kamu düzenine ve istikrarına yönelik açık veya gizli tehlikeler dahil olmak üzere bazı olumsuz etkiler de yaratmaktadır.

Yukarıda bahsedilen bilgilerin ışığında, bu çalışma için “Baidu akademik” ve CNKI’da Çin’in güneybatı sınırında ulus ötesi evliliklerde bulunan Vietnamlı kadınlar üzerine yapılmış araştırmalar tespit edilmiş ve incelenmiştir. Dolayısıyla bu çalışma, temel bilgi kaynağını mevcut literatürden almakta olup, “sosyal yönetim” perspektifiyle bu tür ulus ötesi evliliklerinin sosyal arka planını ve bunların sınır bölgelerindeki etkisini tartışmaktadır. Böylece sınır ötesi evliliklerin yaratmış olduğu sorunlara yönelik bazı çözüm önerileri üretmek daha iyi bir evlilik mekanizması kurulmasına katkıda bulunmayı amaçlamaktadır. Zira sınır ötesi evliliklerin normalleşmesi, sınır bölgelerinin istikrarına ve sınırda yaşayan toplumda uyumlu bir sosyal düzenin inşasına katkıda bulunmaktadır.

Dünya çarpında uluslararası evliliklerin artması ve yaygınlaşmasıyla birlikte Türkiye’deki uluslararası evlilikler de yıldan yıla artan bir eğilim göstermektedir ve bu bağlamda Türkiye’de bulunan uluslararası evlilik olgusu araştırmacıların odak noktalarından biri haline gelmiştir. Bununla birlikte, Türk akademik çevrelerinde uluslararası evlilikler üzerine mevcut araştırmalar, esas olarak uluslararası evliliklerin yapıldığı nedenler veya motivasyonlar¹³ ve uluslararası evlilik yapanların Türkiye’deki

Üsküdar
Üniversitesi
Sosyal Bilimler
Dergisi, 2021;
sayı: 13,
333-374

¹³ Deniz, Ayla ve Özgür, E. Murat. “Antalya’daki Rus gelinler: Göçten evliliğe, evlilikten göçe,” *Sosyoloji Dergisi*, 3, no. 27, (2013): 151-175. <https://dergipark.org.tr/pub/iusosyoloji/issue/540/5009>; Altun, Nurullah Ve Dinç, Aybike, “Yabancı Gelinlerin Türk Ailesi İçindeki Yerine Sosyolojik Bir Bakış(pdf.)”, Mart 25-27, *Halk Kültüründe Aile Uluslararası Sempozyumu*, (2016). <https://www.academia.edu/25173459/>; Erkeç, Ulviya Filyeva. “Evlilik Yoluyla Kadın Göçü ve Türkiye’de “Rus Gelin”lerin Durumu,” *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 1, no. 2, (2017): 21- 43. <https://dergipark.org.tr/pub/jssh/issue/35726/393283>; Gökmen, Çisel Ekiz. “Türk Turizminin Yabancı Gelinleri:

hayatlarında karşılaştıkları sorunlar¹⁴ ve evlilikten memnuniyetleri¹⁵ üzerinde yoğunlaşmıştır. Ancak, uluslararası evliliklerin ve uluslararası evlilik yapanların topluluğun veya toplumun yönetişimi perspektifinden Türk toplumu üzerindeki etkisine dair yapılmış araştırma çok azdır. Bu araştırma, Çin'in güneybatı sınır bölgesinde bulunan uluslararası evliliklerle ilgili literatürün değerlendirilmesiyle, Türk akademik çevresinin Çin'in sınırında bulunan uluslararası evlilikler hakkında nispeten kapsamlı bir anlayışa sahip olmasına yardımcı olarak, Türk uluslararası evlilik olgusuna yönelik yeni araştırma perspektifleri sunup, ulus ötesi evlilikler üzerine araştırma içeriğini zenginleştirebilir.

1. Çin'in Güneybatı Sınırdaki Vietnamlı Eşlerin Sosyal Arka Planı

Çin sınırlarındaki uluslararası evliliklere dair literatür incelendiğinde, bu tür uluslararası evliliklerin dağılımının çoğunlukla Çin'in güneybatısında olduğu görülmektedir. Çin'in güneybatısının, Laos, Myanmar ve Vietnam ile sınırı bulunmaktadır. Vietnam ile Çin'in Yunnan ve Guangxi bölgeleri birbirine bitişiktir ve aradaki sınırın toplam uzunluğu 2.449 kilometredir. Yunnan bölgesiyle Vietnam arasında 1.339 kilometrelik ve Guangxi

Marmaris Yöresinde Turizm Sektöründe Çalışan Göçmen Kadınlar," Çalışma ve Toplum, no. 1, (2011):201-232. <https://www.calismatoplum.org/Content/pdf/calisma-toplum-1354-d767667b.pdf>; Pusch, Barbara, "Karşı İstikametten Göç: Türkiye'deki Yüksek Vasıflı Alman Kadınlar," *Sosyoloji Dergisi* 3, no. 27/2, (2013): 123-149. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iusosyoloji/issue/540/5008>; Adiloğlu, Selda. "Kosovalı Kadın Göçmenler ve Sosyal Motivasyonları," *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi* 8, no. 15, (2018): 830-857. <https://doi.org/10.26466/opus.413256>.

¹⁴ Yıldırım, Ayşe, "Sınır-ötesi Evlilikler ve Sınır Çokkarınlılığı: «İthal Kumalar»,» *Antropoloji*, no. 29, (2015):131-162. https://doi.org/10.1501/antro_0000000315; Deniz, Ayla ve Özgür, E. Murat, 151-175; Altun, Nurullah ve Dinç, Aybike.

¹⁵ Nakipbayeva, Zhanar. *Umutların ve Hayal Kırıklıkların Sosyo-Kültürel Arka Planı: Türk Erkekleriyle Evlenen Kazakistanlı Kadınların Evlilik Memnuniyeti Üzerine Nitel Bir Çalışma (Yayınlanmamış Doktora Tezi)*, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2020.

Çin'in Güneybatı Sınırında Yapılan Uluslararası Evliliklerdeki “Vietnamlı Kadın”

bölgesiyle Vietnam arasında da 1.050 kilometrelik sınır bulunmaktadır. Bu iki binden daha fazla kilometrelik Çin-Vietnam sınırında Zhuang, Jing ve Miao gibi 20'den daha fazla sınır ötesi etnik grup yaşamaktadır. Buralarda yaşayan sınır ötesi etnik grupların halkları arasında sınır ötesindeki etnik ilişkilerdeki yakınlık ve ekonomik, siyasi ve toplumsal birçok faktörün de etkisiyle, uluslararası evliliklerinin uzun bir geçmişi bulunmaktadır. Bu nedenle, bu uluslararası evliliklerin Çin-Vietnam sınır bölgelerindeki yaşayan halkların kültürel miras yakınlığına dayanmakta olduğu söylenebilir. Bu konunun tarihçesine baktığımızda, 1949'dan önce, Çin hükümetinin toplumsal anlamda sınır yönetimi sıkı olmadığı için Çin sınırındaki ülkelerin vatandaşlarıyla yapılan evlilikler çok serbest ve denetimsiz haldeydi.¹⁶ 1980'lerden itibaren, Çin ve Vietnam'ın art arda Reform ve Dışa Açılma politikası uygulamasının ardından 1990'lardan itibaren Çin ve Vietnam arasındaki ilişkilerin gitgide iyileştirilmesiyle ve Çin ve Vietnam'daki etnik gruplar arasındaki temasların artmasıyla, sınır bölgelerinde yaşanan uluslararası evliliklerin sayısı da artmıştır.¹⁷ Yapılan çok sayıda araştırmaya göre, Çin'in güneybatı sınırındaki Vietnamlı kadınlarla yapılan evliliklerin, temel olarak geleneksel etnik kültürler ve yaşam alışkanlıklarından, Çin ve Vietnam arasındaki ekonomik kalkınma farklılıklarından, Çin ve Vietnam arasındaki nüfusun cinsiyet oranlarının dengesizliklerinden kaynaklandığı düşünülmektedir.

İlk olarak, geleneksel etnik kültürler ve benzeri yaşam alışkanlıkları Çin-Vietnam sınırındaki uluslararası evlilikler için kültürel temel sağlamaktadır. Eski zamanlardan beri, Çin sınır bölgelerinde yaşayan halkların sınırı olduğu komşu ülkeyle evlilik yapma geleneği bulunmaktadır. Daha önce

Üsküdar
Üniversitesi
Sosyal Bilimler
Dergisi, 2021;
sayı: 13,
333-374

¹⁶ Luo, Liuning 罗柳宁, Long, Yao 龙耀, “Zhongyue Bianjing Kuaguo Hunyin de Liubian Jiqi Sikao 中越边境跨国婚姻的流变及其思考,” *Baise Xueyuan Xuebao* 百色学院学报 20, sayı: 1, (2007): 15-21, <https://doi.org/10.16726/j.cnki.bsxb.2007.01.003>.

¹⁷ Çin'in Reformu ve Dışa Açılma programı 1978'de başlamış olup, 1980'lerden bu yana sürekli uygulanmaktadır. Vietnam toplumunun ıslahatı ise 1986'da başlamıştır.

Liping HU

belirtildiği gibi, Çin-Vietnam sınırındaki Yunnan ve Guangxi bölgelerinde Zhuang, Jing, Miao, Yi, Yao ve Hani gibi sınırda yaşayan etnik gruplar bulunmaktadır. Çin-Vietnam sınırındaki sınır ötesi etnik grupların halkları, ülke sınırları nedeniyle farklı ülkelerde yaşamalarına rağmen, geçmişten beri birbirleriyle çok yakın temas halinde olup, sıklıkla nüfus hareketleri sürecinde aynı veya benzer etnik dilleri kullanmaktadırlar. Ayrıca, Çin-Vietnam sınırındaki halklar arasında gelenek, tarımsal üretim, yaşam tarzı, aile ahlakı, konut biçimleri, yeme alışkanlıkları, geleneksel kostümler, cenaze törenleri, halk inanışları, evlilik gelenekleri ve ritüelleri gibi birçok alanda ortaklık ve benzerlikler bulunmaktadır.¹⁸ Aynı zamanda, bu etnik gruplar sınırlarla birbirinden ayrılırsalar ve farklı isimlerle anılırsalar da bu gruplar arasında kan bağı kesilmemiş ve hâlâ belli bir etnik kimlik algısı bulunmaktadır.¹⁹ Bu bağlamda, bu sınır ötesi etnik gruplar çok yakın etnik ve kültürel bağlara sahip oldukları için benzer kültürel kimliklere sahip olmakta ve kolayca birbirini kabul edebilmektedir. Özellikle Çin'in güneybatı sınırında uluslararası evlilikler yapan Vietnamlı eşler için böyle bir evlilik yapmak, tanıdık bir kültürel çevreye girmelerini ve yabancılaşma

¹⁸ Luo, Wenqing 罗文青, "Heping Yu Jiaowang: Guangxi Bianjing Diqu Kuaguo Hunyin Wenti Chutan 和平与交往: 广西边境地区跨国婚姻问题初探," *Guangxi Shifan Daxue Xuebao (Zhaxue Shehui Kexueban)* 广西师范大学学报(哲学社会科学版) 42, sayı: 1, (2006): 52-56, <https://kns.cnki.net/KCMS/detail/detail.aspx?dbcode=CJFQ&dbname=CJFD2006&filename=GXSS200601013&v=MTcyNzh6S0lqWFmYkc0SHRmTXJvOUVaNF14ZVgxTHV4WVM3RGgxVDNvVHJXTTFGckNVUjd1Zll1UnZGeXpsVjc=>

¹⁹ Luo, Liuning 罗柳宁, "Lilun Zhongyue Bianjing Kuaguo Hunyin Jianli de Jichu--- Jianlun "Wuguoji Nüren" De Shenfen 例论中越边境跨国婚姻建立的基础----兼论“无国籍女人”的身份," *Guangxi Minzu Yanjiu* 广西民族研究, sayı: 5, (2010): 57-61, <https://kns.cnki.net/KCMS/detail/detail.aspx?dbcode=CJFQ&dbname=CJFD2010&filename=MZYA201001015&v=MjA3NDZ1Zll1UnZGeXptVXI3S0tEZlNiN0c0SDIITXJvOUVZWVI4ZVgxTHV4WVM3RGgxVDNvVHJXTTFGckNVUjc=>

Çin'in Güneybatı Sınırında Yapılan Uluslararası Evliliklerdeki “Vietnamlı Kadın”

çekmemelerini sağlamaktadır.²⁰ Ayrıca, aynı veya benzer etnik dilleri kullandıkları için bu Vietnamlı eşler ve aile üyeleri arasında iletişimin önünde büyük bir engel yoktur. Dolayısıyla, onlar Çin'in güneybatı sınırlarında yaşayan insanlarla evlendikten sonra başarılı bir şekilde yerel yaşam ile bütünleşip sınır etnik kültürüne uyum sağlayabilmektedirler. Bu temel dinamik onların kültür şokunu azaltmakta ve yeni yaşam ortamına uyum sağlamalarını kolaylaştırmaktadır. Bu nedenle, benzer kültürel gelenekler, yalnızca Çin'in güneybatı sınırında uluslararası evliliğin bir temeli değil, aynı zamanda evliliğin sürdürülmesinde de temel bir unsurdur.

İkinci olarak, Çin ve Vietnam arasındaki ekonomik gelişme farkı, Vietnamlı kadınların bu uluslararası evlilikleri yapmasının gerçekçi nedenidir. Özellikle Çin'de Reform ve Açılım programının uygulanması, XXI. yüzyılın başından itibaren Çin hükümetinin güneybatı sınırındaki azınlık bölgelerinde uygulanan “Sınırlardaki Sosyo-ekonomiyi İyileştirme ve İnsanları Zenginleştirme Eylemi” adlı projeye birlikte yeni bir sosyalist kırsal bölgenin inşası gibi önemli stratejik girişimlerin ve destekleyici politikaların uygulanması ile Guangxi, Yunnan vb. Çin'in güneybatı sınırındaki birçok şehir ekonomik açıdan kalkınmıştır.²¹ Bu temelde, altyapının onarımı sayesinde, eskiden tıkanan trafik

Üsküdar
Üniversitesi
Sosyal Bilimler
Dergisi, 2021;
sayı: 13,
333-374

²⁰ Tao, Zixiang 陶自祥, “Zhongyue Bianjing Kuaguo Hunyin Chansheng de Shehui Jichu--Yi Guangxi Longzhouxian C‘cun Weili 中越边境跨国婚姻产生的社会基础---以广西龙州县G村为例,” *Renkou Yu Shehui* 人口与社会 33, sayı: 3, (2017): 90-103, doi10.14132/j.2095-7963.2017.03.011.

²¹ “Sınırlardaki Sosyo-ekonomiyi İyileştirme ve İnsanları Zenginleştirme Eylemi” (“Xingbian Fuming Xingdong 兴边富民行动”), Çin Ulusal Sivil İşler Komisyonu, Ulusal Kalkınma ve Reform Komisyonu ve Maliye Bakanlığı tarafından 1999 yılında başlatılan bir sınır inşaatı projesiydi. Bu eylemin amacı, sınırların yeniden canlandırılması ve sınır insanlarının zenginleştirilmesidir, güncelleme 27 Ocak 2021, erişim 27 Kasım 2010, <https://baike.baidu.com/item/%E5%85%B4%E8%BE%B9%E5%AF%8C%E6%B0%91%E8%A1%8C%E5%8A%A8/9386311>.

Liping HU

büyük ölçüde gelişmiştir. Çin'deki kırsal bölgelerde sağlık, güvenlik ve diğer alanlarda alınan önlemlerle kırsal bölgelerde yaşayan sakinlerin yaşam standartları gelişmiştir. Ayrıca son yıllarda, Çin'in "köprübaşı stratejisi" ve Çin-ASEAN Serbest Ticaret Bölgesinin kapsamlı olarak uygulanmaya konulmasıyla Çin'in Yunnan bölgesi başta olmak üzere güneybatı sınırındaki etnik bölgeler, iyi kalkınma fırsatlarına ulaşmaya başlamışlardır.²² Bu bölgelerdeki sosyo-ekonomi sürekli gelişmekte olup sakinlerin yaşam standartları devamlı olarak iyileşmektedir. Bu nedenle, güneybatı sınırının sosyo-ekonomik açıdan hızlı gelişimi, toplumsal istikrarı ve sosyal yaşam koşullarının iyileşmesi, Çin-Güneybatı sınırında uluslararası evlilikler yapan Vietnamlı kadınlar için önemli çekici faktörler

²² Yunnan ekonomisinin ve toplumunun iyi ve hızlı bir şekilde gelişimini teşvik etmek açısından büyük önem taşımaktadır, güncelleme 27 Ocak 2021, erişim 21 Temmuz 2010, <https://baike.baidu.com/item/%E6%A1%A5%E5%A4%B4%E5%A0%A1%E6%88%98%E7%95%A5>

"Köprübaşı Stratejisi" ("Qiaotoubaobao Zhanlue 桥头堡战略"), Temmuz 2009'da Çin Başkanı Hu Jintao'nun Yunnan'ı ziyaret etmesiyle birlikte, Yunnan'ı Çin'in güneybatıya açılması için önemli bir köprü olarak görmesiyle başlamıştır. "Köprübaşı stratejisi," Çin'in güneybatıya açılmasını teşvik etmek ve komşular ile dostane ilişkiler kurmak için oluşturulmuş stratejik bir ihtiyaçtır. Aynı zamanda Yunnan'ın "sınır bölgelerini iyileştirmek ve halkı zenginleştirmek" projesini teşvik etmek ve sınırdaki azınlıkları yoksulluktan kurtarmak ve iyi bir toplum kurmak için gerçekçi bir ihtiyaçlar silsilesi oluşturmaktadır. Kısacası "köprübaşı stratejisi,"

ASEAN Serbest Ticaret Bölgesi ("Zhongguo- Dongmeng Ziyou Maoyiqu 中国-东盟自由贸易区"). ASEAN: Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği (Association of Southeast Asian Nations)'nin kısaltmasıdır, üye ülkeler arasında Malezya, Endonezya, Tayland, Filipinler, Singapur, Brunei, Vietnam, Laos, Myanmar ve Laos bulunmaktadır. Çin ve ASEAN arasındaki diyalog ve alışverişler 1991'de başlamıştır ve 1 Ocak 2010'da Çin-ASEAN Serbest Ticaret Bölgesi resmi olarak başlamıştır, güncelleme 12 Aralık 2020, erişim 8 Ocak 2010, <https://zh.wikipedia.org/wiki/%E4%B8%AD%E5%9B%BD%EF%BC%8D%E4%B8%9C%E7%9B%9F%E8%87%AA%E7%94%B1%E8%B4%B8%E6%98%93%E5%8C%BA>.

Çin'in Güneybatı Sınırında Yapılan Uluslararası Evliliklerdeki “Vietnamlı Kadın”

haline gelmiştir.²³ Yani Vietnamlı kadınların uluslararası evlilik yapmasının en temel sebebi ekonomik olarak rahat bir yaşam sürme isteğidir. Diğer yandan, Vietnam sınırındaki bölgeler nispeten fakirdir ve bu yüzden birçok kadın kendi ekonomik durumunu değiştirmek ve sosyal yaşam koşullarını iyileştirmek için Çinli erkekler ile evlenmeyi tercih ederler²⁴ Çünkü Vietnam sınırındaki bazı köyler nispeten geride kalmıştır. Temel yaşamsal ürünlerin daha az olmasından dolayı bu köyler, günlük ihtiyaçlarını veya tarımsal üretim için gerekli olan gübrelerin ve tohumların çoğunu Çin'den satın alır hâle gelmişlerdi.²⁵ Dolayısıyla Vietnamlı kadınların Çinli erkekler ile evlenmesinin itici gücünü yaşam koşulları oluşturmaktadır. Kısacası, göç sosyolojisindeki itme-çekme teorisinin bakış açısıyla bakıldığında, Çin-Vietnam sınırındaki iki ülke arasında sosyal ve ekonomik gelişmişliğin farklı seviyelerde olması, çok sayıda Vietnamlı kadının Çin'e göç edip Çinli erkeklerle evlenmelerinin itici ve çekici gücü olmuştur.

Üçüncü olarak, Çin-Vietnam arasında yaşayan erkek ve kadın oranlarının dağılımdaki dengesizlik, bu sınırda uluslararası evliliklerin ortaya çıkmasının içsel sebebidir. Biryandan, Çin'in güneybatı sınırlarındaki cinsiyet dağılımına bakıldığında, uzun zamandan beri sergilenen ataerkil tutum nedeniyle erkeklerin ve kadınların oranının dengede olmadığı

Üsküdar
Üniversitesi
Sosyal Bilimler
Dergisi, 2021;
sayı: 13,
333-374

²³ Gu, Jiarong 谷家荣, “Diyu、Shenfen Yu Rentong--Yunnan Jinshuihecun Daizu Kuaguo Hunyin Diaocha地域、身份与认同——云南金水河村傣族跨国婚姻调查,” *Qinghai Minzu Yanjiu* 青海民族研究, 20, sayı: 4, (Ekim 2009): 5-9, <https://kns.cnki.net/KCMS/detail/detail.aspx?dbcode=CJFQ&dbname=CJFD2009&filename=QHMJ200904004&v=MzI2MDdTN0RoMVQzcVRyV00xRnJDVVI3dWZZdVJ2Rnkva1dyck50Q1hHWkxHNEh0ak1xNDIGWUISOGVYMUx1eFk=>.

²⁴ Huang, Xueyan 黄雪燕, “Zhongyue Bianmin Kuaguo Hunyin Wenti Tanxi---Dui Guangxi Napoxian Bainanxiang Bianmin Yu Yuenan Bianmin Feifa Tonghun de Diaocha 中越边民跨国婚姻问题探析---对广西那坡县百南乡边民与越南边民非法通婚的调查,” *Chuangcheng* 传承, sayı: 4, (2014): 106-107, <https://doi.org/10.16743/j.cnki.cn45-1357/d.2014.04.042>; Lei, Guangming 雷光明, Wang, Baotong 王保同, 72-78; Chen, Xun, 陈讯, 5-11.

²⁵ Luo, Liuning 罗柳宁, Long, Yao 龙耀, 15-21.

görülmektedir. 2020 yıl sonunda Çin>de yapılmış olan yedinci nüfus sayımı verilerine göre, Çin anakarasındaki toplam nüfus yaklaşık 1,411 milyar olup, toplam nüfusun %51,24'ünü 723,34 milyon ile erkekler oluştururken, %48,76'nı 688,44 milyon ile kadınlar oluşturmaktadır. Toplam nüfusun cinsiyet oranı (100 kadın ve erkeklerin kadınlara oranı) 105,07 ve doğumdaki cinsiyet oranı 111,3'tür.²⁶ Günümüzde Çin'in nüfusunun cinsiyet yapısı iyileşmiş olsa da, erkek nüfusu kadın nüfusa göre 3,490 milyon daha fazladır. Bu demektir ki günümüz Çin toplumunda evlenme yaşına gelmiş erkeklerin sayısı kadınların sayısından çok daha fazladır.

Tablo 1. 2021 Yılında Yapılmış Olan Çin'in Yedinci Nüfus Sayımı Verilerinden Alınmış Cinsiyete Göre Nüfus Dağılımı

Toplam Nüfus (milyar)	Erkek		Kadın	
	Nüfus (milyon)	Oran	Nüfus (milyon)	Oran
1,411	723,34	%51,24	688,44	%48,76
Toplam Nüfusun Cinsiyet Oranı (Erkek/Kadın)	105,07			
Doğumdaki Cinsiyet Oranı (Erkek/Kadın)	111,3			

Kaynak: Çin Ulusal İstatistik Bürosu (www.stats.gov.cn)

Aynı zamanda, Çin'in sınır bölgelerinde yaşayan çok sayıda Çinli kadın, iç bölgelerdeki şehirlere sosyo-ekonomik açıdan daha refahı yüksek bir hayat yaşamak için çalışmaya gitmektedir. Şehirlere gidip çalışan genç kadınların çoğu, gelirlerinin artması ve ufuklarının

²⁶ Çin Ulusal İstatistik Bürosu, erişim 11 Mayıs 2021, http://www.stats.gov.cn/tjsj/zxfb/202105/t20210510_1817176.html.

Çin'in Güneybatı Sınırında Yapılan Uluslararası Evliliklerdeki “Vietnamlı Kadın”

genişlemesiyle birlikte evlenmek ve yaşamak için memleketlerine dönmek yerine, çalıştıkları şehirlerde kalmayı veya başka yerlerden gelen işçilerle evlenmeyi tercih etmektedirler. Bu bağlamda Çin'in güneybatı sınırında yaşayan erkekler, erkek nüfusun fazla olmasından dolayı evlenebilecek uygun kadını bulmakta zorlanabilmektedirler. Öte yandan, Vietnam'daki cinsiyet dağılımına bakıldığında, Vietnam'ın uzun savaş döneminden dolayı Vietnamlı genç erkeklerin, kadınlara oranla daha az olduğu ortaya çıkmıştır. Yani Vietnam'ın atlattığı bu savaş sonucunda cinsiyet dağılımında erkeklerin aleyhinde ciddi bir dengesizlik meydana gelmiştir. Bu bağlamda Vietnam ve Çin'in güneybatı sınır bölgelerinde bu durum Vietnamlı kadınların ve Çinli erkeklerin birbiriyle evlenmelerine olanak sağlamaktadır. Bu nedenle, bu uluslararası evlilikler, Çin'in kırsal bölgelerindeki erkek nüfusun fazla olması nedeniyle bazı erkeklerin uygun bir eş bulamaması sorununu ve Vietnam'daki kadınların fazla nüfusunun neden olduğu evlilik dengesizliği sorununu çözebilmektedir.²⁷

2. Çin'in Güneybatı Sınırında Uluslararası Evlilikler Yapan Vietnamlı Kadınların Durumları

Çin'in güneybatısındaki Çin-Vietnam arasındaki uluslararası evlilikler, bir açıdan, cinsiyet oranındaki dengesizlikten kaynaklanan Çin'in ekonomik anlamda gelişmemiş sınır bölgelerindeki evlenebilecek uygun bir kadın bulamayan erkeklerin, komşu ülkelerin sınır bölgelerindeki kadınlarla evlenme eğiliminde olmalarının yarattığı “evlilik

Üsküdar
Üniversitesi
Sosyal Bilimler
Dergisi, 2021;
sayı: 13,
333-374

²⁷ Luo, Wenqing 罗文青, 52-56; Li, Bihua, 李碧华, “Youliyu Shehuizhiwai De Qunti---Guangxi Tiandengxiang Zhongyue Kuajing Feifa Hunyin Diaocha 游离于社会之外的群体——广西天等县中越跨境非法婚姻调查,” Dongnanya Zongheng, 东南亚纵横, sayı: 9, (2008): 60-66; <https://kns.cnki.net/KCMS/detail/detail.aspx?dbcode=CJFQ&dbname=CJFD2008&filename=DLYZ200809014&v=MTM2O TVFWUISOGVYMUx1eFlTN0RoMVQzcVRyV00xRnJDVVI3dWZZdVJ2RnkVZ1c3N05JU0hTZExHNEh0bk1wbzk=>; Lei, Guangming 雷光明, Wang, Baotong 王保同, 72-78; Chen, Xun, 陈讯, 5-11.

Liping HU

krizi” fenomeninin bir sonucudur. Diğer açıdan, bu uluslararası evlilikler, Vietnamlı kadınların ekonomik ve sosyal gerçeklikler ve ekonomik çıkarlar tarafından yönlendirilen rasyonel seçimleridir. Bu durum, Çin’in güneybatısındaki uluslararası evliliklerde evlenen iki tarafın da aslında zayıf bir durum içerisinde olduğunu göstermektedir.²⁸

Çin tarafından bakıldığında, son yıllarda, Çin’in evlilik piyasasında kız için ödenen başlık parasının çok yüksek olmasından dolayı ekonomik durumu iyi olmayanlar, özellikle de Çin’in güneybatı sınırındaki kırsal bölgelerde yaşayan Çinli erkekler, yüksek olan başlık paralarını ödeyememektedir. Ayrıca Çin’in güneybatı sınırındaki bölgelerde ekonomik ve sosyal kalkınmanın görece gecikmesi nedeniyle, buradaki erkekler, evlilik piyasasından dışlanmış durumdadırlar ve bundan dolayı giderek daha büyük bir bekâr erkek kitlesi ortaya çıkmaktadır.²⁹ Bu yüzden Çin’in güneybatı sınırındaki kırsal bölgelerde çoğu erkek yoksul olduğu için evlenme şansı bulamamaktadır. Vietnam tarafından bakıldığında ise, Vietnam sınırında yaşayan sıradan köylü bir kız yoksulluk nedeniyle ebeveynleri tarafından iyi bir çeyiz sağlanmadığı için Vietnam evlilik piyasasında dezavantajlı konuma düşmektedir. Özellikle, boşanmış, dul ve fiziksel engelli bir kadın Vietnam’ın evlilik piyasasında güçlü bir sosyal dışlanma yaşadığı için Vietnam’daki iyi ve avantajlı durumda olan erkekler ile evlenememektedir.³⁰ Bu nedenle, evlenme yoluyla Çin’e girip Çin’e yerleşen Vietnamlı eşlerin çoğu sadece yasadışı evlilik durumuyla değil, aynı zamanda yoksullukla da karşı karşıya kalmaktadırlar.

²⁸ Tao, Zixiang, 陶自祥, 90-103.

²⁹ Wang, Xiaodan 王晓丹, “Zhongyue Bianjing Kuaguo Hunyinzhong Nüxing Hunyin Qianyi de Yunayin He Yingxiang 中越边境跨国婚姻中女性婚姻迁移的原因和影响——以云南省文山州为例,” Chuxiong Shifan Xueyuan Xuebao 楚雄师范学院学报, 26, sayı: 8, (2011): 91-95, <http://220.191.224.148:9001/KCMS/detail/detail.aspx?filename=CXSZ201108018&dbcode=CJFQ&dbname=CJFD2011>.

³⁰ Tao, Zixiang, 陶自祥, 90-103.

Çin'in Güneybatı Sınırında Yapılan Uluslararası Evliliklerdeki “Vietnamlı Kadın”

2.1. Çin-Vietnam Uluslararası Evlilikleri Çoğunlukla Kayıtdışı Olması

Çin ve Vietnam arasındaki sınır bölgesinde yapılan evliliklerin resmi bir kaydını yaptırmak zordur. Çin'in yasalarına göre, Çin'in güneybatı sınırındaki uluslararası evliliklerin şartları ve prosedürleri Çin yasalarına tabi olmalıdır. Özellikle 17 Şubat 1995 tarihinde çıkarılan “Çin ve Komşu Ülkelerin Halkları Arasında Evlilik Kayıtlarının Yönetimine Yönelik Deneme Yöntemleri” ve “Çin Halk Cumhuriyeti'nin Yabancı Evlilik Yönetimi”ne göre, Çin ve komşu ülkelerin sınırlarında evlenecek erkek ve kadınların, ayrı ayrı bizzat resmi evlilik kaydı yaptırmak için gerekli makamlara başvurup kayıt yaptırmaya zorunluluğu bulunmaktadır. Ancak, “Çin ve Komşu Ülkelerin Halkları Arasında Evlilik Kayıtlarının Yönetimine Yönelik Deneme Yönetimi”ne göre, bu uluslararası evlilik yapacaklar, evlilik kayıtlarını tamamlamak için şu belgeleri hazırlamak zorundadırlar: (1) yabancı kadınlar için, onların kimliğini kanıtlayabilen geçerli bir pasaport, (2) uluslararası seyahat belgesi veya sınır bölgelerine giriş ve çıkış izinleri gibi kimlik belgeleri, (3) Vietnam tarafından verilen ve Vietnam'daki Çin Halk Cumhuriyeti'nin elçiliği (konsolosluğu) tarafından onaylanan evlenecek kişilerin bekâr olduklarına dair belge veya komşu Vietnam'ın sınır bölgesindeki ilçesinin (kasaba) halk hükümeti ve Çin sınır bölgesindeki ilçesinin (kasabanın) aynı düzeyinde hükümet tarafından verilen kişilerin eşsiz belgeleri (veya bekâr belgeleri). Ancak, Vietnamlı kadınlar için Vietnam'da kimlik belgelerini almak pek kolay değildir. Genelde, Vietnamlı kadınlar kimlik belgelerini almak için birden fazla devlet dairesine gidip işlem yaptırmak zorunda kalmaktadırlar. Aynı zamanda uygulanan prosedürler de çok karmaşık olmakta ve kadınlar çok zaman ve paraya ihtiyaç duymaktadır. Bu sebeplerden dolayı uluslararası evlilik yapan Vietnamlı kadınlar Çin yasalarının ve yönetmeliklerinin gerektirdiği belgeleri sağlamakta zorlanmakta yada sağlayamamaktadır. Bu, Çin'in güneybatı sınırında uluslararası evlilik yapanların düzgün ve

Üsküdar
Üniversitesi
Sosyal Bilimler
Dergisi, 2021;
sayı: 13,
333-374

normal bir şekilde evlilik kaydı yapamadıkları anlamına gelmektedir. Bu yüzden, Çin'in güneybatı sınırında uluslararası evlilik yapanların çok azı evlilik kaydı yapmaktadır ve kalanların çoğu yasadışı evlilikle yaşamaktadırlar. Dolayısıyla onlar ve Çinli eşleri çevrelerine, akrabalarına veya arkadaşlarına ancak bir yerel düğün töreni ile evlendiklerini kanıtlamaktadırlar.³¹ Bir araştırmaya göre, Çin'in güneybatı sınırındaki bölgelerde yaşayan erkeklerle evlenen Vietnamlı kadınların %85'inin uluslararası evlilik için uygulanan resmi kayıt prosedürlerinin karmaşıklığı, ekonomik durumlarının zayıflığı ve yasal bilgilerinin eksikliği gibi sebeplerden dolayı resmi evlilik kaydı bulunmamaktadır.³²

2.2. Çin'in Güneybatı Sınırında Yaşayan Vietnamlı Eşlerin Yoksulluğu

“Batı Kalkınma Stratejisi” ve “Sınırlardaki sosyo-ekonomiyi iyileştirme ve İnsanları Zenginleştirme” projeleri gibi politikaları uygulamasıyla, Çin'in güneybatı sınırında sosyo-ekonomik durumu geliştirmesine ve halkların refah seviyesini iyileştirmesine rağmen bu bölgelerde bazı sınırlar günümüzde hala yoksul durumdadır ve çoğu sınır, ekonomik açıdan geri kalmış bölgelerden oluşmaktadır.³³ Bu bölgelerde Vietnamlı kadınlarla evlenen Çinli erkekler de çoğunlukla bu bölgelerdeki yoksul hanelerdendir.

³¹ Luo, Liuning 罗柳宁, Long, Yao 龙耀, 15-21; Wang, Binbin 王彬彬, Li, Kaidong 李凯冬, “Zhongyue Bianjing Kuaguo Hunyindui Bianjing Cunluo Zhili de Yingxiang---Yi Gejiecun Hanizu Weili 中越边境跨国婚姻对边境村落治理的影响---以隔界村哈尼族为例,” *Honghe Xueyuan Xuebao* 红河学院学报, 15, sayı: 4, (2017): 16-18, <https://doi.org/10.13963/j.cnki.hhxb.2017.04.004>.

³² Tao, Zixiang 陶自祥, 90-103.

³³ “Batı Kalkınma Stratejisi” (“Xibu Dakaifa Zhanlue 西部大开发战略”), Çin'in doğu ve batı bölgeleri arasındaki sosyo-ekonomik kalkınma dengesizliğinden dolayı Çin'in batı bölgeleri çok ekonomik olarak geri kalmış durumdadır. Çin'in batı bölgelerinin geliştirilmesi için bu Batı Kalkınma Stratejisi bu yüzyılın başında önerilmiş bir stratejidir. Bu kalkındırılması amaçlanan bölgelere Chongqing, Sichuan, Guizhou, Yunnan, Tibet Özerk Bölgesi, Shaanxi, Gansu, Çinghay, Ningxia Hui Özerk Bölgesi, Sincan Uygur

Çin'in Güneybatı Sınırında Yapılan Uluslararası Evliliklerdeki “Vietnamlı Kadın”

Bu yüzden, Çinli erkeklerle evlenmiş olan ve Çin'in güneybatı sınırında yaşamakta olan Vietnamlı kadınların ekonomik durumları nispeten daha kötüdür.³⁴

Ayrıca, Vietnamlı kadınlar Çin'de bir ikametgâh kaydı ve vatandaşlık elde etmekte zorlandıkları için Çin'de yoksulluk ve zor yaşam koşulları ile karşı karşıya kalmaktadırlar. Zira bir toplum üyesinin sosyal kimliği sadece toplumsal tanınırlık anlamına gelmemekte, aynı zamanda toplumun maddi yaşamının temelini de oluşturmaktadır. Çin'de yaşayan Vietnamlı kadınların çoğunluğu bir yandan Çin'de uzun süre yaşadıkları için Vietnam vatandaşlıklarını kaybederken, diğer yandan da Çin vatandaşlığı alamadıkları için “vatandaş olmayan kadın” haline gelmiştir.³⁵ Bu durumda yaşayan Vietnamlı eşler Çinli vatandaşların temel haklarından yararlanamamaktadırlar. Örneğin, onların Çin'de oturma izni olmaksızın

Özerk Bölgesi, İç Moğolistan Özerk Bölgesi, Guangxi Zhuang Özerk Bölgesi gibi 12 il veya özerk bölge veya şehir dahildir. Güncelleme 9 Nisan 2021, erişim, 3 Ağustos 2017, <https://baike.baidu.com/item/%E8%A5%BF%E9%83%A8%E5%A4%A7%E5%BC%80%E5%8F%91%E6%88%98%E7%95%A5>.

³⁴ Luo, Liuning 罗柳宁, Long, Yao 龙耀, 15-21; Wang, Binbin 王彬彬, Li Kaidong 李凯冬, 16-18.

³⁵ Lu, Haifa 陆海发, “Bianjing Kuaguo Hunyin Yimin Zhili: Tiaozhanyu Pojie Zhidao 边境跨国婚姻移民治理: 挑战与破解之道,” *Xinan Minzu Daxue Xuebao (Renwen Shehui Kexueban)* 西南民族大学学报(人文社会科学版), 37, sayı: 3, (2016): 48-53, <https://kns.cnki.net/KCMS/detail/detail.aspx?dbcode=CJFQ&dbname=CJFDLAST2016&filename=XNZS201603009&v=MDQ2OTBmTXJJOUZiWVI4ZVgxTHV4WV M3RGgxVDNzVHJXTTFGckNVUjd1Zll1UnZGeTdtVUwvTVBTUFJmYkc0SDk=>.

Çin yasasına göre, Çinli erkekler ile evlenip Çin'de yaşayan bu Vietnamlı kadınlar Çin'de beş sene oturmaları halinde (bu beş sene içinde her sene en az 9 ay Çin'de bulunması gerekir) kalıcı oturma izni alabilirler ve bu kalıcı oturma izinleri ile Çin vatandaşlığını başvuruda bulunabilirler. Ancak, bazı sebeplerden dolayı Vietnam'dan ilgili yasal kimlik belgelerini alamadıkları için Çin vatandaşlığı için başvuruda bulunamazlar ve Çin vatandaşlığı alamazlar. Dahası, Çin'de yaşadıkları için Vietnam vatandaşlıklarını da kaybederler. Bu nedenle, “vatandaş olmayan kadın” statüsünde yaşamaktadırlar (Li, Juan 李娟, Luo, Liuning, 7-14).

Üsküdar
Üniversitesi
Sosyal Bilimler
Dergisi, 2021;
sayı: 13,
333-374

Liping HU

yaşamından dolayı, Çin'e serbestçe girip çıkmaları mümkün değildir ve onlar için şehirlere gidip çalışmak da oldukça zordur.³⁶ Çin vatandaşlığına ve aile kaydına sahip olmadıkları için, bu Vietnamlı kadınların Çin'de kendi arazileri olması olanaksızdır. Dahası bu kadınlar, kırsal ekonomik temettüler, bağış sigortası ve sağlık sigortası vb. herhangi bir sosyal güvenceye başvuramaz, sosyal güvenlik avantajından yararlanamazlar, şehirlerde serbestçe bir iş bulamazlar.³⁷ Şehirlerde çalışabilseler bile, kimlik kartları ve aile hane halkı kaydı gerektirmeyen işlerde çalışabilmekte, genellikle bu kadınların maaşları da oldukça düşüktür.³⁸ Bu durum, Vietnamlı kadınları daha zor bir duruma düşürmekte ve Vietnamlı eşlerle evlenen erkeklerin ekonomik koşulları da iyi olmadığı için aile içindeki yoksulluk düzeyini artırmaktadır.

³⁶ Gu, Jiarong, 5-9.

³⁷ Luo, Liuning, 罗柳宁, Long, Yao 龙耀, 15-21; Bao, Yueping 保跃平, "Xuanzeyu Kunjing: Yunnan Bianjing Kuaguo Hunyin de Shehuixue Fenxi, 选择与困境: 云南边境跨国婚姻的社会学分析," Beifang Minzu Daxue Xuebao (Zhaxue Shehui Kexueban) 北方民族大学学报(哲学社会科学版), sayı: 4, (2013): 5-12, <https://kns.cnki.net/KCMS/detail/detail.aspx?dbcode=CJFQ&dbname=CJFD2013&filename=XBDR201304002&v=MDE1Njk5TE1xNDIGWm9SOGVYMUx1eFlTN0RoMVQzcVRyV00xRnJdVV13dWZZdVJ2Rnk3blZyM09QUy9QZkxHNEg=>; Lu, Haifa, 陆海发, "Bianjing Zhilizhong de Kuaguo Hunyin Yimin: Tezheng, Dongli Jiqi Yingxiang --- Jiyudui Yunnan Liangge Biangjingxian e Diaochayu Sikao 边境治理中的跨国婚姻移民: 特征、动力及其影响——基于对云南两个边境县的调查与思考," Yunnan Minzu Daxue Xuebao (Zhaxue Shehui Kexueban) 云南民族大学学报(哲学社会科学版) 34, sayı: 5, (2017): 62-70, <https://doi.org/10.13727/j.cnki.53-1191/c.2017.05.011>.

³⁸ Fang, Tianjian 方天建, "Zhongyue Bianjing Kuajing Minzu Hunyin Diaochayu Fenxi--Yi Yunnansheng Funingxian Tianpengzhen, Muyangzhen Weili 中越边境跨境民族婚姻调查与分析——以云南省富宁县田蓬镇、木央镇为例," *Minzu Xuekan* 民族学刊, 6, sayı: 6 (2015): 55-67, <https://kns.cnki.net/KCMS/detail/detail.aspx?dbcode=CJFQ&dbname=CJFDLAST2016&filename=MZXK201506010&v=MDc1NTg3TUtEZlRaYkc0SDlUTXFZOUVaSVI4ZVgxTHV4WVM3RGgxVDNxVHJXTTFGckNVUjd1Zll1UnZGeTdnVkw=>.

Çin'in Güneybatı Sınırında Yapılan Uluslararası Evliliklerdeki “Vietnamlı Kadın”

3. Bu Tip Evliliklerin Çin'in Güneybatısında Neden Olduğu Sosyal Sorunlar

Son yıllarda, Çin-Vietnam arasındaki uluslararası evliliklerin Çin'in güneybatı sınırındaki bölgelerde daha yaygınlaşmasıyla, Çin'in bazı kırsal bölgelerinde başlık paralarının yüksek olmasından dolayı, Çin'in güneybatısındaki köylerde yaşayan ileri yaştaki bekâr erkeklerin evlilik sorunlarını çözmeyi kolaylaştırabilmekte ve bir dereceye kadar da Çin'in sınır toplumunun istikrarını ve uyumunu destekleyebilmektedir. Ayrıca, bu tür uluslararası evlilikler Çin-Vietnam arasındaki ekonomik iş birliğini ve kültürel etkileşimi teşvik etmeye yardım etmektedir. Fakat bu Vietnamlı eşlerin çoğu yasadışı olarak evlenip Çin'de yasadışı olarak yaşadıkları için Çin'in güneybatı bölgelerinde bir dizi sosyal sorunlar ortaya çıkmakta ve bu haliyle sınır bölgesinin sosyal istikrarına ve sınır toplumunun uyumlu bir sosyal düzeninin inşasına elverişli değildir.

İlk olarak, evlilik ilişkisi perspektifinden bakıldığında, bir yandan, Çin'in güneybatı sınırında yaşayan Vietnamlı kadınlar ve Çinli erkekler arasındaki evlilik ilişkisinin yasadışı olması bu kadınların evlilikte eşitlikten yoksun bir konumda yaşamalarına neden olmaktadır. Çinlilerle evlenmiş Vietnamlı kadınlar “vatandaş olmayan kadın” durumuna düştükleri için Çin'de sosyal statüleri nispeten düşüktür ve toplumda politik ve sosyal katılım açısından bu kadınların temel haklardan yoksun olması dolayısıyla, genelde sosyal ve kamusal aktivitelere çok katılamazlar ve toplumdaki bazı üretim faaliyetlerinde yine sadece kocalarına bağlı olup, bağımsız olarak bu tür faaliyetlerle ilgilenemezler.³⁹ Bu nedenle, bu Vietnamlı kadınlar aile statüsünde aşağı konumda bulunmakta ve onların düşük aile statüleri Çinli eşleriyle olan evliliklerindeki eşitsizliğin nedenlerinden biridir. Öte yandan, daha önce belirtildiği gibi, bu uluslararası evliliklere genellikle yasadışı evlilikler hâkim olmasından dolayı evlilik ilişkileri istikrarlı

Üsküdar
Üniversitesi
Sosyal Bilimler
Dergisi, 2021;
sayı: 13,
333-374

³⁹ Luo, Liuning 罗柳宁, Long, Yao 龙耀, 15-21; Bao, Yueping 保跃平, 5-12.

Liping HU

değildir. Çin'in güneybatı sınırında yaşayan Çinli erkekler sınırlara girme çıkma kolaylığını ve herhangi bir yasal prosedürün yokluğunu fırsat bilerek Vietnamlı kadınlarla fiili evlilik ilişkileri kurmaktadır. Fakat bu tür evlilik ilişkileri yasal kısıtlamalardan ve korumalardan yoksundur. Bu nedenle, Çinlilerle evlenip Çin'de çocuk doğuran bazı Vietnamlı kadınlar aile çatışmaları veya başka sebeplerden dolayı evden kaçıp Vietnam'a dönmeyi ya da Çin'in diğer bölgelerinde yeniden evlenmeyi seçebilirler.⁴⁰

İkinci olarak, aile fonksiyonu açısından bakıldığında, bu tür uluslararası evlilikler, aile işlevlerinin tam olarak yerine getirilmesine yardımcı olmaz. Genel olarak, aile fonksiyonu, aile varlığının sosyal temelidir ve bir aile ekonomik üretim, doğurganlık, eğitim, yetiştirme ve destekleme, güvenlik gibi farklı fonksiyonlara sahiptir. Ancak, Çin'in güneybatı sınırındaki Çin-Vietnam uluslararası evlilikleri hem yasadışı oldukları için bu karma ailelerin ekonomik fonksiyonu, eğitim fonksiyonu, psikolojik güvenlik fonksiyonu dahil olmak üzere birkaç aile fonksiyonunu iyi bir şekilde sağlayamazlar. Ailenin ekonomik fonksiyonu açısından, Çin'in güneybatı sınırındaki Vietnamlı kadınlarla evlenmiş Çinlilerin çoğunun, ekonomik temelleri zayıf ve sosyal kaynaklara erişiminin nispeten kısıtlı olmasından dolayı evlendikten sonra ailenin yoksulluğu gibi ekonomik sorunlar çözülememektedir ve bu ailelerinin çoğu hala yoksuldur. Özellikle Çin sınırındaki dağlık ve ekonomileri gelişmemiş bölgelerde yaşayan halkların çoğu başka ekonomik gelirleri olmadığı için sadece sınırlı araziye bağlı olarak hayatta kalmaktadır. Yukarıda bahsedildiği gibi, bu tür uluslararası evlilikte Vietnamlı kadınlar Çin vatandaşlığına ve Çin'deki hane halkı

⁴⁰ Li, Xueyan 李雪岩, Long, Yao 龙耀, "Zhongyue Bianjing Kuaguo Hunyin Wenti Yanjiu (Funübian) 中越边境跨国婚姻问题研究 (妇女篇) ----以广西大新县德天村为例," *Shijie Minzu* 世界民族, sayı: 4, (2008): 75-80, <https://kns.cnki.net/KCMS/detail/detail.aspx?dbcode=CJFQ&dbname=CJFD2008&filename=TRIB200804011&v=MDAwNDFyQ1VSN3VmWXVSDkZ5N2hXcnpQTVQyQ2JMRzRIdG5NcTQ5RVpZUjhIWDFMdxhZUZdEaDFUM3FUclNMUY=>.

Çin'in Güneybatı Sınırında Yapılan Uluslararası Evliliklerdeki “Vietnamlı Kadın”

kaydına sahip olmadıklarından dolayı arazi edinemezler ve Çin'in ulusal yasa ve politikalarının yardımlarından yararlanamazlar.⁴¹ Bu nedenle, zaten fakir olan aileler daha da yoksul olarak yaşamaya devam etmektedir.

Ailenin eğitim fonksiyonu bakımından, Çin'in güneybatı sınırında Çin-Vietnam uluslararası evlilik yoluyla oluşan ailelerde yaşayan çocuklar, ailelerindeki ikili kültürel kökenler nedeniyle genellikle annelerinden Çin kültürü dışında farklı bir kültür öğrenmelerine rağmen, ebeveynlerinin evliliğinin yasallığı problemi sosyalleşme sürecinde ikilemlere yol açmıştır.⁴² Bu uluslararası evlilikteki çocuklar annelerinin sosyal kimliğinin net olmamasından dolayı ailelerinin düşük sosyal statüsünde yaşamaktadırlar ve annelerinin durumlarından dolayı bu çocuklarda aşagılık kompleksi oluşabilmektedir.⁴³ Ayrıca, ebeveynlerin yasallık sorunu, onların çocuklarının eğitimi konusundaki yasallık ve yasadışılık kavramlarını da anlama sorununa neden olmaktadır. Bu çocuklar yasadışı göç, gayrimeşru çocuk, kaçakçılık ve benzeri eylemlerle karşı karşıya kaldıklarında bir karmaşa ve sorun yaşamaktadırlar.⁴⁴ Bunun dışında bazı

Üsküdar
Üniversitesi
Sosyal Bilimler
Dergisi, 2021;
sayı: 13,
333-374

⁴¹ Huang, Liuran 黄流然、Li, Juan 李娟、Long, Yao 龙耀, “Zhongyue Bianjing Kuaguo Hunyin Wenti de Shehuixue Sikao 中越边境跨国婚姻问题的社会学思考,” Liaoning Xingzheng Xueyuan Xuebao (Shehui Renwen) 辽宁行政学院学报 (社会人文), sayı: 1 (2008): 201-202, [⁴² Huang, Xueyan 黄雪燕, 106-107.](https://kns.cnki.net/KCMS/detail/detail.aspx?dbcode=CJFQ&dbname=CJFD2008&filename=LLXY200801112&v=MTAxMDg3RGgxVDNxVHJXTTFGckNVUjd1Zll1UnZGeUhrVTd2S0tTSFRkN0c0SHRuTXJvNUVab114ZVgxTHV4WVM=-; Wang, Binbin 王彬彬, Li, Kaidong 李凯冬, 16-18.</p></div><div data-bbox=)

⁴³ Li, Xueyan 李雪岩, Long, Yao 龙耀, 75-80; Huang, Liuran 黄流然、Li, Juan 李娟、Long, Yao 龙耀, 201-202.

⁴⁴ Zhou, Jianxin 周建新, “Zhongyue Bianjing Kuaguo Hunyinzhong Nüxing Jiqi Zinü de Shenfen Kunjing---Yi Guangxi Daxinxian Zhuangcun Ge'an Weili 中越边境跨国婚姻中女性及其子女的身份困境——以广西大新县壮村个案为例,” Sixiang Zhanxian 思想战线, sayı: 4, (2008): 1-8, <https://kns.cnki.net/KCMS/detail/detail.aspx?dbcode=CJFQ&dbname=CJFD2008&filename= SXZX200804003&v=MzI0NDdmWXVSdkZ5SGxWN3JJTmpYUmRyRzRldGSNcTQ5Rl0Ujhl>

Liping HU

Vietnamlı kadınlar çocuk sahibi olduktan sonra, aile çatışması veya aile yoksunluğu gibi sebeplerden dolayı çocuklarını evde bırakıp Vietnam'a geri dönebilmekte veya başka yerlerde yaşayan başka Çinli erkeklere kaçabilmektedirler. Bu çocukların büyüme süreçlerinde anne bakımından yoksunluğu psikolojik sorunlar yaratabilmekte, dolayısıyla bu çocukların kaçakçılık veya suça yönelimi artış göstermektedir.⁴⁵ Aynı zamanda, bazı Vietnamlı kadınlar Çinlilerle evlendiklerinde Vietnam'da doğurdıkları çocukları da Çin'e getirmişlerdir. Vietnamlı anneleriyle Çin'e gelmiş bu çocuklar, Çin'de sürekli yaşamasına rağmen Çin vatandaşlığı veya hane halkı kayıtları bulunmadığı için temel eğitim haklarından yararlanamamakta ve çevrelerinde aynı yaştaki diğer çocuklar gibi dokuz yıllık zorunlu eğitime de katılamamaktadırlar.⁴⁶ Ayrıca, bu tür Çin-Vietnam sınırındaki uluslararası evliliklerle yaşayan birçok Vietnamlı kadın, Çin toplumuna iyice entegre olamamasından dolayı çocuklarına Çin'in ulusal koşullarına uygun bir aile eğitimi verememektedir.⁴⁷

Ailenin psikolojik güvenlik işlevine bakıldığında, bu uluslararası evlilikler, yasal evlilik prosedürleriyle işlenmemesinden dolayı bu uluslararası aileler aile üyeleri için gereken temel sosyal güvenlik garantilerinden yasal olarak yoksundur. Ailenin üyeleri olarak, Çinli

WDFMdxhZUzdEaDFUM3FUcldNMUZYQ1VSN3U=.

⁴⁵ Wang, Binbin 王彬彬, Li, Kaidong 李凯冬, 16-18.

⁴⁶ Wang, Xiaodan 王晓丹, 91-95; Wu, Xingzhi 吴兴帜, "Zhongyue Kuajing Minzu Jiaowang yu Bianmin Shehui Zhili Yanjiu --- Yi Yunnansheng Hekou, Jinpingxian Weili 中越跨境民族交往与边民社会治理研究——以云南省河口、金平县为例," *Qinghai Shifan Daxue Xuebao (Zhaxue Shhui Kexueban)* 青海师范大学学报(哲学社会科学版) 37, sayı: 2, (2015):50-55, <https://doi.org/10.16229/j.cnki.issn1000-5102.2015.02.011>.

⁴⁷ Xie, Shangguo 谢尚果, Luo, Jiayan 罗家珩, "Zhongyue Bianjing Diqu Kuaguo Hunyin Zhili Mushi Fenxi 中越边境地区跨国婚姻治理模式分析," *Guangxi Minzu Yanjiu* 广西民族研究, sayı: 2 (2016): 57-64, <https://kns.cnki.net/KCMS/detail/detail.aspx?dbcode=CJFQ&dbname=CJFDLAST2016&filename=MZYA201602010&v=MTQwNDRiN0c0SDlmTXJZOUVaSVI4ZVgxTHV4WVM3RGgxVDNvVHJXTTFGckNVUjd1Zll1UnZGeUhtVXIvTktEZlM=>; Wang, Binbin 王彬彬, Li, Kaidong 李凯冬, 16-18.

Çin'in Güneybatı Sınırında Yapılan Uluslararası Evliliklerdeki “Vietnamlı Kadın”

erkeklerin eşleri ve Çinli çocukların anneleri olan Vietnamlı kadınlar, yasadışı olarak Çin'de yaşadıkları için sıklıkla Çin'den Vietnam'a geri gönderilme riskiyle karşı karşıya kalırlar. Bu bağlamda bu kadınlar, ailede psikolojik düzenleme rolü oynamazlar. Aynı zamanda, Vietnamlı kadınların Çin'den sürgün edilmeleri, aslında bir ailede erkeğin eşini ve çocuklarının da annelerini kaybedeceği anlamına gelir, bu, tüm aile de kaçınılmaz endişeye yol açacak bir durumdadır.⁴⁸

Üçüncü olarak, Çin'in güneybatı sınırındaki uluslararası evlilikler yapan Vietnamlı kadınların evlilik yaparken yasal bir kaydı yapılmadığı için bu tür evlilikler yasal korumaya sahip değildir. Bu durum erken evlilik, çocuk doğurma, tekrar evlenme ve aldatma gibi sorunlara yol açabilmekte ve Çin'in sınır bölgelerindeki sosyal düzen ve yerel yönetim üzerinde olumsuz etki yaratmaktadır.⁴⁹ Aynı zamanda bu uluslararası evliliklerde Vietnamlı kadınların genel olarak yasadışı yollarla Çin'e gelmelerinden dolayı evlilik yaparken evlilik kaydı yaptırmakta, vatandaşlık başvurusunda ve aile kütüğüne katılmakta zorluk yaşamaları gibi toplum yönetiminde birçok zorluk ve sorun hâlâ yaşanmaktadır.⁵⁰ Bu sorunlar, ülkenin giriş ve çıkış yönetiminde ve uluslararası suçların denetiminde, Çin'in güneybatı sınırındaki evlilik yönetimi ve aile planlama politikasının uygulanmasında, köyün yönetimi ve toplum düzeninin sağlanmasında ve diğer birçok işin uygulanmasında birtakım zorlukları beraberinde getirmektedir.⁵¹ Aynı zamanda Vietnamlı kadınların birçok akrabası, akraba ziyareti adı altında yasadışı olarak Çin'e girmekte olup, yasadışı olarak Çin'de kalmakta ve çalışmaktadırlar. Onlar yalnızca ülke sınırlarının güvenlik yönetimini bozup, potansiyel güvenlik tehlikeleri yaratmakla kalmamakta

⁴⁸ Li, Xueyan 李雪岩, Long, Yao 龙耀, 75-80.

⁴⁹ Lu, Haifa 陆海发, 62-70.

⁵⁰ Lei, Guangming 雷光明, Wang, Baotong 王保同, 72-78; Wang, Xiaodan 王晓丹, 91-95; Wu, Xingzhi 吴兴帜, 50-55.

⁵¹ Wang, Binbin 王彬彬, Li, Kaidong 李凯冬, 16-18.

aynı zamanda da Çin sınırında bulunan köylerde de yasadışı suçların artmasına sebep olmaktadır. Bazıları da yerel suçlular ile uluslararası kaçakçılık, uyuşturucu kaçakçılığı, kadın ve çocuk ticareti yapmakta ve bazı Vietnamlı kadınlar bile bu gibi suçlara katılmaktadırlar.⁵² Dolayısıyla, yasadışı göçmenler, yasadışı sakinler ve yasadışı çalışanlar arttıkça, Çin'in sınır bölgelerindeki sosyal güvenlik, kamu düzeni ve istikrarı gibi sosyal yönetim ile ilgili konuları ciddi biçimde etkilemekle kalmamakta Çin'in sınır bölgelerindeki sosyal güvenliğe ve istikrarına, kamu düzenine belli veya gizli tehlikeler getirebilmektedir.

4. Uluslararası Evliliklerle İlgili Bazı Sosyal Düzenleme Önerileri

Küreselleşmenin hızlanması ve ülkeler arasındaki iletişimlerin genişlemesi farklı ülkelere mensup insanların birbiriyle evlenme olasılığını artırmaktadır. Çin'in reformlarıyla birlikte ekonomisinin kalkınması, sosyal istikrarın artması ve halkın yaşam standartlarının gelişmesi, Çin'i evlilik göçmenlerinin tercih ettiği önemli ülkelerden biri hâline getirmiştir. Bu bağlamda birçok Vietnamlı kadın benzer kültür ve yaşam alışkanlıkları, yaşam koşullarını iyileştirilmesi, ekonomik çıkar gibi sebeplerden dolayı Çin'in güneybatı sınırına gidip burada yaşayan Çinli erkeklerle yasadışı evlilik yapmışlardır. Bu tür evlilik yapan Vietnamlı kadınlar genellikle yasadışı yollarla Çin'e geldiklerinden dolayı Çin'e yerleştikten sonra Çin vatandaşlığına ve hane kaydına sahip olamadıkları için Çin'de siyasi kimlikleri olmayan marjinal insanlar olarak yaşamaktadırlar. Böylece, Çin'in güneybatı sınırında bulunan Çin-Vietnam uluslararası evlilikleri, bu tür uluslararası evlilik yapanların aile yaşamı, çocuk eğitimi ve sınırındaki sosyal yönetim gibi konularda çeşitli zorluklar ve problemleri getirmekle kalmamakta, aynı zamanda Çin'in sınır bölgelerinde toplumsal yönetim açısından zorluklar yaşanmasına sebep olmaktadır.

⁵² Fang, Tianjian 方天建, 55-67.

Çin'in Güneybatı Sınırında Yapılan Uluslararası Evliliklerdeki “Vietnamlı Kadın”

Çin-Vietnam sınırında bu tür evliliklerde yaşanan sorunları doğru bir şekilde çözmek ve burada yaşayan halkların refah ve istikrarı ile uyumlu bir toplumun inşasını desteklemek için bazı çözümler ve öneriler düşünülmelidir. Bazı araştırmacılar bu uluslararası evlilik olgusunun neden olduğu toplumsal sorunlar ve evliliğin getirdiği olumsuz etkiler hakkında bazı görüş ve öneriler öne sürmüşlerdir. Mesela, bazı akademisyenler, Yunnan bölgesi sınırında yaşanan yasadışı olarak uluslararası evlilikler için şu şekilde bir analizde bulunmaktadır: Yunnan sınırındaki bölgelerde yasadışı evlilikle gelen göçmen sorununu çözmek için, “tahliye etme ve engellenme,” “sertlik ve yumuşaklık” yöntemini birleştirmek gerekir, aynı zamanda dış yönetim ve iç yönetimi birleştirmek de bu problemleri etkili bir şekilde çözebilir.⁵³ Bunun dışında, bazı araştırmacılara göre ise bu yolla yapılan evlilik sorununun çözümü, sınırdaki ülkeler arasında iletişim ve işbirliğinin güçlendirilmesi, ülkelerarası evliliklerle ilgili yasalar ve düzenlemelerin iyileştirilmesi, yasal tanıtımın güçlendirilmesi ve kitlelerin yasal farkındalığının artırılmasından geçmektedir.⁵⁴

Çin'in güneybatı sınırında yapılan bu evliliklerden doğan sorunlar doğru şekilde ve zamanında çözülemezse, Çin'in sınır bölgelerindeki sosyal istikrarın, hatta ulusal güvenliğin üzerinde yıkıcı bir etkisi olacaktır. Yazar ise Çin'in sınır bölgelerinde yasadışı evlilikler ile ortaya çıkan sosyal sorunları çözmek için bahsedilen bu araştırmacıların ileri sürdükleri görüş ve önerilerin dışında, birkaç öneride bulunabilmektedir.

⁵³ He, Yuqian 和煜乾, “Sandaomen” Lilun Shiyuxia de Yunnan Bianjing Diq Feifa Hunyin Yimin Wenti Yanjiu “三道门”理论视域下的云南边境地区非法婚姻移民问题研究,” Hubei Jingguan Xueyuan Xuebao 湖北警官学院学报 30, sayı: 4, (2017): 57-62, <https://kns.cnki.net/KCMS/detail/detail.aspx?dbcode=CJFQ&dbname=CJFDLAST2017&filename=HBGA201704009&v=MTM4MzZyV00xRnJDVVI3dWZZdVJ2RnlEa1ZyM09MUy9NYjdHNEg5Yk1xNDIGYllSOGVYMUx1eFlTN0RoMVQzcVQ=>.

⁵⁴ Luo, Wenqing 罗文青, 52-56; Lei, Guangming 雷光明, Wang, Baotong 王保同, 72-78; Xie, Shangguo 谢尚果, Luo, Jiayan 罗家珩, 57-64.

Liping HU

Her şeyden önce, uluslararası evliliklerle ilgili kanun ve yönetmeliklerin iyileştirilmesi temelinde, insan odaklı bir düşünce doğrultusunda, sınırda yabancı uyrukluların evliliklerin yönetimden sorumlu özel teşkilatlar kurulmalı ve ilgili kanuna ve yönetmeliklere göre yabancı uyrukluların evlilik yapmalarına yardım etmelidir. Aynı zamanda, sınır sakinlerinin uluslararası evlilikler yapmalarını kolaylaştırmak için evlilik kayıt prosedürleri basitleştirilmeli ve resmi nikahaya ilişkin ücretlendirme standartları düşürülmelidir. Bunun dışında, Çinli erkeklerle evli olup Çin'de uzun süredir yaşamakta olan ve Çin vatandaşına geçmek isteyen Vietnamlı kadınlar için, göçmenlik prosedürleri basitleştirilip onlara Çin vatandaşlığı verilmelidir.

İkincisi, hukuki, politik ve hümanist yaklaşımı birleştiren bir bakış açısı oluşturarak bu ulus ötesi evlilikten doğmuş ailelere ve bu tür ailelerde yaşayan Vietnamlı kadınlara ve çocuklara daha fazla önem verilmelidir. Bu süreçte ulus ötesi evlilik içinde bulunan ailelerin ve Vietnamlı kadınların çeşitli yollarla kalkınma gereksinimleri giderilmeli ve yoksulluğun azaltılmasına yönelik çeşitli etkili yöntemler kullanılmalıdır. Özellikle bu tür ailelerin ve Vietnamlı kadınların gelişimini desteklemek için eğitim gelişimi ve topluluk inşasının önemi vurgulanmalıdır. Aynı zamanda, çeşitli örgütsel güçler aracılığıyla bu kadınların ve ailelerinin gelişimi sağlanmalı, mesela, Çin sınırındaki yerel yönetimler ve diğer ilgili sosyal örgütler de uluslararası evlilik içerisindeki ailelerin geçim sıkıntılarının giderilmesi, çocuklarının eğitimi gibi sorunların çözümü için özel hizmetler vermeli ve topluluk çalışması yoluyla önerilerde bulunmalıdırlar.

Son olarak, Çin ve Vietnam sınır bölgelerinde ulus ötesi evliliklerin yönetiminin güçlendirilmesi ve bu tür evliliklerden kaynaklanan sorunların en aza indirilmesi için yasa dışı giriş, yasa dışı ikamet, yasa dışı evlilik dahil olmak üzere yasa dışı faaliyetler için bir değerlendirme ve cezalandırma sistemini oluşturulmalıdır. Örneğin, göçmenlerin yasadışı olarak Çin'e girmelerini ve yerleşmelerini en aza indirmek için Çin, Çin -Vietnam

Çin'in Güneybatı Sınırında Yapılan Uluslararası Evliliklerdeki “Vietnamlı Kadın”

sınır bölgelerindeki göçmenlik yönetimini güçlendirmeli, yasadışı giriş ve çıkış yapanları sıkı bir şekilde yönetmeli ve yasadışı göçmenlere ilgili cezaları ciddi bir biçimde uygulamalıdır. Bu doğrultuda, Çin-Vietnam sınır bölgelerinde ulus ötesi evliliklerle yasadışı veya suç teşkil eden faaliyetlerini kontrol edip, bu ulus ötesi evliliklerle yasadışı eylemleri ve suç oranını azaltabilmektedir. Aynı zamanda, yukarıda belirtilen yasadışı ve suç teşkil eden olaylardan herhangi biri tespit edilirse, yerel Çin otoriteleri onları ciddi bir şekilde cezalandırmalıdır. Bunlar dışında, yasadışı ve suç teşkil eden eylemlerin oluşumunu engellemek için Çin ve Vietnam'ın kamu güvenliği departmanları işbirliğini aktif olarak güçlendirmeli ve bu eylemlerin organizatörlerini ciddi şekilde cezalandırmak için etkili önlemler alabilmelidir.

Sonuç

Çin-Vietnam sınır bölgelerinde yaşayan sakinlerin birbirleriyle evliliklerinin uzun bir geçmişi vardır ve son yıllarda bu iki ülke arasındaki kültürel alışverişin artması, şehre giden göçmen Çinli kadın işçi sayısının artması, evlilik için ödenmesi gereken başlık parasının sürekli yükseltilmesi ve kırsal toplumda sosyal evlilik çemberinin genişlemesi nedenleriyle Çin'in sınır bölgelerindeki cinsiyet oranında dengesizlik artmış ve Vietnamlı kadınlar ile Çinli erkeklerin benzer kültür ve yaşam alışkanlarına sahip olmaları, Vietnamlı kadınları mevcut yaşam koşullarının iyileştirilmesi ile ekonomik çıkar gibi sebeplerden dolayı Çin-Vietnam sınırında ulus ötesi evlilikler giderek daha yaygın hale gelmektedir. Bu nedenle, sınır bölgelerinde evlenebilecek kadın bulamayan çok sayıda Çinli genç erkek evlilik güçlüklerini ulus ötesi evlilik yoluyla çözebilir ve bu haliyle bu türlü ulus ötesi evliliğin evlilik kaynaklarının tamamlayıcılığını gerçekleştiren bir evlilik biçimi olduğu söylenebilmektedir.

Bununla birlikte sınırda Çinli erkeklerle evlenmiş Vietnamlı kadınların çoğunun ekonomik yoksulluk nedeniyle kendi ülkelerinden

Liping HU

kimlik belgelerini alabilmeleri için yüksek ücretler ödeyememelerinden veya prosedürlerin karmaşıklığından veya nasıl başvuru yapılacağını bilmemelerinden dolayı kimlik belgelerini alamamaktadır. Bu yüzden Çinli erkeklerle yasal evlilik yerine sadece bir düğün yaparak fiili evlilik yapmışlardır. Bundan ötürü Vietnamlı kadınların Çin’de yasal ikamet belgeleri ve kimlik belgeleri almaları zordur ve Çin’e yasadışı olarak “vatandaş olmayan kadın” olarak yerleşmektedirler. Zira Vietnamlı kadınların yasadışı evlilikler yapıp Çin’e yasadışı yerleşmeleri, sınır bölgelerinin sosyal düzenine ve kamu güvenliğine bir dizi sorun getirmiştir. Bu nedenle sınır bölgelerinde sosyal kamu yönetiminin zorluğunu artırmıştır. İyi bir sınır ötesi evlilik mekanizmasının nasıl kurulacağı ve bu tür ulus ötesi evliliklerin neden olduğu sorunların nasıl çözüleceği, Çin-Vietnam sınırında ulus ötesi evliliklerin meydana geldiği alanlara girip derinlemesine araştırılması, saha araştırmasından ilk elden veri elde edilmesi gerekmektedir ve bunun temelinde antropoloji, sosyoloji, uluslararası ilişkiler, siyaset, hukuk gibi birçok disiplinin birleştirilip farklı yönden tartışılması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

Adiloğlu, Selda. “Kosovalı Kadın Göçmenler ve Sosyal Motivasyonları”, *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 8, No.15, (2018): 830-857. <https://doi.org/10.26466/opus.413256>.

Altun, Nurullah ve Dinç, Aybike, “Yabancı Gelinlerin Türk Ailesi İçindeki Yerine Sosyolojik Bir Bakış(pdf.)”, Mart 25-27, Halk Kültüründe Aile Uluslararası Sempozyumu, (2016). <https://www.academia.edu/25173459/>

Appadurai, Arjun. ‘Global ethnoscapas: notes and queries for a transnational anthropology’, in R. G. Fox (ed.) *Recapturing anthropology*:

Çin'in Güneybatı Sınırında Yapılan Uluslararası Evliliklerdeki “Vietnamlı Kadın”

working in the present, Santa Fe: School of American Research Press, (1991): 191–210, <https://eclass.aegean.gr/modules/document/file.php/SA200/Appadurai%201991.pdf>.

Bao, Yueping 保跃平, “Xuanzeyu Kunjing: Yunnan Bianjing Kuaguo Hunyin de Shehuixue Fenxi, 选择与困境: 云南边境跨国婚姻的社会学分析”, *Beifang Minzu Daxue Xuebao (Zhexue Shehui Kexueban)* 北方民族大学学报(哲学社会科学版), Sayı: 4, (2013): 5-12, <https://kns.cnki.net/KCMS/detail/detail.aspx?dbcode=CJFQ&dbname=CJFD2013&filename=XBDR201304002&v=MDE1Njk5TE1xNDIGWm9SOGVYMUx1eFlTN0RoMVQzcVRyV00xRnJDVVV13dWZZdVJ2Rnk3blZyM09QUy9QZkxHNEg=>.

Chen, Xun 陈讯, “Ziyuan Hubu, Hunsu Leitong Yu Jiegouxing Liliang Baohuxia de Zhongyue Bianjing Kuaguo Hunyin Yanjiu--Yi Guangxi Chongzuoshi G'cun Weili 资源互补、婚俗类同与结构性力量保护下的中越边境跨国婚姻研究---以广西崇左市G 村为例”, *Yunnan Xingzheng Xueyuan Xuebao* 云南行政学院学报 19, Sayı: 4, (2017): 5-11, <https://doi.org/10.16273/j.cnki.53-1134/d.2017.04.001>.

Constable, Nicole. *Romance on the Global Stage: Virtual Ethnography, Pen Pals and Mail Order Marriages*. California: University of California Press, 2003.

Cottrell, Ann Baker. Cross - National Marriages: A Review of the Literature, *Journal of Comparative Family Studies* 21, No. 2 (Summer 1990): 151-169, <https://doi.org/10.3138/jcfs.21.2.151>(<https://www.jstor.org/stable/41602075>)

Dai, Bo ve Zhao, Deguang 戴波, 赵德光, “Zhongmian, Zhonglao, Zhongyue Shaoshu Minzu Kuajing Hunyin Xingwei de Jingjixue Sikao 中缅、中老、中越少数民族跨境婚姻行为的经济思考”, *Shijie Minzu* 世界民族, Sayı: 2, (2016): 54-65, <https://t.cnki.net/kcms/de>

Üsküdar
Üniversitesi
Sosyal Bilimler
Dergisi, 2021;
sayı: 13,
333-374

Liping HU

tail?v=3uoqIhG8C46NmWw7YpEsKMyp3qVj28LntHptynnzpiPCH
BHXhEuVbMJRGgNKRVeup5_73WebypxdBAPJQ2yZbNCZD6isJ-
d&uniplatform=NZKPT

Deniz, Ayla ve Özgür, E. Murat . “Antalya’daki Rus gelinler: Göçten evliliğe, evlilikten göçe”, *Sosyoloji Dergisi*, 3, No. 27, (2013): 151-175. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iusosyoloji/issue/540/5009>.

Davin, Delia. Marriage Migration in China and East Asia, *Journal of Contemporary China* 16, No. 50 (2007): 83-95, <https://doi.org/10.1080/10670560601026827>.

Erkeç, Ulviya Filiyeva. “Evlilik Yoluyla Kadın Göçü ve Türkiye’de “Rus Gelin”lerin Durumu”, *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 1, No. 2, (2017): 21- 43. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/jssh/issue/35726/393283>.

Fang, Tianjian 方天建, “Zhongyue Bianjing Kuajing Minzu Hunyin Diaochayu Fenxi--Yi Yunnansheng Funingxian Tianpengzhen, Muiyangzhen Weili 中越边境跨境民族婚姻调查与分析——以云南省富宁县田蓬镇、木央镇为例”, *Minzu Xuekan*民族学刊 6, Sayı: 6 (2015): 55-67, <https://kns.cnki.net/KCMS/detail/detail.aspx?dbcode=CJFQ&dbname=CJFDLAST2016&filename=MZXXK201506010&v=MDc1NTg3TUtEZlRaYkc0SDIUTXFZOUVaSVI4ZVgxTHV4WVM3RGgxVDNxVHJXTTFGckNVUjd1ZllUnZGeTdnVkw=>.

Gökmen, Çisel Ekiz. “Türk Turizminin Yabancı Gelinleri: Marmaris Yöresinde Turizm Sektöründe Çalışan Göçmen Kadınlar”, *Çalışma ve Toplum*, No. 1, (2011): 201-232. <https://www.calismatoplum.org/Content/pdf/calisma-toplum-1354-d767667b.pdf>;

Gu, Jiarong 谷家荣, “Diyu、Shenfen Yu Rentong--Yunnan Jinshuihecun Daizu Kuaguo Hunyin Diaocha地域、身份与认同——云南金水河村傣族跨国婚姻调查”, *Qinghai Minzu Yanjiu*青海民族研究 20, Sayı: 4, (Ekim 2009): 5-9, <https://kns.cnki.net/KCMS/detail/detail>.

Çin'in Güneybatı Sınırında Yapılan Uluslararası Evliliklerdeki “Vietnamlı Kadın”

aspx?dbcode=CJFQ&dbname=CJFD2009&filename=QHMJ2009040
04&v=MzI2MDdTN0RoMVQzcVRyV00xRnJDVVI3dWZZdVJ2Rnk
va1dyck5OQ1hHWkxHNEh0ak1xNDIGWUISOGVYMUx1eFk=.

He, Yuqian和煜乾, ““Sandaomen” Lilun Shiyuxia de Yunnan
Bianjing Diqu Feifa Hunyin Yimin Wenti Yanjiu “三道门”理论
视域下的云南边境地区非法婚姻移民问题研究”, Hubei
Jingguan Xueyuan Xuebao 湖北警官学院学报 30, Sayı: 4,
(2017): 57-62, <https://kns.cnki.net/KCMS/detail/detail.aspx?dbcode=CJFQ&dbname=CJFDLAST2017&filename=HBGA201704009&v=MTM4MzZyV00xRnJDVVI3dWZZdVJ2RnEa1ZyM09MUy9NYjdHNEg5Yk1xNDIGY1lSOGVYMUx1eFlTN0RoMVQzcVQ=>.

Huang, Liuran黄流然、Li, Juan 李娟、Long, Yao龙耀, “Zhongyue
Bianjing Kuaguo Hunyin Wenti de Shehuixue Sikao 中越边境跨国婚
姻问题的社会学思考”, Liaoning Xingzheng Xueyuan Xuebao (Shehui
Renwen) 辽宁行政学院学报(社会人文), Sayı: 1 (2008): 201-202,
<https://kns.cnki.net/KCMS/detail/detail.aspx?dbcode=CJFQ&dbnam>
[e=CJFD2008&filename=LLXY200801112&v=MTAxMDg3RGgxVDN](https://kns.cnki.net/KCMS/detail/detail.aspx?dbcode=CJFQ&dbnam)
[xVHJXTTFGckNVUjd1Zll1UnZGeUhrVTd2S0tTSFRkN0c0SHRuT](https://kns.cnki.net/KCMS/detail/detail.aspx?dbcode=CJFQ&dbnam)
[XJvNUVab1I4ZVgxTHV4WVM=](https://kns.cnki.net/KCMS/detail/detail.aspx?dbcode=CJFQ&dbnam).

Huang, Xueyan 黄雪燕, “Zhongyue Bianmin Kuaguo Hunyin Wenti
Tanxi---Dui Guangxi Napoxian Bainanxiang Bianmin Yu Yuenan Bianmin
Feifa Tonghun de Diaocha中越边民跨国婚姻问题探析---对广西
那坡县百南乡边民与越南边民非法通婚的调查”, *Chuangcheng*传
承, Sayı: 4, (2014) : 106-107, <https://doi.org/10.16743/j.cnki.cn45-1357/d.2014.04.042>.

Jones, Gavin and Shen, Hsiu-hua, International Marriage İn East And
Southeast Asia:TrendsAndResearchEmphases. *Citizenship Studies* 12, No.1,
(2008, February): 9-25. <https://doi.org/10.1080/13621020701794091>.

Üsküdar
Üniversitesi
Sosyal Bilimler
Dergisi, 2021;
sayı: 13,
333-374

Liping HU

Lee, Yean-Ju & Seol, Dong -Hoon & Cho, Sung -Nam, International Marriages In South Korea: The Significance of Nationality And Ethnicity, *Journal of Population Research* 23, No. 2 (2006): 165-182, <https://link.springer.com/content/pdf/10.1007/BF03031814.pdf>.

Lee, Hye-Kyung. International Marriage and the State in South Korea: Focusing on Governmental Policy, *Citizenship Studies* 12, No.1 (2008): 107-123. <https://doi.org/10.1080/13621020701794240>

Lei, Guangming 雷光明, Wang, Baotong 王保同, “Woguo Bianmin Kuajing Hunyin Jiating de Kunhuo Yu Sikao---Yi Yunnan、Guangxi Bianjing Diqu Weili 我国边民跨境婚姻家庭的困境与思考---以云南、广西边境地区为例”, *Zhongyang Minzu Daxue Xuebao (Zhexue Shehui Kexueban)* 中央民族大学学报(哲学社会科学版) 43, Sayı: 2, (2016): 72-78, <https://doi.org/10.15970/j.cnki.1005-8575.2016.02.010>.

Li, Bihua, 李碧华, “Youliyu Shehuizhiwai De Qunti--- Guangxi Tiandengxiang Zhongyue Kuajing Feifa Hunyin Diaocha 游离于社会之外的群体——广西天等县中越跨境非法婚姻调查”, *Dongnanya Zongheng, 东南亚纵横*, Sayı: 9, (2008): 60-66, <https://kns.cnki.net/KCMS/detail/detail.aspx?dbcode=CJFQ&dbname=CJFD2008&filename=DLYZ200809014&v=MTM2OTVFWUISOGVYMUx1eFlTN0RoMVQzcVRyV00xRnJDVVI3dWZZdVJ2RnkvZ1c3N05JU0hTZEhHNEh0bk1wbzk=>.

Li, Juan 李娟, Luo, Liuning 罗柳宁, Long, Yao 龙耀, “Renleixue Shiyezhong de “Wuguoji Nüren”---Yi Guangxi Daxingxian A’cun Weili 人类学视野中的“无国籍女人” ---以广西大新县A村为例”, *Baise Xueyuan Xuebao* 百色学院学报 20, Sayı: 1, (2007) :7-14, <https://doi.org/10.16726/j.cnki.bsxb.2007.01.002>.

Li, Xueyan 李雪岩, Long, Yao 龙耀, “Zhongyue Bianjing Kuaguo Hunyin Wenti Yanjiu (Funübian) 中越边境跨国婚姻问题研究(妇

Çin'in Güneybatı Sınırında Yapılan Uluslararası Evliliklerdeki “Vietnamlı Kadın”

女篇) ---以广西大新县德天村为例”, *Shijie Minzu*世界民族, Sayı: 4, (2008): 75-80, <https://kns.cnki.net/KCMS/detail/detail.aspx?dbcode=CJFQ&dbname=CJFD2008&filename=TRIB200804011&v=MDAwNDFyQ1VSN3VmWXVSkZ5N2hXcnpQTVQvQ2JMRzRIdG5NcTQ5RVpZUjhlWDFMdXhZUZdEaDFUM3FUclDNMUY=>.

Liu, Jifeng刘计峰, “Zhongyue Bianjing Kuaguo Hunyin Yanjiu Shuping 中越边境跨国婚姻研究述评”, *Xibei Renkou*西北人口 32, Sayı: 6, (2011): 64-68, <https://doi.org/10.15884/j.cnki.issn.1007-0672.2011.06.018>.

Lloyd, Kathryn A. Wives for Sale: The Modern International Mail Order Bride Industry, *Northwestern Journal of International Law & Business* 20, No.2 (Winter 2000): 341-368, <https://scholarlycommons.law.northwestern.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1512&context=njilb>.

Lu, Haifa 陆海发, “Bianjing Kuaguo Hunyin Yimin Zhili: Tiaozhanyu Pojie Zhidao边境跨国婚姻移民治理: 挑战与破解之道”, *Xinan Minzu Daxue Xuebao(Renwen Shehui Kexueban)* 西南民族大学学报(人文社会科学版), 37, Sayı: 3, (2016): 48-53, <https://kns.cnki.net/KCMS/detail/detail.aspx?dbcode=CJFQ&dbname=CJFDLAST2016&filename=XNZS201603009&v=MDQ2OTBmTXJJOUZiWVl4ZVgxTHV4WVM3RGgxVDNxBHJXTTFGckNVUjd1Zll1UnZGeTdtVUwvTVBTUFJmYkc0SDk=>.

Lu, Haifa, 陆海发, “Bianjing Zhilizhong de Kuaguo Hunyin Yimin: Tezheng, Dongli Jiqi Yingxiang --- Jiyudui Yunnan Liangge Bianjingxian e Diaochayu Sikao边境治理中的跨国婚姻移民: 特征、动力及其影响---基于对云南两个边境县的调查与思考”, *Yunnan Minzu Daxue Xuebao(Zhexue Shehui Kexueban)*云南民族大学学报(哲学社会科学版) 34, Sayı: 5, (2017) : 62-70, <https://doi.org/10.13727/j.cnki.53-1191/c.2017.05.011>.

Üsküdar
Üniversitesi
Sosyal Bilimler
Dergisi, 2021;
sayı: 13,
333-374

Liping HU

Luo, Liuning 罗柳宁, “Lilun Zhongyue Bianjing Kuaguo Hunyin Jianli de Jichu---Jianlun “Wuguoji Nüren” De Shenfen 例论中越边境跨国婚姻建立的基础----兼论“无国籍女人”的身份”, *Guangxi Minzu Yanjiu* 广西民族研究, Sayı: 5, (2010): 57-61, <https://kns.cnki.net/KCMS/detail/detail.aspx?dbcode=CJFQ&dbname=CJFD2010&filename=MZYA201001015&v=MjA3NDZ1Zll1UnZGeXptVXI3S0tEZlNiN0c0SDlITXJvOUVZWVl4ZVgxTHV4WVM3RGgxVDNxBHJXTTFGckNVUjc=>.

Luo, Liuning 罗柳宁, Long, Yao 龙耀, “Zhongyue Bianjing Kuaguo Hunyin de Liubian Jiqi Sikao 中越边境跨国婚姻的流变及其思考”, *Baise Xueyuan Xuebao* 百色学院学报, 20, Sayı: 1, (2007): 15-21, <https://doi.org/10.16726/j.cnki.bsxb.2007.01.003>.

Luo, Wenqing 罗文青, “Heping Yu Jiaowang: Guangxi Bianjing Diqu Kuaguo Hunyin Wenti Chutan 和平与交往: 广西边境地区跨国婚姻问题初探”, *Guangxi Shifan Daxue Xuebao (Zhexue Shehui Kexueban)* 广西师范大学学报(哲学社会科学版) 42, Sayı: 1, (2006): 52-56, <https://kns.cnki.net/KCMS/detail/detail.aspx?dbcode=CJFQ&dbname=CJFD2006&filename=GXSS200601013&v=MTcyNzh6S0lqWFImYkc0SHRmTXJvOUVaNF14ZVgxTHV4WVM3RGgxVDNxBHJXTTFGckNVUjd1Zll1UnZGeXpsVjc=>.

Luo, Wenqing 罗文青, “Yazhou Hunyin Yimin Shijiaoxia de Zhongyue Kuaguo Hunyin Wenti Yanjiu 亚洲婚姻移民视角下的中越跨国婚姻问题研究”, *Changjiang Shifan Xueyuan Xuebao* 长江师范学院学报 29, Sayı: 3, (2013): 1-6, <https://xuewen.cnki.net/CJFD-FLSZ201303002.html>.

Man, Liping 满丽萍, “Yimin Shehuixue Shiyexiao de Dianyue Bianjing Feifa Kuaguo Hunyin Yinmin Wenti 移民社会学视野下的滇越边境非法跨国婚姻移民问题”, *Honghe Xueyuan Xuebao* 红河学院学报 10, Sayı: 1, (2012): 19-23. <https://doi.org/10.13963/j.cnki.hhxb.2012.01.026>.

Çin'in Güneybatı Sınırında Yapılan Uluslararası Evliliklerdeki “Vietnamlı Kadın”

Nakipbayeva, Zhanar. *Umutların ve Hayal Kırıklıkların Sosyo-Kültürel Arka Planı: Türk Erkekleriyle Evlenen Kazakistanlı Kadınların Evlilik Memnuniyeti Üzerine Nitel Bir Çalışma (Yayınlanmamış Doktora Tezi)*, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2020.

Niedomysl, Thomas & Östh, John & Ham, Maarten van. The Globalisation of Marriage Fields: The Swedish Case, *Journal of Ethnic and Migration Studies* 36, No.7, (2010): 1119-1138, <https://doi.org/10.1080/13691830903488184>.

Piper, Nicola. International Marriage in Japan: ‘Race’ and ‘Gender’ Perspectives, *Gender, Place and Culture* 4, No. 3 (1997): 321–338, <https://doi.org/10.1080/09663699725378>.

Price, C. A. & Zubrzycki, J. The use of inter-marriage statistics as an index of assimilation, *Population Studies* 16, No.1 (1962): 58-69, doi:10.1080/0324728.1962.10416769

Pusch, Barbara, “Karşı İstikametten Göç: Türkiye’deki Yüksek Vasıflı Alman Kadınlar”, *Sosyoloji Dergisi* 3, No. 27/2 (2013): 123-149. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iusosyoloji/issue/540/5008>.

Rosario, Teresita C.Del. Bridal Diaspora: Migration And Marriage Among Filipino Women, *Indian Journal of Gender Studies*, No. 12, (2005): 253-273. <https://doi.org/10.1177/097152150501200205>.

Seah, Mabel. ‘The Family’ As An Analytical Tool: Cases From International Marriages And Marriage Migration In East Asia, *International Journal Of Sociology Of The Family* 38, No. 1 (2012): 63-84, https://www.jstor.org/stable/43488390?seq=1#metadata_info_tab_contents.

Shipper, Apichai W. Introduction: Politics of Citizenship and Transnational Gendered Migration in East and Southeast Asia, *Pacific Affairs* 83, No. 1 (Spring 2010): 11-29, https://dornsife.usc.edu/assets/sites/731/docs/Politics_of_Citizenship.pdf;

Üsküdar
Üniversitesi
Sosyal Bilimler
Dergisi, 2021;
sayı: 13,
333-374

Liping HU

So, Alvin Y. Cross-Border Families in Hong Kong: The Role of Social Class and Politics, *Critical Asian Studies* 35, No.4 (2003): 515-534, <https://doi.org/10.1080/1467271032000147014>.

Suzuki, Nobue. Inside the Home: Power and Negotiation in Filipina Japanese Marriages, *Women's Studies* 33, No.4 (2004): 481-506, <https://doi.org/10.1080/00497870490445027>.

Tan, Eugene K.B. A union of gender equality and pragmatic patriarchy: international marriages and citizenship laws in Singapore, *Citizenship Studies* 12, No. 1 (2008): 73-89, <https://doi.org/10.1080/13621020701794190>.

Tao, Zixiang 陶自祥, "Zhongyue Bianjing Kuaguo Hunyin Chansheng de Shehui Jichu---Yi Guangxi Longzhouxian C'cun Weili 中越边境跨国婚姻产生的社会基础---以广西龙州县G村为例", *Renkou Yu Shehui* 人口与社会 33, Sayı: 3, (2017): 90-103, <https://doi.org/10.14132/j.2095-7963.2017.03.011>.

Tapales, Proserpina Domingo. Women, Migration, and the Mail-Order Bride Phenomenon: Focus on Australia, *Philippine Journal of Public Administration* 34, No. 4 (1990): 311- 322, https://pssc.org.ph/wpcontent/psscarchives/Philippine%20Journal%20of%20Public%20Administration/1990/Num%204/07_Women_%20Migration%20and%20the%20MailOrder%20Bride.pdf.

Wang, Binbin 王彬彬, Li, Kaidong 李凯冬, "Zhongyue Bianjing Kuaguo Hunyindui Bianjing Cunluo Zhili de Yingxiang---Yi Gejiecun Hanizu Weili 中越边境跨国婚姻对边境村落治理的影响---以隔界村哈尼族为例", *Honghe Xueyuan Xuebao* 红河学院学报 15, Sayı: 4, (2017): 16-18, <https://doi.org/10.13963/j.cnki.hhxb.2017.04.004>.

Wang, Hong-zen. Hidden Spaces of Resistance of the Subordinated: Case Studies from Vietnamese Female Migrant Partners in Taiwan, *International Migration Review* 41, No. 3 (2007): 706-727, <https://doi.org/10.1111/j.1747-7379.2007.00091.x>.

Çin'in Güneybatı Sınırında Yapılan Uluslararası Evliliklerdeki “Vietnamlı Kadın”

Wang, Xiaodan 王晓丹(a), “Zhongyue Bianjing Kuaguo Hunyinzhong Nüxing Hunyin Qianyide Yunayin He Yingxiang 中越边境跨国婚姻中女性婚姻迁移的原因和影响——以云南省文山州为例”, *Chuxiong Shifan Xueyuan Xuebao* 楚雄师范学院学报 26, Sayı: 8, (2011): 91-95, <http://220.191.224.148:9001/KCMS/detail/detail.aspx?filename=CXSZ201108018 & dbcode=CJFQ&dbname=CJFD2011>.

Wang, Xiaodan 王晓丹(b), “Zhongyue Bianjing Kuaguo Hunyin de Dongji he Shehui Yingxiang---Yi Yunnansheng Malipoxian Weili 中越边境跨国婚姻的动机和社会影响——以云南省麻栗坡县为例”, *Yunnan Shifan Daxue Xuebao (Zhexue Shehui Kexueban)* 云南师范大学学报(哲学社会科学版) 43, No. 1, (2011): 117-120. https://t.cnki.net/kcms/detail?v=3uoqIhG8C46NmWw7YpEsKLWhGHP2RH_EsfUP6uyymiObOkRmQOtSO0tj4NoqTL6Uzk5q0qZ_ipv9AJUgZ9GGS9ZPH-3L6Mz&uniplatform=NZKPT.

Wu, Xingzhi 吴兴帜, “Zhongyue Kuajing Minzu Jiaowang yu Bianmin Shehui Zhili Yanjiu --- Yi Yunnansheng Hekou, Jinpingxian Weili 中越跨境民族交往与边民社会治理研究——以云南省河口、金平县为例”, *Qinghai Shifan Daxue Xuebao (Zhexue Shhui Kexueban)* 青海师范大学学报(哲学社会科学版) 37, Sayı: 2, (2015): 50-55, <https://doi.org/10.16229/j.cnki.issn1000-5102.2015.02.011>.

Xie, Shangguo 谢尚果, Luo, Jiayan 罗家珩, “Zhongyue Bianjing Diqu Kuaguo Hunyin Zhili Mushi Fenxi 中越边境地区跨国婚姻治理模式分析”, *Guangxi Minzu Yanjiu* 广西民族研究, Sayı: 2 (2016): 57-64, <https://kns.cnki.net/KCMS/detail/detail.aspx?dbcode=CJFQ&dbname=CJFDLAST2016&filename=MZYA201602010&v=MTQwNDRiN0c0SDImTXJZOUVaSVI4ZVgxTHV4WVM3RGgxVDNxVHJXTTFGckNVUjd1Zll1UnZGeUhtVXIvTktEZIM=>.

Yıldırım, Ayşe, “Sınır-ötesi Evlilikler ve Sınır Çokkarınlılığı: “İthal Kumalar””, *Antropoloji*, No. 29, (2015): 131-162. https://doi.org/10.1501/antro_0000000315.

Üsküdar
Üniversitesi
Sosyal Bilimler
Dergisi, 2021;
sayı: 13,
333-374

Liping HU

Zhou, Jianxin 周建新, “Zhongyue Bianjing Kuaguo Hunyinzhong Nüxing Jiqi Zinü de Shenfen Kunjing---Yi Guangxi Daxinxian Zhuangcun Ge'an Weili 中越边境跨国婚姻中女性及其子女的身份困境——以广西大新县壮村个案为例”, *Sixiang Zhanxian* 思想战线, Sayı: 4, (2008): 1-8, <https://kns.cnki.net/KCMS/detail/detail.aspx?dbcode=CJFQ&dbname=CJFD2008&filename= SXZX200804003&v=MzI0NDdmWXVSkZ5SGxWN3JJTmYUmRyRzRIdG5NcTQ5Rlo0UjhlWDFMdXhZUzdEaDFUM3FUclDNMUZyQ1VSN3U=>.

Üsküdar
University
Journal
of Social
Sciences, 2021;
issue: 13,
333-374

Terörizm Olgusuna Schrödinger'in Kedisi Olarak Bakmak

Viewing the Fact of Terrorism as Schrödinger's Cat

Hüseyin SÜRÜCÜ^(*)

Öz

Literatürde terör ve terörizm kavramlarının tanımları üzerinde kısmen anlaşma sağlanmıştır. Buna rağmen, terörist ve terör örgütü kavramlarının içeriklerine dair uyumsuzluklar devam etmektedir. Bu kavramların tanımında uzlaşılabilen noktalar devam edecektir. Bu çalışma uzlaşa sağlanamayan hususların devam edeceğini ve terör olgusuna yönelik yapılan tanımların yakınsamasına rağmen aynı olmayacağını, eleştirel realizmin gerçeklik perspektifinden genel görelilik kuramı aracılığıyla ortaya koyma amacındadır. Çalışma, terör olgusunun ontolojik yaklaşımla tanımlanabileceğini savunmaktadır. Bu doğrultuda çalışma terör olgusunun tanımlanmasında ortaklık oluşturulması yoluyla bilimin birliğine ve literatüre katkı sunmayı hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler: Terör, Terörizm, Eleştirel Realizm, Genel Görelilik Kuramı, Bilimin Birliği.

Üsküdar
Üniversitesi
Sosyal Bilimler
Dergisi, 2021;
sayı: 13,
375-413

Abstract

A partial agreement has been reached on the definitions of terror and terrorism in the literature. Despite this, incompatibilities on the concepts of terrorist and terrorist organization continue. The points of disagreement in the definition of these concepts will continue. This article aims to reveal that the definitions of terrorism cannot be the same even if they converge, through general relativity theory from the perspective of reality of critical realism. The study argues that the phenomenon of terrorism can be

Özgün Araştırma Makalesi (Original Research Article)

Geliş Tarihi: 15.04.2021 Kabul Tarihi: 09.08.2021

(*) Dr. Misafir Öğretim Üyesi, Milli Savunma Üniversitesi Atatürk Stratejik Araştırmalar Enstitüsü

E-posta: hsurucu79@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9104-2529>

Hüseyin SÜRÜCÜ

defined with an ontological approach. In this direction, the study aims to contribute to the unity of science and literature in order to establish a partnership in the definition of terrorism.

Keywords: *Terror, Terrorism, Critical Realism, General Theory of Relativity, Unity of Science.*

Giriş

Terör ve terörizm kavramları, tarihsel bir süreci olmasına rağmen¹ akademik anlamda üzerinde kısmi olarak anlaşma sağlanmış olsa da literatürde hala kime terörist ya da terör örgütü denileceğine dair bir uzlaşma yoktur.² Çalışma, uzlaşma eksikliğini birbiriyle ilişkili iki nedene dayandığını iddia etmektedir. Birincisi, tanımı yapan gözlemci yani olaydan etkilenenler bağımsız değil bağımlı değişkendir. Bu da olguya yönelik tanımların işlevsel olmasına yol açmıştır. İşlevsel tanım, bir olguya ait evreni net biçimde belirlemek için kullanılması gereken kavramların o an için ölçülebilir biçimde yapılmıştır. Başka bir deyişle işlevsel tanım, gözlemcinin olguyu kendi bakış açısıyla ya da olgunun gözlemciye yansıdığı haliyle oluşturulmuştur. Dolayısıyla tanım, gözlemciye göre farklılık göstermektedir. Tanıma bu minvalde yaklaşıldığında anlamlar, bağlamla ilişkili durumların üst üste gelmesi sonucunda üretildiğinden genellikle tek bir tanıma indirgenememektedir.³ Bunun altında yatan sebep, gözlemcinin bilmediği olguya karşılaştığında onu benzer olay dizilerine benzeterak yani bilişsel ilgisinin yönelimi tarafından koşullanarak olguyu

¹ Jamal R Nassar, *Globalization and Terrorism: The Migration of Dreams and Nightmares* (Maryland: Rowman and Littlefield Publishers Inc, 2005), 23.

² Cenker Korhan Demir, "Stratejinin Bakış Açısıyla Terörizm," *Strateji Düşüncesi: Kuram, Paradoks, Uygulama* içinde ed. Ali L. Karaosmanoğlu ve Ersel Aydın, (İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2020), 285.

³ David Orrell, "The Value of Value: A Quantum Approach to Economics, Security and International Relations," *Security Dialogue* 51, (Ekim 2020): 482, <https://doi.org/10.1177/0967010620901910>

Terörizm Olgusuna Schrödinger'in Kedisi Olarak Bakmak

tanımlama eğilimine sahip olmasıdır.⁴ Bunu çalışma özelinde açıklayacak olursak, yapılan tanımların terörizmden etkilenenlerce üretilmesi, terörün yarattığı iklimin tanım yapanlar üzerindeki etkisinin göz ardı edilmesini yani tanım içerisinde olguya neden olan diğer bileşenlerin örtük kalmasını sağlamaktadır. İkincisi ise; çalışma, tanımlı yapanların olguyu değerlendirirken ontolojik hataya düşüldüğünü ve olgunun ontolojisinin epistemolojisine indirgendliğini değerlendirmektedir. Özetle, çalışma olguya yönelik tanımlarla olguya ontolojik bakış açısıyla yaklaşılması arasında bir ilişki bulunduğunu öne sürmektedir. Çalışma ontolojik hatayı, olgunun gözlemciye daha baskın gelen özelliği üzerinden tanımlanması; olgunun ontolojisinin epistemolojisine indirgenmesini ise, olgunun yansımalarını çeşitli epistemik, açıklayıcı ya da pragmatik düşüncelerden oluşmuş yargılarla ortaya koyulması olarak görmektedir. Tahko buna epistemik yaklaşım demektedir.⁵ Ontolojik yaklaşım ise, kavramdaki değişmeyenlere odaklanılarak yapılmaktadır. Bunun nedeni de ileride bahsedildiği üzere kavramın sosyal bir gerçeklik olduğundan karmaşık uyabilen bir yapıya sahip olmasıdır. Bu bakış açısıyla bakıldığında ileri bölümlerde bahsedilen Sürücü'nün terörizm tanımının ontolojik olarak uygun olduğu değerlendirilmiştir. O'nun tanımına göre terörizm, siyasi saik ile kendi yarattığı nizamı, müesses kılarak içinde bulunduğu müesses nizamı yıkmak amacıyla sistematik şiddetle karşısındakilere korku vermeyi hedefleyen bir ayaklanma stratejisidir.⁶ Buna karşın Terörle Mücadele Kanununa göre terör tanımı ise epistemik yaklaşım ile uyusmaktadır.

Üsküdar
Üniversitesi
Sosyal Bilimler
Dergisi, 2021;
sayı: 13,
375-413

⁴ Max Weber, *Sosyal Bilimler Metodolojisi*, çev. Vefa Saygın Öğütle, 3. basım. (İstanbul: Küre Yayınları, 2017), 90.

⁵ Tuomas E. Tahko, *Unity of Science* (Cambridge: Cambridge University Press, 2021), 4, <https://doi.org/10.1017/9781108581417>

⁶ Hüseyin Sürücü, «Örgütlü Suçlarla Mücadelede Matris Organizasyon» (Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, Milli Savunma Üniversitesi, ATASAREN, 2019), 108.

Hüseyin SÜRÜCÜ

Kanun⁷ incelendiğinde, terörü aşağıdaki gibi tanımladığı görülmektedir:

“Cebir ve şiddet kullanarak; baskı, korkutma, yıldırma, sindirme veya tehdit yöntemlerinden biriyle, Anayasada belirtilen Cumhuriyetin niteliklerini, siyasi, hukuki, sosyal, laik, ekonomik düzeni değiştirmek, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak, Türk Devletinin ve Cumhuriyetin varlığını tehlikeye düşürmek, Devlet otoritesini zaafa uğratmak veya yıkmak veya ele geçirmek, temel hak ve hürriyetleri yok etmek, Devletin iç ve dış güvenliğini, kamu düzenini veya genel sağlığı bozmak amacıyla bir örgüte mensup kişi veya kişiler tarafından girişilecek her türlü suç teşkil eden eylemler...”

Söz konusu tanımın odağında Türkiye Cumhuriyeti vardır. Failleri ise bir örgüte mensup kişiler olmalıdır. Dolayısıyla küresel terörizm, bireysel terörizm, başka devletlere isnat edilen devlet terörizmi kavramları ya da örgüte mensup olmayan sadece sempati duyanların eylemleri tanımın dışında bırakılmaktadır. Bir bakıma tanımın sadece ülkenin bekasını tehdit eden eylemleri içermesi ontolojik hatayı; aynı zamanda olgunun hem örgütlü olarak işlenebileceği hem de Türkiye'nin bekasının öncelenmesi ve diğer terör kavramlarını dışarlaması ise ontolojinin epistemolojisine indirgenmesini bize göstermektedir. Bunun yanında tanım, kime terörist örgüt ya da terörist diyeceğini tam anlamıyla belirlememiştir. Bu husus Tablo-1'deki tanımlar için de geçerlidir. Ontolojik hatanın ve ontolojinin epistemolojiye indirgenmesinin nedenleri, Newtoncu paradigma kaynaklı mekanik neden-sonuç ilişkileri ve insan beyninin karmaşıklığı sevmediği⁸ için insanın karşılaştığı şeyleri, genellikle parçalara ayırarak inceleme alışkanlığına sahip olmasıdır. Bunun sonucunda insan, çevresindeki her şeyin birbirini nasıl etkilediğini tam anlamlandıramadığından tespit

⁷ TBMM, “Terörle Mücadele Kanunu (3713 S.K)” *Resmi Gazete*, (Nisan 1991).

⁸ Jack Trout ve Steve Rivkin, *Yeni Konumlandırma*, çev. Ahmet Gürsel, (İstanbul: Optimist, 2006), 18-19.

Terörizm Olgusuna Schrödinger'in Kedisi Olarak Bakmak

ettiği olguları içinde bulunduğu zaman-mekandan azade düşünerek genelleştirme eğilimine girmektedir. Poincare de, örtük biçimde bunu kabul ederek her daim yapılan araştırmalarda sayısız olgular arasından bir kısmının seçilmesinin diğerlerinin seçilmemesini doğal görmektedir.⁹ Hawking de, insanın öngörü gücünü sınırlayan değişkenlere vurgu yaparak Poincare ile paralel düşünmektedir.¹⁰ Bu bakış açısından bakıldığında, terör tanımı iki yönden etkilenmiştir. Birincisi; olguya yönelik tanımlar aktörlere bağımlıdır. Başka bir deyişle, devletler, milli bir terörizm tanımı yapmışlardır. Böylelikle bekaları için kendine tehdit oluşturanlara bir blok oluşturmak amacıyla stratejik bir cevap verme şansına sahip olurken, diğer terör tanımlarını ötekileştirmişlerdir.¹¹ İkincisi, gözlemlenen olgunun yayılım alanı belirsizleşmiştir. Terörizm üzerine yapılan bir çalışmada olgunun literatür genelinde farklı akademik disiplinler tarafından çalışılmasına rağmen “disiplinlerarası” alan içinde kendine yer bulamadığı, daha ziyade onun “çok disiplinli” olarak çalışıldığının tespit edilmesi bu yargıyı doğrulamaktadır.¹² Başka bir deyişle araştırmacılar, olgunun ait olduğu güvenlik alanının yöntemlerine ve konularına hak ettiği ilgiyi vermeden sadece kendi disiplinlerinin bakış açısını olguya yönelterek¹³ olgunun yayılım alanının belirsizleşmesini kolaylaştırmıştır.

Bu iki yönden dolayı terör olgusu, Schrödinger'in kedisi olarak görülmelidir. Dolayısıyla yukarıda geçen uzlaşa sağlanamayan hususların devam edeceği ve terör olgusuna yönelik yapılan tanımların yakınsamasına

⁹ Henri Poincare, *Bilim ve Metot*, çev. H.R Atademir ve S. Ölçen, 2.basım. (İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1964), 19.

¹⁰ Stephen Hawking, *Zamanın Kısa Tarihi* (İstanbul: Alfa Bilim, 2013), 221.

¹¹ Michael Blain, “On the Genealogy of Terrorism,” *The 37th World Congress of the International Institute of Sociology*, 5-9 July 2005, Stockholm, 2005, s. 1-21.

¹² Engin Avcı ve Cenker Korhan Demir, “Terörizm Çalışmaları: Türkiye'deki Araştırmalara İlişkin Betimsel Bir Analiz,” *Güvenlik Stratejileri Dergisi* 13 (2017): 27.

¹³ A.g.m, 8-9.

Hüseyin SÜRÜCÜ

rağmen aynı olmayacağı öngörülmektedir. Çünkü olgu, çeşitli ilişkiler ağının bir çıktısıdır. Çalışma da olgunun ontolojisine odaklanarak bunu ortaya koyma niyetindedir. Bunun için kuantum teorisindeki genel görelilik kuramı kullanılmıştır. Bir bakıma çalışma, alana disiplinlerarası bakışla yaklaşarak olgunun sadece davranışsal çeşitliliğini açıklamakla kalmamakta aynı zamanda olguyu tanımlamaya yönelik süreçlerin çeşitliliğini de vurgulamayı hedeflemektedir. Bu yüzden çalışma, olgunun içerisinde yer aldığı tüm ihtimalleri yani olguya ait bütün tanımları farklı tanımlansa bile birbiriyle ilişkili görmektedir ve tanımların her birinin kendine özgü gerçekliğe sahip olduğunu düşünmektedir. Kuantumda bu durum tamamlayıcılık ilkesince açıklanmaktadır. Bu ilkeye göre; her tanım diğerini dışarıda bırakmasına rağmen, olgunun tanımlanması için gereklidir.¹⁴ Çünkü her farklı tanım olguya yönelik farklı tarafların ve bağlantıların ortaya çıkarılmasına yardımcıdır. Fakat problem, yapılan tanımların işlevsel olmasından ziyade, gözlemcinin gözlemlediği şeyin parçası olması nedeniyle olguya ilişkin yaptığı tanımlarda bazı bileşenleri fark edememesidir. Bunun olguya ontolojik açıdan yaklaşıldığı takdirde aşılacağı değerlendirilmektedir. Böylelikle olgunun içine girilerek onun nasıl yapılandığının ortaya koyulma ihtimali belirecektir. Çünkü Poincare'e göre her olgu, hem içsel hem de dışsal nedenlere bağlı olarak ortaya çıkmaktadır.¹⁵ İçsel nedenlerden kasıt, olgunun içinde var olan, onu oluşturan temel unsurlardır. Tahko buna indirgenebilen bileşenler adını vermektedir. Dışsal nedenler ise, dışarıdan bakan göz için olgunun algılanmasını sağlayan nedenlerdir. Tahko, bunu da indirgenemeyen bileşenler olarak adlandırmıştır.¹⁶ Dolayısıyla terör olgusuna ontolojik bakış, onu sosyal ve organik bir sistem olduğunun kabul edilmesi demektir. Literatürde terör olgusunun organik ve sosyal bir olgu olduğuna

¹⁴ Ian Marshall ve Danah Zohar, *Kim Korkar Schrödinger'in Kedisinden? A'dan Z'ye Yeni Bilimin Rehberi* (İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2020), 346.

¹⁵ Henri Poincare, *Bilim ve Varsayım* (İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1986), 106-112.

¹⁶ Tahko, *Unity of Science*, 4.

Terörizm Olgusuna Schrödinger'in Kedisi Olarak Bakmak

dair çeşitli yaklaşımların mevcudiyeti bu önermeyi doğrulamaktadır. Önermenin doğruluğu olgunun aynı zamanda karmaşık uyabilen bir sistem olarak görülmesi anlamına da gelmektedir. Söz konusu bu yapılar, çeşitli oranlarda farklı bileşenlerin birbirleri ve çevreyle girdikleri ilişkiler sonucunda ortaya çıkmaktadırlar. İlişkiler arasındaki bağlantının doğrusal olmaması bu yapıları kaotik yapmaktadır. Çünkü sistem tarafından üretilen çıktılar, sistemin beka sorunu nedeniyle, girdi olarak tekrar sisteme dahil olmaktadır. Dahil olma işleminde girdi sistemin yapısına uyarlanmaktadır. Fakat yapı içerisindeki bileşenlerin ağırlığı ve konumu bilinmediğinden yapılan uyarılmanın hem bileşenler hem de yapının genelinde nasıl sonuç vereceği belirsizdir. Dolayısıyla sistemin bugüne yansıyan olumlu ve olumsuz şeylerin kaynağının geçmişteki uyarılmadan kaynaklandığını söylemek hatalı bir çıkarım olmayacaktır.¹⁷ Bu karmaşıklık içerisinde olguyu oluşturan temellerin (indirgenebilen bileşenler ya da olgudaki değişmeyenler) ortaya çıkarılması için üç boyutun beraberce tahlil edilmesi gerekmektedir. Boyutlardan birincisi, aktör bağımlı değişken olduğundan onun sahip olduğu algı, izlenim ve duyular önemli olduğudur. İkincisi, aktörün sahip olduğu geçmiş tecrübeler, içinde yaşanan durumun neden olduğu eğilimler, durumun içerdiği ve geçmiş tecrübeler ile yaşanan durumun oluşturduğu şartların ortamdaki diğer bileşenlerin süzgecinden geçmesi sonucunda oluşan yargıyı temsil eden fiili durumdur. Çünkü olgunun oluşumunda sayılanlar arasındaki ilişkisellik ve ilişkilerin boyutu fiili durumun nasıl yapılandığının anlaşılmasını kolaylaştırmaktadır. Üçüncüsü ise olguların/aktörlerin yapıları, yetenekleri/sınırlılıklarıdır.¹⁸ Çünkü olguların/aktörlerin nasıl yapılandıkları, onların yeteneklerini ve sınırlılıklarını çizmektedir.

Üsküdar
Üniversitesi
Sosyal Bilimler
Dergisi, 2021;
sayı: 13,
375-413

¹⁷ Paul Cilliers, *Complexity and Postmodernism: Understanding complex systems* (London and New York: Routledge, 1998), 3.

¹⁸ Hüseyin Sürücü, "Türk Jandarma-Polis Teşkilatlarının Yakınsamasının Makarenko'nun Modeliyle Tanımlanması," *Güvenlik Bilimleri Dergisi* 9, (Kasım 2020): 319, <https://doi.org/10.28956/gbd.829940>

Hüseyin SÜRÜCÜ

Bunun yanında çalışma, olguya eleştirel realizmin gerçeklik perspektifini ekleyerek eleştirel realizm ile kuantum teorisi arasında bir ilişki kurmak istemiştir. Eleştirel realizm-kuantum arasındaki ilişki çalışmanın ileriki bölümlerinde detaylandırmış olsa da; bu noktada kısa bir değerlendirme yapılması gerekmektedir. Öncelikle eleştirel realizm, bir bilim felsefesidir. Kuantum ise, bir teoridir. Eleştirel realizm, gerçekliği tanımlarken çalışma özelinde kuantum teorisi, gerçekliğin nasıl oluştuğunu açıklamakta ve bunu da genel görelilik kuramıyla ortaya koymaktadır. Fakat ikisi arasındaki ilişkiyi ortaya koymanın önemli şartı aralarındaki benzerliktir. Öncelikle hem eleştirel realizm hem de kuantum teorisi indirgemeci anlayışa karşıdır.¹⁹ İkincisi; kuantum teorisi, her ne kadar madde ve ışığın atom ve atom altı davranışları incelese de, olguyu eleştirel realizm gibi ontolojik olarak görmekte ve olguyu oluşturan bileşenlerin (çevre dahil) hem birbirleriyle hem de olguya etkilerini irdelemektedir. Çünkü onlara göre bir bütün kendisini oluşturan parçalardan ötedir. Bütün tek tek şeylere indirgenemez.²⁰ Başka bir deyişle her iki yaklaşım açısından bütün, kendisini oluşturan parçalardan değil, bütün parçaların içinde yer aldığı ilişkilerin etkileşiminden oluşması olguların aktörlerin hem daimi koşulu hem de sürekli yeniden üretilen neticesi yapmaktadır. Dolayısıyla olgular, insanın tasavvurunun ötesinde yapılanan, belirli bir derinliği ve tabakaları olan bir gerçeklik olarak görülmelidir. Bilimin görevi de bu gerçekliği ortaya çıkarmaktır.²¹ Bu da gerçeklikle karmaşık uyabilen sistem tanımı arasında bir uyuşmanın varlığına işaretir. Söz konusu uyuşma

¹⁹ Roy Bhaskar, *Gerçekçi Bilim Teorisi* (Ankara: Akılçelen Kitaplar, 2018), 89.; Mathias Albert ve Felix Maximilian Bathon, "Quantum and Systems Theory in World Society: Not Brothers and Sisters but Relatives Still?," *Security Dialogue* 51, (Ekim 2020): 4-5, <https://doi.org/10.1177/0967010619897874>

²⁰ Şafak Ural, *Basitlik İlkesi* (İstanbul: Kabalıcı Yayıncılık, 2011), 25.

²¹ Faruk Yalvaç, "Uluslararası İlişkiler Teorisindeki Temel Tartışmalar ve Eleştirel Gerçeklik," *Uluslararası İlişkilerde Post-Modern Analizler-1* içinde ed. Tayyar Arı (Bursa: MKM Yayıncılık, 2012), 5.

Terörizm Olgusuna Schrödinger'in Kedisi Olarak Bakmak

da, aktörlerin faaliyetlerini icra ederken bilinçli-bilinçsizce içerisinde buldukları evreni yeniden üretmesine ve hesaplanamayan sonuçların ortaya çıkma olasılığının belirmesine neden olmaktadır.²² Tüm bunlar kuantum teorisinin inceleme alanı ile de ilişkilidir.

Uluslararası literatür irdelendiğinde terör, terörizm kavramlarına ilişkin sayısız çalışma bulunmaktadır. Çalışmalar arasında sosyal bilimlere doğa bilimlerinin bakışıyla açıklayan bazı örnekler de rastlanılmıştır. Umukoro'nun, termodinamik yasalarla Boko Haram terör örgütünün yarattığı sınır göçünün Afrika kıtasında yarattığı olumsuzlukları açıklaması,²³ *Security Dialogue*'un Kasım 2020 sayısında "Uluslararası İlişkilerin Kuantumlaşması" üzerine çalışmalar yayımlaması buna örnektir. Fakat Türk literatüründe uluslararası ilişkiler ve güvenlik alanında eleştirel realizm veya karmaşıklık ve kaos özelinde yurt dışına oranla daha az çalışmaya sahipken, kuantum teorisinin güvenlik alanına uyarlanması yönünde herhangi bir çalışmaya ise rastlanılmamıştır. Avcı ve Demir, uluslararası çalışmalarda özellikle güvenlik alanına özgü kavram/kuramların oluşturulmasına ve literatürde belli bir derinlik kazanılmasına rağmen Türkiye özelinde terörizm çalışmalarının henüz bu olgunluğa erişemediğini dile getirerek yukarıdaki tespiti olumlamaktadır.²⁴ Dolayısıyla çalışma literatürdeki bu boşluğu giderme amacındadır.

Bu minvalde çalışma, üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, Kuantum-eleştirel realizmin ana hatları belirtilerek eleştirel realizm-kuantum ilişkisi, genel görelilik kuramı açıklanmıştır. Bu bölümde

Üsküdar
Üniversitesi
Sosyal Bilimler
Dergisi, 2021;
sayı: 13,
375-413

²² Roy Bhaskar, *İnsan Bilimlerinin Felsefi Eleştirisi: Natüralizmin Olanaklılığı*, çev. Vefa Saygın Öğütle, 1.basım. (Ankara: Nika Yayınevi, 2017), 50-66.

²³ Nathaniel Umukoro, "Thermodynamics: Application of Its Principles to the Effects of Cross-Border Migration and Boko Haram Crisis on Security Challenges in Africa," *Journal of Applied Security Research*, 11, (2016): 44-60, <https://doi.org/10.1080/19361610.2016.1104279>

²⁴ Avcı ve Demir, "Terörizm Çalışmaları: Türkiye'deki Araştırmalara İlişkin Betimsel Bir Analiz," 27.

Hüseyin SÜRÜCÜ

iki amaç hedeflenmektedir. Birincisi, eleştirel realizm ile kuantum arasındaki bağlantıyı kurmak ve uluslararası sistemin kuantum teorisiyle açıklanabileceğini göstermektir. İkincisi, terörizmin tanımlanma sorununa temel oluşturmaktır. Çalışmanın ikinci bölümünde devlet düzeyinde terörizmin tanımlanma sorununa yaklaşarak, sorun genel görelilik kuramı üzerinden anlatılmıştır. Böylelikle devletlerce yapılan tanımlar arasındaki paralelliklerin neden olduğu yanlış kullanımlar ile terörizm tanımlarının yakınsaması için olguya ontolojik olarak bakılmasının gerekliliği ortaya koyulmuştur. Çalışmanın üçüncü bölümünde ise ilk iki bölümde elde edilen çıkarımlardan terör olgusuna farklı bir bakış açısıyla yaklaşarak ileride konuyla yapılan çalışmalara ve ontolojik açıdan bilimin birliğine de katkı sunulması hedeflenmiştir.

Eleştirel Realizm ve Kuantum Teorisinin Ana Hatları

Bhaskar'ın gerçeklik anlayışı; ontolojik gerçekçilik, epistemolojik görecelik ve yargısal ussalık çerçevesinde biçimlenmiştir.²⁵ Bunları daha açmak gerekirse: Ontolojik gerçekçilik, gerçek denilen şeyin oluşumuna yöneliktir. Bhaskar'a göre gerçek, olaylar, deneyimler ve mekanizmaların etkileşimine göre oluşmaktadır. Bhaskar, gerçekliği, ontolojik, fiili ve ampirik olarak üçe ayırmaktadır. Fiili gerçeklikte, mekanizmaların; ampirik gerçeklikte de mekanizmalar ile olayların söz konusu gerçekliklerin doğası gereği kapsam dışı tutulduğunu söylemiştir.²⁶ Bunun yanında Bhaskara'a göre gerçeklik, "tabakalaşmış ve farklılaşmış"tır; sürekli değişim halindedir. Dolayısıyla onun gerçeklik anlayışı çok katmanlı ve farklılaşmış

²⁵ Faruk Yalvaç, "Eleştirel Gerçekçilik ve Uluslararası İlişkiler: 'Gözlemlenemeyen' ve 'Alta Yatan Yapılar' Tartışması" Küresel Çalışmalar, 2019, erişim 15 Nisan 2021, <https://kureselcalismalar.com/elestirel-gerceklik-ve-uluslararasi-iliskiler-gozlemlenemeyen-ve-altta-yatan-yapilar-tartismasi/>.

²⁶ Bhaskar, *Gerçekçi Bilim Teorisi*, 11-15.

Terörizm Olgusuna Schrödinger'in Kedisi Olarak Bakmak

bir yapıdadır.²⁷ Bir bakıma gerçeklik de, karmaşık uyabilen bir sistemler tarafından üretilen karmaşık bir yapıdır.

Epistemik görecelik, bilimsel bilginin göreceli olduğunu belirtmektedir. Çünkü bilimsel pratikler belli tarihi ve toplumsal şartlarda gerçekleştiğinden genel geçer bir bilim felsefesi imkansızdır.²⁸ Bilimin göreceli olmasının nedeni, bilginin iki boyutlu olmasıdır. Bunlardan ilki, maddi neden ya da yeni bilgi oluşturmak için kullanılan öncel olarak oluşturulmuş bilgidir. Bhaskar bunu geçişli boyut olarak adlandırmaktadır. Diğeri de bilginin gerçek yapı ya da insandan azade var olan ve hareket eden mekanizmaya sahip olmasıdır. Buna da geçişsiz boyut denmektedir.²⁹ Bu bağlamda geçişli boyutun zaman içerisindeki gelişimi ve bunun geçişsiz boyut üzerindeki etkisi bilginin devamlı üretilmesine ve bu da geçişsiz boyut içerisindeki yapıların devamlı dönüşmesine yol açmaktadır.³⁰ Dolayısıyla bu felsefeye göre oluşan gerçek, görecelidir.

Bhaskar yargısal ussallığı, olanı açıklayan ve birbirleriyle rekabet halindeki çeşitli teoriler arasındaki seçimi rasyonel bir süreç olarak görmektedir.³¹ Bu seçimlerde öne çıkmanın asgari şartı, o günkü şartlar dahilinde doğanın, bağımsız olarak var olan ve olgu ötesi biçimde aktif olan mekanizmalarının bilgisini üretmektir.³²

Çalışma da üç sebepten dolayı kuantum teorisini yukarıda açıklanan temel ilkeler ışığında eleştirel realizm ile ilişkili olduğunu değerlendirmektedir. Bunlardan birincisi, her ikisi de gözlemcinin bağımlı

²⁷ Duygu Türk, "Eleştirel Gerçekçilik Üzerine," *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 67, (2012): 195.

²⁸ Yalvaç, "Eleştirel Gerçekçilik ve Uluslararası İlişkiler: 'Gözlemlenemeyen' ve 'Alta Yatan Yapılar' Tartışması."

²⁹ Bhaskar, *Gerçekçi Bilim Teorisi*, 15-16.

³⁰ Bhaskar, *İnsan Bilimlerinin Felsefi Eleştirisi: Natüralizmin Olanaklılığı*, 31-34.

³¹ Yalvaç, "Eleştirel Gerçekçilik ve Uluslararası İlişkiler: 'Gözlemlenemeyen' ve 'Alta Yatan Yapılar' Tartışması."

³² Bhaskar, *Gerçekçi Bilim Teorisi*, 181.

Hüseyin SÜRÜCÜ

değişken olmasının onun izlenim ve duyularını etkilediğini iddia etmektedir. Eleştirel realizmde bu düşünümsellik (reflexivity) kavramıyla izah edilmektedir. Çünkü insan düşünümsellik sayesinde kendi çıkarını tehlikeye atan ya da çatışmasına yol açan durumlardan sıyrılmaktadır.³³ Dolayısıyla düşünümsellik durum, zaman, mekan ve şartlara göre tekrar yorumlanmaktadır. ³⁴ Bu da, insanı dünyanın haline bağımlı kılarak fiili gerçekliğin oluşumuna yol açan mekanizmaların tam anlamıyla anlamlandırılmamasına neden olmaktadır. İkincisi de kuantum çalışma özelinde genel görelilik kuramı, önceki bölümde dile getirilen beraber tahlil edilmesi gereken üç boyuttan ikincisini yani, aktörün sahip olduğu geçmiş tecrübeleri, içinde yaşanan durumun neden olduğu eğilimleri, durumun içerdiği ve geçmiş tecrübeler ile yaşanan durumun oluşturduğu şartların ortamdaki diğer bileşenlerin süzgecinden geçmesi sonucunda oluşan yargıyı temsil eden fiili durumu açıkladığı düşünülmektedir. Sonuncusu da indirgemeci yaklaşım tarafından mekan-zamandan azade düşünülen olguların/aktörlerin, yeteneklere ve sınırlılıklara sahip olduğu önermesi her ikisi tarafından kabul edilmektedir.

Kuantum teorisi, atom altı alandaki mikroskobik fiziksel nesnelere ilgilenmesine karşın Neumann, makroskopik dünyada hüküm süren süreklilik ilkesinin (natura non facit saltus)³⁵ yalnızca bir dünyada ortalama bir süreç tarafından simüle edildiği fikrini benimsemiştir. O'na göre gerçek de doğası gereği süresizdir. Fakat fiili durum, genellikle milyarlarca temel sürecin eşzamanlı olarak ortaya çıkmasından oluşmaktadır. Başka bir deyişle, eleştirel realizmdeki gibi mekanizmalar gizlidir. İnsan zihni

³³ Margaret Scotford Archer, *Being Human: The Problem of Agency* (Cambridge, U.K. ; New York: Cambridge University Press, 2000), 255.

³⁴ Margaret S. Archer, "Routine, Reflexivity, and Realism," *Sociological Theory* 28, sayı: 3 (Eylül 2010): 277, <https://doi.org/10.1111/j.1467-9558.2010.01375.x>; Archer, *Being human: the problem of agency*, 313.

³⁵ Doğa sıçrama yapmaz. Değişimler ani değil, yavaş bir şekilde gerçekleşir demektir.

Terörizm Olgusuna Schrödinger'in Kedisi Olarak Bakmak

de karmaşıklığı sevmediğinden gördüğü, algıladığı gerçeği kendine göre yorumladığından süreçler gizlenmektedir.³⁶ Ayrıca Dünya bir atom olarak görüldüğünde, onun altında gerçekleşen olaylar ve olaylara neden olan aktörler de atom altı olacağından bunlar arasındaki ilişkilerin ortaya çıkarılmasında kuantum teorisinin öne çıkacağı değerlendirilmektedir. Dolayısıyla kuantum teorisinin yalnızca fizik bilimindeki gibi atom altı seviyedeki kuantum olaylarına değil, tüm dünyaya uygulama imkanı ortaya çıkmaktadır.³⁷ Giriş bölümünde belirtildiği üzere literatürde bu yönde eğilimler mevcuttur. Bu önkabulle hareket edildiğinde olgunun herhangi bir düzey, safha ya da bir zaman aralığına bağlı kalarak genelleştirilmesinin imkansızlığı da öne çıkarmaktadır. Böyle bir durum, olguların hem sosyal hem de organik olmasını zorunlu kılmaktadır. Başka bir deyişle olguya özgü davranışlar, içinde var olduğu çevreyle karşılıklı ilişkiler yoluyla şekillenmektedir.³⁸ Bu da olguların karmaşık uyabilen bir sistem olmasını gerektirmektedir. Söz konusu sistemler, çok sayıda farklı fakat birbirleriyle uyumlu bileşenler içermektedir.³⁹ Bunun yanında karmaşık uyabilen sistemler ve onların bileşenleri hem birbirleriyle hem de çevreleriyle devamlı etkileşim içerisindedirler. Fakat bileşenlerin ve karmaşık uyabilen sistemin beka sorununa sahip olması etkileşimin getirdiği değişimi sistem, ihtiyatla karşılamaktadır. Bunun yanında bileşenlerin ürettiği çıktıları kendi bünyelerine uyumlandırmak koşuluyla girdi olarak kabul etmesi,

Üsküdar
Üniversitesi
Sosyal Bilimler
Dergisi, 2021;
sayı: 13,
375-413

³⁶ John Von Neumann, Robert T. Beyer, ve Nicholas A. Wheeler, *Mathematical Foundations of Quantum Mechanics* (Princeton: Princeton University Press, 2018), 5-6.

³⁷ Albert ve Bathon, "Quantum and Systems Theory in World Society: Not Brothers and Sisters but Relatives Still?," 4.

³⁸ David John Kilcullen, "Countering Global Insurgency," 2004, erişim 28 Şubat 2016 <https://smallwarsjournal.com/documents/kilcullen.pdf>

³⁹ Walter Buckley, "Society as a Complex Adaptive System," *Modern Systems Research for the Behavioral Scientist* in ed. Walter Buckley (Chicago: Aldine Publishing Company, 1968), 491.

Hüseyin SÜRÜCÜ

sistemin risk ve hatalarla gelişimini sağlamaktadır. Böylelikle karmaşık uyabilen sistemler, kendi kendilerini düzenleyerek devamlı değişen şartlarda en iyilerini ortaya koyma fırsatı yakalamaktadırlar. Bunlara ek olarak; karmaşık uyabilen sistemlerde, sistemin bugünkü hali geçmişte oluşan ilişkilerin sonucudur. Fakat sistemin farklı bileşenlerden oluşması ve bunların beka sorunu, sistemin bugünkü hali üzerinde bileşenlerin ne kadar payı olduğunu hesaplanamaz kılmaktadır.⁴⁰

Bu durum olgunun Schrödinger'in kedisi olarak görülmesi gerektiğini doğrulamaktadır. Schrödinger'in kedisi bir kuantum hayvanıdır. Bu hayvanın her bir denemede canlı olması veya olmaması elimizde olmayan ama ortamda var olan değişkenlere bağlıdır. Dolayısıyla terör kavramında olduğu gibi tarafsız bir gerçeklik tanımı yapılamamaktadır. Çünkü terör/terörizm, içinde var olduğu çevreyle karşılıklı ilişkileriyle şekillenen ve ele alınan çevreyi de kapsamaktadır.⁴¹ Ayrıca olguyu tanımlayanlar, doğaları gereği bağımsız değildir. Başta kendileri olmak üzere, olgunun kendisi ve içinde buldukları çevre karmaşık uyabilen bir sistemdir. Her birinin sistem genelindeki konumuyla doğru orantılı kendine özgü ağırlığı ve çekimi vardır. İndirgemeci yaklaşımın tüm bunların birbirleriyle olan etkileşimlerini göz ardı etmesi, olguya yönelik yapılan etkilerden beklenen sonuçla karşılaşılan sonuç arasında bir sapmaya neden olmaktadır. Başka bir deyişle; olguyu tanımlayan olasılıklar (süper pozisyon) içinden bir tanesi gözlemci tarafından öne çıkarılarak diğer seçenekler göz ardı edilmektedir. Halbuki kuantum teorisine göre tüm olasılıklar birleşik bir dalgadır ve olasılıklardan biri seçildiğinde diğer dalgalar çökmektedir. Albert ve Bathon da bunu belirtmektedir.⁴² Dolayısıyla, fiili gerçeklikle

⁴⁰ Cilliers, *Complexity and Postmodernism: Understanding complex systems*, 3; Danah Zohar, *21. Yüzyılda Liderlik*, 1. basım. (İstanbul: The Kitap, 2018), 18.

⁴¹ Kilcullen, "Countering Global Insurgency"

⁴² Albert ve Bathon, "Quantum and Systems Theory in World Society," 4.

Terörizm Olgusuna Schrödinger'in Kedisi Olarak Bakmak

göremediğimiz mekanizmaların ampirik gerçeklikle bulunma yoluna gidilmesi mekanizmaların çıkarılmamasının yanında olayların tam anlamıyla açıklanamamasına da mal olmaktadır.

Çalışma, sapmanın oluşumunu genel görelilik kuramı ile ilişkili görmektedir. Çalışmada genel görelilik kuramının uygulanması, uluslararası sistemin iki özelliği bünyesinde barındırmasıyla ilişkilidir. Bunlardan ilki, uluslararası sistemi bir evren olarak düşünüldüğünde bu evrenin izotropik olması; ikincisi de, bunun genişlemesidir.⁴³ İzotropik demek evren üzerinde yapılan bütün hareketlere rağmen evrenin değişmeyen bir özelliğin bulunması ve evrendeki aktörlerle olguların izlenmesi anlamına gelmektedir.⁴⁴ Uluslararası sistem evreninde değiştirilemeyen özelliği anarşik sistemdir. Anarşik sistem uluslararası ilişkiler literatüründeki tüm yaklaşımlarca, egemen bir devletin sistemin genelinde merkezileşmemesi sonucunda beliriveren siyasal sorunların kaynağı olarak görülmektedir.⁴⁵ Başka bir deyişle hem anarşi hem de anarşik sistemde var olan güç dağılımı uluslararası sistemin değişmezidir.⁴⁶ Dolayısıyla uluslararası sistem evreni içerisindeki her sorun bu bakış açısıyla izlenmelidir. Ayrıca Einstein'a göre

Üsküdar
Üniversitesi
Sosyal Bilimler
Dergisi, 2021;
sayı: 13,
375-413

⁴³ Albert Einstein, *İzafiyet Teorisi: Görelilik Kuramı*, çev. Gülen Aktaş (İstanbul: Say, 1989), 122-26.

⁴⁴ İzotropik evren kozmolojik bir ilkedir. Bu ilkeye göre, uzayın özelliklerinin bakış doğrultusu boyunca değişmemesi homojenlik olarak tanımlanırken, uzayın belli bir noktasında bulunan bir gözlemcinin hangi yöne bakarsa baksın uzayın özelliklerinin değişmediğini görmesi ise izotropik olarak tanımlanmaktadır. Dolayısıyla Uluslararası sistem, sahip olduğu özelliklerin değişmemesi ve aktörlerin bu homojenliğe göre davranışlarını belirlemesi onun bu kozmolojik ilkeyle uyumlu olduğunu göstermektedir. Gemici Deveci, Derya, "Etkileşimli Modeller Kullanılarak Evren Dinamiğinin İncelenmesi" (Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, 2019), 8.

⁴⁵ Faruk Yalvaç, "Uluslararası İlişkiler Kuramında Anarşi Söylemi," *Uluslararası İlişkiler* 8, (2011): 72.

⁴⁶ Richard J. Harknett ve Hasan B. Yalcin, "The Struggle for Autonomy: A Realist Structural of International Relations," *International Studies Review* 14, (2012): 501.

Hüseyin SÜRÜCÜ

evrenin izotropikliği, evrenin küresel olması anlamına da gelmektedir.⁴⁷ İkincisi de bu evrenin genişlemesidir. Günümüzde uluslararası sistemde hem olgular hem de aktörler açısından bir genişleme olduğu kabul edilen bir gerçektir. Bunların ışığında genel görelilik kuramına bakıldığında; kütleye sahip olan bütün cisimler çalışma özelinde aktörler, etrafındaki mekan-zamanda eğrilik üretmektedirler. Başka bir deyişle, iki özellik sürekli değişimi kaçınılmaz kılmaktadır. Ayrıca sürekli değişim sistemin katmanlarında bir sarsıntıya neden olmakta ve bunun sonucunda değişmezlerin sistemdeki konumlarına göre aktörler tarafından farklı değerlendirilebileceği bir ortam ortaya çıkmaktadır. Sistem ve aktörler de karmaşık uyabilen bir yapıya sahip olduğundan böyle bir ortamda bekalarını sağlamak maksadıyla etkilerini koruma ya da artırma ihtiyacı duymaktadır. Bunun için aktörler etkilerini en azından korumak amacıyla olsa bile karşılaştığı terör olgusunun ortaya çıkardığı sonuçlar (olasılıklar) karşısında uluslararası sistemin oluşturduğu evrende bulunduğu konum ve sahip olduğu güce göre ortaya çıkan sonuçlardan birini diğerine göre önde algılamaktadırlar. Algılamamanın sonucu olarak da, olguyu kendisine göre tanımlamaktadırlar. Bu da sistemde olguya yönelik benzer tanımlar olmasına rağmen tanımların temelde birbirinden farklılıklar içermesine yol açmaktadır. İşte bu kuantumdaki genel görelilik kuramıyla açıklanan mekan-zaman bükülmesidir. Başka bir deyişle, terör olgusu gözlemciyle karşılaştığında gözlemcilerin her biri içinde bulunulan evrende olguyu tanımlarken bir bükülme (fiili gerçek) meydana getirmektedir. Bükülme, gözlemcilerin karmaşık uyabilen bir sistem olmasından ve sistemdeki konumlarıyla doğru orantılı sahip oldukları özgül ağırlıkları nedeniyle farklı boyutlarda ve anlamlarda olmaktadır. Dolayısıyla kuantum gözüyle uluslararası sisteme bakıldığında evrende hiperbolik⁴⁸ yüzeylerin oluştuğu

⁴⁷ Einstein, *İzafiyet Teorisi*, 102.

⁴⁸ Einstein'e göre, kozmolojik ilkeye göre izotropik evrenler, mekan-zamandaki eğrilikler nedeniyle hiperbolik yüzeyler oluşturmaktadır. Ayrıntılı bilgi için bknz. Einstein, *İzafiyet*

Terörizm Olgusuna Schrödinger'in Kedisi Olarak Bakmak

tasavvur edilmelidir. Bu yüzeylerde de bir doğruya paralel sonsuz sayıda doğru geçmektedir ve paraleller gittikçe birbirlerinden uzaklaşmaktadırlar. Söz konusu tespitin sosyal bilimlerdeki yansımalarına göre, olguya yönelik yapılan tanımlar ortak anlamlar içerse de, birbirinden farklıdır. Dolayısıyla; terör olgusu üzerinde literatürde bazı ortak noktalara sahip olunmasına rağmen hala kimin terörist ya da terör örgütü olduğu konusunda belirsizlik olması mekan-zaman bükülmesinden kaynaklı oluşan hiperbolik durumdan kaynaklanmaktadır. Bu minvalde tanımlardaki sorunlara bakıldığında temel neden uluslararası sistemin anarşik olması ve sistemin yanında sistem içerisinde sistemle ilişkili her olgunun, aktörün karmaşık uyabilen bir yapıda olmasıdır.

Geçişli-geçişsiz boyut arasındaki ilişki, uluslararası sistemi de içinde barındırdığı aktörlerle ve olgularla beraber karmaşık uyabilen bir yapıda düşünülmesini zorunlu kılmaktadır. Aksi takdirde gözlemcinin karmaşıklığı sevmemesi ve bağımlı olması onun sistemi bir bütün olarak algılamasına engel olmaktadır. Bu da sistem içerisinde terör/terörizm olgusunun zaman-mekandan ayırmış gibi tanımlanmasına ve bu doğrultuda olguya çeşitli müdahaleler yapılmasına neden olmaktadır. Böylelikle olgu, iyatrojenik bir hal almaktadır.⁴⁹ Başka bir deyişle; çevre ve içerisinde var olanlar birbirine indirgenemeyen katmanlardan meydana gelmektedir.⁵⁰ Olgunun her katman içerisindeki halinin hem sistem içinde kendi başına hareket etme yetisine sahip insan beyni tarafından tam olarak algılanamaması hem de dinamik değişkenlerin hesaplanamayan

Üsküdar
Üniversitesi
Sosyal Bilimler
Dergisi, 2021;
sayı: 13,
375-413

Teorisi, 76-77.

⁴⁹ Tıbbi bir terimdir. Yanlış teşhis veya kapsamlı hareket edilmemesi sonucunda oluşan beklenmeyen olumsuz duruma verilen isimdir. Daha fazla bilgi için bkz. Jeffrey Phillip Jacobs et al., "The nomenclature of safety and quality of care for patients with congenital cardiac disease: a report of the Society of Thoracic Surgeons Congenital Database Taskforce Subcommittee on Patient Safety," *Cardiol Young* 18, (2008), erişim 29 Nisan 2016, <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4242417/>.

⁵⁰ Yalvaç, "Uluslararası İlişkiler Teorisindeki Temel Tartışmalar ve Eleştirel Gerçeklik," 12.

Hüseyin SÜRÜCÜ

etkisi ortaya bir belirsizlik çıkarmaktadır. Bu durum da hem aktörler hem de olgu üzerinde kestirilemez bazı sonuçların oluşma ihtimalini kuvvetlendirmektedir. Poincare, böyle durumlarda çoklu potansiyel çözümlerin ortaya çıkabileceğini, çatallanma (bifurcation) deyimini kullanarak anlatmıştır.⁵¹ Dolayısıyla olguya yönelik her bir farklı tanıma göre oluşan politikalar, çatallanmadaki dallardan biridir.

Çatallanma, disipatif yapılarla ilişkilidir.⁵² Söz konusu yapı, aktörün sebep olduğu evrendeki bükülmenin sonucunda kendi bekasının devamı için oluşturduğu yapıdır. Bunun nedeni karmaşık uyabilen sistem olan aktörün, bekasını sağlamak için belirsizliği ortadan kaldırarak sisteme hakim olma duygusudur. Başka bir deyişle, her bir aktör kendine göre tanımladığı olguya göre sistem içerisindeki konumunu ve gücünü koruma yönünde hareket etme eğilimine sahip olduğundan kendine özgü disipatif yapısını oluşturmaktadır. Bu tür yapılar da, bünyesinde karmaşık uyabilen sistemler barındırdığından kendi içerisinde zamanla büyüyerek katılma ve esnekliğini kaybetme noktasına ulaşması kaçınılmazdır. Bunun sonucunda sistem içerisinde bir bozulma (entropi) oluşacaktır.⁵³ Bu da çatallanma halinin belirmesini sağlayacaktır. Bir bakıma oluşan hal, sistemin bekası için tercih yapması gereken hareket tarzlarından oluşan karar evrenidir. Hangi hareket tarzının tercih edileceği daha önce bahsedilen üç boyutlu ilişkilidir. Başka bir deyişle aktörün sahip olduğu geçmiş tecrübeler, içinde yaşanan durumun neden olduğu eğilimler, durumun içerdiği ve geçmiş tecrübeler ile yaşanan durumun oluşturduğu şartların ortamdaki diğer bileşenlerin süzgecinden geçmesi sonucunda

⁵¹ Poincare, *Bilim ve Metot*, 32.

⁵² Söz konusu yapılar, belli bir düzende giderken, kontrol dışı etkenler ile kendini yenileme ve değiştirme eğiliminde olan yapılardır. I Prigogine, Isabelle Stengers, ve Senai Demirci, *Kaostan düzene: insanın tabiatla yeni diyalogu=Order out of chaos:man's new dialogue with nature* (İstanbul: İz, 1996), 64-65.

⁵³ Prigogine, Stengers, ve Demirci, 154-64.

Terörizm Olgusuna Schrödinger'in Kedisi Olarak Bakmak

oluşan söylemlerin etkileşimine göre belirlenmektedir.⁵⁴ Fakat bu alınan yeni karar, tam anlamıyla yeni olmayacaktır. Çünkü çatallanmanın başlangıcında, çeşitli fikirlerin ve bileşenlerin birbiriyle ilişkisi olmasına ve bunların birbirini etkilemiş olmasına rağmen, olguya ontolojik olarak bakılmaması sonucunda tercih edilen karar da, bir önceki kararın özlerini de yapısında taşıdığı göz ardı edilmektedir. Halbuki yeni karar, Hegelvari bir aşkınlığı temsil etmektedir. Bunu açmak gerekirse Hegel'e göre aşkınlık ikili bir anlam içermektedir. İlki muhafaza etmek anlamına gelirken, ikincisi eşit biçimde sona erdirmektir. Bu nedenle aşılan her şey muhafaza edilirken yani sadece varlığını anlık yitirmişken, temelde yok olmadığından geçmişinden parçalar taşımaktadır.⁵⁵ Farklı bir açıdan yavaşıldığında tüm bu sürecin gerçekleştiği yer, bir öğrenme alanı gibi değerlendirilmelidir. Tüm bunlar, olguya eleştirel realizm perspektifinden bakılmaması nedeniyle tam olarak ortaya konulamamaktadır. Çalışma da bu sebepten dolayı terörü/terörizmi eleştirel realizm perspektifinden kuantum nesnesi görerek tanımlanma sorununu irdelemiştir.

Terörizmin Tanımlanma Sorunu

Literatüre bakıldığında uzlaşma sağlanmadaki eksiklik, terörizme karşı normatif ahlaki duruşun olumsuz etkilenmesine, gelecekteki vuku bulacak terörizm hareketine meşruiyet oluşturmaya, aktörlerin *güçlerini yaygın bir şekilde kullanılmasına yol açma ihtimalini doğurmaktadır*.⁵⁶ Fakat söz konusu uzlaşmanın sağlanması genel görelilik kuramı gereği, uluslararası sistemin izotropik olması ve uluslararası sistemdeki aktörlerin artması sebebiyle

⁵⁴ Sürücü, "Türk Jandarma-Polis Teşkilatlarının Yakınsamasının Makarenko'nun Modeliyle Tanımlanması," 319.

⁵⁵ Sürücü, "Örgütlü Suçlarla Mücadelede Matris Organizasyon," 38.

⁵⁶ Anthony Richards, "Conceptualizing Terrorism," *Studies in Conflict and Terrorism* 37, (2014): 214-215.

Hüseyin SÜRÜCÜ

imkansızdır. Farklı saiklerle Buna Laqueur⁵⁷ ve Ramsay⁵⁸ de bu görüşe örtülü olarak katılmaktadır. Bu durum terör olgusunun aktörlerin bekasını sağlamak için araçsallaştırılmasının önünü açmıştır. Bazı aktörler için terör, bazen geniş askeri-siyasi stratejilerin bir bakış açısı olarak, amaçlarının ana bir yapısı bazen de destekleyici bir ögesi olarak görülmektedir.⁵⁹ Bunun yanında her bir aktörün olgudan etkilenme derecesi ve etkiye tepki verme şekli farklıdır. Bunun neden olduğu sonuçlar *aşağıda açıklanmıştır*.

Birincisi; aktörler, terörü işlevsel olarak tanımlamışlardır. Tablo-1 irdelendiğinde bu özellik göze çarpmaktadır. Tablo'daki tanımlar devlet düzeyinde ele alınmıştır. Böylelikle her devletin olguyu nasıl gördüğü ortaya koyulmamış aynı zamanda çalışmanın ilerleyen safhalarında bunun kuantum ve eleştirel realizmle uyumlu olduğu da gösterilmiştir.

Tablo 1: Terörizm Tanımları

1	Terörizm, sivilleri korkutmak ya da zorlamak, korkutarak veya zorlayarak hükümet politikalarına nüfuz etmek ya da suikastlar veya kaçırımlar yoluyla bir hükümetin devamını etkilemek niyetiyle yapılan harekettir. ⁶⁰
2	Terörizm, siyasi değişiklik amacıyla şiddet veya şiddet tehdidi aracılığıyla kasti olarak korku oluşturma ve korkunun istismar edilmesidir. ⁶¹
3	Terörizm, bugünkü rejimler içerisinde rutin olarak işleyen siyasi mücadelenin dışında kalan araçları kullanarak tehdit ve şiddeti düşmanlarına karşı asimetrik olarak konumlandırmaktır. ⁶²

⁵⁷ Walter Laqueur, *A History of Terrorism*, 3. basım. (New Brunswick and London: Transaction Publishers, 2002), 5.

⁵⁸ Gilbert Ramsay, "Why terrorism can, but should not be defined," *Critical Studies on Terrorism* 8, (2015): 226.

⁵⁹ Nihat Ali Özcan, "Is Terrorism Becoming Effective Strategy to Achieve Political Aim?," *All Azimuth* 7, (2018): 95.

⁶⁰ FBI, "Definitions of Terrorism in the U.S. Code," *Official Site of FBI*, 2016, erişim 11 Temmuz 2016, <https://www.fbi.gov/about-us/investigate/terrorism/terrorism-definition>

⁶¹ Bruce Hoffman, *Inside Terrorism* (New York: Columbia University Press, 2006), 40.

⁶² Charles Tilly, "Terror, Terrorism, Terrorist," *Sociological Theory* 22 (2004): 5.

Terörizm Olgusuna Schrödinger'in Kedisi Olarak Bakmak

4	Terörizm, politik bir nedene dikkat çekmeye yönelik askeri harekâtın dışında düşünülen hedeflere ya da savaşı olmayanlara, sivillere ve diğer kişilere karşı, onları kendilerine karşı mücadeleden uzaklaştırarak kendilerine katılmalarını sağlamak ve muhalifleri sindirmek amacıyla şiddet uygulamaktır. ⁶³
5	Terörizm, bir nüfusu sindirmek ya da bir hükümetin ya da uluslararası bir teşkilatın uluslararası ya da ulusal hukukları natarafından kabul edilen yükümlülüklerinin yerine getirilmesini engellemek amacıyla sivillere ya da savaşı olmayanlara ciddi fiziksel zarar vermeyi ya da bu kişilerin ölümüne sebep olmayı amaçlayan her tür eylemdir. ⁶⁴
6	Terörizm, çeşitli politik, dini ya da sahip olunan ideolojinin gerektirdiği sonuçlara ulaşmak için hükümeti, toplumu ya da toplumun herhangi bir bölümünü belli bir yana zorlamak amacıyla şahıslara ve mülklerine ya da ikamet ettiği yere karşı yapılan yoğun ve sistematik şiddet kullanımı veya şiddet kullanımı tehdididir. ⁶⁵

Tanımlara bakıldığında olgunun analiz seviyesi devlet düzeyindedir. Bu durum uzlaşma sağlanamayan noktaların oluşumunu ortaya koyduğu gibi, aktörlere, neyin terörizm olup olmadığını belirleme gücü vermektedir. Bu husus aynı zamanda kimin terörist ya da terörist örgüt olduğuna ortak karar verilememesi anlamına da gelmektedir. Başka bir deyişle aktörler tanımlarıyla kendi disipatif yapılarını sistemin içerisinde geliştirme şansına sahip olmuşlardır. Bu gücü kullanan aktörlerin amaçları;

- Kendi sınırları içerisinde ya da belirledikleri alanda *şiddet tekeline sahip tek güç olarak kalmak*,
- Uluslararası ve bölgesel sistemde çıkarlarını korumak veya yeni çıkarlar elde etmek için terörü araç olarak kullanmak,
- Sınırları dışındaki siyasi şiddet hareketlerinin kendi bekasımı olumsuz etkilemesine engel olmaktır.

⁶³ Jr. Charles W Freeman, *The Diplomat's Dictionary* (Washington DC.: National Defense University Press, 1994), 379.

⁶⁴ Kofi Annan, *In Larger Freedom: Towards Development, Security and Human Rights for All* (New York, The United Nations, 2005), 26.

⁶⁵ The Terrorism Act, 2000 erişim 11 Temmuz 2016, <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2000/11/enacted>.

Hüseyin SÜRÜCÜ

Buna ek olarak aktörler, *sui generis* terörizm tanımlarıyla bekaları için kendine tehdit oluşturanlara bir blok oluşturmak amacıyla stratejik bir cevap vermişlerdir.⁶⁶ Fakat aynı zamanda yaptıkları tanımlarla sınırlarını çizerek diğer tanımları ötekileştirmişlerdir. Bu sayede uluslararası sistemde kendince bir hareket sahası oluşturma şansına sahip olmuşlardır.

İkincisi; işlevsel tanımlama, genel görelilik kuramına göre aktörlerin olguyu tanımlarken mekan-zamanda oluşturdukları bükülmedir. Bir bakıma her aktörün bağımlı değişken olması, olgunun aktörün gördüğü ya da algıladığı pencereden tanımlanmasına ve bu tanımlama üzerinden hareketlerini tesis etmesine neden olmuştur. Ayrıca bu durum olguya yönelik her tanım arasında bir yakınsamayı yadsımamaktadır.

Bir ve ikinci sonuçlar bir arada değerlendirildiğinde oluşan durum, aktörlere olguyu kendi lehlerine uygun şekilde yanlış kullanmaları için bir fırsat penceresi açmıştır. Bir bakıma kendilerine göre tanımladıkları olguyu küresel düzeye kendi şartlarında taşımak için bir fırsat yakalamışlardır. Bunun amacı aktörün hem ontolojik hata hem de ontolojiyi epistemolojiye indirgemeleri sonucunda yaptığı tanım üzerinden diğer aktöre karşı veya sistem genelinde kendisi için bir fayda sağlamaktır. Ayrıca bu fırsat penceresinin, farklı tanımların sistemin doğal sürecinin bir sonucu olarak görülmesinin üzerini örttüğü ve olguya ontolojik olarak yaklaşılmasını engellediği değerlendirilmektedir.

Kavramlar, *dört yolla yanlış kullanılmaktadır*.⁶⁷ Bunlar; kavram karmaşası, şişirme, bölme ve kötüye kullanmadır. Kavram karmaşası; kavramın ismi, kavramın anlamındaki özellikler/boyutlar ve dünyada işaret edilen şeyin yanlış ilişkilendirilmesidir. Örneğin; terörizmin

⁶⁶ Blain, "On the Genealogy of Terrorism," 1-21.

⁶⁷ Kavramın yanlış kullanılmasına yönelik tanımlar Mehtap Söyler, "Kavram ve Kuram Analizi Yöntemi: Sartori Geleneği," *Uluslararası İlişkiler* 17, (2020): 96-98'den alınmıştır.

Terörizm Olgusuna Schrödinger'in Kedisi Olarak Bakmak

aşağılayıcı anlam içermesi sonucunda teorik açıdan zayıf kalması⁶⁸ ve farklı disiplinlerde değişik anlamlara gelecek şekilde tanımlanması⁶⁹ bunun ispatıdır. Kavramın şişirilmesi; kavramı oluşturan genel bileşenleri sık kullanarak, alt basamaklardaki bileşenleri yok saymaktır. Örneğin; terör kelimesinin kökü, korkutmak anlamına gelen *terrere* kelimesinden türetilse de aynı zamanda toprak düşüncesi *terra* (yerküreden dolayısıyla bir nüfuz alanından) ve insanların menedildikleri bir yer anlamına gelen *territorium* (özel arazi) kelimelerine de dayanmaktadır.⁷⁰ Fakat sadece pratikte korkutmak anlamına odaklanılarak yapılan tanımlama sonucunda “Trafik Terörü, “Erkek Terörü” gibi kavramların ortaya çıkması ve bunların terörle dolaylı olarak ilişkilendirilmesi kavramın şişirilmesidir. Kavramın bölünmesi ise, yüksek basamakta tanımlanması gereken şeyin, spesifik şeylere indirgenerek gereksiz ayrımların altına çizilmesidir. Terörizmin, bazı ülkelerce sadece sivillere karşı yapılan bir hareket olarak tanımlanmış olması kavramın bölünmesine örnektir.⁷¹

Kavramın kötüye kullanılması ise iki şekilde olmaktadır. Bunlardan ilki kavramsal esnetmedir. Kavramın asli anlamından saptırılmak suretiyle uymayan vakaları da kapsamasını göstermektir. Örneğin devlet destekli terör ya da devlet terörü gibi tanımlar günümüzde bu amaçla

Üsküdar
Üniversitesi
Sosyal Bilimler
Dergisi, 2021;
sayı: 13,
375-413

⁶⁸ Kavramın aşağılayıcı bir anlam içermesi demek, olgunun neden olduğu sonuçlar itibarıyla sadece devlet dışı aktörler tarafından işleneceğine yönelik bir ön kabule dayanmasıdır. Bir bakıma devletler olgunun sonuçlarını söylem güçleriyle zaman-mekanda bir bükülme oluşturarak kavramın her boyutuyla incelenmesinin önüne geçmiştir. Anthony Richards, “Conceptualizing Terrorism,” *Studies in Conflict and Terrorism*, 214; Ramsay, “Why terrorism can, but should not be defined,” 211.

⁶⁹ Avcı ve Demir, “Terörizm Çalışmaları: Türkiye’deki Araştırmalara İlişkin Betimsel Bir Analiz, 11.

⁷⁰ Mark Neocleous, *Devleti Tahayyül Etmek*, çev. Akın Sarı, (Ankara: NotaBene Yayınları, 2014), 174.

⁷¹ Jr. Charles W. Freeman, *The Diplomat's Dictionary* (Washington D.C.: National Defense University Press, 1994), 379.

Hüseyin SÜRÜCÜ

kullanılmaktadır. Çünkü bu kavramların kapsamı yayılarak ve içine farklı şeyler ilave edilerek devlet yönetimlerinin meşruiyeti sorgulanmaktadır. Örnek olarak bazı devletlerin kendi ülkelerinde vatandaşlarına kendi yasalarını insan hakları dahilinde uygularken, rakip ya da üzerlerinde emelleri olan devletler tarafından devlet terörizmi yaptığının dairesuçlamalara maruz kalması ya da bir ülkedeki kişi ya da gruplara uluslararası normlar dahilinde maddi veya manevi yardımlar yapmasının ilgili ülkeye devlet destekli terör suçlamasına maruz kalması verilebilir. Söyler, bunun en sık yapılan ve en az itiraz gören kötüye kullanım şekli olarak görmektedir.⁷² Bunun nedeni, var olan ya da gerçekliği bulunan kavramın yukarıda sayılan nedenlerden dolayı manipüle edilmesi sonucunda ortaya çıkmasıdır. Örnek verilen iki kavram için de bu geçerlidir. Çünkü devlet terörü, modern terörizmde Fransız İhtilali sonrasında “Reign of Terror” dönemi ile belirginlik kazanmıştır. Bu dönemin benzerleri Mussolini İtalyası’nda, Nazi Almanyası’nda ve Pol Pot Kamboçyası’nda da vuku bulmuştur. Bu dönemlerde devlet, kendi vatandaşlarına sistematik yıldırma, tutuklama, öldürme ve diğer baskı araçlarıyla terör uygulamıştır. Bu dönemde insan haklarına ilişkin bütün kurallar/teamüller şiddet kullanımıyla ihlal edilmesine ve uygulanan şiddetin yoğun, yaygın aynı zamanda sistematik olmasına rağmen dönemlerinde terörizm olarak değerlendirilmemiştir.⁷³ Devlet destekli terörizm ise, devletlerin hedef ülke üzerindeki amaçlarına (stratejik, siyasi ve dinî) ulaşabilmek için hedef ülkedeki terörist grupları dolaylı ya da dolaysız olarak desteklemesidir.⁷⁴ Literatür irdelendiğinde

⁷² Mehtap Söyler, “Kavram ve Kuram Analizi Yöntemi: Sartori Geleneği,” 98.

⁷³ Sertaç Hami Başeren, *Uluslararası Hukukta Devletlerin Münferiden Kuvvet Kullanmalarının Sınırları* (Ankara Üniversitesi Basımevi, 2003), 187; Laqueur, *A History of Terrorism*, 100; M. Cherif Bassiouni, “Legal Control of International Terrorism: A Policy-Oriented Assessment,” *Harvard International Law Journal* 43, (2002): 84-85;

⁷⁴ G. Davidson Smith, “Military Options in Response to State-sponsored Terrorism,” *Terrorism and Political Violence* 1, (Temmuz 1989): 296-97, <https://doi.org/10.1080/09546558908427029>

Terörizm Olgusuna Schrödinger'in Kedisi Olarak Bakmak

devlet destekli terörizm, söz konusu olgunun aktörler tarafından araç olarak kullanılması anlamına gelmektedir. Dolayısıyla söz konusu iki kavram, ilgili olgu, olgunun ontolojik özellikleri/boyutları ve içinde yaşanan dönemde işaret ettiği şey ile yakından ilgilidir. Söz konusu kavramlar, kasıtlı (aktörün karmaşık uyabilen yapısından kaynaklı beka sorununu gidermek amaçlı) ya da kasıtsız (ontolojik bakılmadığında) yanlış bağlanması sonucunda belirivermiştir.

Çalışma özelinde kavramın kötüye kullanımının ikinci çeşidi olan maskelemenin de kavramsal esnetmeyle ilişkili olduğu değerlendirilmektedir. Maskeleye *çalışma özelinde olgu için* en çok kullanılan yöntemdir. *Çalışma*, literatürdeki kimin terörist ya da kime terör örgütü deneceğine yönelik ayrımların odak noktası olarak maskeleye yöntemini görmektedir.

Maskeleye yönteminin temeli, terörist-özgürlük savaşçısı ikilemine dayanmaktadır. Bu ikilem ise iki problem sahası ortaya çıkarmıştır. Bunlar, terörün gerilla savaşı ve ayaklanma ile karıştırılmasıdır. Tüm bunlar aktörler nazarında hala tartışmalıdır. Çünkü uluslararası sistemin doğası, aktörlerin karmaşık uyabilen bir sistem olması ve sistem içerisindeki konumlarıyla doğru orantılı olarak sahip oldukları özgül ağırlık bunlar üzerinde tam olarak spesifik ayrımlar yapılmasını imkansız kılmaktadır.

Terörist-özgürlük savaşçısı ikilemi, Irgun terör örgütü lideri Menachem Begin'in kendisini özgürlük savaşçısı olarak tanımlamasıyla ortaya çıkmıştır.⁷⁵ Sonrasında, Rapoport'un ikinci dalgasının söylemi olmuş ve diğer dalgalarda da varlığını devam etmiştir.⁷⁶ Bu dalgada ortaya çıkmasının üç nedeni vardır. Birincisi bu dönemde terörizme negatif anlam

Üsküdar
Üniversitesi
Sosyal Bilimler
Dergisi, 2021;
sayı: 13,
375-413

⁷⁵ Leonard Weinberg, Ami Pedahzur and Sivan Hirsch-Hoefler, "The Challenges of Conceptualizing Terrorism," *Terrorism and Political Violence* 16, (2004): 778.

⁷⁶ David C. Rapoport, "The Four Waves of Modern Terrorism," *Attacking Terrorism: Elements of a Grand Strategy* in eds. Audrey K. Cronin and James M. Ludes (Washington DC.: Georgetown University Press, 2004), 54.

Hüseyin SÜRÜCÜ

yüklenmeye başlanmıştır. İkincisi diasporaların ve yabancı ülkelerde yaşayan çeşitli akraba milletlerin terörist aktivitelere destek vermesidir. Ayrıca bu dönemde terörist örgütlerin, devletler tarafından desteklenmesi hususu yavaş yavaş belirmeye başlamıştır. Bunun ilk temelleri, Birinci Dünya Savaşı sonrasında İtalyanlar tarafından İç Makedon Devrimci Örgütü (IMRO) terör örgütünü finanse edilmesiyle atılmıştır. Sonrasında Soğuk Savaş'ın başlaması ve atom bombasının yıkıcılığı her iki kutbun baş aktörleri olan ABD ve SSCB birbirlerine karşı terör örgütlerini özgürlük savaşçısı olarak tanımlamasıyla devam etmiştir.⁷⁷ . Yukarıda bahsedildiği üzere terörizm, toprak düşüncesi *terra* (yerküreden dolayısıyla bir nüfuz alanından) ve insanların menedildikleri bir yer anlamına gelen *territorium* (özel arazi) kelimelerine de dayanmaktadır. Başka bir deyişle terörizm yalnızca şiddeti değil, mekanı da kapsamaktadır. Dolayısıyla şiddeti uygulayanlar, devlet ya da devletler tarafından onaylanmadığında terörist olarak damgalanırken, aksi durumdakiler özgürlük savaşçısı olmaktadır. Bir bakıma; terörizm, devletlerin uluslararası sistemde dengeler nedeniyle kendi silahlı kuvvetleri aracılığıyla yapamadığı faaliyetleri yaptırma yöntemi olarak öne çıkmıştır. Özetle; terörist, devletler sisteminin yarattığı “öteki” olmuştur.⁷⁸

Bu ikilemin yol açtığı problem sahalarından biri, terörizmin, gerilla savaşı ile karıştırılmasıdır. İspanyolcada “küçük savaş” anlamına gelen gerilla savaşı, insanlık kadar eski bir savaş türüdür. Bu terimin aktörlerce buldukları konumu kendi lehlerine kullanabilme becerisi ve olguya bakışları ile doğru orantılı olduğu değerlendirilmesi sadece terimin terörizmle eşanlamlı olarak kullanılmasına değil, aynı zamanda terörizmin tanımı hakkında kafa karışıklığına ve gerilla savaşı kavramının olumsuz bir anlam yüklenmesine neden olmuştur. Terörizm, strateji olarak gerilla savaşı taktiklerini kullanmasına rağmen, ikisi arasındaki farklardan

⁷⁷ Laqueur, *A History of Terrorism*, 88.

⁷⁸ Neocleous, *Devleti Tahayyül Etmek*, 181.

Terörizm Olgusuna Schrödinger'in Kedisi Olarak Bakmak

birincisi; gerilla, teröristin aksine belli bir bölgede fiziksel kontrol (kısmi de olsa) sağlamasıdır. İkincisi ise her iki grubun teşkilat yapılarındaki farktan kaynaklanmaktadır. Gerilla, askeri teşkilatlanmaya sahiptir. En az müfrezeden bölüğe kadar, bazen tugay seviyesinde savaşı yürütürler ama terör örgütleri oldukça küçük birlikler halinde faaliyet göstermektedirler. Teröristler üniforma giymezler ama gerillalar üniforma giymektedirler.⁷⁹ Fakat bu ayrımlar bile gerilla savaşı ve terörizm arasındaki farkı tam olarak yansıtmamaktadır. Black, literatürde bazı gerillaların sivillere saldırarak terörizm taktikleri uyguladığını, bazı terör örgütlerinin de bazen devletin askeri personeline ve tesislerine saldırarak gerilla taktikleri uyguladığına dikkat çekmiştir.⁸⁰ Örneğin PKK terör örgütünün 2014-2016 yılları arasında kurtarılmış bölge elde etmek amacıyla yurt içinde yapmış olduğu hareket ve örgüt genelinde sözde kıyafet bütünlüğünü sağlamış görünmeleri hem Black'in yargısını olumlamakta hem de olgunun karmaşık uyabilen bir sistem olması hasebiyle bekasını sağlamak için kendini gerilla ile benzeştirdiğini göstermektedir.

Problem sahalarından diğeri ise; ayaklanma ve terörizm arasındaki belirsizliktir. Ayaklanan asiler her ne kadar terörizm taktikleri kullanıyor olsa da, aralarındaki fark yerel kültüre ulaşıp elde ettikleri temsil niteliğinde yatmaktadır.⁸¹ Körpe de, iki kavram arasındaki farkı Tablo 2'de ortaya koymuştur. Fakat ikisi arasındaki ayrım hala belirsizdir. Söz konusu problem sahalarında aktörlerinin kendi bekalarını sürdürmek amacıyla öne sürdüğü dayanak noktalarının sağlamlılığı, sistem üzerinde zamana göre buldukları konumu kendi lehlerine kullanabilme becerisi ve olguya bakışları ile doğru orantılı olduğu değerlendirilmektedir.

⁷⁹ Ariel Merari, "Terrorism As A Strategy of Insurgency," *The History of Terrorism: From Antiquity to Al Qaeda* in eds. Gérard Chaliand and Arnaud Blin (London: University of California Press, 2007), 21-26.

⁸⁰ Donald Black, "The Geometry of Terrorism," *Sociological Theory* 22, (2004): 17.

⁸¹ David J. Kilcullen, "Countering Global Insurgency," *The Journal of Strategic Studies* 28, (2005): 612-613.

Hüseyin SÜRÜCÜ

Tablo 2: Terörizm ve Ayaklanma Arasındaki Farklar⁸²

TERÖRİZM	AYAKLANMA
Terörist, temsil niteliği olmayan bir sapkın olarak görülür.	Asi, toplumdaki derin meseleleri temsil eder.
Teröristlerle müzakere yapılmaz.	Gönülleri ve fikirleri kazanmak önemlidir.
Metotlar ve hedefler kabul edilebilir değildir.	Metotlar kabul edilemez, hedefler için ise aynı şey söylenemez.
Teröristler, şiddete yönelik kişisel (psikopatik) eğilimlerinden dolayı psikolojik ve ahlaki olarak sorunludurlar.	Asiler şiddeti bir siyasi-askeri stratejiyle birleşik olarak kullanırlar. Şiddet onların yaklaşımında merkezi değil, araçsaldır.
Terörizm bir hukuk ihlali problemidir.	Ayaklanan bütünüyle bir hükümet problemidir.
Terörizmle mücadele, terörist eylemlerin faillerini yakalamaya odaklanan vaka temelli bir yaklaşıma sahiptir.	Ayaklanmaya karşı koyma, önce asilerin stratejisini bertaraf etmeye, ondan sonra onları yakalamaya odaklanan strateji temelli bir yaklaşım uygular.

Tüm bu farklılıklara rağmen uluslararası sistemde ortak bir terörizm tanımı yapılması için *çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Bunların en önemlisi Marsilya'da Birinci Aleksander'a yönelik suikast sonucunda Milletler Cemiyeti'nin hazırlanmış olduğu terörizmle ilgili iki taslak konvansiyondur.*⁸³ Söz konusu konvansiyonlar, 16 Kasım 1937 tarihli "Terörizmle Mücadele ve Terörizmin Önlenmesine Dair Cenevre Sözleşmesi" ile "Milletlerarası Bir Ceza Mahkemesinin Teşkili Hakkında Sözleşme Taslakları"ndan oluşmaktadır. Konvansiyonun 1. maddesinin 2. fıkrasında, "terör eylemlerinin" maksadı ve niteliği belirlenmiştir. Buna göre terörün maksadı ve niteliği, belirli kişileri veya bir grup kişiyi veya tüm toplumu panik ve dehşete sevk etmeyi hedefleyen veya oluşturması planlanan yoğun, yaygın

⁸² Özgür Körpe, *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Ayaklanmalar*, 1. basım. (İstanbul: Paraf Yayınları, 2013), 45.

⁸³ Rapoport, "The Four Waves of Modern Terrorism," 55.

Terörizm Olgusuna Schrödinger'in Kedisi Olarak Bakmak

ve sistematik büyük korkuyla, devleti hedef alan suç niteliğindeki fiillerdir. Konvansiyonun 2. maddesinde 1. madde kapsamında kalmak kaydıyla asıl terör eylemi niteliğindeki fiilleri tek tek saymıştır. Hatta hukuk literatüründe, Sözleşme'nin nihai metninde terörün bir tanımının yapıldığı kabul edilmektedir. Bu tanıma göre terörizm, "Bir devlete yönlendirilen ve belli kişilerin ya da kişi gruplarının veya genel kamuoyunun zihninde terör hali yaratmaları hedeflenen ya da hesaplanan suç eylemleri" olarak tanımlanmıştır.⁸⁴ Fakat yapılan tanım, bugüne kadarki milletlerarası sözleşmelerde ulaşılabilen tek tanım olmasına rağmen,⁸⁵ *işlevsel bir özelliğe sahiptir. Anlaşma metnindeki terör, korkutma anlamı içermekteyken, yukarıda sayılan diğer etimolojik köklerle ilgili bir açıklamada ya da problem sahalarıyla ilgili kesin bir ayırımıda bulunmamaktadır. Dolayısıyla olgunun tanımlanmasındaki başarısızlıklar, bir tanımın gerekli olup olmadığı tartışmasını beraberinde getirmiştir. Bu hususta literatür tarandığında bazı ülkelerin kanunlarında spesifik bir terör tanımı yapılmadığı görülmüştür. Bu ülkelerden bazıları Afganistan, Arnavutluk, Andorra, Avusturya, Bosna Hersek'tir.*⁸⁶

Bunun yanında çalışma, ontolojik olarak olguya bakıldığında belli bir çerçevede içerisinde tanımın yapılmasını mümkün görmektedir. Çünkü olguya ontolojik bakış, olguyu oluşturan indirgenemeyen bileşenler ile indirgenemeyen bileşenleri birbirinden ayırma fırsatı verecektir. Başka bir deyişle, olguyu oluşturan bileşenlerin katmanlarla yani indirgenemeyen bileşenlerle nasıl etkileşime girip karmaşıklaştığı ya da nasıl değiştiği ortaya koyulacaktır. Bu da tanımların yakınsama ihtimalini (kuantum özelinde

⁸⁴ Murat Saraçlı, "Uluslararası Hukukta Terörizm," *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* XI, (2007): 1053.

⁸⁵ Hamide Zafer, "Terörün Tanımı ve Yapısal Özellikleri," *Hukuk ve Adalet*, (İlkbahar, 2007): 21-33.

⁸⁶ Alex Carlile, *The Definition of Terrorism: A Report by Lord Carlile of Berriew Q.C.* (London: Independent Reviewer of Terrorism Legislation, 2007), 9-13.

Hüseyin SÜRÜCÜ

oluşan mekan-zaman bükülmesindeki paraleller arasındaki mesafenin azalması) artıracaktır. Dolayısıyla olgunun değişmeyen özelliklerinin ortaya konulması bu anlamda önemlidir. O zaman buradaki soru, söz konusu olguda değişmeyen özelliklerin neler olduğudur. Literatür incelendiğinde bir çalışmada Rapoport'un Modern Terörizm Dalgalarını incelemiş ve dalgalardaki değişmeyen özellikleri ortaya koyarak ontolojik bakışla uyumlu bir tanım yapmıştır.⁸⁷ Buna göre olgunun değişmeyen özellikleri aşağıda belirtilmiştir:

- Rapoport'un dalga teorisindeki dalgalar, bir ideoloji ile ilişkilidir. Söz konusu ideolojilerde zamanın müesses nizamına karşı bir ayaklanmadır.
- Terör kelimesinin etimolojisi korkutmak, toprak düşüncesi ve insanların menedildikleri bir yer kelimelerine dayanmaktadır.
- "Reign of Terror" dönemi, sistematik şiddetle devlet terörünün yaşandığı dönemdir. Bu dönemin benzerleri Mussolini İtalyası'nda, Nazi Almanyası'nda ve Pol Pot Kamboçyası'nda da yaşanmıştır.
- Terörün ilk ortaya çıktığı dönemden bugüne kadar her yönüyle evrilmiş ve olgu devletler arası ilişkilerde bir strateji olarak kullanılmıştır.

Yukarıdaki özelliklere dayanarak çalışma terör/terörizm olgusunu, siyasi saik ile kendi yarattığı nizamı, müesses kılarak içinde bulunduğu müesses nizamı yıkmak amacıyla sistematik şiddetle karşısındakilere korku vermeyi hedefleyen bir ayaklanma stratejisi olarak tanımlamıştır.⁸⁸ Fakat bu olgunun işlevsel olarak tanımlanmaması gerektiği anlamını taşımamaktadır. Çünkü işlevsel tanımlar, aktörlerin sahip olduğu, ürettiği ya da olguya ekledikleri değer atıflarını içermektedir.⁸⁹ Bu değer atıflarıyla

⁸⁷ Sürücü, "Örgütlü Suçlarla Mücadelede Matris Organizasyon," 107-108.

⁸⁸ Sürücü, "Örgütlü Suçlarla Mücadelede Matris Organizasyon," 108.

⁸⁹ Weber, *Sosyal Bilimler Metodolojisi*, 26.

Terörizm Olgusuna Schrödinger'in Kedisi Olarak Bakmak

aktörün çevreyi nasıl algıladığı, sahip olduğu motifler öne çıkmaktadır.⁹⁰ Dolayısıyla aktör bekasını devamı için kendi oluşturduğu sistemin (disipatif yapı) özelliklerini işlevsel tanıma işlemiştir. Bir bakıma her işlevsel tanım, olgunun devlet nazarında Schrödinger'in Kedisidir. Bu kedinin temel özellikleri olgunun değişmezlerini teşkil ederken, onu nasıl gördüğü, anlamlandırıldığı ve gelecekte kendisi için nasıl kullanacağı ilgili devletin gücü, düşünümelliği sonucunda onun oluşturduğu mekanzamandaki bükülmelerine bağlı olarak değişecektir. Bu sebepten dolayı *işlevsel tanım barındırdığı değer atıfları nedeniyle nesnel olmadığından bilimsel açıdan araçlarla kanıtlanamamaktadır.*⁹¹ Fakat aktörün bu noktadaki hatası tanımın işlevselliği değil, işlevsel tanıma yüklediği anlamın *değişmez olarak kabul etmesidir.* Çünkü aktör işlevsel tanımı a priori amaç olarak görmemektedir. Dolayısıyla bu hatayı fark edemeyerek disipatif yapıları *sabit kabul etme eğilimindedir.* Başka bir deyişle aktör, başta hukuk olmak üzere olguyla ilişkili her alanda tanımı zamanın ruhuna göre ve olgunun değişmeyen özelliklerini *ıçerecek şekilde yenileme eğilimine sahip olmalıdır.* Bu sayede hem aktörün kurmuş olduğu disipatif yapılarda entropi oluşumunun *yavaşlayacağı* hem de yeniye geçişte uygun bir karar vereceği değerlendirilmektedir. Böylelikle olguya dayalı tanımların olası kötüye kullanmasının önüne geçilme olasılığı artacaktır.

Sonuç

Terör/terörizm, uluslararası sistemin anarşik yapısı ve içinde yer alınan sistem karmaşık uyabilen bir yapıya sahiptir. Olguyla karşılaşan aktörler, uluslararası sistemdeki konumlarına, kendi kültürlerine ve olguya maruz kalma durumlarına göre terörü/terörizmi tanımlama yoluna gitmişlerdir. Her aktörün kendine göre olguyu tanımlaması uluslararası sistemde bir bükülme oluşturmasının yanında devletlerin bekaları için olguyu

⁹⁰ A.g.e., 36.

⁹¹ A.g.e., 13.

Hüseyin SÜRÜCÜ

araçsallaştırması (kavramın yanlış kullanımı) ve aktörlerin kendi tanımları üzerinden diğerlerinin olguyu tanımlamasını istemesi tanımlanma sorununu derinleştirmiştir. Literatürde yer alan tanımlar irdelendiğinde aktörlerin kendi bakış açısıyla uyumlu olarak olguya yaklaştığı görülmektedir. Bu da olgunun aktörlerin gerçekliğine indirgenmiş olması demektir. Başka bir deyişle olgunun nesnel şekilde analizi yapılmamıştır. Çünkü olgunun bilgisi, ortaya çıkan ya da yansıyanın bilgisi değildir. Her bir aktör de sahip olduğu kültürel ya da dünya görüşüne dayanarak olguyu işlevsel tanımlayarak bunun üzerinden çeşitli politikalar üretmiştir. Burada tanımın yapılırken olgunun aktöre yansıma ve onun bunu algılama şekli önemlidir. Ayrıca olguya ontolojik olarak yaklaşılmaması onun hangi ortam ve anlamda ortaya çıktığının tespit edilememesine de neden olmaktadır. Dolayısıyla bunların bileşimi ontolojik hataya ve olgunun ontolojisinin epistemolojiye indirgenmesine neden olmaktadır. Literatürde bu tartışmanın nasıl sonlandırılması gerektiği hususunda tartışmalar mevcuttur. Fakat yapılan tartışmalarda terör olgusuna yönelik tanımların farklılığının gösterdiği üzere, analiz seviyesi sistemin anarşik olması nedeniyle devlet seviyesinden yukarıda değildir.

Çalışma ise, bu tartışmanın sonlandırılmasını imkansız olduğunu eleştirel realizm perspektifinden kuantum teorisinin dayanaklarıyla açıklamıştır. Çalışmaya göre olguyu tanımlayanlar, bağımsız değişken değildir. Her bir aktör olguyu kendisine yansıdığı ve kendisinin algıladığı şekilde, sistem içerisinde uzun vadede bekasını düşünerek tanımlamıştır. Farklı tanımlar birbirine paralellik gösterse de, belli konularda hala uzlaşa sağlanamamış olmasını, uluslararası sistemdeki bükülmeden kaynaklandığını düşünmektedir. Fakat çalışma, olguya ontolojik olarak yaklaşılabileceğini değerlendirmektedir. Böylelikle olguyu oluşturan indirgenebilen bileşenler ile indirgenemeyen bileşenler arasındaki ayrımın ortaya çıkma ihtimali belirecektir. Ayrıca olgunun oluşturan bileşenlerin katmanlarla yani indirgenemeyen bileşenlerle nasıl

Terörizm Olgusuna Schrödinger'in Kedisi Olarak Bakmak

etkileşime girip karmaşıklaştığını ya da nasıl değiştiğini daha anlaşılır kılacaktır. Bunun da ileride yapılacak olan muhtemel tanımlar arasındaki farklılıkların (kuantum özelinde oluşan mekan-zaman bükülmesindeki paraleller arasındaki mesafenin azalması) ve farklılıklardan kaynaklanan uyumsuzlukların azalmasına katkı verme ihtimali mevcuttur.

KAYNAKÇA

Albert, Mathias ve Felix Maximilian Bathon. "Quantum and Systems Theory in World Society: Not Brothers and Sisters but Relatives Still?" *Security Dialogue* 51, sy 5 (Ekim 2020): 434-49. <https://doi.org/10.1177/0967010619897874>

———. "Quantum and Systems Theory in World Society: Not Brothers and Sisters but Relatives Still?" *Security Dialogue* 51, sayı: 5 (Ekim 2020): 434-49. <https://doi.org/10.1177/0967010619897874>

Annan, Kofi. *In Larger Freedom: Towards Development, Security and Human Rights for All*. New York, The United Nations, 2005.

Archer, Margaret S. "Routine, Reflexivity, and Realism." *Sociological Theory* 28, sayı: 3 (Eylül 2010): 272-303. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9558.2010.01375.x>

———. *Being human: the problem of agency*. Cambridge, U.K. ; New York: Cambridge University Press, 2000.

Avcı, Engin ve Cenker Korhan Demir. "Terörizm Çalışmaları: Türkiye'deki Araştırmalara İlişkin Betimsel Bir Analiz." *Güvenlik Stratejileri Dergisi* 13, sayı: 26 (2017): 1-44.

Bassiouni, M Cherif. "Legal Control of International Terrorism: A Policy-Oriented Assessment," *Harvard International Law Journal* 43 (2002): 83-103.

Üsküdar
Üniversitesi
Sosyal Bilimler
Dergisi, 2021;
sayı: 13,
375-413

Hüseyin SÜRÜCÜ

Başeren, Sertaç Hami. *Uluslararası Hukukta Devletlerin Münferiden Kuvvet Kullanmalarının Sınırları*. Ankara Üniversitesi Basımevi, 2003.

Bhaskar, Roy. *Gerçekçi Bilim Teorisi*. Ankara: Akılçelen Kitaplar, 2018.

———. *İnsan Bilimlerinin Felsefi Eleştirisi: Natüralizmin Olanaklılığı*. Çev. Vefa Saygın Öğütle. 1. Ankara: Nika Yayınevi, 2017.

Black, Donald. “The Geometry of Terrorism.” *Sociological Theory* 22, sayı: 1 (Mart 2004): 14-25. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9558.2004.00201.x>

Blain, Michael. “On the Genealogy of Terrorism.” The 37th World Congress of the International Institute of Sociology. 5-9 July 2005, Stockholm, 2005.

Buckley, Walter. “Society as a Complex Adaptive System.” *Modern Systems Research for the Behavioral Scientist* içinde, ed. Walter Buckley, 490-513. Chicago: Aldine Publishing Company, 1968.

Carlile, Alex. *The Definition of Terrorism: A Report by Lord Carlile of Berriew Q.C.* London: Independent Reviewer of Terrorism Legislation, 2007.

Cilliers, Paul. *Complexity and Postmodernism: Understanding complex systems*. London and New York: Routledge, 1998.

Demir, Cenker Korhan. “Stratejinin Bakış Açısıyla Terörizm.” Strateji Düşüncesi: *Kuram, Paradoks, Uygulama* içinde, ed. Ali L. Karaosmanoğlu ve Ersel Aydın, 1. baskı, 283-312. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2020.

Einstein, Albert. *İzafiyet Teorisi: Özel ve Genel Görelilik*. Çev. Gülen Aktaş. İstanbul: Say, 1989.

FBI, “Definitions of Terrorism in the U.S. Code”, Official Site of FBI, 2016, Erişim 11 Temmuz 2016, <https://www.fbi.gov/about-us/investigate/terrorism/terrorism-definition>

Terörizm Olgusuna Schrödinger'in Kedisi Olarak Bakmak

Freeman, Jr. Charles W. *The Diplomat's Dictionary*. Washington D.C.: National Defense University Press, 1994.

Gemici Deveci, Derya. “Etkileşimli Modeller Kullanılarak Evren Dinamiğinin İncelenmesi.” Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü 2019.

Harknett, Richard J. ve Hasan B. Yalcin, “The Struggle for Autonomy: A Realist Structural of International Relations”, *International Studies Review* 14, (2012): 499-521

Hoffman, Bruce. *Inside Terrorism*. New York: Columbia University Press, 2006.

Hawking, Stephen. *Zamanın Kısa Tarihi*. İstanbul: Alfa Bilim, 2013.

Jacobs, Jeffrey Phillip, Oscar J. Benavidez, Emile A. Bacha, Henry L. Walters, and Marshall Lewis Jacobs. “The Nomenclature of Safety and Quality of Care for Patients with Congenital Cardiac Disease: A Report of the Society of Thoracic Surgeons Congenital Database Taskforce Subcommittee on Patient Safety.” *Cardiology in the Young* 18, sayı: S2 (Aralık 2008): 81-91. <https://doi.org/10.1017/S1047951108003041>

Kilcullen, David John. “Countering Global Insurgency.” 2004, Erişim 28 Şubat 2016, <https://smallwarsjournal.com/documents/kilcullen.pdf>

———. “Countering Global Insurgency”, *The Journal of Strategic Studies* 28, (2005): 597-617.

Körpe, Özgür. *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Ayaklanmalar, 1800-1938: Bir Sistem ve Karmaşıklık Yaklaşımı*. 1. basım. Paraf yayınları ; Yakın tarih, 226. 40. İstanbul: Paraf Yayınları, 2013.

Laqueur, Walter. *A History of Terrorism*. 3.basım. New Brunswick and London: Transaction Publishers, 2002.

Üsküdar
Üniversitesi
Sosyal Bilimler
Dergisi, 2021;
sayı: 13,
375-413

Hüseyin SÜRÜCÜ

Marshall, Ian, ve Danah Zohar. *Kim Korkar Schrödinger'in Kedisinden? A'dan Z'ye Yeni Bilimin Rehberi*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2020.

Merari, Ariel. "Terrorism As A Strategy of Insurgency." *The History of Terrorism: From Antiquity to Al Qaeda* içinde eds. Gérard Chaliand and Arnaud Blin. London: University of California Press, 12-51, 2007.

Nassar, Jamal R. *Globalization & Terrorism: The Migration of Dreams and Nightmares*. Maryland: Rowman & Littlefield Publishers Inc, 2005.

Neocleous, Mark. *Devleti Tahayyül Etmek*. Çev. Akın Sarı. Ankara: NotaBene Yayınları, 2014.

Orrell, David. "The Value of Value: A Quantum Approach to Economics, Security and International Relations." *Security Dialogue* 51, sayı: 5 (Ekim 2020): 482-98. <https://doi.org/10.1177/0967010620901910>

Özcan, Nihat Ali. "Is Terrorism Becoming an Effective Strategy to Achieve Political Aims?" *All Azimuth: A Journal of Foreign Policy and Peace*, 20 Haziran 2017. <https://doi.org/10.20991/allazimuth.322740>

Poincare, Henri. *Bilim ve Metot*. Çev. H.R Atademir ve S. Ölçen. 2.basım. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1964.

———. *Bilim ve Varsayım*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1986.

Prigogine, I, Isabelle Stengers, ve Senai Demirci. *Kaostan Düzene: İnsanın Tabiatla Yeni Diyaloğu*. İstanbul: İz, 1996.

Ramsay, Gilbert. "Why Terrorism Can, but Should Not Be Defined." *Critical Studies on Terrorism* 8, sayı: 2 (04 Mayıs 2015): 211-28. <https://doi.org/10.1080/17539153.2014.988452>

Richards, Anthony. "Conceptualizing Terrorism." *Studies in Conflict & Terrorism* 37, sayı: 3 (04 Mart 2014): 213-36. <https://doi.org/10.1080/1057610X.2014.872023>

Terörizm Olgusuna Schrödinger'in Kedisi Olarak Bakmak

Rapoport, David C. "The Four Waves of Modern Terrorism." *Attacking Terrorism: Elements of A Grand Strategy* içinde, eds. Audrey K. Cronin ve James M. Ludes, 46-73. Washington DC: Georgetown University Press, 2004.

Saraçlı, Murat. "Uluslararası Hukukta Terörizm." *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi XI*, (2007): 1049-1078.

Smith, G. Davidson. "Military Options in Response to State-sponsored Terrorism." *Terrorism and Political Violence* 1, sayı: 3 (Temmuz 1989): 294-323. <https://doi.org/10.1080/09546558908427029>

Söyler, Mehtap. "Kavram ve Kuram Analizi Yöntemi: Sartori Geleneği." *Uluslararası İlişkiler* 17, sayı: 66 (2020): 93-115.

Sürücü, Hüseyin. "Örgütlü Suçlarla Mücadelede Matris Organizasyon." Doktora Tezi, Milli Savunma Üniversitesi ATASAREN, 2019.

———. "Türk Jandarma-Polis Teşkilatlarının Yakınsamasının Makarenko'nun Modeliyle Tanımlanması." *Güvenlik Bilimleri Dergisi* 9, sayı: 2 (23 Kasım 2020): 317-42. <https://doi.org/10.28956/gbd.829940>

Tahko, Tuomas E. *Unity of Science*. 1. basım. Cambridge University Press, 2021. <https://doi.org/10.1017/9781108581417>

Terrorism Act 2000. Erişim 11 Temmuz 2016, <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2000/11/enacted>

Tilly, Charles. "Terror, Terrorism, Terrorists." *Sociological Theory* 22, sayı: 1 (2004): 5-13.

TBMM, "Terörle Mücadele Kanunu (3713 S.K)" Resmi Gazete, (Nisan 1991).

Üsküdar
Üniversitesi
Sosyal Bilimler
Dergisi, 2021;
sayı: 13,
375-413

Hüseyin SÜRÜCÜ

Trout, Jack ve Steve Rivkin, *Yeni Konumlandırma*. Çev. Ahmet Gürsel, İstanbul: Optimist, 2006.

Türk, Duygu. “Eleştirel Gerçekçilik Üzerine.” Ankara Üniversitesi SBF Dergisi 67, sayı: 3 (2012): 189-217.

Umukoro, Nathaniel. “Thermodynamics: Application of Its Principles to the Effects of Cross-Border Migration and Boko Haram Crisis on Security Challenges in Africa.” *Journal of Applied Security Research* 11, sayı: 1 (02 Ocak 2016): 44-60. <https://doi.org/10.1080/19361610.2016.1104279>

Ural, Şafak. *Basitlik İlkesi*. İstanbul: Kabalcı Yayıncılık, 2011.

Von Neumann, John, Robert T. Beyer, ve Nicholas A. Wheeler. *Mathematical Foundations of Quantum Mechanics*. New edition. Princeton: Princeton University Press, 2018.

Weber, Max. *Sosyal Bilimler Metodolojisi*. Çev. Vefa Saygın Öğütle. 3. basım. İstanbul: Küre Yayınları, 2017.

Weinberg, Leonard, Ami Pedahzur, and Sivan Hirsch-Hoefler. “The Challenges of Conceptualizing Terrorism.” *Terrorism and Political Violence* 16, sayı: 4 (Ocak 2004): 777-94. <https://doi.org/10.1080/095465590899768>

Yalvaç, Faruk. “Eleştirel Gerçekçilik ve Uluslararası İlişkiler: ‘Gözlemlenemeyen’ ve ‘Altta Yatan Yapılar’ Tartışması.” *Küresel Çalışmalar*, 2019. <https://kureselcalismalar.com/elestirel-gerceklik-ve-uluslararasi-iliskiler-gozlemlenemeyen-ve-altta-yatan-yapilar-tartismasi/>

———. “Uluslararası İlişkiler Kuramında Anarşi Söylemi.” *Uluslararası İlişkiler* 8, sayı: 29 (2011): 71-99.

———. “Uluslararası İlişkiler Teorisindeki Temel Tartışmalar ve Eleştirel Gerçeklik.” *Uluslararası İlişkilerde Post-Modern Analizler-1* içinde, editör Tayyar Arı, 1-37. Bursa: MKM Yayıncılık, 2012.

Terörizm Olgusuna Schrödinger'in Kedisi Olarak Bakmak

Zafer, Hamide. "Terörün Tanımı ve Yapısal Özellikleri." *Hukuk ve Adalet*, (İlkbahar, 2007).

Zohar, Danah. *21. Yüzyılda Liderlik*. 1. basım. İstanbul: The Kitap, 2018.

Üsküdar
Üniversitesi
Sosyal Bilimler
Dergisi, 2021;
sayı: 13,
375-413

Lübnan'da Ortak Kimliğin Oluşumunda Sedir Devrimi'nin Rolü

The Role of the Cedar Revolution in the Formation of the Collective Identity in Lebanon

Vecih CUZDAN^(*), Nazlı KOCA^(**)

Öz

Osmanlı İmparatorluğu hâkimiyeti altında etnik ve dini olarak birçok farklı kimliğe ev sahipliği yapan Lübnan toprakları, bünyesindeki çoğul ve kendine özgü olan farklılıkları ortak bir zeminde buluşturamamıştır. Ortaklık zemininin olmayışına en önemli etken, özellikle Fransa ve diğer Avrupalı devletlerin müdahalesiyle ülkede Osmanlı hâkimiyeti altında kurulan Mutasarrıflık Sistemi'dir. Mutasarrıflık sisteminin kurumsallaşması ve Lübnan'ın tarihsel kırılma anlarında yönetsel değişikliklerin bu sistemin üzerine inşa edilmesi, parçalı yapıyı günümüze taşımıştır. Sonuç olarak ise etnik ve dini farklılıkları temel alan bu siyasal sistem ortak hak ve sorumluluk temelinde bir Lübnan devleti vatandaşı kimliği oluşumunu engellemiştir. 2005 yılında Lübnan'da eski Başbakan Refik Hariri'ye düzenlenen suikastın hemen ardından başlayan gösterilerin devamında ve sonrasında da geniş bir toplumsal oйдаşma zemini kurulamamış, renkli devrimlerin Ortadoğu'daki yansıması olarak değerlendirilen

Üsküdar
Üniversitesi
Sosyal Bilimler
Dergisi, 2021;
sayı: 13,
415-449

Özgün Araştırma Makalesi (Original Research Article)

Geliş Tarihi: 30.03.2021 Kabul Tarihi: 19.05.2021

(*) Yüksek Lisans Öğrencisi, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Programı.

E-posta: vecihcuzdan@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8124-9777>

(**) Araştırma Görevlisi, Beykent Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü, Doktora Adayı; Marmara Üniversitesi, Ortadoğu ve İslam Ülkeleri Araştırmaları Enstitüsü, Ortadoğu Siyasi Tarihi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı Doktora Programı.

E-posta: nazlikoca@beykent.edu.tr

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5872-9417>

Vecih CUZDAN, Nazlı KOCA

Sedir Devrimi, iddia edildiği gibi daha demokratik ve tüm toplumu kapsayıcı sonuçlar üretememiştir.

Anahtar Kelimeler: Lübnan, Sedir Devrimi, Ortak Vatandaşlık, Kimlik.

Abstract

The Lebanese lands, which hosted many different ethnic and religious identities under the Ottoman Empire's rule, could not bring together the plural and distinctive differences within it on common ground. The most crucial factor for the lack of common ground is the Mutasarrifate system established with the interference of France and other European states under the Ottoman rule in the country. The Mutasarrifate system's institutionalization and the building of administrative changes on this system in Lebanon's historical breaking moments brought the fragmented structure to the present day. As a result, this political system based on ethnic and religious differences prevented a Lebanese state citizen identity based on common rights and responsibilities. In the continuation and afterward of the demonstrations that started right after the assassination of former Prime Minister Rafiq Hariri in Lebanon in 2005, a broad social consensus ground could not be established. Considered as the reflection of color revolutions in the Middle East, the Cedar Revolution could not produce more democratic and inclusive results as claimed.

Keywords: : Lebanon, Cedar Revolution, Common Citizenship, Identity.

Giriş

Osmanlı İmparatorluğu hâkimiyeti sonrası 1920'de Fransız mandası altında kurulan Lübnan Devleti, 1943'te bağımsızlığını ilan etmiştir, fakat ülke üzerindeki Fransız hegemonyası, Lübnanlıların (ve Suriyelilerin) Fransa'ya karşı askeri bir direniş başlatmaları üzerine 1946 tarihinde son bulmuş ve 31 Aralık 1946'da tüm yabancı birlikler ülkeden ayrılmıştı¹ Bu tarihten itibaren 22 Kasım, Lübnan'da Bağımsızlık Günü olarak kutlanmaktadır.² Bağımsızlığın hemen ardından Lübnan tarihinde başlayan

¹ Fawwaz Traboulsi, *A History of Modern Lebanon* (London: Pluto Press, 2007), 112-113.

² Theodor Hanf, *Coexistence in Wartime Lebanon: Decline of a State and Rise of a Nation* (London: I.B. Tauris & Co Ltd, 1993), 71'den aktaran Veysel Ayhan ve Özlem Tür, *Lübnan*,

Lübnan'da Ortak Kimliğin Oluşumunda Sedir Devrimi'nin Rolü

bu yeni dönem, ülkedeki çok parçalı yapı üzerine inşa edilmiş politik sistem sebebiyle tekrar eden düşmanlıklar ve siyasi çatışmalar doğurmuştur. Var olan çok parçalı yapı ülkeyi dış müdahalelere açık hale getirmekle birlikte, stratejik olarak önemli bir bölgede bulunan Lübnan, belirtilen sebepten ötürü bölgesel ve küresel birçok devletin üzerinde mücadele ettiği bir alan haline gelmiştir. Lübnan'ın jeopolitik konumuna yapılan vurguyla birlikte, iç çatışmaların ve beraberinde gelen dış müdahalelerin dünya ve özellikle Lübnan tarihine iz bırakan dönemi 1975-1990 yılları arasında yaşanan iç savaş olmuştur. Lübnan halkının aileler, aşiretler, mezhepler ve dini gruplar çevresinde toplanarak birbirleri ile savaştığı bu dönemde, başta Fransa ve diğer Avrupalı devletler ile Suriye ve İsrail gibi bölgesel güçler olmak üzere birçok ülkenin birbiri ile çekiştiği bir alan haline gelmiştir. Her biri, Lübnan'da savaşılan dini ve etnik grupları destekleyerek, ülkede ve bölgede yeni oluşturulacak ekonomik ve politik sistemde güç elde etmek istemiş, dönemsel çıkarları gereği farklı etnik ve dini gruplara destek vermeleri iç savaşın uzun süre devam etmesine yol açmıştır.

16. ve 17. yüzyılda Avrupa'da yaşanan savaşlar 1648 Vestfalya Barışı ile sonlanırken, modern ulus devletler çağının kapısı da aralanmıştır. Fuat Keyman, Vestfalya Barış Antlaşması ile birlikte modern anlamda devlet egemenliği söylemi temelli uluslararası ilişkilerin kurulduğunu, her devletin kendi sınırları içerisinde mutlak güç olduğunu ve diğer devletler tarafından tanındığını vurgulamaktadır.³ Yeni modern ulus devletler döneminde egemenlik, diğer devletlerin içişlerine karışmama, diplomasi gibi kavramlar doğarken ve ulus devletlerin sınırları somut bir şekilde çizilirken, bu devletlerde yaşayan bireyler de tebaa olmaktan çıkmış ve

Savaş, Barış, Direniş ve Türkiye ile İlişkiler (Bursa, Dora Yayınları, 2009), 56'dan Hanf, 1993: 71-72.

³ E. Fuat Keyman, "Küreselleşme, Uluslararası İlişkiler ve Hegemonya," *Uluslararası İlişkiler / International Relations* 9, Özel Sayı: Küreselleşme / Special Issue: Globalization (Bahar / Spring 2006): 4.

Vecih CUZDAN, Nazlı KOCA

birer vatandaş haline gelmiştir. Ulus devletlerin sonuçlarından biri olan vatandaşlık ise kişinin tabi olduğu devletle arasındaki siyasî ve hukukî bağı ifade etmekte, oy hakkı, ikametgâh seçimi ve kamu hizmetlerinden yararlanabilmesi gibi birçok unsuru da etkilemektedir.⁴

1789 Fransız Devrimi sonrası bir ulusa ait olma üzerinden tanımlanan vatandaşlık, ulus devlet ile ulus arasındaki ilişkiyi düzenlediği gibi, fertlerin toplumdaki diğer bireylerle ve farklılıklarına bakılmaksızın hak, hukuk gibi evrensel değerler aracılığıyla eşitlenmesini de sağlamıştır.⁵ Dayanışma, ortak kültür, ulusal bilinç gibi kavramlar zemininde karşılıklı bulan vatandaşlık, dil birliği ve tarih birliği gibi ortak tabanda yükselip, devam etmiştir. Ulus devletler, vatandaşlık ve etnisite üzerine çalışmalar yapan Britanyalı sosyolog Anthony D. Smith, ulusların kökeni ve etnik yapısı üzerine yaptığı çalışmada iki türlü ulus yapısı olduğunu altını çizmiştir; teritoryal ve etnik.⁶ Etnik uluslar daha önce var olan etnik bağlar etrafında kurulmaktadır. Soykütükçülük, popülizm, gelenekler gibi öğeleri öne çıkaran ve altını çizen bir ulus kavramı işaret edilmektedir.⁷ Teritoryal uluslarda ise ülkelerin kesin coğrafi sınırları belirlenmiştir, yasalar önünde her birey eşittir, hak ve sorumluluklar her yaş ve cinsiyette eşit uygulanmaktadır, siyasal hayata aktif katılımı vatandaşlık duygusu oluşturmak hedeflenmektedir ve dil, eğitim ve din yoluyla ortak bir kültür yaratılmak istenmektedir.⁸

⁴ Özge Bilge, "Vatandaşlık Kavramı ve Vatandaşlık Hukukunu Etkileyen Faktörler Hakkında Değerlendirme," *Güvenlik Çalışmaları Dergisi* 1, (2020): 131.

⁵ Fuat Güllüoğlu, "Eşitsizlik ve Toplumsal Tabakalaşma Açısından Vatandaşlık Üzerine Sosyolojik Bir Analiz," *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi* 1, (2012): 87.

⁶ Anthony D. Smith, *The Ethnic Origins of Nations* (Oxford, Blackwell Publishing, 1986), 134-138.

⁷ Smith, *The Ethnic Origins*, 137.

⁸ A.g.e., 135-136.

Lübnan'da Ortak Kimliğin Oluşumunda Sedir Devrimi'nin Rolü

Öte yandan, 1975'te başlayıp 1990 yılında sonlanan iç savaş sonrası özellikle İsrail ve Suriye'nin aktif çatışma ve egemenlik kurma mücadelesinin sahası olan Lübnan'da, belirli grupları temsil eden büyük ailelere mensup siyasetçiler de bağımsız bir Lübnan yerine, bu iki güçten birinin desteğini arkasına alarak ve bu gücün çıkarları doğrultusunda politikalar yürütmüşlerdir. Lübnan siyasi sahnesinde boşluk yaratan bu durum, Hizbullah gibi askeri yapıların siyasallaşmasına olanak vermiş ve taraftar kazanmasına uygun zemin oluşturmuştur. Ülkede Hizbullah'ın meşruluk zemini olan İsrail'e karşı verilen savaş sonrası, 2000 yılında İsrail ülkeden çekilirken, artan Suriye etkisi de 2005 yılında Lübnan eski başbakanı Refik Hariri'ye suikast düzenlenmesi ile gelişen süreçte son bulmuştur. Her ne kadar saldırıyı o güne kadar adı duyulmamış olan "Büyük Suriye'de Zafer ve Cihad" adlı İslamcı bir örgüt üstlenmiş olsa da büyük bir istihbarat kurumunun da olayda yer almış olabileceğine ilişkin iddialar basına yansımıştır.⁹

Tarihte Sedir Devrimi olarak anılan bu süreçte, suikastı düzenlediği iddiasıyla suçlanan Suriye, ülkede başlayan protestolar sonrası Lübnan'dan çekilmek zorunda kalmıştır. Sünni, Şii ve Hristiyan birçok Lübnanlının Hariri suikastı ve sonrasında devam eden politik cinayetlere tepki olarak meydanları doldurması ve protesto gösterileri düzenlemesi, Suriye'nin Lübnan'daki ağırlığını kırdığı ve yeni bir iktidar kurulmasına ön açtığı için devrim olarak nitelendirilmiştir. Sedir ağacı, hem ülkenin ulusal simgesi olması hem de Lübnan bayrağında yer alması sebebiyle bu sürece adını vermiştir. Bu örnekte her ne kadar birçok Sünni, Dürzi ve Hristiyan Lübnanlı, ABD desteğini alan 14 Mart Hareketi ile birlikte sokağa

Üsküdar
Üniversitesi
Sosyal Bilimler
Dergisi, 2021;
sayı: 13,
415-449

⁹ "Geçmişteki benzer suikastlar sonrasında, Lübnanlı gözlemciler, ilk akla gelen zanlı Suriye olsa da, bu durumun İsrail gibi ezeli düşmanlara da Şam'ın üzerine yıkılabilecek bir eylem düzenlemek için güçlü bir gerekçe verdiğine işaret ediyordu." Jim Muir, "Lübnan şiddet döngüsünden kaygılı," *BBCTurkish.com*, 15 Şubat 2005, erişim 19 Mayıs 2021, http://www.bbc.co.uk/turkish/news/story/2005/02/050215_lebanon_possibilities.shtml

Vecih CUZDAN, Nazlı KOCA

dökülse de Şii ve bazı Hristiyan ve Ermeniler ise Suriye ve İran destekli 8 Mart Hareketi'ni desteklemişlerdir. Her iki grupta da farklı etnik ve dini gruplara mensup bireyler olmakla birlikte, genel kanaat Sünni-Dürzi birlikteliğinin karşısında bir Şii bloğu oluştuğu ve mücadelenin bu gruplar arasında geçtiğidir. Sedir Devrimi'nde Suriye hegemonyasına karşı çıkma amacı dahi Lübnan halkının büyük çoğunluğu tarafından sahiplenilen bir talep olmadığı gibi, eylemler ve sonrasındaki süreç de ortak bir Lübnan vatandaşlığı temelinde siyasi, politik ve ekonomik talepler yaratmamıştır.

Lübnan tarihinde bir dönüm noktası teşkil eden Sedir Devrimi ve devrimin Lübnan'da ortak kimliğin oluşumundaki rolüne ilişkin yapılan bu çalışma 2005 yılı gelişmeleriyle sınırlı tutulmuştur. Belirtilen yılın çalışmada sınır kabul edilmesi bilinçli bir tercihtir, çünkü bölgede özgün koşullara sahip ülkelerin başında gelen Lübnan için 2006 yılı da bir başka dönüm noktasını ifade etmektedir. Hizbullah ve İsrail arasındaki Temmuz Savaşı boyunca Lübnan'daki birçok farklı siyasi aktörün Hizbullah'a karşı tavır al(a)maması hatta bir kısmının destek vermesi, bu savaş ve sonrasındaki sürece ilişkin ayrı bir değerlendirmeyi hak etmektedir.

Bu noktadan hareketle, çalışmanın ilk bölümünde Lübnan'da krizlerin ana kaynağı; ortak vatandaşlık oluşumunun önündeki en büyük engel olan ve günümüze kadar uzanan etnik farklılıklara dayalı siyasi yapının tarihçesi incelenecektir. İkinci bölümde Lübnan siyasi arenasında başta Hizbullah ve Şiiler olmak üzere siyasi aktörlere değinilecek ve bu inanç ve etnik kimlik üzerinden ortaya çıkan siyasi temsilin, ortak vatandaşlık oluşumuna olumlu/olumsuz etkisi açıklanacaktır. Üçüncü bölümde ise, 2005 Sedir Devrimi'ne yol açan Suriye hegemonyasının kurumsallaştığı Taif Antlaşması süreci, toplumsal yansımaları ve Sedir Devrimi süreci detaylandırılacaktır. Sonuç olarak ise, siyasal sistemin, temsiliyetin aile bağlarına ve etnik kimliğe indirgendiği Lübnan'da şimdiye kadar toplumsal tarihte tecrübe edilen hiçbir olayın ortak bir Lübnanlı kimliği oluşturmadığı tespiti yapılarak, temel sorunun farklılıkları ortak bir vatandaşlık temelinde buluşturamayan siyasi yapı olduğu belirtilecektir.

Lübnan Siyasi Yapısının Tarihi

Sanayi Devrimi'nin hemen ardından kapitalizme paralel bir şekilde ortaya çıkan ulus devletler döneminde parçalanmış imparatorluklardan biri de Osmanlı İmparatorluğu'dur. Çok uluslu Osmanlı dağılmadan önce tarihi Lübnan toprakları, merkezi Şam'a bağlı olarak yönetilmektedir. Görece özerk bir bölge olan Lübnan Dağı'nın (Cebel-i Lübnan) yönetimine Osmanlı idaresi tarafından önce Dürzi Maan ailesinden, sonra da Sünni Şihab ailesinden yöneticiler atanmıştır.¹⁰ Şihab ailesinin iktidarı döneminde bölgede güçlenen Hristiyan Maruniler de bölgede gittikçe başat konuma gelmiştir. 1800'lerin başından itibaren Lübnan Dağı'nda var olan Maruni-Dürzi işbirliği giderek çatışmaya dönüşmüştür. Oluşan çatışma ortamının başlıca sebeplerinden biri Osmanlı'nın giderek güç kaybettiğinin farkına varılması diğeri de Osmanlı'nın bölgede yapmak istediği idari düzenlemelerin Dürzilerde güç kaybedeceklerine dair bir algı oluşturmalarıdır.¹¹ Burada yine Sanayi Devrimi sonrası pazar ve hammadde arayan Batılı ülkelerin bölgeye yönelmesinin büyük payı vardır. Fransa, İngiltere gibi ülkeler kendilerine yakın grupları ekonomik ve siyasi olarak destekleyerek Lübnan topraklarına müdahalede bulunmak için fırsat kollamaktadır. Keza ortaya çıkan çatışmalara bu ülkelerin taraf olması, yaşanan huzursuzluğu mezhep çatışmaları safhasına taşımıştır. Bölgede yoğunlaşmış dinler arası çatışmalara uzun bir süre müdahale etmekten kaçınan Osmanlı yönetimi, Avrupalı güçlerin yerel çatışmaları bahane ederek bölgeye müdahalede bulunmasını engellemek adına 1842 yılında bölgenin özerkliğine son verip, merkezden vali atamıştır. Fakat Vali Ömer Paşa'nın Dürzi ve Maruni baskısından kaynaklı bölgeyi yönetemeyeceği ortaya çıkınca Rusya ve Avrupalı ülkeler Osmanlı'ya

Üsküdar
Üniversitesi
Sosyal Bilimler
Dergisi, 2021;
sayı: 13,
415-449

¹⁰ Zahide Tuba Kor, *Ortadoğu'nun Aynası Lübnan* (İstanbul: İHH Araştırma ve Yayınlar Birimi, 2009), 28.

¹¹ Yasin Athloğlu, "Lübnan'da Din ve Siyaset: Dürzi Liderlik Örneği," *Akademik Ortadoğu* 2, (2015): 7.

Vecih CUZDAN, Nazlı KOCA

bölgeyi iki ayrı kaymakamlığa bölme konusunda baskı yapmıştır. Osmanlı yönetimi bu baskılar sonucu 1842 yılında biri Dürzi, biri Maruni iki ayrı kaymakamlık sistemini kabul etmiş ve bu sayede Çifte Kaymakamlık Düzeni'ne geçilmiştir, fakat Osmanlı'nın çizdiği sınır iki grup tarafından da kabul edilmemiş ve bu yöntem çözüm olmak yerine çatışmaları daha da şiddetlendirmiştir.¹² Osmanlı giderek şiddetlenen çatışmalara çözüm bulmak amacıyla Hariciye Vekili Mehmet Şekib Paşa'yı geniş yetkilerle birlikte Lübnan'a yollamıştır. Şekib Paşa, Çifte Kaymakamlık Sistemi'ndeki aksaklıkları gidermek amacıyla bir dizi düzenleme yapmış, her grubun kendi mezhebine göre yönetileceğini vurgulamış ve iki kaymakamlık nezaretinde meclis ve üye seçimine yönelik düzenlemeler yapmıştır.¹³ Yapılan değişiklikler bir süre sükûneti sağlamış olsa da Lübnan Dağı'nın bölgedeki Hristiyanların ana yurdu olduğunu öne süren ve politik olarak gittikçe güçlenen Maruniler ile bölgenin gerçek sahiplerinin kendileri olduğunu iddia eden Dürziler arasındaki çatışmalar 1860'a doğru giderek artmıştır.

Bununla birlikte, 1856'da ilan edilen Islahat Fermanı'nın bölgede "feodal yükümlülüklerden muafiyetin ve sosyal eşitliğin bir işareti" olarak yorumlanmasına karşın köylüler üzerindeki sömürünün artması da toplumsal kalkışmaları tetikleyen bir diğer unsur olmuştur. Bölgedeki büyük feodal ailelere karşı ilk olarak 1857'de Zahle'de kurdukları köy konseyleriyle örgütlenen Lübnanlı köylüler, şikâyetlerini bölgedeki Osmanlı idaresine bildirmiştir. 1858 yılı başlarında Kisravan bölgesinin farklı köylerinden 300 kişinin, Zuk köyündeki toplantının ardından tüm feodal yükümlülüklerin feshedilmesini talep eden şikâyet dilekçesi Beyrut

¹² Ayhan ve Tür, *Lübnan, Savaş, Barış*, 37.

¹³ Lütfi Özcan ve Abdülkadir Aksoy, "Tanzimat Dönemi Taşra Politikalarının Cebel-i Lübnan Örneğinde Analizi," *Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi* 1, (2013): 106-108.

Lübnan'da Ortak Kimliğin Oluşumunda Sedir Devrimi'nin Rolü

Valisi Hurşit Paşa tarafından reddedilmiştir.¹⁴ Bu süreci takiben radikalleşen köylüler, Ocak 1859'da Kısravan bölgesinde feodal ailelere karşı bir ayaklanma başlatmıştır. Taniyus Şahin adlı bir demircinin liderliğindeki köylü ayaklanmasıyla Kısravan'ın Maruni feodal ailesi Khazen mensupları bölgeden sürülmüş, mülklerine el konulmuştur. Lutskiy bu ayaklanmayı “*tam olarak bir sınıf karakterine sahip*” olarak nitelerken, Athloğlu ise Maruni Kilisesi'nin Taniyus Şahin liderliğindeki köylü ayaklanmasına tam destek vererek Cebel Lübnan'daki rakiplerine zarar verdiklerini ve kilisenin “*feodal yapının dönüşümünden en az etkilenen feodal mal ve mülk sahibi güç*” olduğunu belirtmektedir.¹⁵

Ayaklanma Lübnan'ın ortalarına ve Suriye'ye kadar yayılmış, ancak Lübnan Dağı'ndaki Dürzi köylüler, Kısravan'daki köylü ayaklanmasını sınıfsal bir çatışmadan çok mezhepsel bir olay olarak algılama eğiliminde olmuş ve Marunilere karşı düşmanlıklarının da etkisiyle ayaklanmaya katılmamışlardır.¹⁶ Maruni Kilisesi tarafından aktif şekilde desteklenen ayaklanmanın yaygınlığı karşısında Dürzi feodal liderler de kendi topluluklarını silahlandırmaya başlamış ve süreç 1860 baharında Maruni-Dürzi çatışmasına evrilmiştir.¹⁷

1860 Şubat ayında Katolik bir Patrik'in ve Cezine'de bir rahibin öldürülmesiyle tetiklenen iç savaş, Şam ve Beyrut'a kadar yayılmıştır.¹⁸ Mayıs 1860'ta tırmanan çatışmalar, Haziran'da “karma” bölgeler olan Anti-Lübnan'a, Sayda'ya, Hasbiya'ya, Raşeyia'ya, Deyr el-Kamar'a ve Zahle'ye

¹⁴ Yasin Athloğlu, *Savaşta ve Barışta Lübnan Marunileri* (İstanbul: Kaknüs Yayınları, 2014), 154; Borisoviç Lutskiy, *Arap Ülkelerinin Yakın Tarihi: 16. Yüzyıldan 20. Yüzyıla* (İstanbul: Yordam Kitap, 2011), 126.

¹⁵ A.g.e., 126; Athloğlu, *Savaşta ve Barışta*, 154.

¹⁶ A.g.e., 155.

¹⁷ Lutskiy, *Arap Ülkelerinin Yakın Tarihi*, 126.

¹⁸ Ayhan ve Tür, *Lübnan, Savaş, Barış*, 39.

Vecih CUZDAN, Nazlı KOCA

sıçramıştır.¹⁹ Temmuz'da bu kez Şam'daki Müslümanlar da kentteki Hristiyanlara yönelik bir pogroma girişmiş, olaylarda binlerce Hristiyan hayatını kaybetmiş ve sürece Avrupalı devletlerin müdahale etmesiyle çatışmalar durdurulmuştur. Fransa'nın iç savaşa Maruniler lehine müdahale etmesiyle birlikte, Dürzi birlikler birçok noktadan çekilmiştir. Bu dış müdahalenin bir işgale dönüşmesini engellemeye çalışan Osmanlı İmparatorluğu bölgede çok sert cezalandırma yöntemleri uygulayarak olayları bastırmaya çalışmıştır. 69 Dürzi idam cezası alınırken, birçok Dürzi de sürgüne gönderilmiştir.²⁰ Lutskiy'e göre, 1860 yılındaki kanlı olaylar 20 binden fazla Hristiyan'ın hayatına mal olmuş, Dürzi ve Müslümanlar da çok ağır kayıplar vermiştir.²¹ Ayrıca saldırılarda 380 köy, 560 kilise ve 40 manastır tahrip edilmiştir.

Lübnan'da günümüzde var olan siyasal sistemin temeli olan Mutasarrıflık Sistemi de bu süreçten sonra kurulmuştur. Lübnan'da yaşanan çatışmaları görüşmek üzere Beyrut'ta, ardından İstanbul'da bir araya gelen Fransa, Rusya, İngiltere, Osmanlı, Avusturya ve Prusya temsilcileri 9 Haziran 1861'de Lübnan Nizamnamesi'ni hazırlamış ve bölgeye idari, mali, adli bir özerklik verilmesi kararlaştırılmıştır. Aynı tarihte hazırlanan Beyoğlu Protokolü ile de Lübnan imtiyazlı bir bağımsız sancak haline getirilmiştir.²² Yeni sisteme göre Lübnan Dağı merkezden atanacak Osmanlı vatandaşı bir Hristiyan-Katolik Mutasarrıf tarafından yönetilecek ve Konsey'de 4 Maruni, 2 Rum Ortodoks, 1 Rum Katolik, 3 Dürzi, 1 Şii ve 1 Sünni yer alacaktır. Bununla birlikte daha önce iki

¹⁹ Lutskiy, *Arap Ülkelerinin Yakın Tarihi*, 127.

²⁰ Ayhan ve Tür, *Lübnan, Savaş, Barış*, 42.

²¹ Lutskiy, *Arap Ülkelerinin Yakın Tarihi*, 127.

²² Cenk Reyhan, "Cebel-i Lübnan Vilayet Nizamnamesi," *Memleket Siyaset Yönetim* 1, (2006): 171.

Lübnan'da Ortak Kimliğin Oluşumunda Sedir Devrimi'nin Rolü

olan kaymakamlık sayısı da altıya çıkarılarak, toplulukların kendilerini yönetmelerinin önü açılmıştır.²³

Osmanlı İmparatorluğu'nun Birinci Dünya Savaşı'nın ardından parçalanmasıyla birlikte Suriye ve Lübnan'ı kapsayan Fransız mandası, 1920 San Remo Konferansı'nda ilan edilmiştir.²⁴ Anayasa yapılmasına kadar geçen süreçte Fransız Yüksek Komiserliği ülkede tüm dini yapıların temsil edileceği bir İstişare Konseyi ve 1922 yılında bir Temsilciler Meclisi kurmuştur. Başkanlığını bir Maruni'nin yaptığı Meclis 1925 yılında feshedilse de aynı yıl çıkan bir Dürzi isyanı sonrası Meclis tekrar toplanmış ve 1926 yılında bir anayasa hazırlanmıştır.²⁵ Fransız mandasının kurumsallaşmasından bağımsızlığa kadar geçen süreç, Fransızların siyasal sisteme müdahaleleri ve bu müdahalelere karşı başta Müslümanlar olmak üzere çeşitli grupların seçimleri boykot, siyasal sisteme katılmama ve birbirleri ile çatışmaları gibi reaksiyonlar ile geçmiştir. Fransızların bu süreçte uyguladığı belirli gruplar üzerinden direkt baskı politikası da Lübnan'da günümüze kadar taşınan gruplar arası uzlaşmama ve çatışma kültürünün yerleşmesinde önemli bir nokta olarak görülmektedir.²⁶

İkinci Dünya Savaşı yıllarında -1941'de- savaş sonrası Lübnan'ın bağımsız olacağını belirten Fransa, bu söylemini gerçekleştirme konusunda dirense de Lübnan'da başlayan isyan ve bağımsızlık talepleri sonucu Aralık 1946'da geri çekilmek zorunda kalmış ve 1947 yılında Lübnan bağımsızlığına kavuşmuştur.²⁷ Bağımsızlığın hemen öncesinde 1943 yılında, 1989 Taif Antlaşması'na kadar geçerli olacak olan siyasal temsiliyetin nasıl sağlanacağı konusu Maruni ve Müslümanların işbirliğiyle

²³ Ayhan ve Tür, *Lübnan, Savaş, Barış*, 43.

²⁴ William L. Cleveland, *Modern Ortadoğu Tarihi*, çev. Mehmet Harmancı. (İstanbul: Agora Kitaplığı, 2008), 185.

²⁵ Cleveland, *Modern Ortadoğu Tarihi*, 252.

²⁶ Gökhan Bozbaşı ve Al Rawi Bedria, "Seçim Sosyolojisi ve Lübnan'da Seçimler," *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 3, (2020): 993.

²⁷ Cleveland, *Modern Ortadoğu Tarihi*, 257.

Vecih CUZDAN, Nazlı KOCA

düzenlenmiştir. 1932 yılında yapılan nüfus sayımı temel alınarak siyaset alanın mezhepler arası güç paylaşımı şeklinde düzenlendiği bu Ulusal Pakt'ta Cumhurbaşkanı'nın Maruni, Başbakan'ın Sünni ve Meclis Başkanı'nın Şii olması kararlaştırılmış ve Müslüman-Hristiyan arası temsil hakkının 6/5 olmasına karar verilmiştir.²⁸ Aynı zamanda resmi dilin Arapça olmasında karar kılınmış ve Fransız bayrağını andıran Lübnan bayrağı da değiştirilmiştir. Ulusal Pakt, Lübnan'daki Müslümanların ülkenin geleceğini Suriye ya da başka bir Müslüman Arap devlete bağlanmada görmeyeceğinin, Hristiyanların ise Fransız himayesinden vazgeçeceklerinin belirtildiği bir anlaşmadır fakat bu düzenleme aynı zamanda siyaset yapının etnik unsurlara göre düzenleneceğinin de altının çizilmesini göstermektedir.²⁹ Temelini Mutasarrıflık Sistemi'nden alan ve topluma, siyasi hayata bir yön verme amacıyla olan bu düzenlemeler Lübnan halkı arasında mezhepsel ve etnik çatlakları daha da derinleştirmiştir. Mezhepçi bir yapı üzerine inşa edilmeye çalışılan sistem, devletleşme sürecinde birçok sorunun asıl sebebi olmuştur. Başta mezhep içi rekabet ve mezheplere uygulanan kota sistemi büyük aileler arasındaki mücadeleleri daha da körüklemiş ve ülkeye yapılacak dış müdahaleleri daha kolay hale getirmiştir. Sedir Devrimi sonrası yaşanan süreçte de geçmişten süregelen çok parçalı siyasi sistemin devam ettirildiği görülmüştür. Ortak bir amaçta buluşulmadığı gibi, Sedir Devrimi olarak adlandırılan süreç sonrasında da azami müşterekte buluşamayan Lübnan halkı, kendi içlerinde dini/etnik farklılıklar etrafında kümelenmiş ve birbirleri ile iktidar mücadelesine devam etmiştir.

Siyasi Aktörler

İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde Arap kimliği antiemperyalizm, İsrail karşıtlığı ve manda yönetimlerin sona ermesiyle birlikte ulus devletler

²⁸ A.g.e., 256.

²⁹ Mehmet Serkan Taflıoğlu, "Lübnan Anayasal Düzeninde Egemenlik Dağılımı," *Sosyoekonomi* 28, (2016): 34-35, <https://doi.org/10.17233/se.58261>

Lübnan'da Ortak Kimliğin Oluşumunda Sedir Devrimi'nin Rolü

gibi siyasi rejimlerin inşası üzerinde yükselmiştir. Arap milliyetçiliği düşüncesi de bu dönüşümlere paralel olarak aşamalar kaydetmiştir. 1948 yılında İsrail Devleti'nin ilan edilmesiyle birlikte, pan-Arabizm başta Mısır olmak üzere Arap devletleri için politik bir araç olmuş ve ağırlıklı olarak orta sınıf üzerine oturtulmaya çalışılmıştır. Arap birliği için toplumsal devrim fikirleri ileri sürülmüş, hatta Filistin davası Arap milliyetçiliğinin 1950'lerde coşkulu bir biçimde yeniden canlanmasında ana katalizör olmuştur. Arap milliyetçiliği, dönemi itibarıyla sömürgecilığe ve emperyalizme karşı bir reaksiyonu temsil etmektedir. Ulus devletleri aşan bir işbirliği sayesinde Arap dünyası kendi kaynaklarını mobilize edebilecek, bu yolla sosyal, ekonomik, politik ve stratejik alanlardaki Batı üstünlüğüne meydan okuyacak ve bu üstünlüğü kırmaya çalışacaktır. Başta Arap coğrafyasındaki orta sınıf olmak üzere, kitlelerdeki adil, eşit ve iyi bir yaşam beklentisi ve umutları, Arap milliyetçiliğinin 1970'lerle birlikte yitip bir ideale dönüşmesiyle çökmüştür. Bu çöküşle birlikte, kitleler üzerindeki sosyal travma ve umutsuzluk alternatif arayışlara kapı açmış ve bu boşluğu Arap coğrafyasında ilerleyen süreçlerde dini kurum ve yapılar doldurmaya çalışmıştır. 1920 ve 30'lar boyunca İslami toplulukların modernleşme bağlamında sekülerleşmesi 1980'lerde tersine dönmüş ve söylem ve çare olarak dini aidiyetler ön plana çıkarılmıştır. 1978 Camp David süreci, 1979'da yaşanan İran İslam Devrimi ile Sovyetler Birliği'nin Afganistan'a askeri müdahalesi gibi etkenler bölgede İslam'ın bir meşruiyet zemini oluşturduğu tabanı etkileyen ve ilerideki süreçlerde radikalleştiren kırılma noktalarını oluşturmaktadır.

Lübnan'ın bağımsızlığını kazanmasının hemen ardından temeli Ulusal Pakt'a dayanan siyasal temsil oranları ağırlıklı olarak Maruniler ve Sünniler arasında paylaşılmıştır. Burada dikkat çekici olan nokta ise ilerleyen süreçlerde Lübnan siyasi tarihine damgasını vuracak olan Şiilerdir. Lübnan'da 1950'lerin sonlarından itibaren kentleşmeye başlayan Şiilerin Beyrut başta olmak üzere, büyük şehirlerin çevrelerindeki gecekondu

Üsküdar
Üniversitesi
Sosyal Bilimler
Dergisi, 2021;
sayı: 13,
415-449

Vecih CUZDAN, Nazlı KOCA

mahallelerinde zayıf sosyal ve ekonomik koşullarda yaşaması, Şiiilerin 1960'lardan itibaren politik ve ilerleyen süreçte askeri olarak mobilize olmasını açıklamaktadır. Lübnan toplumu içerisinde sosyal, kültürel ve ekonomik olarak dezavantajlı olan kitlelerin, aynı dini aidiyete sahip olması da göz önünde bulundurulursa, ekonomik olarak daha avantajlı Hristiyan ve Sünni Lübnanlılara karşı ortak bir bilinç geliştirme ve bu yönde hareket etme tutumu kendi içinde tutarlı bir noktayı oluşturmaktadır. Halawi, “şehirli Şii yoksulların kendilerini sistematik olarak *marjinalleştiren adaletsiz bir düzeni lehlerine yeniden yapılandırmayı amaç edinen daha geniş bir sosyal sınıfa ait olduklarının bilincine vardıkları*” tespitiyle dönemin Şiiilerinin durumunu tanımlamaktadır.³⁰ 1950'lerden itibaren ve özellikle 1960'larda köylerden Beyrut gibi büyük şehirlerin çevrelerine taşınan Şiiilerin, tarımdan sanayiye geçişle birlikte işgücü haline gelmesi de toplumsal dönüşüm sürecinde önemli bir etken olmuştur. Dürzilerle birlikte toplumdaki en “mahrum kitle” olan Şiiilerin eşitlikçi sol fikirleri benimsemeleri beraberinde Batı emperyalizmine ve onun Lübnan'daki uzantısı olarak gördükleri Maruni-Sünni egemen bloğa karşı sosyalist tabanlı bir tepkiyi de beraberinde getirmiştir.³¹

Arap milliyetçiliğinin 1970'lerden itibaren Arap halkları nezdinde etkisini yitirmesiyle birlikte, topluma sosyal ve ekonomik olarak bir alternatif sunan dini yapılar tüm bölgede yükselmeye başlamıştır. Ortadoğu'nun etnik ve dini olarak en çeşitli ülkelerinden biri olan Lübnan'ın tarihi ve siyasi özgüllüğü, Filistin topraklarının işgal edilmesinden ve doğal sonucu olan Filistinli mülteciler sorunundan en yakın etkilenen ülke olması, kırılan ekonomisinin üzerine 1975'te

³⁰ Majed Halawi, *A Lebanon Defied: Musa al-Sadr and the Shi'a Community* (Boulder, CO: Westview Press, 1992), 71-72.

³¹ Gökhan Erdem, “Lübnan'da Şii Siyasi Hareketin Evrimi: EMEL'den Hizbullah'a,” *The Turkish Yearbook of International Relations* 1, (2018): 42, https://doi.org/10.1501/Intrel_0000000316

Lübnan'da Ortak Kimliğin Oluşumunda Sedir Devrimi'nin Rolü

iç savaşın ülkede patlak vermesi tüm bölgede gözlenecek olan siyasi geçişlerin Lübnan'da daha sert yaşanmasına sebep olmuştur. 1979'da İran'da yaşanan İslam Devrimi ise tüm bölgede rejimin tabiatı itibariyle bir örnek teşkil etmiştir. Lübnan'da bu süreç Hizbullah'ın kurulmasına ve ülkenin son kırk yılına damga vurmasına giden yolları açmıştır. Lübnan siyasi tarihinde Maruni ve Dürzilerden sonra Sünni gruplar ve ailelerin baskın gelmesinin ardından, Şiilerin temsiliyet ve siyasal hayata katılımları 1980'lerden sonra baskın bir şekilde gerçekleşmiştir. Özellikle Lübnan'ın kırsal bölgelerinde yaşayan ve görece daha yoksul konumda bulunan Şii toplumu, Hizbullah kuruluncaya kadar Berri, Hamadeh, Esad gibi büyük aileler tarafından siyasal sistemde temsil edilmiştir.

Lübnan'da Şiileri temsil eden ve zamanla askeri aktörden siyasal bir aktöre dönüşen Hizbullah'ın doğuşu sadece 1982 yılındaki İsrail işgali ile alakalı bir durum değildir. Batılı devletlerin müdahalesi, iç çatışmalar, Suriye'nin ülkedeki siyasi ağırlığı, zaman geçtikçe kötüleşen sosyal ve ekonomik koşullar gibi etkenlerin yanı sıra, Lübnan'daki Şiiler 1960'lardan itibaren başta ekonomik sıkıntılar sebebiyle mobilize olmaya başlamıştır. Bu hareketlenmenin tetikleyenleri arasında Şah'a yönelttiği eleştiriler sebebiyle 1963 yılında İran vatandaşlığından çıkarılan ve aynı yıl Lübnan vatandaşı olan Musa Sadr'ın büyük payı vardır. Musa Sadr aslen Lübnanlı bir aileden gelmekle birlikte, İran'da doğup büyümüştür. Tahran Üniversitesi'nde hukuk eğitimi almasına rağmen Kum'da ilahiyat alanında kendini geliştirmeyi seçmiştir.³² Vali Nasr, 1970 yılına kadar Merci-i taklid olan Büyük Ayetullah Muhsin el-Hekim'in kendisini Lübnan'da temsil etmesi için Sadr'ı seçtiğini belirtmektedir.³³ 1958'de İran'dan Lübnan'a giden Musa Sadr'ın, 1974 yılında Yunan Katolik Piskoposu Grégoire

Üsküdar
Üniversitesi
Sosyal Bilimler
Dergisi, 2021;
sayı: 13,
415-449

³² Joseph Alagha, *The Shifts in Hizbullah's Ideology: Religious Ideology, Political Ideology, and Political Program* (Amsterdam: Amsterdam University Press, 2006), 26.

³³ Seyyed Vali Reza Nasr, *The Shia Revival: How Conflicts within Islam Will Shape the Future* (New York: W. W. Norton, 2006), 110.

Vecih CUZDAN, Nazlı KOCA

Haddad ile “Mahrum Edilmişlerin Hareketi”ni (Harakat al-Mahrumin) kurması ve bu yapının toplumda ilgi görmesi, akabinde başlayan iç savaşta Emel Hareketi’nin tabanını oluşturacak kitleleri etrafında toplamasının yolunu açmıştır.³⁴ Sadr’ın protesto gösterileri, eylem yürüyüşleri organize edilmesi gibi barışçıl yollarla sorunlara çözüm bulma umudunu yitirmesi ile birlikte 1975 yılında silahlı bir örgüt olan EMEL kurulmuştur. “Lübnan Direniş Tugayları”nın (Afwaj Al-Muqawama Al-Lubnaniyya) Arapça baş harflerinin kısaltılmış hali olan “AMAL” (ayrıca Arapça ‘umut’ anlamına da gelmektedir) örgütünün birinci hedefi Lübnan’ın güneyini İsrail işgalinden kurtarmaktır.³⁵ Musa Sadr’ın 1975’te başlayan Lübnan İç Savaşı’nı nihayete erdirmek adına Arap ülkelerine yapmak istediği gezinin duraklarından biri olan Libya’da 1978 yılında ortadan kaybolmasının ardından, Emel Hareketi liderlik problemleri yaşamaya başlamıştır.³⁶ Lübnan’daki Şiiilerin büyük bir kısmının saygı duyduğu bir isim olan Ayetullah Fadlallah’ın talebesi olan ve İran’daki 1979 İslam Devrimi’nden ilham alan Hüseyin Musavi EMEL içerisinde gün yüzüne çıkan ve temeli politik ayrışmalara dayanan ikiliği 1982 yılında İslami EMEL’i kurarak sonlandırmıştır.³⁷ Aslında EMEL Lübnan’daki Şiiiler için bir çatı örgüt görevi görmektedir. Seküler, sol gruplar Avukat Nebih Berri ile hareket ederken, Şiilik zemininde hareket edenler Hüseyin Musavi liderliğinde, Filistin Kurtuluş Örgütü’nü (FKÖ) Lübnan’dan çıkarmak amacıyla 1982’de başlayan İsrail işgaline karşı daha radikal bir tutum almışlardır. Kırılmaya yol açan temel konu Berri’nin Lübnan Cumhurbaşkanı İlyas Sarkis tarafından kurulan Ulusal Kurtuluş Hükümeti’ne girme kararı almasıdır. Sarkis ve kurduğu hükümet İsrail’in Güney Lübnan’ı işgali ve Beyrut kuşatması konusunda

³⁴ Alagha, *The Shifts in Hizbullah’s Ideology*, 29.

³⁵ Augustus R. Norton, *Amal and the Shi’a: Struggle for the Soul of Lebanon*, (Austin: University of Texas Press, 1987), 48; Alagha, *The Shifts in Hizbullah’s Ideology*, 29.

³⁶ Norton, *Amal and the Shi’a*, 38.

³⁷ A.g.e., 88.

Lübnan'da Ortak Kimliğin Oluşumunda Sedir Devrimi'nin Rolü

daha ılımlı bir siyasi tutum izlemiştir. Berri'nin bu kararı sonrası yaşanan ayrışma ile birlikte, Hizbullah'ın temelleri atılmıştır. İsrail işgaline karşı silahlı bir direniş gösterilmesi görüşünü taşıyanlar Suriye ve İran'ın desteğiyle Hizbullah'ı kurmuştur.

Hizbullah'ın kuruluş tarihine ilişkin bazı araştırmacılar 1982 tarihini esas alırken, bazıları da 1982'de gerçekleşen İsrail işgalinin ardından kurulan İran yanlısı Şii grupların bir şemsiye örgütü olarak 1985'te ortaya çıktığı görüşündedir.³⁸ İran bölgede güç mücadelesi içerisinde olduğu İsrail'in 1982'de Lübnan'ı işgaline ve ABD'nin hem İsrail'e hem de savaşta olduğu Irak'a verdiği desteğe karşılık, Lübnan'da yeni yeni temelleri atılan İslami EMEL militanlarını eğitmek için Bekaa Vadisi'ndeki kamplara 1000 Pasdaran (Devrim Muhafızı) yollamıştır.³⁹ Suriye ise hem teçhizat hem de askerini İran'dan Bekaa vadisine geçişinde köprü görevi görmüştür. 1975-1990 arasında devam eden iç savaş sonrası 1992'deki seçimlerde 12 koltuk alarak Meclis'e giren Hizbullah, 1996, 2000 ve 2005 seçimlerinde de aldığı oylarla Meclis'te yer almayı başarmıştır. İran'ın da mali desteğiyle topluma yönelik sağlık ve sosyal yardımlaşma başta olmak üzere sunduğu hizmetler sayesinde Hizbullah sadece Şiilerin değil, diğer farklı inanç ve etnik kökendeki Lübnanlıların da desteğini kazanmıştır.

Lübnan Sünnileri ise bağımsızlık öncesi ve sonrasında temel olarak Lübnan'ın ekonomik ve siyasi hayatında bir aktör olarak yer tutmaya çalışmışlardır. Bağımsızlık öncesinde Lübnan'ın Sünnileri 1920'deki Büyük Lübnan Devleti'nin, 1926'da ise Lübnan Cumhuriyeti'nin ilanına Suriye'den ayrılmak istemedikleri için karşı çıkmışlardır, çünkü

³⁸ Alptekin Dursunoğlu, "Lübnan Savaşı, Stratejik Hedefleri ve Sonuçları," *Yakın Doğu Haber*, 15 Ağustos 2006, erişim 30 Mart 2021, http://www.ydh.com.tr/YD109_lubnan-savasi-stratejik-hedefleri-ve-sonuclari.html ; Michael Karadjis, "Hizbullah: Kökenleri ve amaçları," *sendika.org*, 28 Mayıs 2013, erişim 30 Mart 2021, <https://sendika.org/2013/05/hizbullah-kokenleri-ve-amaclari-michael-karadjis-8550/>

³⁹ Norton, *Amal and the Shi'a*, 100.

Vecih CUZDAN, Nazlı KOCA

konumlarını Suriye ile daha güçlü algılamaktadırlar. Bu anlamda Cumhurbaşkanları Bişara Huri ve Riyad Sulh arasında 1943'te imzalanan Ulusal Pakt genel olarak Müslümanları ve özel olarak Sünnileri bir Lübnan varlığının tanınmasına bağlı kılmayı başarmıştır.⁴⁰ İlerleyen süreçlerde hem ekonomik olarak hem de siyasette yeterli alan tutamadıkları gerekçesiyle Lübnan Sünnileri Suriye'ye katılmayı hep bir gündem maddesi olarak tutmuşlardır. Hatta 1958 yılında Mısır ve Suriye arasında kurulan Birleşik Arap Cumhuriyeti'ne dahi girmeyi talep etmişlerdir.⁴¹ 1975'te başlayan iç savaşı 1989 yılında sonlandıran Taif Antlaşması'nda ise 1943 yılında üzerinde uzlaşılan Ulusal Pakt güncellenmiş ve İsrail ile savaşları gerekçesiyle Şiiler hariç Hristiyanlar, Dürziler, Sünniler ve diğer grupların silahsızlandırılması kararı alınmıştır. Yapılan düzenlemelerin bir diğer sonucu ise Sünni olacak Başbakan'a daha çok yetki verilirken, Hristiyan olacak Cumhurbaşkanı'nın yetkilerinin kısımlı olmasıdır.⁴²

Birleşmiş Milletler'in (BM) 1947 yılındaki taksim planına göre İsrail'in kuzeyinde bulunan Celile bölgesi Arap ve Yahudiler arasında ikiye ayrıldıktan ve Filistinliler evlerinden sürüldükten sonra, buradan sürülenler Lübnan'a, Sayda ve Sur bölgelerine gitmişlerdir. Her ne kadar Lübnan'a yoğun bir Filistinli göçü gerçekleşmişse de siyasi dengenin nüfus sayımına göre kurulduğu ülkede bu dengeyi korumak adına Sünni Müslüman Filistinlilere vatandaşlık verilmemiştir⁴³. Hariri, Kerami, Sulh, Hoss gibi büyük aileler tarafından temsil edilen Lübnan Sünnileri, Lübnan politik sahnesinde genelde dengeleyici bir tutum takınmışlardır. Sünniler,

⁴⁰ Grace Elias, "La communauté sunnite au Liban: L'entité et les variables politiques," *Libanews*, 15 Eylül 2019, erişim 10 Mart 2021, <https://libanews.com/la-communaute-sunnite-au-liban-lentite-et-les-variables-politiques/>

⁴¹ Kamal Salibi, "The Lebanese Identity," *Journal of Contemporary History* 1, (1971): 85.

⁴² Samih Raad, "Une expérience politique islamique au Liban: Le Hezbollah," *Le Portique*, 15 Aralık 2007, erişim 11 Mart 2021, <https://journals.openedition.org/leportique/1408>

⁴³ Serpil Güdül, "Lübnan İç Savaşı'nda Filistinli Örgütlerin Rolü," *Turkish Studies* 22, (Yaz 2018): 256. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.1400>

Lübnan'da Ortak Kimliğin Oluşumunda Sedir Devrimi'nin Rolü

Refik Hariri'nin öldürülmesinin ardından Suriye'nin ülkeden çekilmesi talebiyle başlayan gösterilerde başrol oynamıştır. Refik Hariri'nin oğlu Saad Hariri'nin liderliğindeki Müstakbel Partisi 2005 seçimlerinden galip çıkmıştır.

Ülkedeki bir diğer etkin grup olan Dürziler ise daha çok Lübnan Dağı bölgesinde yaşamakla birlikte, Lübnan siyasi hayatında önemli bir konuma sahiptir. Marunilerle birlikte Lübnan tarihinde önemli bir grup olan ve Arslan, Canbolat gibi ailelerce temsil edilen Dürziler, uzun yıllar ülkede Marunilere karşı bir iktidar mücadelesi vermiştir. Osmanlı İmparatorluğu hâkimiyeti altında sürekli bir Maruni-Dürzi çatışmasına sahne olan Lübnan'da, bu çatışmaların izlerini takip ederek kurumsallaşan politik yapı dönemsel kırılmalara paralel olarak güncellenmiş ve bugünkü siyasi sistemin temelini oluşturmuştur. Bugün büyük çoğunluğu Velid Canbolat tarafından İlerici Sosyalist Parti çatısı altında temsil edilen Dürziler, genel olarak ülkedeki Suriye etkisine ve Hizbullah'ın başatlığına karşı çıkmaktadır ve bu yönlü politikalar izlemektedir.

Öte yandan Lübnan'da bir diğer ağırlığı olan grup Hristiyan Marunilerdir. Lübnan'daki en kalabalık Hristiyan grubu olan Maruniler 19. yüzyılda Fransızların da desteğiyle politik hayatta başat konuma gelmiş ve bu mevkilerini Lübnan siyasi hayatında uzun yıllar sürdürmüşlerdir. Avrupa ile ticari bağları güçlü olan ve Cemayel, Franjiye, Şemun gibi ailelerce temsil edilen Marunilerin büyük bir kısmı Pierre Cemayel tarafından kurulan Ketaib (Falanjist) Parti taraftarıdır. Lübnan'da Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılmasından sonra Lübnan'ın geleceğine dair Marunilerin "Küçük Lübnan" (Petit Liban) adını verdikleri, Beyrut ve Lübnan Dağı'nı kapsayacak ve Ortadoğu'daki Hristiyanlar için yurt olabilecek bir ülke tahayyülü bulunmaktadır.⁴⁴ Hatta Birinci Dünya

Üsküdar
Üniversitesi
Sosyal Bilimler
Dergisi, 2021;
sayı: 13,
415-449

⁴⁴ Fiona McCallum, "The Maronites in Lebanon: An Historical and Political Perspective" Eastern Christianity in the Modern Middle East içinde, ed. Anthony O'Mahony ve Emma Loosley (London: Routledge, 2010), 30.

Vecih CUZDAN, Nazlı KOCA

Savaşı sonrası Lübnanlı Marunileri temsilen Versay'da Patrik Hoyek, Fransız koruması altında bir Lübnan devletinin kurulması için lobi yapmıştır ve 1919'da ilan edilen Fransız mandası Maruniler için zafer olarak yorumlanmıştır.⁴⁵ İlerleyen süreçlerde Lübnan'daki diğer etnik-dini gruplarla uzlaşma aranmasının bir sonucu olan 1943 yılındaki Ulusal Pakt da yaşanabilir düzen kurmayı amaçlamıştır fakat iç savaşa giden süreç ve 1990'a kadar süren iç savaş Lübnan'da Marunilerin de kendi talep ve politik amaçlarını takip ettiği bir dönemi ortaya çıkarmıştır. Özellikle 1960'lardan itibaren Şii nüfusun şehirlere göçü ve Filistinlilerin Lübnan'a göçü Hristiyanların nüfus üstünlüğünü ortadan kaldırdığı gerçeği Maruni Hristiyanlar tarafından endişe ile karşılanmıştır. Taif Antlaşması sonrasında inşa edilen sistemde Maruni Hristiyanlar politik gücü kendi ellerinde konsolide etmeye çalışmışlardır çünkü sistem geçmişte Maruni Hristiyanlara tanınan 6/5 üstünlüğünü Müslümanlar lehine eşitlemiş ve Taif Antlaşması ile 1943'teki Ulusal Pakt ile dini ve etnik farklılıklara göre şekillenen siyasi sistem daha kurumsallaşmış ve güçlenmiştir. Bununla birlikte, Lübnan'ın politik sahnesinde bütüncül bir Hristiyan Maruni tutumu izlenmemiştir. Aoun, Franjiye gibi siyasiler Hizbullah'ın da dâhil olduğu gruplarla 8 Mart ittifakında buluşurken, Caca, Şemun, Cemayel gibi politikacılar Müstakbel Partisi'nin öncülü ettiği 14 Mart İttifakı'na destek vermişlerdir.

Öte yandan, Lübnan'daki bir diğer önemli Hristiyan grup olan Rum Ortodokslar ise Marunilere oranla daha küçük bir gruptur. Maruni baskınlığına karşı faaliyetlerde bulunan bu grup, Araplarla daha yakın ilişkiler geliştirip, Arap milliyetçiliği yönlü politikalar izlemişlerdir.

Ermeniler, Rum Katolikler, Aleviler ve Yahudiler de Meclis'te nüfuslarına göre temsilci bulundurmamakla birlikte, ülke siyasetine büyük oranda etki edememektedir. Yukarıda verilen bilgilerden de hareketle,

⁴⁵ Güdül, "Lübnan İç Savaşı'nda," 30.

Lübnan'da Ortak Kimliğin Oluşumunda Sedir Devrimi'nin Rolü

Lübnan siyasi arenasındaki bu çok farklı siyasi yapıların her biri farklı siyasi gündemle ve amaçla hareket etmektedir. Modern vatandaşlığın tanımlarından biri olan amaçta ve çıkarda birlik tabanının olmayışının Lübnan halkı üzerinde ortak bir birliktelik duygusu oluşmamasında etkisi büyüktür. Her grup kendi temsilcilerine kulak vermekte ve en nihayetinde kendi çıkarını savunmaktadır ve bu sebeple azami birliktelik zemini oluşmamaktadır.

Taif'ten Sedir Devrimi'ne Lübnan

1943 sonrası Lübnan siyasal hayatını şekillendiren ikinci önemli düzenleme Taif Antlaşması'dır. 1989 yılında imzalanan Taif Antlaşması ile birlikte sona eren iç savaşın Ortadoğu'daki en anlaşılması zor süreçlerden biri olmasının sebebi ise çok fazla tarafının olması ve dönemsel ittifakların, bir sonraki dönem düşmanlığa dönüşebilmesidir. Jeopolitik konumu ve tarihsel önemi nedeniyle hassas bir dengede bulunan Lübnan, 1948'de İsrail'in Filistinlileri kendi topraklarından sürmesiyle farklı bir döneme girmiştir. Fazla sayıda Filistinli mülteciye ev sahipliği yapan ülkede çok önemli olan nüfus dengeleri Müslümanlar lehine değişmeye başlamış ve bu durum iç savaşın uzamasında en büyük etkenlerden biri olmuştur. Öte yandan FKÖ'nün 1970'te Ürdün'den çıkarılmasıyla birlikte İsrail'in aktif savaş sahası haline gelen başta güney bölgesi olmak üzere Lübnan, Suriye/İran ve İsrail çatışmasının da zemini olmuştur.

1987'de başlayan Birinci İntifada ve sonrası Lübnan'a olan ilgisini kendi iç kamuoyuna çeviren Filistin ve İsrail taraflarının tersine Suriye'nin bölgede artan bir etkisi vardır. Bölgesel krizin yarattığı tansiyonun kendi çıkarlarını da etkileyebileceğini ve Suriye etkisini kısıtlamak isteyen Suudi Arabistan'ın da inisiyatifiyle Taif'te bir araya gelen 62 Lübnanlı milletvekili (1972'deki seçimlerde 99 kişi seçilmişti fakat sadece 62'si sağ kalabildi) çoğunluğu Suriye, ABD, önde gelen Arap ülkeleri ve önde gelen Lübnanlı

Vecih CUZDAN, Nazlı KOCA

liderlere danışılarak hazırlanan taslak üzerinde müzakerelere başlamıştır.⁴⁶ Müzakereler sonucu kabul edilen Taif Antlaşması'na göre Maruni Cumhurbaşkanı'nın yetkileri azaltılmış, yasama yetkilerinin önemli kısmı Başbakan ve Meclis'e devredilmiş, Müslümanlar ve Hristiyanlar arasında eşit temsiliyet kabul edilmiş ve parlamentodaki milletvekili sayısı 99'dan 128'e çıkarılmıştır.⁴⁷ Artan Müslüman nüfus göz önünde bulundurularak yapılan bu yeni düzenlemeler, Hristiyanların tepkisini çekmekle birlikte, Suriye'nin Lübnan siyasetindeki etkisi bu düzenlemelerle artmış, hatta Aleviler iki kontenjan ile Meclis'te temsil edilmeye başlanmıştır.

Taif Antlaşması Lübnanlıların kimlik siyasetlerini daha kurumsallaştırmış, kimlikle var olmayı meşrulaştırmış ve zorunlu hale getirmiştir. Devlet işlerinde alınabilecek rolden, siyasette yükselinebilecek mevkiye kadar önceden çizilen farklı kimliklere göre farklı roller ve sınırlar toplumsal tabandan başlayarak kırılmalar ve çatışmalar doğurmuştur. Bu sebeple herhangi bir gruba etnik ve dini bakımdan bağlı olmak, Lübnan vatandaşı olmaktan çok daha değerli ve önemli bir hale gelmiş, kurumsallaşmıştır.

Antlaşmanın ardından 1992'de yapılan seçimlerde Başbakan seçilen Refik Hariri, 1998'e kadar bu görevi yürütmüştür. Lübnan siyasi sahnesine tekrar dönüşü ise 2000 seçimleriyle olmuş, istifa edeceği 2004 tarihine kadar Başbakanlık yapmış, 2005 yılında uğradığı suikast sonucu ise hayatını kaybetmiştir. Hariri'nin 2004'te istifa etmesine sebep olan olay, Suriye ile iyi ilişkileri olan Cumhurbaşkanı Emil Lahud'un görev süresi dolmasına rağmen Anayasa değişikliği yoluyla görev süresinin üç yıl daha

⁴⁶ Hassan Krayem, "The Lebanese Civil War and the Taif Agreement," *American University of Beirut Libraries Digital Collection*, 2 Haziran 2020, erişim 30 Mart 2021, <https://lib-webarchive.aub.edu.lb/BorreLudvigsen/https://almashriq.hiof.no/ddc/projects/pspa/conflict-resolution.html>

⁴⁷ Nur Köprülü ve İlker Salih Ebrem, "Lübnan'da Çoklu Güç Paylaşımı ve Ortaklıkçı Demokrasi Zemininin Arap Ayaklanmaları Sonrası Geleceği," *Akademik Ortadoğu* 15, (2013): 11.

Lübnan'da Ortak Kimliğin Oluşumunda Sedir Devrimi'nin Rolü

uzatılmasıdır. İstifasından öldürüldüğü güne kadar Suriye ile çatışma halinde olan Hariri'nin öldürülmesinde Suriye'nin rolü olduğunu öne sürenler, bu gelişmeleri referans kabul etmektedir.

2000 yılında ikinci kez Başbakanlık koltuğuna oturan Hariri, Lübnan içerisinde Maruni ve Dürzi kesim, dışarıda ise ABD, Fransa, Suudi Arabistan tarafından desteklenirken, Cumhurbaşkanı Emil Lahud içeride Hizbullah ile ittifak halindeyken, dışarıda Suriye'yle müttefiklik kurmuş ve Lahud ile Hariri arasındaki tartışmalar zaman zaman kamuoyuna da yansımıştır. Devlet krizine yol açabilecek sürecin başı da Lahud'un dolan görev süresinin uzatılması adımı ile gerçekleşmiştir. Suriye'nin, müttefiki Lahud'un görev süresinin uzatılmasını desteklemesi Hariri'yi istifaya götürürken, Hariri'nin özellikle özelleştirme politikalarının en büyük destekçisi olan Fransa ve ABD de Suriye'nin Lübnan üzerindeki hâkimiyetini eleştirmektedir. Bush'un "şer eksenli" listesine alınan Suriye Lübnan'daki başta ekonomi olmak üzere birçok problemin temel kaynağı olarak gösterilmiştir. Hatta 2003 yılında ABD tarafından Suriye'ye yönelik açıkça eleştiriler gelmiştir.⁴⁸ Suriye'nin Lübnan üzerindeki hâkimiyetini kırmak adına Fransa ve ABD desteğiyle BM Güvenlik Konseyi (BMGK) tarafından 2 Eylül 2004 yılında alınan 1559 sayılı karara göre Lübnanlı ve Lübnanlı olmayan tüm milisler silahlarını bırakacak, Lübnan'dan çekilecek, Lübnan'ın egemenliğini tanıyacak, devlet işlerine karışmayacak ve Suriye Lübnan ile sınırını çizerek, tam diplomatik ilişki kurmak için adım atacaktır.⁴⁹ Kararla ayrıca, Lübnan'da yapılacak seçimlerin açık ve adil bir süreç içerisinde gerçekleştirilmesi istenmektedir. Bu kararın

Üsküdar
Üniversitesi
Sosyal Bilimler
Dergisi, 2021;
sayı: 13,
415-449

⁴⁸ Robert M. Bosco, "The Assassination of Rafik Hariri: Foreign Policy Perspectives," *International Political Science Review / Revue internationale de science politique* 4, (Eylül 2009): 353.

⁴⁹ "Security Council Declares Support For Free, Fair Presidential Election in Lebanon; Calls For Withdrawal Of Foreign Forces There," *un.org*, 2 Eylül 2004, erişim 30 Mart 2021, <https://www.un.org/press/en/2004/sc8181.doc.htm>

Vecih CUZDAN, Nazlı KOCA

hemen ardından 3 Eylül 2004'te Lahud'un görevinin uzatılması kararı parlamentoya gelmiştir ve görev süresi uzatılmıştır.⁵⁰

Lübnan özelinde yaşanan gelişmelerin hemen ardından 14 Şubat 2005 yılında Hariri'ye suikast düzenlenmiş ve saldırıdan Suriye sorumlu olarak gösterilmiştir. ABD Başkanı Bush, 23 Şubat 2005'te yaptığı konuşmada Suriye'nin askerlerini ve istihbarat personelinin Lübnan'dan hızlıca çekmesi gerektiğini söylemiştir.⁵¹ Hariri'nin öldürülmesinin akabinde ülke çapında gösteriler düzenlenmiştir. Kırmızı-beyaz atkılar takan ve bayraklar taşıyan göstericiler, "Bağımsızlık için barışçı ayaklanma" çağrılarını yapan pankartlar açmış ve bu slogan, muhalefetin, hükümet karşıtı eylemlerinin ortak ismi olmuştur.⁵² Ordunun müdahale etmediği Suriye karşıtı bu gösterilere Hizbullah ve Emel Hareketi taraftarları Şii Lübnanlılar katılmazken, Sünni, Hristiyan ve Dürzi kitlelerin birçoğu katılım göstermişlerdir. Elleriyle Lübnan bayraklarıyla meydanları dolduran ve suikasttan sorumlu tuttukları Suriye'nin Lübnan'dan çekilmesini isteyen Lübnanlıların tepkisi ve BM'nin siyasi baskısı sonucu Suriye 2005'in Nisan ayı sonlarına doğru Lübnan'dan çekilmiştir.⁵³ Gösteriler sonucu Başbakan Ömer Karami istifa etmiştir. Cumhurbaşkanı Lahud, Karami'nin yerine hükümeti kurması için yeni başbakan görevlendirecekken, kitleler sokaklarda Lahud'un da gitmesini talep etmiştir. Süreç içerisinde son Suriye askeri de Lübnan'dan çekildikten sonra, meydanlar boşalmaya başlamış ve başta politikacılar olmak üzere kitleler gelecek seçime yoğunlaşmaya başlamıştır. Seçim

⁵⁰ Alfred B. Prados, "Syria: U.S. Relations and Bilateral Issues," CRS Issue Brief for Congress, 13 Mart 2006, erişim 30 Mart 2021, <https://fas.org/sgp/crs/mideast/IB92075.pdf>

⁵¹ Prados, "Syria: U.S. Relations and Bilateral Issues."

⁵² "Hariri'yi anma eyleminde Suriye'ye tepki," *BBCTurkish.com*, 21 Şubat 2005, erişim: 19 Mayıs 2021, http://www.bbc.co.uk/turkish/news/story/2005/02/050221_lebanon_protest.shtml

⁵³ "Syrian Troops Leave Lebanon After 29-Year Occupation," *New York Times*, 26 Nisan 2005, erişim 30 Mart 2021, <https://www.nytimes.com/2005/04/26/international/middleeast/syrian-troops-leave-lebanon-after-29year-occupation.html>

Lübnan'da Ortak Kimliğin Oluşumunda Sedir Devrimi'nin Rolü

çalışmaları sürecinde politikacılar belirli hedeflerde birleşmek yerine, toplumda var olan mezhebi ayrımı kendi kişisel menfaatleri için daha da güçlendirmişlerdir.

Lübnan'da yaşanan sürecin Sedir Devrimi olarak isimlendirilmesi ABD tarafından gerçekleştirilmiştir. ABD Uluslararası İlişkilerden Sorumlu Dışişleri Bakan Yardımcısı Paula Dobriansky, 28 Şubat 2005 tarihinde yaptığı basın toplantısında Lübnan'da gerçekleştirilen protestoları "Sedir Devrimi" olarak nitelmiştir.⁵⁴ Bu yorumdan iki hafta sonra, 8 Mart 2005'te karşı blok olarak nitelendirilen Hizbullah, Emel Hareketi ve müttefiki Hristiyan ve Dürzi gruplar da ellerinde Lübnan bayrakları ve ABD müdahalesini eleştiren pankartlarla sahaya inmişlerdir. Bütün bu süreç sonunda Lübnan'da hükümet devrilmiş, Başbakan istifa etmiş, Cumhurbaşkanı itibarsızlaştırılmış, Hizbullah gibi silahlı gruplar halkın bir kesimi tarafından daha çok sahiplenilmiş ve Suriye ülkeden çıkarken Lübnan aynı zamanda yabancı müdahalesine daha açık hale gelmiştir.

Sedir Devrimi olarak nitelendirilen bu süreç sonrası yapılan 2005 seçimlerinde Saad Hariri ve Müstakbel Partisi 128 sandalyeden 78'ini kazanmıştır.⁵⁵ Hariri'ye Dürzi Velid Canbulat, Falanjist milislerin lideri Samir Caca, Maruni lider Solange Cemayel destek vermiş ve bu ittifak 14 Mart İttifakı olarak adlandırılmıştır. Bu cephenin karşısında yer alan, Hizbullah ve Emel'in başını çektiği 8 Mart İttifakı ise karşı grubun taleplerini sahiplenmemekle birlikte, seçimlerde başarı elde edememiş fakat Cumhurbaşkanı Fuad Sinyora liderliğinde kurulan kabinede Hizbullah'a da bakanlıklar verilmiştir. Bu durum umutları yükseltse de,

⁵⁴ "Remarks on Release of Country Reports on Human Rights Practices for 2004," *U.S Department of State Archive*, 28 Şubat 2005, erişim 30 Mart 2021, <https://2001-2009.state.gov/g/rls/rm/2005/42793.htm>

⁵⁵ Ümit Çelik, "İç Çatışmalar ve Dış Müdahaleler Arasında Lübnan," *International Journal of History* 1, (2012): 150.

Vecih CUZDAN, Nazlı KOCA

Lübnan toplumunda beklenen uzlaşma zemini kurulamamış ve iki gruba bölünmeyle Lübnanlılar arasındaki farklılıklar daha da derinleşmiştir. Ülkede Suriye karşıtlığıyla bilinen gazeteci Samir Kassir, Lübnan Komünist Partisi'nin eski Genel Sekreteri George Havi ile eski gazeteci ve milletvekili Cibran Tueni'nin öldürüldüğü, Dürzi lider Mervan Hamade ve gazeteci May Chidiac başta olmak üzere önemli bir dizi ismin yaralandığı saldırılar zinciri başlamıştır.⁵⁶ Sedir Devrimi olarak tarif edilen sürecin devamında Lübnan toplumu ortak bir anlayış temelinde karar alma yeteneği kazanamamış ve Lübnanlı kimliğinin sınırları belirlenememiştir. Uzun yıllardır askeri ve politik olarak Lübnan'da etkili olan Suriye'nin ülkeden çekilmesi bu sürecin en büyük değişimi olarak yorumlanmakla birlikte, var olan yeni politik zeminde ulusal kimliği destekleyen ulusal taleplerden çok, her etnik ve dini grubun kendi politikalarına yönelik politikalar izlemeye devam ettiği görülmektedir.

2006-2008 yıllarında Lübnan'daki iç gelişmeler sadece ülke siyasetini değil, bölgedeki dengeleri de değiştirmesi açısından daha geniş bir etki yaratmıştır. Bu süreçte Hizbullah, Emel Hareketi, Özgür Yurtsever Hareketi, Marada Partisi, Suriye Sosyal Milliyetçi Partisi ve Lübnan Komünist Partisi dâhil birçok aktörün öncülüğünde Aralık 2006'da başlayan ve 2008'e kadar süren hükümet karşıtı protestoların ardından, Mayıs 2008'de ülke bir kez daha iç savaşın eşiğine gelmiştir. Ancak hükümet yanlısı milislere operasyon düzenleyen Hizbullah'ın, 9 Mayıs 2008'de başkent Beyrut'un büyük bir kısmını kontrol altına almasıyla hükümet geri adım atmak zorunda kalmıştır. Arap ülkelerinin arabuluculuğunda Katar'ın başkenti Doha'da bir araya gelen Lübnanlı partiler 21 Mayıs 2008'de anlaşmaya varmıştır. Doha Antlaşması, gözlemciler tarafından

⁵⁶ "Middle East situation/Lebanon – Third UNIIIC report on Hariri assassination," *un.org*, 14 Mart 2006, erişim 30 Mart 2021, <https://www.un.org/unispal/document/auto-insert-186908/>

Lübnan'da Ortak Kimliğin Oluşumunda Sedir Devrimi'nin Rolü

Hizbullah önderliğindeki muhalefet açısından “büyük zafer” olarak nitelendirilmiştir ve Lübnan daha farklı bir siyasi sürece girmiştir.⁵⁷

Sonuç

Dinler ve mezhepler arası çatışmanın tarihi kökenleri nedeniyle siyasi sistemin mezhep ayrımları veya dini temsil temelinde kurulduğu Lübnan'da, bu sistemin iç çatışmaları azaltacağı varsayılmış fakat ilerleyen süreçte tam tersi sonuçlar yarattığı gözlemlenmiştir. Fransız mandası sonrası kurulan Lübnan Devleti'nin 1943'teki Ulusal Pakt ile şekil verilen ve iç savaş sonrası 1989 Taif Antlaşması ile yeni döneme uyarlanan siyasi sistemi, geçmişten gelen sorunları çözmek yerine daha da derinleştirmiştir. Yapılan revizyonlar sistemin mezhepsel ve etnik bölünme üzerine kurulu olduğu gerçeğini değiştirmemiştir. Bunun en belirgin örneği olarak ülkede doğan Şii ya da Sünni bir vatandaşın seçimle dahi olsa asla Cumhurbaşkanı olamayacağı gerçeği gösterilebilmektedir. Lübnan'da doğan her bireyin ülkede eşit haklara sahip olduğu söylemini baştan boşa çıkaran bu yasal temeller, bir dinler ve etnik farklılıklar mozaiği olarak lanse edilen Lübnan'ın, farklılıkları ön plana çıkararak ve aynı zamanda birlikte yaşamaya çalışma pratiğinin çok zor olduğunu ve bu sürecin iç savaşa evrilmesinin daha mümkün olduğunu göstermektedir.

Dünyada hiçbir ulus devlet homojen yapıda değildir fakat bütün farklılıkları buluşturacak azami ortak zemin üzerine siyasal temellerde yapılar kurmuşlardır. ABD, Kanada, İsviçre gibi ülkelerde birçok dinden ve etnik kimlikten bireyler olmasına rağmen, devletler ortak tarih, kültür, dil ve çıkarlar çatısı altında ve Amerikalı, İsviçreli kimlikler etrafında toplumları birleştirerek, vatandaş yapmayı başarmıştır. Bununla birlikte, Lübnan, modern bir devlette olması gereken merkezi otorite, merkezi ordu ve tüm ülkeyi kapsayan ve tek elden bir bürokrasi açısından da

Üsküdar
Üniversitesi
Sosyal Bilimler
Dergisi, 2021;
sayı: 13,
415-449

⁵⁷ “Lübnan'da muhalefetin dediği oldu,” *DW Türkçe*, 21 Mayıs 2008, erişim 19 Mayıs 2021, <https://www.dw.com/tr/1%C3%BCbnanda-muhalefetin-dedi%C4%9Fi-oldu/a-3351327>

Vecih CUZDAN, Nazlı KOCA

yoksundur. Ülkede Lübnan ordusuna paralel olarak Hizbullah'ın silahlı kanadı da bulunmaktadır ve kendi programları doğrultusunda İsrail ile savaşmaktadırlar. Hatta Hizbullah askerleri Suriye İç Savaşı'nda da Suriye Cumhurbaşkanı Beşar Esad'a destek olmak amacıyla Lübnan Devleti izni olmaksızın Suriye sahasında operasyonlara katılmaktadır. Bununla birlikte Lübnan'da tek bir ulusal medya da bulunmamaktadır. Her grubun çıkarlarına, programlarına ve bu doğrultudaki siyasi propagandasına hizmet eden medya organları vardır. Bu sebeple, ortak ve milli duygular ve çıkarlar etrafında, uzlaşma kurulan bir kimlik oluşumu ve milliyetçilik temelli psikolojik bir bağlılık duygusu medya aracılığıyla da sağlanamamaktadır.

Lübnan tarihinde ise, etnik bir ulus tarihsel olarak mevcut değildir. Ortak bir soy ve gelenek-görenek toplumsal tabanda olmadığı gibi, farklı etnik ve inançtan topluluklar tarihsel süreç içerisinde ülkede farklı coğrafyalarda kendi topluluklarının geleneklerini oluşturmuştur. Yukarıdan aşağı doğru inşa edilen teritoryal Lübnan ulusu ise inşa edilememiştir. Bağımsızlık sonrası sınırları belli olan bir Lübnan Devleti kurulsa da herkesin önünde eşit haklara sahip olduğu yasalar yapılmamıştır. Belirtilen duruma verilebilecek ilk örnek nüfus sayılarının oranlarına göre Meclis'te temsil oranı elde edecek olmalarıdır. Nüfusu fazla olan etnik ya da dini inanca mensup kişiler ülke yönetiminde daha fazla söz hakkı elde ederken, yasalar önünde cinsiyete, dine ve ırka bakılmaksızın herkesin eşit olma şartı sağlanamamıştır. Bu farklılıklar Lübnan sınırları içerisinde yaşayan her bireyin dayanışma içerisinde ortak kaygılar taşınmasına da engel teşkil eden bir faktör olagelmıştır. Yine ortak sembol, değer ve mitler paylaşılmadığı için geniş bir toplumsal oйдаşma zemini kurulamamış, devletten ulusa sembol ve değerlerden oluşan ortak bir kültür yaratılamamıştır. Bu duruma sebep olarak gösterilebilecek ilk cevap ülkedeki çok parçalı yapıya dayanan siyasi sistem ve çeşitli dönemlerde bu sistemin üzerine inşa edilen politik değişikliklerdir. Formüle edilen

Lübnan'da Ortak Kimliğin Oluşumunda Sedir Devrimi'nin Rolü

bu parçalı yapıya dayanan politik sistem toplumsal hafızada kolektif bir bütünlük oluşumunu engellemiş ve günümüze kadar taşınmıştır. Bir ulus devlet ideolojisi olan milliyetçilik, etnik ve dini olarak çok parçalı olan Lübnan halkının genelinde, ortak bir zeminde karşılık bulamamış ve her yapı kendi çıkarları doğrultusunda ve kendi doğrusu ve iyisi yönünde politik amaçlar belirlemiştir. Burada modern dönemde kurulan ulus devletlerin hiçbirinin homojen olmadığının altı çizilmelidir. Başta Avrupa ve Amerika'daki devletler olmak üzere, her biri toplumsal olarak dini ve etnik bakımdan çok farklı grupları barındırmaktadır fakat bu toplumlara "halk" ya da "eşit vatandaş" kılan etmenler Lübnan halkı özelinde inşa edilememiştir.

Her farklı grubun bir diğeri üzerinde başta nüfus olmak üzere üstünlük kurmaya çalıştığı ve 18 farklı din ve mezhebin bulunduğu Lübnan'da, Filistinli nüfus Müslüman-Hristiyan dengesini bozacağı kaygısıyla vatandaşlık alamamaktadır. Çünkü buna muhalefet eden başta Maruniler olmak üzere Hristiyanlar, nüfus güçlerini kaybetmek istememektedir. Bu kaygı Filistinli mültecilerin hayatlarını daha da kötüleştirirken, Lübnanlılar için de eşit yurttaşlık haklarına sahip olmaya ön açacak siyasi yapılar ülke gündeminde sıklıkla tartışılmaktadır.

Öte yandan, farklı gruplara mensup bireyler, az da olsa ortak söylemlerde birleşip tepkilerini yan yana dile getirmektedir fakat bu tarz konular genellikle basit, günlük hayata dair sorunlarla sınırlı kalmaktadır. Bu duruma verilebilecek örneklerin başında Medeni Kanun'a gösterilen muhalefet verilebilmektedir. Lübnan Anayasası'nda farklı etnik ve dini gruplar arasındaki evliliklere dair bir düzenleme bulunmamaktadır ve bu kişiler evlenmek için başta Türkiye olmak üzere diğer ülkelere seyahat etmektedir. Bununla birlikte, yabancılarla evli Lübnan vatandaşlarının eşleri ve çocuklarının kimliğine dair bir düzenleme de bulunmamaktadır.⁵⁸

⁵⁸ "Lübnan'da Vatandaşlık Hakkı Protestosu," *haberler.com*, 17 Mart 2018, erişim 30 Mart 2021, <http://haberler.com/lubnan-da-vatandaslik-hakki-protestosu-10665641-haberi/>

Vecih CUZDAN, Nazlı KOCA

Yine vergilerin artırılması, toplanmayan çöpler ve yolsuzluk iddialarına karşı Müslüman, Hristiyan toplumun birçok kesimi meydanlarda bu durumun yarattığı mağduriyete karşı birlikte tepki göstermektedir fakat ülkedeki sistemin değiştirilmesi, seçim dönemleri gibi yaşamsal konularda her birey kendi grubunun kararını takip etmektedir.⁵⁹ Bu noktadan hareketle Sedir Devrimi, Lübnanlı kimliği oluşturma noktasında yapıcı ve temel bir etkiye sahip değildir. Zira eylemlere Şii ve bazı Maruni gruplar destek vermemiş ve ortak bir talep dile getirilmemiştir. Avrupa ve ABD destekli ve Suriye etkisini kırmaya yönelik eylemlerle hayat bulan Sedir Devrimi bu bakımdan özellikle Doğu Avrupa ve Balkanlar'da görülen “Kadife,” “Gül,” “Yasemin,” “Lale” gibi isimlerle adlandırılan renkli devrimlerin Ortadoğu ayağıdır tespiti yapılabilmektedir. Sermayenin koşulsuz/engelsiz yeniden üretimi ve dolaşımı, küresel düzeyde ekonomik ve siyasi liberalizasyon hedeflerine ulaşmak amacıyla başta ABD tarafından Balkanlar, Ortadoğu gibi belirli bölgelerde desteklenen hareketler tüm toplumun talepleri gibi gösterilmektedir ve isimlendirilmektedir. Lübnan halkının büyük çoğunluğunun talebi olmaktan çok, iktidara talip Batı bloğu destekli grupların Suriye-İran ve destekçileri Şii siyasi gruplar üzerindeki etkiyi kırmaya yönelik düzenlenen eylemler sonrasında yaşanan süreç de Lübnan'a siyasi bir istikrar getirmemiş, sadece Suriye Lübnan'dan çekilmiş ve ülkede siyasi çatışmalar devam etmiştir. Dini ve etnik farklılıklar üzerine inşa edilen ve millet olmanın önündeki en büyük engel olan Lübnan siyasal sistemi yapısı itibariye çatışmalara ve dış müdahalelere açıktır. Ülkede ortak bir zeminde buluşmayı da engelleyen bu yapı Lübnanlılarca değiştirilmedikçe Ortadoğu gibi karışık bir coğrafyada, Lübnan'da huzur ve istikrar beklemek gerçekçi olmayacaktır.

⁵⁹ “Lübnan'da Vergi ve Yolsuzluk Protestosu,” *Euronews*, 19 Mart 2017, erişim 30 Mart 2021, <http://tr.euronews.com/2017/03/19/lubnan-da-vergi-ve-yolsuzluk-protestosu> ; “Lübnan'da Çöp Krizine Çözüm,” *Al Jazeera Türk*, 10 Eylül 2015, erişim 30 Mart 2021, <http://www.aljazeera.com.tr/haber/lubnanda-cop-krizine-cozum>

Lübnan'da Ortak Kimliğin Oluşumunda Sedir Devrimi'nin Rolü

KAYNAKÇA

Alagha, Joseph. *The Shifts in Hizbullah's Ideology: Religious Ideology, Political Ideology, and Political Program*. Amsterdam: Amsterdam University Press, 2006.

Athloğlu, Yasin. *Savaşta ve Barışta Lübnan Marunîleri*. İstanbul: Kaknüs Yayınları, 2014.

———. “Lübnan'da Din ve Siyaset: Dürzî Liderlik Örneği,” *Akademik Ortadoğu* 2, (2015): 1-25.

Ayhan, Veysel ve Özlem Tür. *Lübnan, Savaş, Barış, Direniş ve Türkiye ile İlişkiler*. Bursa: Dora Yayınları, 2009.

Bilge, Özge. “Vatandaşlık Kavramı ve Vatandaşlık Hukukunu Etkileyen Faktörler Hakkında Değerlendirme,” *Güvenlik Çalışmaları Dergisi* 1, (2020): 129-150.

Boran, Yıldırım. *Lübnan'daki İran Hizbullah*. İstanbul: Siyah Beyaz Yayınları, 2007.

Bosco, Robert M. “The Assassination of Rafik Hariri: Foreign Policy Perspectives,” *International Political Science Review / Revue internationale de science politique* 4, (Eylül 2009): 349-361.

Bozbaş, Gökhan ve Al Rawi Bedria. “Seçim Sosyolojisi ve Lübnan'da Seçimler,” *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 3, (2020): 989-999.

Cleveland, William L. *Modern Ortadoğu Tarihi*. Çeviren: Mehmet Harmancı, İstanbul: Agora Kitaplığı, 2008.

Çelik, Ümit. “İç Çatışmalar ve Dış Müdahaleler Arasında Lübnan,” *International Journal of History* 1, (2012): 125-155. http://dx.doi.org/10.9737/hist_460

Üsküdar
Üniversitesi
Sosyal Bilimler
Dergisi, 2021;
sayı: 13,
415-449

Vecih CUZDAN, Nazlı KOCA

Dursunoğlu, Alptekin. "Lübnan Savaşı, Stratejik Hedefleri ve Sonuçları," *Yakın Doğu Haber*, 15 Ağustos 2006.

Elias, Grace. "La communauté sunnite au Liban: L'entité et les variables politiques," *Libanews*, 15 Eylül 2019.

Erdem, Gökhan. "Lübnan'da Şii Siyasi Hareketin Evrimi: EMEL'den Hizbullah'a," *The Turkish Yearbook of International Relations* 1, (2018): 21-55, doi:10.1501/Intrel_0000000316

Güdül, Serpil. "Lübnan İç Savaşı'nda Filistinli Örgütlerin Rolü," *Turkish Studies* 22, (Yaz 2018): 251-269, <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.1400>

Güllüpinar, Fuat. "Eşitsizlik ve Toplumsal Tabakalaşma Açısından Vatandaşlık Üzerine Sosyolojik Bir Analiz," *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi* 1, (2012): 81-109, https://doi.org/10.1501/SBFder_0000002239

Halawi, Majed. *A Lebanon Defied: Musa al-Sadr and the Shi'a Community*, Boulder, CO: Westview Press, 1992.

"Hariri'yi anma eyleminde Suriye'ye tepki." *BBCTurkish.com*, 21 Şubat 2005, Erişim 19 Mayıs 2021, http://www.bbc.co.uk/turkish/news/story/2005/02/050221_lebanon_protest.shtml

Karadjis, Michael. "Hizbullah: Kökenleri ve amaçları," *Sendika.Org*, 28 Mayıs 2013.

Keyman, E. Fuat. "Küreselleşme, Uluslararası İlişkiler ve Hegemonya," *Uluslararası İlişkiler / International Relations* 9, Özel Sayı: Küreselleşme / Special Issue: Globalization (Bahar / Spring 2006): 1-20.

Kor, Zahide Tuba. *Ortadoğu'nun Aynası Lübnan*, İstanbul: İHH Araştırma ve Yayınlar Birimi, 2009.

Köprülü, Nur ve İlker Salih Ebre. "Lübnan'da Çoklu Güç Paylaşımı ve

Lübnan'da Ortak Kimliğin Oluşumunda Sedir Devrimi'nin Rolü

Ortaklıkçı Demokrasi Zemininin Arap Ayaklanmaları Sonrası Geleceği,” *Akademik Ortadoğu* 15, (2013): 1-23.

Krayem, Hassan. “The Lebanese Civil War and the Taif Agreement,” *American University of Beirut Libraries Digital Collection*, 2 Haziran 2020.

Lutskiy, Borisoviç. *Arap Ülkelerinin Yakın Tarihi: 16. Yüzyıldan 20. Yüzyıla*, İstanbul: Yordam Kitap, 2011.

“Lübnan'da Vatandaşlık Hakkı Protestosu.” *haberler.com*, 17 Mart 2018, Erişim 30 Mart 2021, <http://haberler.com/lubnan-da-vatandaslik-hakki-protestosu-10665641-haberi/>

“Lübnan'da Vergi ve Yolsuzluk Protestosu.” *Euronews*, 19 Mart 2017, Erişim 30 Mart 2021, <http://tr.euronews.com/2017/03/19/lubnan-da-vergi-ve-yolsuzluk-protestosu>

“Lübnan'da Çöp Krizine Çözüm.” *Al Jazeera Türk*, 10 Eylül 2015, Erişim 30 Mart 2021, <http://www.aljazeera.com.tr/haber/lubnanda-cop-krizine-cozum>

“Lübnan'da Muhalefetin Dediği Oldu.” *DW Türkçe*, 21 Mayıs 2008, Erişim 19 Mayıs 2021, <https://www.dw.com/tr/1%C3%BCbnanda-muhalefetin-dedi%C4%9Fi-oldu/a-3351327>

McCallum, Fiona. “The Maronites in Lebanon: An Historical and Political Perspective” *Eastern Christianity in the Modern Middle East* içinde, Editörler: Anthony O'Mahony ve Emma Loosley, 25-40. London: Routledge, 2010.

“Middle East situation/Lebanon – Third UNIIIC report on Hariri assassination.” *un.org*, 14 Mart 2006, Erişim 30 Mart 2021, <https://www.un.org/unispal/document/auto-insert-186908/>

Muir, Jim. “Lübnan şiddet döngüsünden kaygılı,” *BBCTurkish.com*, 15 Şubat 2005.

Üsküdar
Üniversitesi
Sosyal Bilimler
Dergisi, 2021;
sayı: 13,
415-449

Vecih CUZDAN, Nazlı KOCA

Nasr, Seyyed Vali Reza. *The Shia Revival: How Conflicts within Islam Will Shape the Future*, New York: W. W. Norton, 2006.

Norton, Augustus R. *Amal and the Shi'a: Struggle for the Soul of Lebanon*, Austin: University of Texas Press, 1987.

Özcan, Lütü ve Abdülkadir Aksoy. "Tanzimat Dönemi Taşra Politikalarının Cebel-i Lübnan Örneğinde Analizi," *Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi* 1, (2013): 95-116.

Prados, Alfred B. "Syria: U.S. Relations and Bilateral Issues," *CRS Issue Brief for Congress*, 13 Mart 2006, Erişim 30 Mart 2021, <https://fas.org/sgp/crs/mideast/IB92075.pdf>

Raad, Samih. "Une expérience politique islamique au Liban: Le Hezbollah," *Le Portique*, 15 Aralık 2007, Erişim 11 Mart 2021, <https://journals.openedition.org/leportique/1408>

"Remarks on Release of Country Reports on Human Rights Practices for 2004." *U.S Department of State Archive*, 28 Şubat 2005, Erişim 30 Mart 2021, <https://2001-2009.state.gov/g/rls/rm/2005/42793.htm>

Reyhan, Cenk. "Cebel-i Lübnan Vilayet Nizamnamesi," *Memleket Siyaset Yönetim* 1, (2006): 171-181.

Salibi, Kamal. "The Lebanese Identity," *Journal of Contemporary History* 1, (1971): 76- 86.

"Security Council Declares Support For Free, Fair Presidential Election in Lebanon; Calls For Withdrawal of Foreign Forces There." *un.org*, 2 Eylül 2004, Erişim 30 Mart 2021, <https://www.un.org/press/en/2004/sc8181.doc.htm>

Smith, Anthony D. *The Ethnic Origins of Nations*, Oxford: Blackwell Publishing, 1986.

Lübnan'da Ortak Kimliğin Oluşumunda Sedir Devrimi'nin Rolü

“Syrian Troops Leave Lebanon After 29-Year Occupation.” *New York Times*, 26 Nisan 2005, Erişim 30 Mart 2021, <https://www.nytimes.com/2005/04/26/international/middleeast/syrian-troops-leave-lebanon-after-29year-occupation.html>

Taflıoğlu Mehmet Serkan. “Lübnan Anayasal Düzeninde Egemenlik Dağılımı,” *Sosyoekonomi* 28, (2016): 31-42, <https://doi.org/10.17233/se.58261>

Traboulsi, Fawwaz. *A History of Modern Lebanon*, London: Pluto Press, 2007.

Üsküdar
Üniversitesi
Sosyal Bilimler
Dergisi, 2021;
sayı: 13,
415-449

Covid-19 Fobisi (Korkusu), Covid-19 Farkındalığı ve Genel Aidiyetleri Düzeyleri

Phobia (Fear) of Covid 19, Awareness of Covid-19 and Levels of General Belongingness

Emin KURTULUŞ^(*), Betül DÜŞÜNCELİ^(**)

Öz

Bu araştırmanın amacı, Covid-19 farkındalığı ve genel aidiyet düzeylerinin Covid-19 fobisini (korkusunu) yordama düzeyini tespit etmektir. Ayrıca araştırmada bireylerin Covid-19 korkusunun koronavirüs hakkında bilgi aldıkları kaynaklara ve pandemi döneminde ruh hali değişimine göre farklılaşp farklılaşmadığı da inceleme konusu yapılmıştır. Araştırmanın çalışma grubu, 280 (%79.54) kadın ve 72 (%20 .46) erkek olmak üzere toplam 352 üniversite öğrencisinden oluşmaktadır. Çalışma, ilişkisel araştırma desenine uygun olarak tasarlanmıştır. Araştırma bulgularında, genel aidiyetin ve Covid-19 farkındalığının Covid-19 korkusunu anlamlı düzeyde yordadığı bulgularına ulaşılmıştır. Araştırmanın bir diğer sonucunda, Covid-19 korkusunun Covid-19 hakkında bilgi aldıkları kaynağa ve pandemi döneminde ruh hali değişimine göre farklılaştığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Covid-19, Covid-19 farkındalığı, Genel Aidiyet, Covid-19 Korkusu, Üniversite Öğrencileri.

Özgün Araştırma Makalesi (Original Research Article)

Geliş Tarihi: 15.04.2021 Kabul Tarihi: 25.10.2021

^(*) Doktora Öğrencisi, Psikolojik Danışman, Sakarya Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı.

E-posta: eminkurtulus1@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6346-0114>

^(**) Doç. Dr., Sakarya Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı

E-posta: bbayraktar@sakarya.edu.tr

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6794-8811>

Emin KURTULUŞ, Betül DÜŞÜNCELİ

Abstract

The purpose of this research is to determine the predictive level of Covid-19 awareness and general belongingness on Covid-19 phobia (fear). Additionally, whether the fear of Covid-19 differs according to sources of information about coronavirus and mood swings during the pandemic period is also examined in this study. The study group of the research consists of a total of 352 university students, 280 (%79.54) female, and 72 (%20.46) male. The study was designed in accordance with the correlational research design. In the research findings, it was found that general belongingness to Covid-19 and its awareness significantly predict the fear of Covid-19. In another result of the study, it was observed that university students' fear of Covid-19 differs according to the source from which they have received information about Covid-19, and the mood changes during the pandemic period.

Keywords: Covid-19, Covid-19 Awareness, Fear of Covid-19, General Belongingness, University Students.

Giriş

Covid-19 virüsü 2019 yılı Aralık ayında Çin'in Wuhan kentinde ortaya çıkmış, hızlı bir şekilde tüm dünyaya yayılmıştır.¹ Hastalığın aniden ortaya çıkışı, bu denli hızlı yayılması, olası sonuçları ve hükümetlerin aldıkları kararlarla birlikte ortaya çıkan yeni yaşam düzeni insanların ruh sağlığı üzerinde olumsuz etkiler yaratmakta; panik, korku ve endişe yaşamalarına sebep olmaktadır.² Her ne kadar fiziki bir hastalık olsa da pandeminin

¹ Jun Shigemura vd., "Public Responses to the Novel 2019 Coronavirus (2019-nCoV) in Japan: Mental Health Consequences and Target Populations," *Psychiatry Clin Neurosci*, 74, (2020): 281–282, <https://doi.org/10.1111/pcn.12988>

² World Health Organization. *Coronavirus Disease (COVID-19) Advice For The Public*. Geneva: World Health Organization, 21 March 2020, erişim, 18 Mart 2021, <https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/advice-for-public>; Qiongni Chen vd., "Mental Health Care for Medical Staff in China during the COVID-19 Outbreak," *The Lancet Psychiatry* 7, (2020): 15–16, [https://doi.org/10.1016/S2215-0366\(20\)30078-X](https://doi.org/10.1016/S2215-0366(20)30078-X); Manuela Martínez-Lorca vd., "The Fear of COVID-19 Scale: Validation in Spanish University Students," *Psychiatry Research*, 293, (2020): 1-6, <https://doi.org/10.1016/j.psychres.2020.113350>; Jianyin Qiu vd., "A Nationwide Survey of

Covid-19 Fobisi (Korkusu), Covid-19 Farkındalığı ve Genel Aidiyetleri Düzeyleri

başlangıcından itibaren koronavirüsün insanlar üzerinde yarattığı etkiyi incelemek psikoloji alanındaki araştırmacıların ilgisini çeken bir konu haline gelmiştir.³ Bulaşıcı olan salgın hastalıklar, süreçteki belirsizlik nedeniyle insanların psikolojik olarak başa çıkmakta en fazla zorlandıkları felaketlerden biri olmaktadır. Salgın hastalıklar insanları savunmasız ve risk altında hissettirerek, bir bilinmezlik altında yaşamalarına sebep olmakta ve fiziksel ve psikolojik iyilik hallerini olumsuz yönde etkilemektedirler.⁴ İnsanların öfke, kaygı, üzüntü gibi duygular yaşamasının yanı sıra salgın hastalıklarda yaygın yaşanan duygulardan biri de korkudur.⁵ Korku, kişinin tehdit edici bir uyarana algılaması ile tetiklenen ve istenmeyen bir

Psychological Distress among Chinese People in the COVID-19 Epidemic: Implications and Policy Recommendations,” *General Psychiatry* 33, (2020): 1-2, <https://doi.org/10.1136/gpsych-2020-100213>

³ Walter Cullen, Gunsagar Gulati ve B. D. Kelly, “Mental Health in the Covid-19 Pandemic,” *QJM: An International Journal of Medicine* 113, (2020): 311-312, <https://doi.org/10.1093/qjmed/hcaa110>; Felipe Ornell vd., “Pandemic Fear and COVID-19: Mental Health Burden and Strategies,” *Brazilian Journal of Psychiatry* 42, (2020): 232-235, <https://doi/10.1590/1516-4446-2020-0008>; Yasemin Bozkurt, Zekiye Zeybek ve Rüstem Aşkın, “Covid-19 Pandemisi: Psikolojik Etkileri ve Terapötik Müdahaleler,” *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 19, (2020): 304-318; Betty Pfefferbaum ve Carol S. North, “Mental Health and the Covid-19 Pandemic,” *New England Journal of Medicine* 383 (2020): 510-512, <https://doi/10.1056/NEJMp2008017>

⁴ Debroad J Brief vd., “Understanding the Interface of HIV, Trauma, Post-Traumatic Stress Disorder, and Substance use and its Implications for Health Outcomes,” *AIDS Care* 16, (2004): 97-120 <https://doi.org/10.1080/09540120412301315259>; Josef I Ruzek, “Disaster Response, Mental Health, and Community Resilience,” *Psychiatric Times* 27, (2020), 17-18.

⁵ Daniel K Ahorsu vd., “The Fear of COVID-19 Scale: Development and Initial Validation,” *International Journal of Mental Health and Addiction* 27, (2020): 1-9, <https://doi.org/10.1007/s11469-020-00270-8>; G. James Rubin ve Simon Wessely, “The Psychological Effects of Quarantining a City,” *BMJ* 368, (2020): 1-2, <https://doi.org/10.1136/bmj.m313>

Üsküdar
Üniversitesi
Sosyal Bilimler
Dergisi, 2021;
sayı: 13,
451-485

Emin KURTULUŞ, Betül DÜŞÜNCELİ

duygusal durum olarak tanımlanmaktadır.⁶ Gençöz, korku duygusunu içinde bulunulan duruma değil, bu durum için geliştirilen düşüncelere verilen tepki olarak tanımlamaktadır.⁷ Dolayısıyla insanların Covid-19 virüsüne ilişkin zihinlerinde oluşturdukları düşünceler, korku tepkilerini ortaya çıkarmaktadır. Mevcut bilimsel birikimin ve olanakların bu salgını henüz kesin şekilde durdurmayı başaramaması da insanların korku yaşamada etkili olabilmektedir.⁸ Bununla birlikte, Covid-19 korkusu, virüsün görünmezliği ve bulaşma hızı ile birlikte işsizlik, evde yalnız kalma zorunluluğu, hastalık ve ölüm sayıları ile doğrudan ilişkilidir.⁹ Alanyazında yapılan çalışmalar, Covid-19 korkusunun evde kalmanın etkisi ile artan teknoloji kullanımı sırasında internet ortamındaki gerçeği yansıtmayan ve korkuyu arttıran haberlerin varlığı, hastalığın aniden ortaya çıkışı, süreçteki belirsizlik, hastalığın yayılım hızı ve sonuçları insanların korunmasız ve tehdit altında hissetmeleri sonucunda ruh sağlığında meydana gelen değişikliklerden etkilendiğini öne sürmektedir.¹⁰ Covid-19 korkusunun bir diğer nedeni ise insanların tutum ve davranışlarının geniş

⁶ Natascha de Hoog, Wolfgang Stroebe ve John B. F. de Wit. "The Processing of Fear-Arousing Communications: How Biased Processing Leads to Persuasion," *Social Influence* 3, (2008): 84-113, <https://doi.org/10.1080/15534510802185836>

⁷ Tülin Gençöz, "Korku: Sebepleri, Sonuçları ve Başetme Yolları. *Kriz dergisi*, 6, (1998): 9-16, https://doi.org/10.1501/Kriz_0000000068

⁸ H. Mustafa Paksoy, "Covid-19 Pandemisi ile Oluşan Korku ve Davranışlara İnançın Etkisi Üzerine Bir Araştırma: Türkiye Örneği," *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 10, (2020): 135-155, <https://doi.org/10.47147/ksuiibf.798354>

⁹ Irwan Abdullah, "Covid-19: Threat and Fear in Indonesia," *Psychological Trauma: Theory, Research, Practice, and Policy*, 12, (2020): 488-490, <http://dx.doi.org/10.1037/tra0000878>

¹⁰ Ceray Aldemir ve M. Nurdan Aşar, "Pandemi Döneminde Dijital Vatandaşlık Uygulamaları," *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi* 7, (2020): 148-169; Manuela Martínez-Lorca vd., "The Fear of COVID-19 Scale: Validation in Spanish University Students," *Psychiatry Research*, 293, (2020): 1-6, <https://doi.org/10.1016/j.psychres.2020.113350>

Covid-19 Fobisi (Korkusu), Covid-19 Farkındalığı ve Genel Aidiyetleri Düzeyleri

çapta değiştiren bu hastalığa karşı korunma önlemlerinin ve Covid-19 konusundaki farkındalık çalışmalarının varlığı ile açıklanmıştır.¹¹ Schimmenti, Billieux ve Starcevic ise Covid-19 korkusunu virüs tehdidine karşı verilen duygusal bir tepki olarak tanımlamış ve Covid-19 korkusunun farkındalıkla ilişkili olan dört alanla ilgili olduğunu ifade etmiştir.¹² Birinci korku alanı, beden ve bedenden gelen fiziksel sinyaller ile ilişkili olarak kişinin yaşamını tehdit eden virüse karşı bedenini korumaya çalışmasından kaynaklanmaktadır. Sağlık problemi yaşayan birinin Covid-19 virüsüne yakalanma korkusundan hastaneye gidememesi bu duruma bir örnektir.¹³ Covid-19'a ilişkin ikinci korku alanı, kişinin önemli gördüğü kişilere ilişkin yaşadığı korkudur. İnsanlar Covid-19 virüsünden korunmak ve diğer insanları da virüsten korumak için sosyal ilişkilerine fiziksel mesafe koyma durumunda kalmaktadır. Bunun sonucunda sağlıklı ve güvende kalmak için, insanların zihninde oluşan sevdiği insanların istemeden kendisine zarar vereceği algısı korkuya sebep olmaktadır. Üçüncü korku alanı bilmemekten ve bilmekten korkmaya ilişkindir. Virüse ilişkin bilgiler bazı insanların rahatlamasını sağlarken, bazı insanların ise kaygılanmasına ve virüsten daha fazla korkmasına sebep olmaktadır. Dördüncü korku alanı ise bedensel, kişilerarası ve bilişsel alanlarda yaşanan korkuların davranışsal sonuçlarına ilişkindir. Bu korku alanına, kişinin yaşlı ebeveynlerine bakma sorumluluğu ile virüsten korumak amacıyla onlarla görüşmekten kaçınma

Üsküdar
Üniversitesi
Sosyal Bilimler
Dergisi, 2021;
sayı: 13,
451-485

¹¹ Amir H. Pakpour ve Mark D. Griffiths, "The Fear of COVID-19 and its Role in Preventive Behaviors," *Journal of Concurrent Disorders* 2, (2020): 58-63.

¹² Adrinano Schimmenti, Joel Billieux ve Vladan Starcevic, "The Four Horsemen of Fear: An Integrated Model of Understanding Fear Experiences during the COVID-19 Pandemic," *Clinical Neuropsychiatry: Journal of Treatment Evaluation* 17, (2020): 41-45.

¹³ la Repubblica, Coronavirus, l'allarme dei cardiologi: 'Per il timore contagi meno ricoveri per infarto' [Coronavirus, the cardiologists' alarm: "Due to fear of contagion, less hospitalization for infarction"], 25 March 2020, erişim 27 Mart 2020, https://www.repubblica.it/salute/medicinaericerca/2020/03/23/news/coronavirus_meno_ricoveri_per_infarto_si_teme_il_contagio-252070598/

Emin KURTULUŞ, Betül DÜŞÜNCELİ

durumları arasında kalmasıyla ortaya çıkan harekete geçme korkusu örnek verilebilir.¹⁴ Dolayısı ile kişinin Covid-19 korkusunun sebebi sağlığıyla meşgul olması, virüse yakalanmasını engelleyecek önlemler alması ve Covid-19 farkındalığının yüksek olması ile açıklanmaktadır.¹⁵ Covid-19 farkındalığı, kişinin koronavirüs konusundaki bilgi ve uyulması gereken kurallar konusunda bilgi sahibi olması ve koruyucu tedbirlere uymaya gayret göstermesi olarak tanımlanmaktadır.¹⁶ Covid-19 farkındalığına sahip olan kişilerin sosyal mesafe, sosyal izolasyon, temizlik, hijyen, eldiven kullanma ve maske takma gibi kurallara uyma konusunda özen gösterdiği ve hastalığın yayılımını durdurmak için kalabalık ortamlara girmekten kaçındıkları, virüs ile ilişkin bilgilere ulaşma konusunda istekli oldukları görülmektedir.^{17,18} Covid-19'dan korunmak amacı ile tedbirlere ve koruyucu faktörlere uyma insanların hayatlarını devam ettirmek için gerekli bir motivasyon olsa da bu konuda bilgi edinmeleri Covid-19 korkularını artırmaktadır.¹⁹ Sim ve arkadaşları da salgın hastalıklar sürecinde bilgi edinmeyle beraber gelen korkuların abartılı ve uygun olmayan önlemler alma ile sonuçlanacağını ifade etmektedir.²⁰

¹⁴ Schimmenti, Billieux ve Starcevic, "The Four Horsemen of Fear," 41-45.

¹⁵ Craig A Harper vd., "Functional Fear Predicts Public Health Compliance in the COVID-19 Pandemic," *International Journal of Mental Health and Addiction* 127, 2020: 1-14, <https://doi.org/10.1007/s11469-020-00281-5>

¹⁶ Md Abdul Wadood vd., "Knowledge, Attitude, Practice and Perception Regarding COVID-19 among Students in Bangladesh: Survey in Rajshahi University," *Medrxiv* 9, (2020): 1-25, <https://doi.org/10.1101/2020.04.21.20074757>

¹⁷ Chen vd., "Mental Health Care," 15-16.

¹⁸ Zeki Karataş, "COVID-19 Pandemisinin Toplumsal Etkileri, Değişim ve Güçlenme," *Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi* 4, (2020): 3-15.

¹⁹ Okan Bilgin, "Koronavirüs (Covid-19) Farkındalık Ölçeği Geliştirilmesi: Geçerlik ve Güvenirlilik Çalışması," *Turkish Studies* 15, (2020): 237-245, <https://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.44168>

²⁰ Kang, Y. Sim vd., "Psychosocial and Coping Responses within the Community Health Care Setting towards a National Outbreak of an Infectious Disease," *Journal of Psychosomatic*

Covid-19 Fobisi (Korkusu), Covid-19 Farkındalığı ve Genel Aidiyetleri Düzeyleri

Covid-19 pandemisi döneminde en yaygın tedbirlerden olan sosyal izolasyon, insanların kendilerini korumak adına evlerine çekilmesine ve sosyal olarak ait olduğu çevrelerden de uzak kalmalarına sebep olmaktadır. Sosyal izolasyon ve yalnızlık kişilerin intihar olasılığını, kaygı ve korku duygularını da artırmaktadır.²¹ Kişinin bir grubun içerisinde yer alması ile hissettiği genel aidiyet duygusunun, ruh sağlığı üzerinde ve Covid-19 korkusu üzerinde koruyucu bir etkiye sahip olduğu düşünülebilir. Bireyin kendisini bir kişiye, kuruma, gruba, topluma, kültüre, kimliğe veya bir ortama ait hissetmesi, o grubun değerli ve anlamlı bir parçası olduğunu düşünmesi genel aidiyet olarak tanımlanmaktadır.²² İnsan doğası gereği toplumun bir parçası olduğu için sosyal ilişkilere ve duygusal bağlılıklara ihtiyaç duymaktadır. Kişinin diğerleri ile kurduğu bu sosyal ilişkiler ve duygusal bağların ruh sağlığı üzerinde olumlu bir etkisi bulunmaktadır.²³ Covid-19 pandemisinde de kişiler virüsün olumsuz etkileri ve evde durmaktan kaynaklı olarak yalıtılmışlık duyguları ile mücadele etmek için sosyal destek kaynaklarına ihtiyaç duymaktadırlar. Sosyal destek kaynaklarının varlığı ve kişilerin kendilerini bir çevreye ait hissetmesi pandemi döneminde yaşadıkları Covid-19 korkusunun azalmasında önemli bir rol oynamaktadır.²⁴ Görüldüğü gibi, kişilerin zor zamanlarında

Üsküdar
Üniversitesi
Sosyal Bilimler
Dergisi, 2021;
sayı: 13,
451-485

Research 68, (2010): 195–202, <https://doi.org/10.1016/j.jpsychores.2009.04.004>

²¹ Çicek Hocaoglu ve Ali Erdoğan, *COVID-19 ve İntihar*. Ankara: Türkiye Klinikleri, 2020.

²² Erdinç Duru, “Genel Aidiyet Ölçeğinin Psikometrik Özellikleri: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması.” *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi* 5, (2015), 37-47.

²³ Alfred Adler, *Social interest: A challenge to mankind*. New York: Capricorn, 1964; L. Hill Doris, “Sense of Belonging as Connectedness, American Indian Worldview, and Mental Health,” *Archives of Psychiatric Nursing*, 20, (2006): 210–216, <https://doi.org/10.1016/j.apnu.2006.04.003>

²⁴ Warren H. Jones ve Margeret D. Carver, *Adjust Mentand Coping Implications Of Loneliness*. New York: Pergamon, 1991; Mustafa Erol ve Ahmet Erol, “Koronavirüs Pandemisi Sürecinde Ebeveynleri Gözünden İlkokul Öğrencileri,” *Milli Eğitim* 49, (2020): 529-551; Seçkin Yıldız ve Fatih Bektaş, “COVID-19 Salgınının Çocukların Boş Zaman

Emin KURTULUŞ, Betül DÜŞÜNCELİ

sosyal destek kaynaklarına başvurması ve bir sosyal çevreye kendisini ait hissetmesi korku ve kaygı ile baş etmeleri konusunda destekleyici bir unsurdur.

Alanyazında Covid-19 konusunda yapılan araştırmalar incelediğinde, Covid-19 salgınının insanların ruhsal sağlıkları üzerinde olumsuz etkileri olduğu görülmektedir. Bu araştırmalarda, Covid-19 salgını sebebi ile insanların kaygı, stres, öfke ve endişe gibi olumsuz duygu durumlar yaşadıkları ve Covid-19 virüsüne yakalanma konusunda yüksek düzeyde hastalık korkusu hissettikleri görülmektedir.²⁵ Covid-19 üzerine yapılan çalışmalarda virüsün kendisine, etkilerine ve korunma yöntemlerine ilişkin farkındalığın olması ve bu salgın hastalığı tüm dünyayı etkisi altına alan bir virüs ve ölümcül bir pandemi olarak nitelendirilmesi insanların Covid-19 virüsüne ilişkin korkularını artırmaktadır.²⁶ Bu durum, alanyazında,

Etkinliklerinde Yarattığı Değişimin Ebeveyn Görüşleriyle Değerlendirilmesi,” *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi* 26, (2021): 99-122.

²⁵Chongying Wang ve Hong Zhao, “The Impact of COVID-19 on Anxiety in Chinese University Students,” *Frontiers in Psychology* 11, (2020): 1-8, <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2020.01168>; Hyunsuk Jeong vd, “Mental Health Status of People Isolated due to Middle East Respiratory Syndrome,” *Epidemiology and Health*, 38, (2016): 1-7, <https://doi.org/10.4178/epih.e2016048>; Laura Hawryluck vd., “SARS control and psychological effects of quarantine, Toronto, Canada,” *Emerging Infectious Diseases* 10, (2004): 1206–1212, <https://doi.org/10.3201/eid1007.030703>; Kai Liu, “How I Faced My Coronavirus Anxiety,” *Science* 367, (2020): 1398-1398, <https://doi.org/10.1126/science.367.6484.1398>; Mengyuan Dong ve Jin Zhen, “Letter to the Editor: Headline Stress Disorder Caused by Netnews during the Outbreak of COVID-19,” *Health Expectations* 23, 2020: 23: 259–260, <https://doi.org/10.1111/hex.13055>; Mengyuan Dai vd., “Patients with Cancer Appear More Vulnerable to SARS-CoV-2: A Multicenter Study during the COVID-19 Outbreak,” *Cancer Discovery*, 10, (2020): 783-791, <https://doi.org/10.1158/2159-8290.CD-20-0422>

²⁶ Aslı Görgülü-Arı ve Meryem Hayır-Kanat, “Covid-19 (Koronavirüs) Üzerine Öğretmen Adaylarının Görüşleri,” *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* (Salgın Hastalıklar Özel Sayısı), (2020), 459-492; Bilal Sizer vd., “Kulak Burun Boğaz Polikliniğine Başvuran Hastalarda COVID-19 Pandemisi Farkındalığı: Kesitsel Bir Çalışma,” *Kulak*

Covid-19 Fobisi (Korkusu), Covid-19 Farkındalığı ve Genel Aidiyetleri Düzeyleri

farkındalığı arttırmak için kullanılan kamu spotlarının insanların tutum ve davranışlarını değiştireceğine inanılan korku uyandırma aracılığıyla açıklanabilmektedir.²⁷ Bununla birlikte, insanların bir taraftan virüse yakalanma korkusu, ölüm korkusu ve geleceğe ilişkin belirsizlikler ile mücadele ederken, bir taraftan da yakın ve uzak çevresindeki ilişkilerden ve sosyal destek kaynaklarından uzaklaşma, evde kalma ve yalnızlık ile mücadele etmesi de süreçte yaşadıkları korkuları artırmaktadır.²⁸ Jones ve Carver da yaptıkları çalışmada, kişinin zor zamanlarında yaşadığı olumsuz duyguların azalmasında sosyal aidiyetin ve desteğin önemini vurgulamışlardır.²⁹ Covid-19 korkusunu açıklayan diğer çalışmalar incelendiğinde, sosyal medyada yer alan virüse ilişkin doğru olmayan bilgilerin artmasına vurgu yapıldığı ve insanların virüse ilişkin haberleri takip ettikleri bilgi kanallarının Covid-19 korkusu üzerinde etkili olduğu görülmüştür.³⁰ Covid-19 pandemisi sürecinde ruh sağlığının ve

Burun Boğaz ve Baş Boyun Cerrahisi Dergisi 28, (2020), 181-190; Atefeh Zandifar ve Rahim Badrfam, "Iranian Mental Health During The Covid-19 Epidemic," *Asian Journal of Psychiatry* 51, (2020), 1-11.

²⁷ Robin L. Nabi, "Discrete Emotions and Persuasion." *The Persuasion Handbook: Developments in Theory and Practice* içinde, ed: J. P. Dillard & M. Pfau (USA: Sage Publications, Inc, 2002), 289-308; Melania B. Tannenbaum vd., "Appealing to Fear: A Meta-Analysis of Fear Appeal Effectiveness and Theories," *Psychological Bulletin*, 141, (2015), 1178–1204, <https://doi.org/10.1037/a0039729>.

²⁸ Sherman A. Lee, "Coronavirus Anxiety Scale: A Brief Mental Health Screener for COVID-19 Related Anxiety." *Death Studies*, 44, (2020), 393-401; Emily A. Troyer, Jordan N. Kohn ve Suzi Hong, "Are We Facing a Crashing Wave of Neuropsychiatric Sequelae of COVID-19? Neuropsychiatric Symptoms and Potential Immunologic Mechanisms," *Brain, Behavior, and Immunity* 87, (2020), 34-39; Cuiyang Wang vd., "Immediate Psychological Responses and Associated Factors during the Initial Stage of the 2019 Coronavirus Disease (COVID-19) Epidemic among the General Population in China," *International Journal of Environmental Research and Public Health* 17, (2020). doi:10.3390/ijerph17051729.

²⁹ Jones ve Carver, *Adjust Mentand Coping*,

³⁰ A. Murat Kırık ve Vahdet Özkoçak, "Yeni Dünya Düzeni Bağlamında Sosyal Medya ve Yeni Koronavirüs (COVID-19) Pandemisi," *Sosyal Bilimler Dergisi*, 45, (2020): 133-154;

Üsküdar
Üniversitesi
Sosyal Bilimler
Dergisi, 2021;
sayı: 13,
451-485

Emin KURTULUŞ, Betül DÜŞÜNCELİ

insanlardaki duygu durum değişikliklerinin Covid-19 korkusu üzerindeki etkisini inceleyen araştırmalarda ise kaygı, depresyon ve stres gibi olumsuz duygu durum değişikliklerinin Covid-19 korkusunu arttırdığı, olumlu duygu durum değişikliklerinin ise Covid-19 korkusunu azalttığı görülmektedir.³¹ Bununla birlikte alanyazında Covid-19 farkındalığı, genel aidiyet ve Covid-19 korkusunu birlikte inceleyen bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu değişkenlerin birlikte incelenmesinin pandemi sürecinde insanların yaşadıkları korku ile farkındalık ve aidiyet odağında baş etme stratejilerinin belirlenmesine yardımcı olabilir. Yapılan çalışmanın bu yönüyle alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Ayrıca araştırma, depresyon, kaygı, korku belirtileri açısından yüksek risk altında olmaları ve gelişim döneminden kaynaklı olarak daha fazla stres faktörlerine maruz kalmaları açısından üniversite öğrencileri ile yürütülmüştür.³² Buradan hareketle, araştırmanın cevap aradığı sorular şöyledir;

1. Covid-19 korkusu, bireylerin koronavirüs hakkında bilgi aldıkları kaynaklara ve pandemi döneminde ruh hali değişimine göre farklılaşmakta mıdır?

Gaetan Mertens vd., "Fear of the Coronavirus (COVID-19): Predictors in an Online Study Conducted in March 2020," *Journal of Anxiety Disorders* 74, (2020): 1-8, <https://doi.org/10.1016/j.janxdis.2020.102258>; Cristina M. Pulido vd., "Covid-19 İnfodemic: More Retweets for ScienceBased Information on Coronavirus than for False Information," *International Sociology* 35, (2020). 1-16.

³¹ Fuad Bakioğlu, Ozan Korkmaz ve Hülya Ercan, "Fear of COVID-19 and Positivity: Mediating Role of Intolerance of Uncertainty, Depression, Anxiety, and Stress," *International Journal of Mental Health and Addiction*, (2020): 1-14, <https://doi.org/10.1007/s11469-020-00331-y>; Harper vd., "Functional Fear Predicts," 1-14; İlhan Yalçın, COVID-19 Korkusu ile Ruh Sağlığı Değişkenleri Arasındaki İlişkide Koruyucu ve Risk Faktörlerinin Moderatör Etkisi. Bilimsel Araştırma Projesi Sonuç Raporu, 15 Ekim 2020, erişim 21 Mart 2021, https://dspace.ankara.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/20.500.12575/72777/BAP_PROJE_SONUC_RAPORU.pdf?sequence=1&isAllowed=y

³² Kara Zivin vd., "Persistence of Mental Health Problems and Needs in a College Student Population," *Journal of Affective Disorders* 117, (2009): 180–185, <https://doi.org/10.1016/j.jad.2009.01.001>

Covid-19 Fobisi (Korkusu), Covid-19 Farkındalığı ve Genel Aidiyetleri Düzeyleri

2. Covid-19 korkusu, Covid-19 farkındalığı ve genel aidiyet düzeyleri arasındaki ilişki var mıdır?
3. Covid-19 farkındalığı ve genel aidiyet Covid-19 korkusunu yordamakta mıdır?

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada ilişki tarama modeli kullanılmıştır.³³

Çalışma Grubu

Araştırma evreni, üniversite öğrencilerinden oluşmaktadır. Araştırmanın çalışma grubu seçilirken kolayda örnekleme yöntemi kullanılmıştır.³⁴ Araştırma örneklemi için 352 lisans öğrencisine ulaşılmıştır.

Veri Toplama Araçları

Verileri toplamak için Covid-19 Fobisi (CP19-S) Ölçeği, Koronavirüs (Covid-19) Farkındalık Ölçeği, Genel Aidiyet Ölçeği ve araştırmacılar tarafından oluşturulmuş Kişisel Bilgi Formu (cinsiyet, sosyoekonomik düzey, pandemi sürecinde haberleri nereden takip ettiği, ruh halinin pandemiden sonra ne şekilde değiştiği, pandemi sürecinde lisans eğitimlerini ne şekilde aldığı ve Covid-19' dan dolayı yakınına kaybedip kaybetmediği değişkenlerini içeren) kullanılmıştır.

³³ Niyazi Karasar, *Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar, İlkeler ve Teknikler*. Ankara: Nobel Yayıncılık, 2005.

³⁴ Şenol Büyüköztürk vd., *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Pegem Akademi Yayıncılık, 2017.

Covid-19 Fobisi (CP19-S) Ölçeği

Covid-19 Fobisi Ölçeği Arpacı, Karataş ve Baloğlu tarafından DSM 5'te yer alan spesifik fobi tanı kriterlerini ele alarak geliştirilmiştir.³⁵ 18 yaşından büyük bireylere uygulanan ölçek, kişilerin Covid-19'a karşı olan fobi düzeylerini ölçmektedir. Fobiler, normalde korkulmayacak bir durum ya da nesne ile karşılaşınca ortaya çıkan aşırı korku olarak tanımlanmaktadır.³⁶ Birey fobik durumda, korkunun anlamsız olduğunu bilse de korku nesnesinden kaçınmaktadır.³⁷ Ölçek maddeleri ve fobinin tanımları korkuya yönelik olduğu için bu araştırmada Covid-19 fobisinden elde edilen veriler Covid-19 korkusu olarak ele alınmıştır. Ölçek 20 madde ve 4 faktörden oluşmaktadır. "Kesinlikle katılmıyorum" ile "kesinlikle katılıyorum" aralığında 5'li likert tipinde derecelendirilen CP19-S, geçen bir hafta içinde kişilerin maddelerde belirtilen ifadelere ne derece katıldıklarına göre değerlendirilmektedir. Ölçeğin faktörel yapısı incelendiğinde, psikolojik, somatik, sosyal ve ekonomik boyutlarından oluşmakta olup Cronbach Alfa değeri .92 bulunmuştur. Böylece Covid-19 Fobisi diğer bir ifade ile Koronafobi alınan puan yükseldikçe artmakta, hangi boyutta daha fazla Koronafobi durumu yaşandığı da ortaya çıkmaktadır.³⁸ Ayrıca bu araştırmanın güvenilirlik katsayısı .94 olduğu bulunmuştur.

Koronavirüs (Covid-19) Farkındalık Ölçeği

Bilgin tarafından geliştirilen Koronavirüs (Covid-19) Farkındalık

³⁵ İbrahim Arpacı, Kasım Karataş ve Mustafa Baloğlu, "The Development and Initial Tests for the Psychometric Properties of the COVID-19 Phobia Scale (C19P-S)," *Personality and Individual Differences* 164, (2020): 1-7, <https://doi.org/10.1016/j.paid.2020.110108>

³⁶ Ronald J. Comer, *Abnormal Psychology*. New York: W. H. Freeman and Company, 1992.

³⁷ M. Orhan Öztürk, Aylin Uluşahin, *Ruh Sağlığı ve Bozuklukları I*. Nobel Tıp Kitapevi, 2008.

³⁸ Arpacı, Karataş ve Baloğlu, "The Development and Initial Tests," 1-7.

Covid-19 Fobisi (Korkusu), Covid-19 Farkındalığı ve Genel Aidiyetleri Düzeyleri

Ölçeği, 17 maddeden oluşmaktadır.³⁹ Açımlayıcı faktör analizi ve doğrulayıcı faktör analizi için farklı bir veri seti kullanılmıştır. Ölçek, Bulaşma Tedbiri Farkındalığı (BTF), Güncel Gelişmeleri Takip Farkındalığı ve Hijyen Tedbiri Farkındalığı (HTF) olmak üzere 3 faktörlü bir yapıya sahiptir. Her bir alt ölçek ayrı ayrı puanlanabilmekte olup bu araştırmada Bulaşma Tedbiri Farkındalığı ve Güncel Gelişmeler Takip Farkındalığı alt boyutları kullanılmıştır. Ayrıca Genel Aidiyet Ölçeği 5’li likert tipinde kullanılmaktadır. Ölçek maddelerinin ortak varyans değerleri .33 ile .74 arasında, madde faktör yük değerleri .55 ile .80 arasında değişmektedir. DFA analizi sonucu $\chi^2/df = 231.179$, SRMR=.05, AGFI=.85, GFI=.90, TLI=.94, CFI=.95, IFI=.95, RMSEA=.07, NFI=.91. bulunmuştur. Bu araştırma için güvenirlik katsayısı .83 olarak bulunmuştur.

Genel Aidiyet Ölçeği

Malone ve arkadaşları tarafından geliştirilen ve Türk kültürüne Duru tarafından uyarlanan Genel Aidiyet Ölçeği 12 maddeden oluşmaktadır.⁴⁰ Ölçeğin Kabul Edilme ve Reddedilme olmak üzere 2 alt boyutu vardır. Kesinlikle katılmıyorum ve tamamen katılıyorum arası oluşan 7’li likert tipinde bir ölçektir. Ölçekten yüksek alma puan almak genel aidiyetin yüksek olduğu anlamına gelmektedir. Genel Aidiyet Ölçeğinin DFA sonuçları CFI=.97; SRMR= .03; RMSEA=.08; TLI=.96. bulunmuştur. Genel Aidiyet Ölçeği uyarlanırken yapılan analizlerde, iç tutarlık katsayısı .92 olarak bulunmuştur. Genel Aidiyet Ölçeğinin madde toplam korelasyonlarına bakıldığında, .48 ile .79 arasında bir değişim olduğu görülmüştür. Bu çalışma için güvenirlik katsayısı .89 olarak bulunmuştur.

³⁹ Bilgin, “Koronavirüs (Covid-19) Farkındalık Ölçeği,” 237-245.

⁴⁰ Glenn P. Malone, David R. Pillow ve Augustine Osman, “The General Belongingness Scale (GBS): Assessing Achieved Belongingness,” *Personality and Individual Differences* 52, (2012): 311–316, <https://doi.org/10.1016/j.paid.2011.10.027>; Duru, “Genel Aidiyet Ölçeğinin,” 37-47.

Veri Toplanması ve Analizi

Veri toplama sürecinden önce Sakarya Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu'ndan (E-61923333-050.99-3525) gerekli etik kurul izin alınmıştır. Etik kurul izni alındıktan sonra veriler Covid-19 pandemisi dolayısıyla Google Forms aracılığıyla toplanmıştır. Toplanan veriler bilgisayar üzerinden SPSS 22 programında çözümlenmiştir.

Araştırmada, Covid-19 farkındalığı, genel aidiyet ve Covid-19 korkusu arasındaki ilişkiler Pearson Momentler Çarpımı Analizi ile Covid-19 farkındalığı ve genel aidiyetin Covid-19 korkusunu yordama düzeyleri ise regresyon analizi ile incelenmiştir. Covid-19 korkusunun koronavirüs hakkında bilgi aldıkları kaynaklara ve pandemi döneminde ruh hali değişimine göre farklılaşp farklılaşmadığı ise Bağımsız Grup t Testi ve Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Testi ile belirlenmiştir. Verilerin analizinden önce uç değerleri belirlemek için Mahalanobis uzaklık değerleri hesaplanmış, verilerden 3'ü analize uygun olmaması sebebiyle veri setinden çıkarılmıştır. Veriler regresyon sayıltıları açısından incelenmiş ve regresyon analizinin gerekli varsayımlarını karşıladığı görülmüştür.

Bulgular

Araştırmanın bu bölümünde araştırmanın amacı ve alt problemlerin sırası doğrultusunda uygulanan istatistiksel analizlere ve analiz sonucunda elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

1. Çalışma Grubuna Dair Betimsel İstatistikler

Çalışma grubu için 280 kadın (%79.54) ve 72 (%20.46) erkek öğrenci olmak üzere toplam 352 üniversite öğrencisine ulaşılmıştır. Çalışma grubunu oluşturan üniversite öğrencilerinin 29'u (%8.2) düşük, 306'sı (%86.9) orta ve 17'si (%4.8) yüksek sosyoekonomik düzeyde

Covid-19 Fobisi (Korkusu), Covid-19 Farkındalığı ve Genel Aidietleri Düzeyleri

olduğunu ifade etmiştir. Öğrencilerin 214'ü (%60.8) Covid-19 ile ilgili haberleri sosyal medyadan, 113'ü (%32.1) profesyonel medyadan ve 25'i (%7.1) diğer kaynaklardan takip etiklerini belirtmişlerdir. Üniversite öğrencilerinin 250'si (%71) pandemi döneminde ruh halinin daha kötüye gittiğini, 87'si (%24.7) ruh halinin değişmediğini ve 15'i (%4.3) ruh halinin daha iyiye gittiğini ifade etmiştir. Ayrıca, öğrencilerinin tamamı eğitimlerini çevrimiçi aldığını, 40'ı (%11.4) Covid-19'dan dolayı kayıp yaşadığını (anne, baba, akraba, aile dostu veya arkadaş vefatı) ve 312'si (%88.6) ise kayıp yaşamadığını belirtmiştir.

2. Regresyon Analizi Sayıtları, Basıklık ve Çarpıklık Değerlerine İlişkin Analizler

Değişkenlere ilişkin basıklık değerlerinin -1.005 ile .518 arasında, çarpıklık değerlerinin ise -.312 ile .688 arasında değiştiği görülmektedir. Basıklık ve çarpıklık değerlerinin ± 1.5 aralığında olması normalikten aşırı bir sapma olmadığını göstergesi olarak kabul edilmektedir.⁴¹ Bu doğrultuda araştırma verilerinin normal dağılıma sahip oldukları söylenebilir.

Üsküdar
Üniversitesi
Sosyal Bilimler
Dergisi, 2021;
sayı: 13,
451-485

⁴¹ Barbara G. Tabachnick ve Linda S. Fidell, *Using Multivariate Statistics*. Pearson Education, 2013.

3. Covid-19 Farkındalığı, Genel Aidiyet ve Covid-19 Korkusu Değişkenleri Arasındaki İlişkilere Yönelik Bulgular

Tablo 1. Covid-19 Farkındalığı, Genel Aidiyet ve Covid-19 Korkusu Değişkenleri Arasındaki İlişkilere Yönelik Pearson Momentler Çarpımı Analizi

Değişkenler	1	2	3
Covid-19 Farkındalığı (1)	1		
Genel Aidiyet (2)	.38**	1	
Covid-19 Korkusu (3)	-.13 **	.18**	1
Ortalama	54.95	67.45	52.56
Standart Sapma	6.87	12.46	17.79

** $p < .001$

Tablo 1’de görüldüğü üzere, Covid-19 farkındalığı, genel aidiyet ve Covid-19 korkusu değişkenleri arasındaki ilişkiyi ortaya koymak için yapılan Pearson Korelasyon Analizi sonuçlarına göre, Covid-19 farkındalığı ve genel aidiyet arasında orta düzeyde pozitif yönde anlamlı bir ilişki ($r=.38, p<.001$); Covid-19 farkındalığı ve Covid-19 korkusu arasında düşük düzeyde negatif yönde anlamlı bir ilişki ($r=-.13, p<.001$); genel aidiyet ve Covid-19 korkusu arasında düşük düzeyde pozitif yönde anlamlı bir ilişki ($r=.18, p<.001$) bulunmaktadır. İlişkinin gücünü gösteren r katsayısı aynı zamanda etki büyüklüğü değeridir.⁴² Analiz sonucunda elde edilen r değerleri, Covid-19 farkındalığı ve genel aidiyetin Covid-19 korkusunda ortaya çıkardığı değişimin düşük olduğunu göstermektedir.⁴³

⁴² Egemen Cevahir, *SPSS ile Nicel Veri Analizi Rehberi* (İstanbul: Kibele Yayınları, 2020)

⁴³ Green, Salkind, *Using Spss for Windows and Macintosh*

Covid-19 Fobisi (Korkusu), Covid-19 Farkındalığı ve Genel Aidiyetleri Düzeyleri

Tablo 2. Covid-19 Farkındalığı ve Genel Aidiyetin Covid-19 Korkusunu Yordamasına Yönelik Regresyon Analizi

Yordayıcı	Yordanan	R ²	B	β	SH	KD	p
Covid-19 Farkındalığı	Covid-19 Korkusu	.14	.97	.37	.71	7.59	.00
Genel Aidiyet	Covid-19 Korkusu	.02	-.18	-.13	.08	-2.40	.02

Tablo 2’te görüldüğü üzere, Covid-19 farkındalığının Covid-19 korkusu üzerindeki doğrudan etkisi anlamlı bulunmuştur ($\beta=.37, p<.01$). Bununla birlikte Covid-19 farkındalığının üniversite öğrencilerinin Covid-19 korkusunun %14’ünü açıkladığı görülmüştür. Ayrıca genel aidiyetin Covid-19 korkusu üzerindeki doğrudan etkisi de anlamlı bulunmuştur ($\beta=-.13, p<.05$). Bununla birlikte genel aidiyetin üniversite öğrencilerinin Covid-19 korkusunun %2’sini açıkladığı görülmüştür.

4. Covid-19 Korkusunun Demografik Değişkenlere Göre Farklılaşmasına İlişkin Yapılan Analizler

Araştırmanın yordanan değişkeni olan Covid-19 korkusuna ait analizlere yer verilmektedir. Bu bağlamda örnekleme oluşturan üniversite öğrencilerin Covid-19 korkusu puanlarının araştırmanın süresiz değişkenlerine (koronavirüs hakkında bilgi aldıkları kaynaklara ve pandemi döneminde ruh hali değişimine) göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan fark analizleri ve yorumları aşağıda yer almaktadır.

Tablo 3. Üniversite Öğrencilerinin Covid-19 Korkusu Puanlarının Covid-19 Hakkında Bilgi Aldıkları Kaynaklara Göre Farklılaşım Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

f, \bar{X} ve S Değerleri					ANOVA Sonuçları					
Puan	Grup	n	\bar{X}	SS	Var. K.	KT	Sd	KO	F	p
Covid-19 Korkusu	Olumsuz etkilendi	214	53.66	17.98	G.Arası	4076.092	2	2038.05	6.650	.001
	Olumlu etkilendi	113	53.19	17.28	G.İçi	106962.53	349	306.48		
	Değişiklik olmadı	25	40.28	13.87	Toplam	111038.62	351			
	Toplam	352	52.56	17.79						

Tablo 3'te görüldüğü üzere, üniversite öğrencilerinin Covid-19 korkusu puanlarının öğrencilerin Covid-19 hakkında bilgi aldıkları kaynak değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan ANOVA sonucunda grupların aritmetik ortalamaları arasındaki farklılık anlamlı bulunmuştur ($F=6.650$; $p<.001$). Bu farklılığın kaynağını belirlemek için Post-Hoc testlerinden Scheffe Testi uygulanmıştır. Yapılan incelemede farklılığın Covid-19 hakkında sosyal medyadan ve profesyonel medyadan bilgi alan gruplar ile diğer bilgi kaynaklarından bilgi alan ve bilgi almayan gruplar arasında olduğu bulunmuştur. Sonuç olarak sosyal medya ve profesyonel medyadan bilgi alan üniversite öğrencilerinin Covid-19 korkusunun, diğer seçenek olarak ele alınan, yakınlarından bilgi alan ya da hiç bilgi almayan kişilere göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca ANOVO Testi için etki büyüklüğüne incelenmiştir. Bunun için Eta Kare değeri bakılmış ve $\eta^2=0.04$ olarak bulunmuştur. Bu değer üniversite öğrencilerinin Covid-19

Covid-19 Fobisi (Korkusu), Covid-19 Farkındalığı ve Genel Aidiyetleri Düzeyleri

hakkında bilgi aldıkları kaynaklara göre Covid-19 korkusunda ortaya çıkan değişimin düşük düzeyde olduğunu göstermektedir.⁴⁴

Tablo 4. Üniversite Öğrencilerinin Covid-19 Korkusu Puanlarının Pandemi Döneminde Ruh Hali Değişimine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

f, \bar{X} ve S Değerleri					ANOVA Sonuçları					
Puan	Grup	n	\bar{X}	SS	Var. K.	KT	Sd	KO	F	p
Covid-19 Korkusu	Olumsuz etkilendi	250	56.57	17.91	G.Arası	13914.699	2	6957.350	25.000	.000
	Olumlu etkilendi	15	43.01	12.58	G.İçi	97123.926	349	278.292		
	Değişiklik olmadı	87	41.13	15.95	Toplam	111038.62	351			
	Toplam	352	52.56	17.79						

Tablo 4'te görüldüğü üzere, üniversite öğrencilerinin Covid-19 korkusu puanlarının pandemi döneminde ruh hali değişimi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan ANOVA sonucunda grupların aritmetik ortalamaları arasındaki farklılık anlamlı bulunmuştur ($F=25.000; p<.01$). Bu sonucun ardından farklılığın kaynağını belirlemek için Post-Hoc testlerinden Scheffe Testi uygulanmıştır. Yapılan incelemede farklılığın ruh hali olumlu yönde değişen ve ruh hali değişmeyen gruplar ile ruh hali olumsuz yönde değişen gruplar arasında olduğu bulunmuştur. Sonuç olarak ruh hali olumsuz yönde değişen üniversite öğrencilerinin Covid-19 korkusunun, ruh hali

⁴⁴ Samuel B. Green, Neil J. Salkind, *Using Spss for Windows and Macintosh: Analyzing and Understanding Data* (ABD: Pearson, 2014).

Emin KURTULUŞ, Betül DÜŞÜNCELİ

olumlu yönde değişen ve ruh hali değişmeyen gruplara göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca ANOVA Testi için etki büyüklüğüne incelenmiştir. Bunun için Eta Kare değeri bakılmış ve $\eta^2=0.125$ olarak bulunmuştur. Bu değer üniversite öğrencilerinin pandemi döneminde ruh hali değişimine göre Covid-19 korkusunda ortaya çıkan değişimin orta düzeyde olduğunu göstermektedir.⁴⁵

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Bu araştırmada, üniversite öğrencilerinin Covid-19 farkındalığı ve genel aidiyet düzeylerinin Covid-19 korkusunu yordama düzeyini tespit etmek amaçlanmıştır. Ayrıca araştırmada üniversite öğrencilerinin Covid-19 korkusunun koronavirüs hakkında bilgi aldıkları kaynaklara ve pandemi döneminde ruh hali değişimine göre farklılaşp farklılaşmadığı da inceleme konusu yapılmıştır. Araştırmanın sonucunda genel aidiyet ile Covid-19 korkusu arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu ve genel aidiyetin Covid-19 korkusunu anlamlı düzeyde yordadığı sonucu bulunmuştur. Genel aidiyet, insanların diğerleri ile sosyal etkileşim kurması, hayatındaki önemli kişiler tarafından kabul edilmesi ve bir sosyal ortama ait olması, destek ve kabul duygusu olarak tanımlanmaktadır.⁴⁶ Alanyazında genel aidiyet ve Covid-19 korkusu arasındaki ilişkileri araştıran çalışmalara rastlanmamakla birlikte; salgın hastalıklar döneminde ruh sağlığının ele alındığı araştırma bulgularında, sosyal destek kaynaklarının varlığının pandemi gibi zor dönemlerde kişinin korku, kaygı ve endişe gibi olumsuz

⁴⁵ Green, Salkind, *Using Spss for Windows and Macintosh*

⁴⁶ Roy F. Baumeister ve Mark R. Leary, "The Need to Belong: Desire for Interpersonal Attachments as a Fundamental Human Motivation," *Psychological Bulletin* 117, (1995): 497-529; Karen F. Osterman, "Students' Need for Belonging in The School Community," *Review of Educational Research* 70, (2000). 323-367, <https://doi.org/10.3102/00346543070003323>

Covid-19 Fobisi (Korkusu), Covid-19 Farkındalığı ve Genel Aidiyetleri Düzeyleri

duygularını azalttığı görülmüştür.⁴⁷ Genel aidiyetin Covid-19 korkusunu azaltması, pandemi döneminde hükümetlerin getirdiği kısıtlamalarda sosyal hareketin kısıtlanması sonucu insanların ait oldukları sosyal grupların varlığı ile güç bulmasıyla açıklanabilir.

Bu araştırmada Covid-19 pandemisi sürecinde insanların Covid-19 virüsüne ilişkin sahip oldukları bilginin beraberinde artan farkındalık düzeylerinin, insanların sağlıklarını koruma konusunda endişe ve korku yaşamalarına sebep olduğu görülmüştür. Bununla birlikte, Covid-19 virüsünden kendilerini korumak için diğer insanlardan uzaklaşması durumu ile aynı zamanda, insanların kendisini bir çevreye ait hissetmesi sonucunda sosyal destek ile birlikte Covid-19 korkularının azaldığı görülmüştür. Dolayısı ile bu araştırma, pandeminin Covid-19 virüsünün insanlar üzerinde yarattığı etkiyi incelemesi ve Covid-19 korkusu ile baş etmek için ihtiyaç duyduğu kaynakların belirlenmesi açısından oldukça önemlidir.

Araştırmanın sonucunda, üniversite öğrencilerinin Covid-19 korkusunun Covid-19 hakkında bilgi aldıkları kaynağa göre anlamlı farklılık gösterdiği görülmüştür. Sosyal medya ve profesyonel medyadan Covid-19 hakkında bilgi alan üniversite öğrencilerinin Covid-19 korkusu, diğer seçenek olarak ele alınan, yakınlarından bilgi alan ya da hiç bilgi almayan kişilere göre daha fazladır. Pandemi döneminde, evde kalmanın da etkisi ile Twitter, Facebook ve Instagram gibi sosyal ağlar, televizyon ve haber

Üsküdar
Üniversitesi
Sosyal Bilimler
Dergisi, 2021;
sayı: 13,
451-485

⁴⁷ W. Andrew Collins ve Brett Laursen, *Parent-adolescent Relationships and Influences*. Hoboken, NJ: Wiley, 2004; Ebru Yılmaz, İnce, Ahmet Kabul ve İbrahim Diler, "Distance Education in Higher Education in the COVID-19 Pandemic Process: A Case of Isparta Applied Sciences University," *Distance Education*, (2020): 343-351; Erika M. Manczak, "Time Spent with Parents Predicts Change in Depressive Symptoms in Adolescents with Major Depressive Disorder," *Journal of Abnormal Child Psychology* 47, (2019): 1401-1408, <http://dx.doi.org/10.1007/s10802-019-00526-5>; Erol, Erol, "Koronavirüs Pandemisi Sürecinde," 529-551; Yıldız ve Bektaş, "COVID-19 Salgınının Çocukların," 99-122.

Emin KURTULUŞ, Betül DÜŞÜNCELİ

siteleri önemli bir haber takibi ve bilgi edinme ortamına dönüşmüştür.⁴⁸ Haber kaynaklarının çok olması ile beraber internet ortamındaki gerçeği yansıtmayan ve korkuyu arttıran haberlerin varlığı, güncel ve sağlıklı bilgiye ulaşmanın önemini göstermiştir. Özellikle sosyal medya ve internet yoluyla dolaşıma sokulan yalan haberlerin oluşturduğu dezenformasyon, Covid-19 ile mücadele sürecine en çok zarar veren konulardan biri olmuştur.⁴⁹ Yapılan araştırmalarda, kişilerin salgın hakkındaki haberleri araştırma tutumlarının (medya ve sosyal medya kullanımı) ve sosyal ve profesyonel medyada yer alan yanlış bilgilerin varlığının Covid-19 korkusunu arttıran bir faktör olduğu görülmüştür.⁵⁰ Benzer şekilde Yalçın da sosyal medyayı sık kullanma durumunda Covid-19 ile ilgili her türlü habere ve bilgiye maruz kalma olasılığının arttığını belirtmiştir.⁵¹ Bu haberlere maruz kalma, kişinin psikososyal açıdan olumsuz etkilenmesine yol açabilmektedir. Bu noktada, sosyal medya ve profesyonel medyadan elde edilen haberlerin Covid-19 korkusunu arttırmasının sebebi bilgilerin yanlış olması, panik ve korku yaratması ile açıklanabilir.

Araştırmanın sonucunda, üniversite öğrencilerinin Covid-19 korkusunun pandemi döneminde ruh hali değişimine göre anlamlı farklılık gösterdiği görülmüştür. Pandemi döneminde ruh hali olumsuz yönde değişen üniversite öğrencilerinin Covid-19 korkusu, ruh hali değişmeyen ve ruh hali olumlu yönde değişen gruplara göre daha fazladır. Salgın hastalıkların aniden ortaya çıkışı süreçteki belirsizlik, hastalığın yayılım hızı ve sonuçları insanların korunmasız ve tehdit altında hissetmelerine;

⁴⁸ Ceray Aldemir ve M. Nurdan Avşar, "Pandemi Döneminde Dijital Vatandaşlık Uygulamaları," *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi* 7, (2020): 148-169.

⁴⁹ Türkiye Bilimler Akademisi (TÜBA), *Covid-19 Pandemi Değerlendirme Raporu*. Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi Yayınları, 2020, 49.

⁵⁰ Kırık ve Özkoçak, "Yeni Dünya Düzeni Bağlamında," 133-154; Mertens vd., "Fear of the Coronavirus (COVID-19)" 1-8.

⁵¹ Yalçın, "COVID-19 Korkusu ile Ruh Sağlığı"

Covid-19 Fobisi (Korkusu), Covid-19 Farkındalığı ve Genel Aidiyetleri Düzeyleri

böylelikle ruh sağlıklarının olumsuz etkilenmesine sebep olmaktadır.⁵² Yapılan araştırmalarda pandemi döneminde insanların virüs bulaşma korkusu, ölüm korkusu, sevdiklerini kaybetme korkusu, hükümetlerin aldıkları tedbirler doğrultusunda karşılaşılan yeni yaşam formundan sıkılma, endişe ve depresyon yaşama gibi durumların sonucunda ruh sağlıklarının olumsuz yönde değiştiği; Covid-19 korkusu yaşayan bireylerin rasyonel bir şekilde düşünemediği ve sağlıklı tepkiler veremediği görülmüştür.⁵³ Covid-19 korkusu ve ruh sağlığını ele alan çalışmalarda Covid-19 korkusunun kaygı, depresyon ve stres ile ilişkili olduğu görülmüştür.⁵⁴ Bununla birlikte alanyazında Covid-19 konusunda yapılan farklı çalışmalarda da pandemi döneminde insanların depresyon, stres, kaygı korku gibi olumsuz duygular ile ruh sağlıklarının olumsuz yönde değiştiği görülmektedir.⁵⁵ Araştırmanın sonucunda Covid-19 farkındalığı

⁵²Debroad J., Brief vd., “Understanding the Interface of HIV, Trauma, Post-Traumatic Stres Disorder, and Substance use and its Implications for Health Outcomes,” *AIDS Care* 16, (2004): 97-120, <https://doi.org/10.1080/09540120412301315259>; World Health Organization, Mental health and psychosocial considerations during the COVID-19 outbreak, 18 March 2020 (No. WHO/2019-nCoV/MentalHealth/2020.1), erişim 16 Mart 2021, <https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/331490/WHO-2019-nCoV-MentalHealth-2020.1-eng.pdf>; Manuela Martínez-Lorca vd., “The Fear of COVID-19 Scale: Validation in Spanish University Students,” *Psychiatry Research* 293, (2020): 1-6, <https://doi.org/10.1016/j.psychres.2020.113350>; Josef I. Ruzek, “Disaster Response, Mental Health, and Community Resilience,” *Psychiatric Times* 27, (2020), 17-18.

⁵³ Martínez-Lorca vd., “The Fear of COVID-19 Scale,” 1-6; E. Doğru Hüzmeli vd., “Türkiye’de Covid-19 Salgınlarının Erken Dönemlerinde Halkın Salgın İle İlgili Farkındalık, Tutum ve Kaygıları,” *Ankara Sağlık Bilimleri Dergisi*, (2020): 1-10.

⁵⁴ Bakioğlu, Korkmaz ve Ercan, “Fear of COVID-19 and Positivity” 1-14; Harper vd., “Functional Fear Predicts,” 1-14.

⁵⁵ Yasemin Bozkurt, Zekiye Zeybek ve Rüstem Aşkın, “Covid-19 Pandemisi: Psikolojik Etkileri ve Terapötik Müdahaleler,” *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 19, (2020): 304-318; E. Tufan Çaykuş ve T. Mutlu Çaykuş, “Covid-19 Pandemi Sürecinde Çocukların Psikolojik Dayanıklılığını Güçlendirme Yolları: Ailelere, Öğretmenlere ve Ruh Sağlığı Uzmanlarına Öneriler,” *Aurasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi* 7, (2020):

Emin KURTULUŞ, Betül DÜŞÜNCELİ

ile Covid-19 korkusu arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu ve Covid-19 farkındalığının Covid-19 korkusunu anlamlı düzeyde yordadığı sonucuna ulaşılmıştır. Covid-19 korkusu, kişinin yaşamını tehdit eden bir salgın hastalık uyarımının algılanması ile tetiklenen, belirsizliğin sebep olduğu ve istenmeyen duygusal bir durumdur.⁵⁶ Covid-19 farkındalığı ise bu salgın hastalığa karşı insanların aldığı korunma önlemlerinin varlığına işaret etmektedir.⁵⁷ Korunma tedbirleri konusunda yüksek farkındalığa sahip olan kişilerin salgın hastalığa karşı daha fazla korku yaşamalarının sebebi hastalığın kendisi, seyri ve insan vücudundaki etkileri konusunda bilgi sahibi olmaları ile açıklanabilir. Virüs konusunda bilinçli olan kişiler kendilerinin ve sevdiklerinin sağlıkları konusunda daha fazla endişe yaşıyor olabilirler. Yapılan araştırmalarda, insanların salgın hastalıklar konusunda çevrimiçi bilgileri araştırdıkça daha fazla farkındalığa sahip olmaları ile Covid-19'dan korunacak önlemlerin ve davranışların artması durumunda Covid-19 korkularının da artacağı görülmüştür.⁵⁸ Bu durum,

95-113; S. Kelly Brooks vd., "A Systematic, Thematic Review of Social And Occupational Factors Associated with Psychological Outcomes In Healthcare Employees during an Infectious Disease Outbreak," *Journal of Occupational and Environmental Medicine* 60, (2018): 248-257, <https://doi.org/10.1111/bjhp.12414>; Chaves Phelps ve Linda L. Sperry, "Children and the COVID-19 Pandemic. *Psychological Trauma: Theory, Research, Practice, and Policy* 12, (2020): 73-75, <https://doi.org/10.1037/tra0000861>; World Health Organization, "Mental health and psychosocial"

⁵⁶ Daniel K. Ahorsu vd., "The Fear of COVID-19 Scale: Development and Initial Validation," *International Journal of Mental Health and Addiction* 27, (2020): 1-9, <https://doi.org/10.1007/s11469-020-00270-8>; Chen vd., "Mental Health Care," 15-16; Natascha de Hoog, Wolfgang Stroebe ve John B. F. de Wit, "The Processing of Fear-Arousing Communications: How Biased Processing Leads to Persuasion," *Social Influence* 3, (2008): 84-113, <https://doi.org/10.1080/15534510802185836>

⁵⁷ Pakpour ve Griffiths, "The Ear of COVID-19," 58-63; Schimmenti, Billieux ve Starcevic. "The Four Horsemen of Fear," 41-45.

⁵⁸ Harper vd., "Functional Fear Predicts," 1-14; Vladan Starcevic, "Cyberchondria: Challenges of Problematic Online Searches for Health-Related Information," *Psychotherapy and Psychosomatics*, 86, (2017): 129-133. <https://doi.org/10.1159/000465525>

Covid-19 Fobisi (Korkusu), Covid-19 Farkındalığı ve Genel Aidiyetleri Düzeyleri

insanların salgın hastalık konusunda önlemleri arttırdığında algılanan tehdidi de daha fazla hissetmeleri ile açıklanabilir.

Bu araştırmanın sonuçları üniversite öğrencilerinden elde edilen verilerden elde edilmiştir. Her yaş grubunun gelişimsel döneminin özelliklerinin farklı olması nedeniyle salgın hastalığa bakış açısı da farklı olabileceğinden, bundan sonraki araştırmalarda farklı yaş grubundaki katılımcılar ile çalışılabilir. Ayrıca bu araştırma nicel yöntemler ile yürütülmüştür ve araştırma sonuçları üniversite öğrencilerinin ölçeklere verdikleri yanıtların samimi olmaları ile sınırlıdır. Bundan sonraki araştırmalarda Covid-19 korkusunun altında yatan sebeplerin ve insanlar üzerindeki etkilerinin çok yönlü bir şekilde incelenmesi amacıyla yarı yapılandırılmış ya da yapılandırılmamış görüşmeler ile nitel çalışmaların yapılması önerilebilir.

KAYNAKÇA

Abdullah, Irwan. "Covid-19: Threat and Fear in Indonesia," *Psychological Trauma: Theory, Research, Practice, and Policy* 12, (2020): 488-490, <http://dx.doi.org/10.1037/tra0000878>

Adler, Alfred. *Social Interest: A Challenge to Mankind*. New York: Capricorn, 1964.

Ahorsu, Daniel K., Chung-Ying Lin, Vida Imani, Mohsen Saffari, Mark D. Griffiths, Amir H. Pakpour. "The Fear of COVID-19 Scale: Development and Initial Validation," *International Journal of Mental Health and Addiction* 27, (2020): 1-9, <https://doi.org/10.1007/s11469-020-00270-8>

Aldemir, Ceray ve M. Nurdan Avşar. "Pandemi Döneminde Dijital Vatandaşlık Uygulamaları," *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi* 7, (2020): 148-169.

Üsküdar
Üniversitesi
Sosyal Bilimler
Dergisi, 2021;
sayı: 13,
451-485

Emin KURTULUŞ, Betül DÜŞÜNCELİ

Almuttaqi, Ibrahim A. “Kekacauan Respons Terhadap COVID-19 di Indonesia,” *THC Insights* 13, (2020): 1-7.

Arpaci, İbrahim, Kasım Karataş ve Mustafa Baloğlu. “The Development and Initial Tests for the Psychometric Properties of the COVID-19 Phobia Scale (C19P-S),” *Personality and Individual Differences* 164, (2020): 1-7, <https://doi.org/10.1016/j.paid.2020.110108>

Baumeister, Roy F. ve Mark R. Leary. “The Need to Belong: Desire for Interpersonal Attachments as a Fundamental Human Motivation,” *Psychological Bulletin* 117, (1995): 497-529.

Bozkurt, Yasemin, Zekiye Zeybek ve Rüstem Aşkın. “Covid-19 Pandemisi: Psikolojik Etkileri ve Terapötik Müdahaleler,” *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 19, (2020): 304-318.

Bakioğlu, Fuad, Ozan Korkmaz ve Hülya Ercan. “Fear of COVID-19 and Positivity: Mediating Role of Intolerance of Uncertainty, Depression, Anxiety, and Stress,” *International Journal of Mental Health and Addiction*, (2020): 1-14, <https://doi.org/10.1007/s11469-020-00331-y>

Bilgin, Okan. “Koronavirüs (Covid-19) Farkındalık Ölçeği Geliştirilmesi: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması,” *Turkish Studies* 15, (2020): 237-245, <https://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.44168>

Brief, Debra J, A. R. Bollinger, M. J. Vielhauer, J. A. Berger-Greenstein, E. E. Morgan, S. M. Brady, L. M. Buondonno ve T. M. Keane. “Understanding the Interface of HIV, Trauma, Post-Traumatic Stress Disorder, and Substance use and its Implications for Health Outcomes,” *AIDS Care* 16, (2004): 97-120, <https://doi.org/10.1080/09540120412301315259>

Brooks, S. Kelly, Rebecca Dunn, Richard Amlôt, G. James Rubin ve Neil Greenberg. A Systematic, Thematic Review of Social And Occupational Factors Associated with Psychological Outcomes In Healthcare Employees during an Infectious Disease Outbreak. *Journal of Occupational and*

Covid-19 Fobisi (Korkusu), Covid-19 Farkındalığı ve Genel
Aidiyetleri Düzeyleri

Environmental Medicine 60, (2018): 248-257, <https://doi.org/10.1111/bjhp.12414>

Büyüköztürk, Şenol, Ebru Kılıç-Çakmak, Ö. Ercan Akgün, Şirin Karadeniz, ve Funda Demirel. *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Pegem Akademi Yayıncılık, 2017.

Cevahir, Egemen. *SPSS ile Nicel Veri Analizi Rehberi*. İstanbul: Kibele Yayınları, 2020.

Chen, Qiongni, Mining Liang, Yamin Li, Jincui Guo, Dongxue Fei, Ling Wang, Li He, Caihua Sheng, Yiwen Cai, Xiaojuan Li, Jianjian Wang, ve Zhanzhou Zhang. "Mental Health Care for Medical Staff in China during the COVID-19 Outbreak," *The Lancet Psychiatry* 7, (2020): 15–16, [https://doi.org/10.1016/S2215-0366\(20\)30078-X](https://doi.org/10.1016/S2215-0366(20)30078-X)

Collins, W. Andrew ve Brett Laursen. *Parent-adolescent Relationships and Influences*. Hoboken, NJ: Wiley, 2004.

Comer, Ronald J. *Abnormal Psychology*. New York: W. H. Freeman and Company, 1992.

Cullen, Walter, Gunsagar Gulati ve B. D. Kelly. "Mental Health in the Covid-19 Pandemic," *QJM: An International Journal of Medicine* 113, (2020): 311-312, <https://doi.org/10.1093/qjmed/hcaa110>

Çaykuş, E. Tufan ve T. Mutlu Çaykuş. «Covid-19 Pandemi Sürecinde Çocukların Psikolojik Dayanıklılığını Güçlendirme Yolları: Ailelere, Öğretmenlere ve Ruh Sağlığı Uzmanlarına Öneriler,» *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi* 7, (2020): 95-113.

Dai, Mengyuan. vd. "Patients with Cancer Appear More Vulnerable to SARS-CoV-2: A Multicenter Study during the COVID-19 Outbreak," *Cancer Discovery* 10, (2020): 783-791, <https://doi.org/10.1158/2159-8290.CD-20-0422>

Üsküdar
Üniversitesi
Sosyal Bilimler
Dergisi, 2021;
sayı: 13,
451-485

Emin KURTULUŞ, Betül DÜŞÜNCELİ

De Hoog, Natascha, Wolfgang Stroebe ve John B. F. de Wit. "The Processing of Fear-Arousing Communications: How Biased Processing Leads to Persuasion," *Social Influence* 3, (2008): 84-113, <https://doi.org/10.1080/15534510802185836>

Dong, Mengyuan ve Jin Zhen. "Letter to the Editor: Headline Stress Disorder Caused by Netnews during the Outbreak of COVID-19," *Health Expectations* 23, 2020: 23: 259–260, <https://doi.org/10.1111/hex.13055>

Doris L. Hill. "Sense of Belonging as Connectedness, American Indian Worldview, and Mental Health," *Archives of Psychiatric Nursing* 20, (2006): 210–216, <https://doi.org/10.1016/j.apnu.2006.04.003>

Duru, Erdinç. "Genel Aidiyet Ölçeğinin Psikometrik Özellikleri: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması". *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi* 5, (2015): 37-47.

Erol, Mustafa ve Ahmet Erol. "Koronavirüs Pandemisi Sürecinde Ebeveynleri Gözünden İlkokul Öğrencileri," *Millî Eğitim* 49, (2020): 529-551.

Harper, Craig A., Liam P. Satchell, Dean Fido ve Robert D. Latzman. "Functional Fear Predicts Public Health Compliance in the COVID-19 Pandemic," *International Journal of Mental Health and Addiction* 127, 2020: 1-14, <https://doi.org/10.1007/s11469-020-00281-5>

Hair, Joseph F., William C. Black, Barry J. Babin, Rolph E. Anderson. *Multivariate Data Analysis*. Pearson Education Limited, 2013.

Hawryluck Laura, Wayne L. Gold, Susan Robinson, Stephen Pogorski, Sandro Galea ve Rima Styra. "SARS control and psychological effects of quarantine, Toronto, Canada," *Emerging Infectious Diseases* 10, (2004): 1206–1212, <https://doi.org/10.3201/eid1007.030703>

Covid-19 Fobisi (Korkusu), Covid-19 Farkındalığı ve Genel Aidiyetleri Düzeyleri

Hocaoğlu, Çicek ve Ali Erdoğan. *COVID-19 ve İntihar*. Ankara: Türkiye Klinikleri, 2020.

Hüzmeli, E. Doğru, Özden Gökçek, İrem Hüzmeli, Çağla Pınar Kolukırık, Ayten Doğan, Döndü İris, Gamze Güneşaçar, Emre Döngel, Ali Özbek, Lena Doğru, Evrim Arslan, Murat Güntel, Senem Urfalı, Boran Urfalı. “Türkiye’de Covid-19 Salgınlarının Erken Dönemlerinde Halkın Salgın İle İlgili Farkındalık, Tutum ve Kaygıları,” *Ankara Sağlık Bilimleri Dergisi*, (2020): 1-10.

İnce, Ebru Yılmaz, Ahmet Kabul ve İbrahim Diler. «Distance Education in Higher Education in the COVID-19 Pandemic Process: A Case of Isparta Applied Sciences University,” *Distance Education* 4, (2020): 343-351.

Jeong, Hyunsuk, Hyeon W. Yim, Yeong-Jun Song, Moran Ki, Jung-Ah Min, Juhee Cho ve Jeong-Ho Chae. “Mental Health Status of People Isolated due to Middle East Respiratory Syndrome,” *Epidemiology and Health* 38, (2016): 1-7, <https://doi.org/10.4178/epih.e2016048>

Jones, Warren H. ve Margeret D. Carver. *Adjust mentand coping implications of loneliness*. New York: Pergamon, 1991.

Gençöz, Tülin. “Korku: Sebepleri, Sonuçları ve Başetme Yolları,” *Kriz Dergisi* 6, (1998): 9-16, https://doi.org/10.1501/Kriz_0000000068

Green, Samuel B. ve Neil J. Salkind. *Using Spss for Windows and Macintosh: Analyzing and Understanding Data*. ABD: Pearson, 2014.

Görgülü-Arı, Aslı ve Meryem Hayır-Kanat. “Covid-19 (Koronavirüs) Üzerine Öğretmen Adaylarının Görüşleri,” *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* (Salgın Hastalıklar Özel Sayısı), (2020), 459-492.

Karataş, Zeki. “COVID-19 Pandemisinin Toplumsal Etkileri, Değişim ve Güçlenme,” *Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi* 4, (2020): 3-15.

Üsküdar
Üniversitesi
Sosyal Bilimler
Dergisi, 2021;
sayı: 13,
451-485

Emin KURTULUŞ, Betül DÜŞÜNCELİ

Karasar, Niyazi. *Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar, İlkeler ve Teknikler*. Ankara: Nobel Yayıncılık, 2005.

Kennedy, Brian. K., Shelley L. Berger, Anne Brunet, Judith Campisi, Elissa S. Epel, Claudio Franceschi, Gordon J. Lithgow, Richard I. Morimoto, Jeffrey E. Pessin, Thomas A. Rando, Arlan Richardson, Eric E. Schadt, Tony Wyss-Coray, Felipe Sierra. "Geroscience: Linking Aging to Chronic Disease," *Cell*, 159, (2014) : 709-713, <https://doi.org/10.1016/j.cell.2014.10.039>

Kırık, A. Murat ve Vahdet Özkoçak. "Yeni Dünya Düzeni Bağlamında Sosyal Medya ve Yeni Koronavirüs (COVID-19) Pandemisi," *Sosyal Bilimler Dergisi* 45, (2020): 133-154.

La Repubblica. Coronavirus, l'allarme dei cardiologi: 'Per il timore contagi meno ricoveri per infarto' [Coronavirus, the cardiologists' alarm: "Due to fear of contagion, less ospitalization for infartion"], 25 March 2020, erişim 27.Mart 2020, https://www.repubblica.it/salute/medicinaericerca/2020/03/23/news/coronavirus_meno_ricoveri_per_infarto_si_teme_il_contagio-252070598/

Lee Sherman A. "Coronavirus Anxiety Scale: A Brief Mental Health Screener for COVID-19 Related Anxiety." *Death Studies* 44, (2020), 393-401.

Liu, Kai. "How I Faced My Coronavirus Anxiety," *Science* 367, (2020): 1398-1398, <https://doi.org/10.1126/science.367.6484.1398>

Malone, Glenn P., David R. Pillow ve Augustine Osman. "The General Belongingness Scale (GBS): Assessing Achieved Belongingness," *Personality and Individual Differences*, 52, (2012): 311-316, <https://doi.org/10.1016/j.paid.2011.10.027>

Manczak, Erika M., Sarah J.Ordaz, Manpreet K. Singh, Meghan S. Goyer ve Ian H. Gotlib. "Time Spent with Parents Redicts Change in Depressive

Covid-19 Fobisi (Korkusu), Covid-19 Farkındalığı ve Genel Aidiyetleri Düzeyleri

Symptoms in Adolescents with Major Depressive Disorder,” *Journal of Abnormal Child Psychology* 47, (2019): 1401–1408, <http://dx.doi.org/10.1007/s10802-019-00526-5>

Martínez-Lorca, Manuela, Alberto Martínez-Lorca, Juan J. Criado-Álvarez, Dolores D. Armesilla ve Jose M. Latorre. “The Fear of COVID-19 Scale: Validation in Spanish University Students,” *Psychiatry Research* 293, (2020): 1-6, <https://doi.org/10.1016/j.psychres.2020.113350>

Mertens, Gaetan, Lotte Gerritsen, Stefanie Duijndam, Elske Saleminck ve İris M. Engelhard. “Fear of the Coronavirus (COVID-19): Predictors in an Online Study Conducted in March 2020,” *Journal of Anxiety Disorders* 74, (2020): 1-8, <https://doi.org/10.1016/j.janxdis.2020.102258>

Nabi, Robin L. “Discrete Emotions and Persuasion.” *The Persuasion Handbook: Developments in Theory and Practice* içinde, Editörler: J. P. Dillard & M. Pfau, 289-308. USA: Sage Publications, Inc, 2002

Ornell, Felipe, Jaqueline B. Schuch, Anne O. Sordi, ve F.H. Paim Kessler. “Pandemic Fear and COVID-19: Mental Health Burden and Strategies,” *Brazilian Journal of Psychiatry* 42, (2020): 232-235, <https://doi/10.1590/1516-4446-2020-0008>

Osterman, Karen F. “Students’ Need for Belonging in The School Community,” *Review of Educational Research* 70, (2000). 323-367, <https://doi.org/10.3102/00346543070003323>

Öztürk M. Orhan, Aylin Uluşahin. *Ruh Sağlığı ve Bozuklukları I*. Nobel Tıp Kitapevi, 2008.

Pakpour, Amir H. ve Mark D. Griffiths. “The Ear of COVID-19 and its Role in Preventive Behaviors,” *Journal of Concurrent Disorders* 2, (2020): 58-63.

Üsküdar
Üniversitesi
Sosyal Bilimler
Dergisi, 2021;
sayı: 13,
451-485

Emin KURTULUŞ, Betül DÜŞÜNCELİ

Paksoy, H. Mustafa. "Covid-19 Pandemisi ile Oluşan Korku ve Davranışlara İnançın Etkisi Üzerine Bir Araştırma: Türkiye Örneği," *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 10, (2020): 135-155, <https://doi.org/10.47147/ksuibf.798354>

Pfefferbaum, Betty ve Carol S. North. "Mental Health and the Covid-19 Pandemic," *New England Journal of Medicine* 383, (2020): 510-512, <https://doi/10.1056/NEJMp2008017>

Phelps, Chaves ve Linda L. Sperry. "Children and the COVID-19 Pandemic," *Psychological Trauma: Theory, Research, Practice, and Policy* 12, (2020): 73-75, <https://doi.org/10.1037/tra0000861>

Pulido, Cristina M., Beatriz Villarejo-Carballido, Gisela Redondo-Sama ve Aitor Gómez. "Covid-19 İnfodemic: More Retweets for ScienceBased Information on Coronavirus than for False Information," *International Sociology* 35, (2020). 1-16.

Qiu, Jianyin, Bin Shen, Min Zhao, Zhen Wang, Bin Xie ve Yifeng Xu. "A Nationwide Survey of Psychological Distress among Chinese People in the COVID-19 Epidemic: Implications and Policy Recommendations," *General Psychiatry* 33, (2020): 1-2, <https://doi.org/10.1136/gpsych-2020-100213>

Rubin G. James ve Simon Wessely. "The Psychological Effects of Quarantining a City," *BMJ* 368, (2020): 1-2, <https://doi.org/10.1136/bmj.m313>

Ruzek, Josef I. "Disaster Response, Mental Health, and Community Resilience," *Psychiatric Times* 27, (2020), 17-18.

Schimmenti, Adrinano, Joel Billieux ve Vladan Starcevic. "The Four Horsemen of Fear: An Integrated Model of Understanding Fear Experiences during the COVID-19 Pandemic," *Clinical Neuropsychiatry: Journal of Treatment Evaluation* 17, (2020): 41-45.

Covid-19 Fobisi (Korkusu), Covid-19 Farkındalığı ve Genel Aidiyetleri Düzeyleri

Shigemura, Jun, Robert J. Ursano, Joshua C. Morganstein, Mie Kurosawa, David M. Benedek. "Public Responses to the Novel 2019 Coronavirus (2019-nCoV) in Japan: Mental Health Consequences and Target Populations," *Psychiatry Clin Neurosci* 74, (2020): 281–282, <https://doi.org/10.1111/pcn.12988>

Sim, Kang, Y. Huak Chan, P. Nah Chong, H. C. Chua, ve S. W. Soon. "Psychosocial and Coping Responses within the Community Health Care Setting towards a National Outbreak of an Infectious Disease," *Journal of Psychosomatic Research* 68, (2010): 195–202, <https://doi.org/10.1016/j.jpsychores.2009.04.004>

Sizer, Bilal, İsmail Yıldız, Ümit Yılmaz, Songül Demir, Enes Sırma, Ahmet Çelik ve İsmail Topçu. "Kulak Burun Boğaz Polikliniğine Başvuran Hastalarda COVID-19 Pandemisi Farkındalığı: Kesitsel Bir Çalışma," *Kulak Burun Boğaz ve Baş Boyun Cerrahisi Dergisi* 28, (2020), 181-190.

Starcevic, Vladan. "Cyberchondria: Challenges of Problematic Online Searches for Health-Related Information," *Psychotherapy and Psychosomatics* 86, (2017): 129–133. <https://doi.org/10.1159/000465525>

Tabachnick, Barbara G. ve Linda S. Fidell. *Using Multivariate Statistics*. Pearson Education, 2013.

Tannenbaum, Melania. B., Justin Hepler, Rick S. Zimmerman, Lindsey Saul, Samantha Jacobs, Kristina Wilson ve Dolores Albarracín. "Appealing to Fear: A Meta-Analysis of Fear Appeal Effectiveness and Theories," *Psychological Bulletin* 141, (2015), 1178–1204, <https://doi.org/10.1037/a0039729>.

Troyer, Emily. A., Jordan N. Kohn ve Suzi Hong. "Are We Facing A Crashing Wave of Neuropsychiatric Sequelae of COVID-19? Neuropsychiatric Symptoms and Potential Immunologic Mechanisms," *Brain, Behavior, and Immunity* 87, (2020), 34-39.

Üsküdar
Üniversitesi
Sosyal Bilimler
Dergisi, 2021;
sayı: 13,
451-485

Emin KURTULUŞ, Betül DÜŞÜNCELİ

Türkiye Bilimler Akademisi (TÜBA). *Covid-19 Pandemi Değerlendirme Raporu*. Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi Yayınları, 2020.

Wadood, Md Abdul, Asma Mamun, Md. Abdur Rafi, Md. Kamrul Islam, Suhaili Mohd, Lee L. Lai ve Golam Hossain. "Knowledge, Attitude, Practice and Perception Regarding COVID-19 among Students in Bangladesh: Survey in Rajshahi University," *Medrxiv*, 9, (2020): 1-25, <https://doi.org/10.1101/2020.04.21.20074757>

Wang, Chongying ve Hong Zhao. "The Impact of COVID-19 on Anxiety in Chinese University Students," *Frontiers in Psychology* 11, (2020): 1-8, <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2020.01168>

Wang, Cuiyang, Riyu Pan, Xiaoyang Wan, Yilin Tan, Lingkang Xu, Cyrus S. Ho ve Roger C. Ho. "Immediate Psychological Responses and Associated Factors during the Initial Stage of the 2019 Coronavirus Disease (COVID-19) Epidemic among the General Population in China," *International Journal of Environmental Research and Public Health* 17, (2020), doi:10.3390/ijerph17051729.

World Health Organization. Mental Health and Psychosocial Considerations during the COVID-19 Outbreak, 18 March 2020 (No. WHO/2019-nCoV/MentalHealth/2020.1), erişim 16 Mart 2021, <https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/331490/WHO-2019-nCoV-MentalHealth-2020.1-eng.pdf>

World Health Organization. *Coronavirus Disease (COVID-19) Advice For The Public*. Geneva: World Health Organization, 21 March 2020, erişim, 18 Mart 2021, <https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/advice-for-public>

Yalçın, İlhan. COVID-19 Korkusu ile Ruh Sağlığı Değişkenleri Arasındaki İlişkide Koruyucu ve Risk Faktörlerinin Moderatör Etkisi. Bilimsel Araştırma Projesi Sonuç Raporu, 15 Ekim 2020, erişim

Covid-19 Fobisi (Korkusu), Covid-19 Farkındalığı ve Genel Aidiyetleri Düzeyleri

21 Mart 2021, https://dspace.ankara.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/20.500.12575/72777/BAP_PROJE_SONUC_RAPORU.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Yıldız, Seçkin ve Fatih Bektaş. “COVID-19 Salgınının Çocukların Boş Zaman Etkinliklerinde Yarattığı Değişimin Ebeveyn Görüşleriyle Değerlendirilmesi,” *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi* 26, (2021): 99-122.

Zandifar, Atefeh ve Rahim Badrfam. “Iranian Mental Health During The Covid-19 Epidemic,” *Asian Journal of Psychiatry* 51, (2020), 1-11.

Zivin, Kara, Daniel Eisenberg, Sarah E. Gollust ve Ezra Golberstein. “Persistence of Mental Health Problems and Needs in a College Student Population,” *Journal of Affective Disorders* 117, (2009): 180–185, <https://doi.org/10.1016/j.jad.2009.01.001>

Üsküdar
Üniversitesi
Sosyal Bilimler
Dergisi, 2021;
sayı: 13,
451-485

Ruh Sağlığı, Benlik Saygısı ve Başarı Yöneliminin İncelenmesine Yönelik Bir Araştırma

A Research on the Study of Mental Health, Self-Esteem and Achievement Goals

Servet ALP^(*), Özlem ÖZER^(**)

Öz

Bu çalışmanın amacı sağlık yönetimi öğrencilerinde ruh sağlığı, benlik saygısı ve başarı yönelimleri değişkenleri arasında ilişkileri incelemektir. Çalışmanın bir diğer amacı ise ruh sağlığının başarı yönelimlerine etkisinde benlik saygısının düzenleyici role sahip olup olmadığını belirlemektir. Çalışmanın evrenini, bir üniversitenin sağlık yönetimi bölümünde okuyan öğrencileri oluşturmaktadır. Çalışmada örneklem seçimine gidilmemiş ve 386 öğrenciden veri elde edilmiştir. Yapılan analizler sonucunda öğrencilerin ruh sağlığı ölçeğine verdikleri cevapların puan ortalaması 2,64; başarı yönelimleri ölçeğine verdikleri cevapların puan ortalaması 3,86 ve benlik saygısı ölçeğine verdikleri cevapların puan ortalaması 3,26 olarak bulunmuştur. Çalışmada gerçekleştirilen regresyon analizi sonuçlarına göre ruh sağlığı algısının başarı yönelimleri üzerindeki toplam varyansın %13,8'ini, benlik saygısı algısının başarı yönelimleri üzerindeki toplam varyansın %14,9'unu ve ruh sağlığı algısının benlik saygısı üzerindeki toplam varyansın %9,3'ünü açıkladığı tespit edilmiştir. Ayrıca çalışmada, ruh sağlığı ve

Üsküdar
Üniversitesi
Sosyal Bilimler
Dergisi, 2021;
sayı: 13,
487-515

Özgün Araştırma Makalesi (Original Research Article)

Geliş Tarihi: 19.04.2021

Kabul Tarihi: 12.08.2021

(*) Arş. Gör., Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Sağlık Yönetimi Bölümü.

E-posta: salp@mehmetakif.edu.tr

ORCID ID: 0000-0001-8156-2205

(**) Doç. Dr., Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Gülhane Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sağlık Yönetimi Bölümü

E-posta: ozlem.ozer@sbu.edu.tr

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7238-5371>

Servet ALP, Özlem ÖZER

başarı yönelimleri arasındaki ilişkide benlik saygısının düzenleyici role sahip olduğu saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ruh Sağlığı, Benlik Saygısı, Başarı Yönelimleri, Sağlık Yönetimi Öğrencileri.

Abstract

The aim of this study is to examine the relationships among mental health, self-esteem, and achievement goals variables in health management students. Another aim of the study is to determine whether self-esteem has a moderating role in the effect of mental health on achievement goals. The universe of the study consists of students studying in the health management department of a university. No sample selection was made in the study and data were obtained from 386 students. As a result of the analysis, the mean score of the answers given by the students to the mental health scale was 2.64; the mean score of their answers to the achievement goals scale was 3.86, and the mean score of their answers to the self-esteem scale was 3.26. According to the results of the regression analysis performed in the study, it has been determined that perceived mental health explains 13.8% of the total variance on achievement goals, perceived self-esteem explains 14.9% of the total variance on achievement goals, and perceived mental health explains 9.3% of the total variance on self-esteem. In addition, the study found that self-esteem has a moderating role in the relationship between mental health and achievement goals.

Keywords: Mental Health, Self-esteem, Achievement Goals, Health Management Students.

Giriş

Yaşamdaki pozitif duygu durumu, işlevsellik ve semptomlar olarak ifade edilen ruh sağlığı bireylerin benlik saygısı ve başarı yönelimleri gibi algıları üzerinde önemli etkiler yaratabilmektedir.¹ Nitekim benlik saygısı, bireyin kendine yönelik genel değerlendirmesini içeren bir kavramdır ve

¹ Corey L. M. Keyes, "The Mental Health Continuum: From Languishing to Flourishing in Life," *Journal of Health and Social Research* 43, sayı: 2 (2002): 207.

Ruh Sağlığı, Benlik Saygısı ve Başarı Yönelimi

bireyin kendine olan bakış açısını ifade etmektedir.² Bir diğer deyişle benlik saygısı, bireyin olmak istediği ideal benlik yapısı ile mevcut durumdaki benlik imgesi arasındaki farktan kaynaklanan duygu düzeyi olarak ortaya çıkmaktadır.³ Başarı yönelimleri ise kişilerin olayları ve kendi yeterliklerini nasıl yorumladıklarını ve bunlara ne şekilde tepki gösterdiklerini açıklayan bir kavramdır.⁴ Bir başka ifadeyle başarı yönelimleri, bireylerin belirlemiş oldukları bir amaca ulaşmak için ne düzeyde motive oldukları ve bunun sonucunda hangi eylem ve davranışlarda buldukları ile ilgili bir kavramdır.⁵ Yapılan bir çalışmada düşük benlik düzeyine sahip olan kişilerin daha yüksek boyun eğici davranışlarda bulunduğu, yüksek benlik saygısına sahip kişilerin ise daha başarı yönelimli davranışlarda bulunduğu tespit edilmiştir.⁶

Benlik saygısı, ruh sağlığının temel bileşenlerinden birisi olarak ele alınmaktadır.⁷ Ruh sağlığı ile ilgili sorunlarında ortaya çıkmasında veya düzeyinin artmasında; gelir düzeyi, sosyal çevre, güvenlik, eğitim

Üsküdar
Üniversitesi
Sosyal Bilimler
Dergisi, 2021;
sayı: 13,
487-515

² Jie Lie vd., "How Social Support Influences University Students' Academic Achievement and Emotional Exhaustion: The Mediating Role of Self-Esteem," *Learning and Individual Differences* 61, (2018): 121.

³ Cüneyt Okcu, "Benlik Saygısı ve İyi Olma Halleri Arasındaki İlişkilerin Yapısal Eşitlik Modellemesiyle İncelenmesi," *İstanbul Kent Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi* 1, sayı:1 (2020): 54.

⁴ Hatice Odacı, Çiğdem Berber Çelik ve Özkan Çıkrıkçı. "Psikolojik Danışman Adaylarının Başarı Yönelimlerinin Bazı Değişkenlere Göre Yordanması," *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi* 4, sayı: 39 (2013): 95.

⁵ Carol S. Dweck ve Ellen L. Leggett "A Social-cognitive Approach to Motivation and Personality," *Psychological Review* 95, sayı: 2, (1988): 270.

⁶ İlky Arslan Özkan ve Ayşe Özen, "The Relation between Submissive Behaviours and Self Esteem State among Nursing Students," *TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni* 7, sayı:1, (2008): 56.

⁷ Parisa Rahmani. "The Relationship between Self-Esteem, Achievement Goals and Academic Achievement among the Primary School Students," *Procedia - Social and Behavioral Sciences* 29 (2011): 803.

Servet ALP, Özlem ÖZER

seviyesi, ülkenin gelişmişlik düzeyi ve refah seviyesi gibi pek çok faktör etkili olabilmektedir.⁸ Ruh sağlığı ile ilgili durumlar ise üniversite öğrencilerinde yaygın bir şekilde görülmekte ve ruh sağlığı bozukları her geçen gün artarak büyüyen bir sorun haline gelmektedir.⁹ Bu çalışmanın amacı da; sağlık yönetimi öğrencilerinde ruh sağlığı, benlik saygısı ve başarı yönelimleri değişkenleri arasında ilişkileri incelemek ve ruh sağlığının başarı yönelimlerine etkisinde benlik saygısının düzenleyici role sahip olup olmadığını belirlemektir. Literatürde sağlık yönetimi bölümü öğrencilerinde ruh sağlığı, benlik saygısı ve başarı yönelimlerini bir bütünlük içerisinde ele alan herhangi bir araştırmaya rastlanılmamış olması, bu çalışmanın temel çıkış noktasını oluşturmaktadır. Ayrıca çalışmanın COVID-19 pandemisi döneminde gerçekleştirilmesi ve bundan kaynaklı olarak anketin uygulanması aşamasında ilgili üniversitenin diğer bölümlerindeki öğrencilerine ulaşılması konusunda sıkıntılar yaşanması nedeniyle çalışma kapsamına sadece sağlık yönetimi bölümü öğrencileri alınmıştır. Çalışmanın bu bölümünde ruh sağlığı, benlik saygısı ve başarı yönelimleri kavramları üzerinde durulmaktadır.

Ruh Sağlığı

Ruh sağlığı, Dünya Sağlık Örgütü tarafından “*bireyin kendi yeteneklerinin farkına vardığı, yaşamın normal gerginlikleriyle başa çıkabildiği, üretken ve verimli bir şekilde çalışabildiği ve içinde yaşadığı topluma katkıda bulunabildiği iyilik hali*” şeklinde tanımlanmaktadır.¹⁰ Bir diğer deyişle ruh sağlığı; bireyin öznel iyi oluşunu gösteren bir dizi semptomu ifade

⁸ Okan Taycan ve Bülent Coşkun. *Ruh Sağlığını Güçlendirme: Kavramlar- Kanıtlar-Uygulamalar Özet Rapor*. 1. Baskı, Ankara: Türkiye Psikiyatri Derneği Yayınları, 2020.

⁹ Justin Hunt, Daniel Eisenberg. “Mental Health Problems and Help-Seeking Behavior among College Students,” *Journal of Adolescent Health* 46, sayı: 1 (2010): 3.

¹⁰ WHO, *Strengthening Mental Health Promotion*. Geneva: World Health Organization, 2001.

Ruh Sağlığı, Benlik Saygısı ve Başarı Yönelimi

etmektedir.¹¹ Bakırcıoğlu'na göre ruh sağlığı, bireylerin sahip olduğu beceri ve yaşam enerjisini kendisine ve çevresine fayda sağlayacak şekilde etkin kullanabilmesidir.¹² Keyes'e göre ise ruh sağlığı; mutluluk ve tatmin olma gibi olumlu duygu durumlarını yansıtan sosyal, psikolojik ve ruhsal iyi oluşu içeren bir kavramdır.¹³

Ruh sağlığı problemleri, üniversite öğrencileri arasında oldukça yüksek düzeyde ve yaygın bir şekilde görülmektedir.¹⁴ Öğrenciler arasında giderek yaygınlaşan ruh sağlığı problemleri, yinelenen baş, boyun ve mide ağrısı dâhil olmak üzere birçok kronik hastalığın başlangıcı ve kalıcılığı üzerinde etkili olmaktadır.¹⁵ Ruh sağlığı perspektifinden bakıldığında uzun süreli stres durumu ve depresyonun daha düşük bir yaşam kalitesi ile sonuçlandığı ve bu durumun bireyin fiziksel sağlığını da olumsuz yönde etkilediği görülmektedir.¹⁶ Ruh sağlığının bozulmasına neden olan potansiyel risklerin ise bireyin mücadeleci bir yapıya sahip olma, sağlıklı

Üsküdar
Üniversitesi
Sosyal Bilimler
Dergisi, 2021;
sayı: 13,
487-515

¹¹Susan Ka Yee Chow ve Edward Kwok Yiu Choi, "Article Assessing the Mental Health, Physical Activity Levels, and Resilience of Today's Junior College Students in Self-Financing Institutions," *International Journal of Environmental Research and Public Health* 16, sayı:17 (2019): 3211.

¹² Rasim Bakırcıoğlu, *Çocuk ve Ergende Ruh Sağlığı*. 3. Baskı, Ankara: Anı Yayıncılık, 2018.

¹³Corey L. M. Keyes. *Mental Health as a Complete State: How the Salutogenic Perspective Completes the Picture*. içinde, Ed: G.F. Bauer and O. Hämmig. Bridging Occupational, Organizational and Public Health. Dordrecht: Springer, 2014, 180.

¹⁴Randy P. Auerbach vd., "WHO World Mental Health Surveys International College Student Project: Prevalence and Distribution of Mental Disorders," *Journal of Abnormal Psychology* 127, sayı: 7 (2018): 626; Fabio Porru vd., "Mental Health among University Students: The Associations of Effort-Reward Imbalance and Overcommitment with Psychological Distress," *Journal of Affective Disorders* 282, (2021): 953.

¹⁵Per-Åke Rosvall, "Perspectives of Students with Mental Health Problems on Improving the School Environment and Practice," *Education Inquiry* 11, sayı:3 (2020): 159.

¹⁶Adam P. Knowlden, "Sense of Coherence and Hardiness as Predictors of the Mental Health of College Students," *International Quarterly of Community Health Education* 33, sayı: 1 (2012): 56.

Servet ALP, Özlem ÖZER

aile ve sosyal ilişkiler, yardım arama davranışları ve etkileşimlerdeki anlamlı etkinlikler de dâhil olmak üzere bir dizi koruyucu faktörlerle aşılabilceği belirtilebilir. Dolayısıyla ruh sağlığını geliştirmek için bireylerin, ailelerin, grupların veya toplumların duygusal, bilişsel ve bunlarla ilgili deneyimlerini güçlendirmenin veya desteklemenin oldukça önemli olduğu ifade edilebilir.¹⁷

Benlik Saygısı

Benlik saygısı, bireyin genel olarak kendine karşı olumlu bakış açısına sahip olmasını ve kendini değerli görmesini ifade eden bir kavramdır.¹⁸ Bireyin aklını yeterli görmesi ve mutluluğa layık olduğunu düşünmesi benlik saygısının özünü oluşturmaktadır.¹⁹ Diğer bir ifadeyle benlik saygısı bireyin kendisine ne kadar değer verdiğinin göstergesidir ve yaşamda gerçekleşen bir dizi olayda önemli bir rol üstlenmektedir.²⁰ Sedikides ve Gress'e göre ise bireyin kendi öz değerine ilişkin algısı; bireyin kendine karşı hissettiği özsaygı, güven ve kendisi hakkında olumlu veya olumsuz görüşlere sahip olma derecesini ifade etmektedir.²¹ Benlik saygısının beş temel bileşenden oluştuğu belirtilmektedir. Bu bileşenlerden ilki;

¹⁷ Roy Hodgson, Tina Abbasi ve Johanna Clarkson, "Effective Mental Health Promotion: A Literature Review," *Health Education Journal* 55, sayı: 1 (1996): 56.

¹⁸ Morris Rosenberg, *Society and the Adolescent Self-Image*, Princeton, NJ: Princeton University Press, 1965; İshak Özkan, "Benlik Saygısını Etkileyen Etkenler," *Düşünen Adam Dergisi* 7, sayı: 3 (1994): 4; Yuji Ogihara, "The Change in Self-Esteem among Middle School Students in Japan, 1989-2002," *Psychology* 7, sayı:11 (2016): 1343.

¹⁹ Nathaniel Branden, *Six Pillars of Self-Esteem: The Definitive Work on Self-Esteem by the Leading Pioneer in the Field*. Bantam, 2012.

²⁰ Bilge Gençoğlu. The Role of Reappraisal and Suppression in The Relationship Between Maternal Warmth and Adolescents' Self-Esteem. Yüksek Lisans Tezi, Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul. 2019.

²¹ Constantine Sedikides ve Aiden P. Gregg, "Portraits of the Self," *The SAGE Handbook of Social Psychology içinde*, Ed: Hogg, Michael and Cooper, Joel, London, UK: SAGE Publications, 2003.

Ruh Sağlığı, Benlik Saygısı ve Başarı Yönelimi

bireyin ekonomik, medeni durum, cinsiyet, yaş gibi durumlarından oluşan statüsüdür. İkincisi; bilişsel, duyuşsal ve sosyal becerisine ilişkin beceri veya yeterliliğidir. Üçüncüsü; zorluklara ve engellere meydan okuyabilmesidir. Dördüncüsü; atfedilen değerdir ve beşincisi ise benlik saygısının oluşmasına imkân tanıyan zamandır.²²

Benlik saygısı, özellikle psikolojik rahatsızlık, bireyin kendisi için önem atfettiği bir şeyi kaybetme, yaşamdaki olumsuz büyük değişiklikler, sakatlık ve hastalık gibi durumlarda olumsuz yönde etkilenmektedir. Ailesi, arkadaşları, yakın çevresi ve iletişim halinde olduğu kişilerce saygı duyulduğunu ve önemsendiğini hisseden bireylerin benlik saygısının da artacağı belirtilmektedir.²³ Bununla beraber düşük öz saygıya sahip bireylerin, yüksek öz saygıya sahip bireylere göre her türlü kötü duygu ve eylemlere (yalan söyleme, alkol içme, uyuşturucu kullanımı gibi) yönelme eğilimlerinin daha yüksek olduğu belirtilmektedir.²⁴ Ayrıca yüksek benlik saygısının bazı istenmeyen davranış eylemlerine, özellikle ego, narsist kişilik ve hatta şiddete yönelme durumuna yol açtığı da ifade edilmektedir.²⁵

Başarı Yönelimi

Başarı, mükemmel olan ile rekabet etmek olarak tanımlanan bir kavramdır.²⁶ Başarı yönelimleri ise öğrenme, performans ve yetkinlik

²² Christopher J. Mruk, *Self-Esteem Research, Theory, and Practice Toward a Positive Psychology of Self-Esteem*. 3rd Edition, New York: Springer Publishing Company, Inc. 2006.

²³ Susan Buchalter, *Raising Self-Esteem in Adults: An Eclectic Approach with Art Therapy, CBT and DBT Based Techniques*. London, UK: Jessica Kingsley, 2015.

²⁴ Mruk *Self-Esteem Research, Theory, and Practice Toward a Positive Psychology of Self-Esteem*,3.

²⁵ Roy F. Baumeister, Laura Smart ve Joseph M. Boden, "Relation of Threatened Egotism to Violence and Aggression: The Dark Side of High Self-Esteem," *Psychological Review* 103, sayı: 1 (1996): 5.

²⁶ Andrew J. Elliot ve Holly A. McGregor, "A 2 x 2 Achievement Goal Framework," *Journal of Personality and Social Psychology* 80, sayı: 3 (2001): 502.

Servet ALP, Özlem ÖZER

temeline dayanan etki, biliş ve davranışın harekete geçirilmesi ve yönlendirilmesidir.²⁷ Başarı yönelimleri, başarmak veya elde edilmek istenen amacın içeriğine odaklanmak yerine, belirlenmiş hedeflere neden ve nasıl ulaştığına odaklanmaktadır.²⁸ Başarı yönelimleri, bireylerin belirlenmiş bir amaca veya öğrenmeye yönelik bilişsel ve davranışsal olarak tepki verme algıları olarak ifade edilebilir.²⁹

Elliot ve McGregor, başarı yönelimlerini 2x2 kavramsal çerçeve kapsamında ele alarak, başarı yönelimlerini; “öğrenme-yaklaşma”, “öğrenme-kaçınma”, “performans-yaklaşma”, “performans-kaçınma” boyutları olarak kategorize etmektedir.³⁰ Buna göre öğrenme yönelimli öğrenciler; öğrenmeye, anlamaya, becerilerini geliştirme ve bilgiye hâkim olmaya daha çok eğilimli olan kişilerdir.³¹ Öğrenme hedeflerinin peşinde olma eğilimleri ise daha yüksektir. Bu kişiler, okulun veya akademik yaşamın getirmiş olduğu sorumluluğu yerine getirirken daha iyi nasıl öğrenirim çabası içerisinde bulunmaktadır ve bu duruma yönelik arayışlar içerisine girmektedirler.³² Bununla beraber, başarı yönelimlerini sahip oldukları becerileri geliştirmek için kullanılmaktadırlar. Performans yönelimli bireyler için ise ideal görev, olumlu düşünceleri maksimize etmek ve becerileri ile gurur duymaktır.³³ Ancak kendine güvenen performans yönelimli

²⁷ Andrew J. Elliot, “Approach and Avoidance Motivation and Achievement Goals,” *Educational Psychologist* 34, sayı: 3 (1999): 169.

²⁸ Avi Kaplan ve Martin L. Maehr, “The Contributions and Prospects of Goal Orientation Theory,” *Educational Psychology Review* 19, sayı: 2 (2007): 142.

²⁹ Serhat Arslan ve Ahmet Akn. “2 x 2 Başarı Yönelimleri Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlilik Çalışması,” *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 12 (2006): 8

³⁰ Elliot ve McGregor, “A 2 x 2 Achievement Goal Framework,” 502.

³¹ Kaplan ve Maehr, “The Contributions and Prospects of Goal Orientation Theory,” 142.

³² Martin L. Maehr ve Akane Zusho, “Achievement Goal Theory the Past, Present, and Future,” *Handbook of Motivation in School* içinde, Ed: Kathryn R. Wentzel ve Allan Wigfield, New York: Routledge, 2009.

³³ Dweck ve Leggett, “A Social-Cognitive Approach to Motivation and Personality,” 259.

Ruh Sağlığı, Benlik Saygısı ve Başarı Yönelimi

bireyler, başarsızlık durumu ile karşı karşıya kaldıklarında bu durumdan kaçınmaktadır. Bu durum ise bireylerin, hata ve zorluk riski taşıyan öğrenme sürecinden ödün verebildiğini göstermektedir.²⁵

Çalışmanın Tipi, Evreni ve Örneklemi

Kesitsel nitelikteki bu çalışmanın evrenini, Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sağlık Yönetimi Bölümü öğrencileri oluşturmaktadır (N=600). Çalışmada evrenin tamamına ulaşabilmek amacıyla örnekleme seçimine gidilmemiş ve 386 öğrenciden veri elde edilmiştir. Böylece çalışmaya katılım oranı %64,3 olarak hesaplanmıştır. Çalışmada işleme kriteri Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sağlık Yönetimi Bölümü'nde eğitim görmekte olan öğrenciler iken, dışlama kriteri ilgili bölümde okuyan ancak çalışmaya katılım için bilgilendirilmiş onam vermeyi reddeden öğrencilerdir.

Veri Toplama Araçları

Çalışmanın verileri, Google Forms aracılığıyla internet ortamında 12-16 Nisan 2021 tarihleri arasında toplanmıştır. Form çeşitli iletişim araçlarıyla (e-posta, sosyal medya, Whatsapp, Instagram vb.) öğrencilere ulaştırılmıştır. Formun başına araştırmanın amacını açıklayan bilgilendirilmiş onam formu eklenmiştir ve katılımcıların çalışmaya gönüllü olarak katıldıklarına ilişkin bir onam vermeden ankete başlayamayacakları bildirilmiştir.

Çalışmada veri toplama aracı olarak, üç ölçekten ve demografik bilgilerden oluşan anket formu kullanılmıştır. Demografik bilgiler kısmında cinsiyet, sınıf düzeyi, yaşanılan yer, ailenin aylık gelir durumu olmak üzere toplam dört soru sorulmuştur. Çalışmada katılımcıların ruh sağlığı düzeyini ölçmeye yönelik Keyes vd. tarafından geliştirilen ve Demirci ve Akın tarafından da Türk kültürüne uyarlanan "Ruh Sağlığı

Servet ALP, Özlem ÖZER

Sürekliliği Ölçeği” (RHS) kullanılmıştır. Ölçek, 3 alt boyut (duygusal, sosyal ve psikolojik iyi oluş) ve 14 maddeden oluşmaktadır.³⁴ Ölçek, “Hiçbir zaman=0”, “Bir ya da iki kez=1”, “Yaklaşık haftada bir=2”, “Yaklaşık haftada iki-üç defa=3”, “Neredeyse her gün=4” ve “Her gün=5” olacak şekilde 6’lı Likert tipinde değerlendirilmektedir. “İki Boyutlu Benlik Saygısı Ölçeği” (İBBS) Tafarodi ve Swan tarafından geliştirilmiş olup, Doğan (2011) tarafından Türkçe’ye uyarlanmıştır.³⁵ Ölçek 2 alt boyut (kendini sevmeye ve özyeterlilik) ve 16 maddeden oluşmaktadır. Ölçekte yer alan maddeler; “Kesinlikle katılmıyorum”, “Katılmıyorum”, “Biraz katılıyorum”, “Katılıyorum” ve “Kesinlikle katılıyorum” şeklinde 5’li Likert tipindedir. “2x2 Başarı Yönelimleri Ölçeği”, Elliot ve Murayama tarafından geliştirilmiştir ve Arslan ve Akın tarafından da Türkçe’ye uyarlanmıştır.³⁶ Ölçek, 4 alt boyuttan (öğrenme-yaklaşma, öğrenme-kaçınma, performans-yaklaşma ve performans-kaçınma yönelimi) ve 12 maddeden oluşmaktadır. Katılımcıların ifadeleri “Kesinlikle katılmıyorum”, “Katılmıyorum”, “Biraz katılıyorum”, “Katılıyorum” ve “Kesinlikle katılıyorum” şeklinde 5’li Likert tipi cevap skalasında değerlendirilmektedir.

³⁴ Corey L. M. Keyes vd., “Evaluation of the Mental Health Continuum Short Form (MHC-SF) in Setswana Speaking South Africans”. *Clinical Psychology and Psychotherapy* 15, (2008): 183; İbrahim Demirci ve Ahmet Akın. “Ruh Sağlığı Sürekliliği Kısa Formu’nun Geçerliliği ve Güvenirliği,” *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi* 48, sayı: 1 (2015): 56.

³⁵ Romin W. Tafarodi ve Swan, W. B. “Two-Dimensional Self-Esteem: Theory and Measurement,” *Personality and Individual Differences* 31, (2001): 658; Tayfun Doğan, “İki Boyutlu Benlik Saygısı: Kendini Sevmeye/Öz Yeterlilik Ölçeği’nin Türkçe Uyarlaması, Geçerlilik ve Güvenirlik Çalışması,” *Eğitim ve Bilim* 36, sayı: 162 (2011): 134.

³⁶ Andrew J. Elliot ve Kou Murayama, “On the Measurement of Achievement Goals: Critique, Illustration, and Application,” *Journal of Educational Psychology* 100, sayı: 3 (2008): 618; Serhat Arslan ve Ahmet Akın, “2x2 Başarı Yönelimleri Ölçeği (Revize Formu): Geçerlilik ve Güvenirlik Çalışması,” *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 5, sayı: 1 (2015): 9.

Ruh Sağlığı, Benlik Saygısı ve Başarı Yönelimi

Çalışmada ruh sağlığı ölçeğinin Cronbach Alpha değeri 0,935; benlik saygısı ölçeğinin Cronbach Alpha değeri 0,866 ve başarı yönelimleri ölçeğinin Cronbach Alpha değeri 0,897 olarak hesaplanmıştır. Alpar, Cronbach Alpha değeri 0,79'un üzerinde olduğunda, ölçeğin yüksek güvenilirliğe sahip olduğunu ifade edilmektedir. Bu doğrultuda çalışmada kullanılan ölçeklerin yüksek oranda güvenilir olduğu söylenebilir.³⁷

Verilerin Analizi

İstatistiksel analizler SPSS 24.0 programı ve SPSS 24.0 eklentisi Process Macro v3.5 kullanılarak gerçekleştirilmiştir.³⁸ Verilerin analizi aşamasında tanımlayıcı istatistiksel yöntemler (yüzde, ortalama gibi) kullanılmış, ruh sağlığı, benlik saygısı ve başarı yönelimleri arasındaki ilişkinin yönünü ve gücünü incelemek amacıyla korelasyon analizi; değişkenler arasındaki neden-sonuç ilişkisini değerlendirmek için basit regresyon analizi ve ölçme araçlarının ne kadar tutarlı bir ölçüm yaptığını test etmek için ise güvenilirlik analizi yapılmıştır. Çalışmada ayrıca ruh sağlığının başarı yönelimlerine etkisinde benlik saygısının düzenleyici role sahip olup olmadığını belirlemek amacıyla bootstrap yöntemini temel alan regresyon analizi yapılmıştır.

Etik İzni

Çalışmanın etik izni Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu'ndan (Karar No: GO 2021/149) alınmıştır. Katılımcılara çalışmaya katılımın gönüllü olduğu bildirilmiştir.

Bulgular

Araştırmaya katılan öğrencilerin demografik özellikleri incelendiğinde öğrencilerin %73,1'inin kadın ve %26,9'unun erkek olduğu; %31,3'ünün

Üsküdar
Üniversitesi
Sosyal Bilimler
Dergisi, 2021;
sayı: 13,
487-515

³⁷ Reha Alpar, *Uygulamalı İstatistik ve Geçerlik-Güvenirlik*. Ankara: Detay Yayıncılık, 2012.

³⁸ IBM SPSS Statistics for Windows, Version 24.0 Armonk, NY: IBM Corp. 2016.

Servet ALP, Özlem ÖZER

birinci sınıf, %24,6'sının ikinci sınıf, %23,8'inin üçüncü sınıf ve %20,2'sinin dördüncü sınıf olduğu; %68,4'ünün kentte ve %31,6'sının kırdada yaşadığı belirlenmiştir. Öğrencilerin ailelerinin gelir düzeyleri incelendiğinde ise katılımcıların %23,6'sı asgari ücret düzeyinin altında (<2.825 TL), %31,9'u asgari ücret düzeyinde (2.825 TL), %32,1'i 2.826-5650 TL aralığında ve %12,4'ü 5651 TL ve üzerinde bir gelire sahip olduğunu belirtmiştir.

Tablo 1'de çalışmanın değişkenlerine ilişkin temel istatistikler sunulmaktadır. Buna göre çalışmaya katılan öğrencilerin ruh sağlığı ölçeğine verdikleri cevapların puan ortalaması 2,64; başarı yönelimleri ölçeğine verdikleri cevapların puan ortalaması 3,86 ve benlik saygısı ölçeğine verdikleri cevapların puan ortalaması 3,26'dır. Değişkenler arasındaki korelasyon katsayılarına bakıldığında; ruh sağlığı ile başarı yönelimleri ($r_{(386)}=,371, p<0,01$), ruh sağlığı ile benlik saygısı ($r_{(386)}=,305, p<0,01$) ve başarı yönelimleri ile benlik saygısı ($r_{(386)}=,386, p<0,01$) arasında anlamlı, düşük ve pozitif yönlü ilişkiler saptanmıştır.

Tablo 1. Çalışma Değişkenlerine İlişkin Ortalamalar ve Korelasyon Değerleri

Değişkenler	Ortalama	Standart Sapma	Ruh Sağlığı	Başarı Yönelimleri	Benlik Saygısı
Ruh Sağlığı	2,64	1,09			
Başarı Yönelimleri	3,86	,66	,371**		
Benlik Saygısı	3,26	,36	,305**	,386**	1

** $p<0,01$

Tablo 2'de basit regresyon analizi gerçekleştirilmiş ve üç ayrı basit regresyon modeli oluşturulmuştur. Çalışmada oluşturulan birinci

Ruh Sağlığı, Benlik Saygısı ve Başarı Yönelimi

regresyon analizi sonuçları incelendiğinde, katılımcıların ruh sağlığı algılarının başarı yönelimleri üzerindeki toplam varyansın %13,8'ini açıkladığı görülmektedir. Analiz sonuçları, ruh sağlığı algısının yükselmesinin başarı yönelimleri algısını istatistiksel olarak artırdığını göstermektedir ($t=7,832$, $p<0,001$). Çalışmada oluşturulan bir diğer regresyon analizi sonuçları incelendiğinde; katılımcıların benlik saygısı algılarının başarı yönelimleri üzerindeki toplam varyansın %14,9'unu açıkladığı görülmektedir. Analiz sonuçlarına göre; benlik saygısı algısının yükselmesi, başarı yönelimleri algısını istatistiksel olarak artırmaktadır ($t=8,203$, $p<0,001$). Son olarak ruh sağlığı algısının benlik saygısı üzerine etkisine ilişkin yürütülen regresyon analizi sonucuna göre ise ruh sağlığı algısının benlik saygısı üzerindeki toplam varyansın %9,3'ünü açıkladığı belirlenmiştir. Analiz sonuçlarına göre katılımcıların ruh sağlığı algılarının yükselmesi benlik saygısı algılarını istatistiksel olarak artırmaktadır ($t=6,283$; $p<0,001$).

Üsküdar
Üniversitesi
Sosyal Bilimler
Dergisi, 2021;
sayı: 13,
487-515

Tablo 2. Regresyon Analizi Sonuçları

Bağımlı Değişkenler	Bağımsız Değişkenler	B	Std. Hata	β	t	p
Başarı Yönelimleri	(Sabit)	3,263	,083		39,430	<0,001
	Ruh Sağlığı	,226	,029	,371	7,832	<0,001
	R=,371 R ² =,138 F= 61,348 p<0,001 Durbin Watson=1,712					

Servet ALP, Özlem ÖZER

Başarı Yönelimleri	(Sabit)	1,583	,280		5,661	<0,001
	Benlik Saygısı	,698	,085	,386	8,203	<0,001
	R=,386 R2=,149 F=67,286 p<0,001 Durbin Watson=1,818					
Benlik Saygısı	(Sabit)	2,992	,047		63,749	<0,001
	Ruh Sağlığı	,103	,016	,305	6,283	<0,001
	R=,305 R2=,093 F=39,473 p<0,001 Durbin Watson=1,984					

Tablo 3'te ruh sağlığının başarı yönelimlerine etkisinde benlik saygısının düzenleyici role sahip olup olmadığını belirlemek amacıyla bootstrap yöntemini temel alan regresyon analizi yapılmış ve analizler, Hayes tarafından geliştirilen Process makro kullanılarak gerçekleştirilmiştir.³⁹ Analizlerde bootstrap tekniği yani yeniden örnekleme yöntemi ile 5000 yeniden örneklem seçeneği tercih edilmiştir. Bootstrap tekniği ile yapılan düzenleyici etki analizi sonucunda elde edilen %95 güven aralığındaki değerlerin sıfır değerini içermemesi gerekmektedir.⁴⁰ Yapılan analiz sonucunda, modele dâhil edilen bağımsız değişkenlerin (ruh sağlığı, benlik saygısı) bağımlı değişkendeki varyansın %23'ini açıkladığı, ruh sağlığı ve başarı yönelimleri arasındaki ilişkide benlik saygısının düzenleyici role sahip olduğu saptanmıştır (b=-,138, %95 CI [-,242,-034], t= -2,6166, p<0,05).

³⁹ Andrew F. Hayes, *Introduction to Mediation, Moderation, and Conditional Process Analysis Regression-Based Approach*. New York. The Guilford Press Division of Guilford Publications, Inc., 2018.

⁴⁰ David P. Mackinnon, Chondra M. Lockwood ve Jason Willams, "Confidence Limits for the Indirect Effect: Distribution of the Product and Resampling Methods," *Multivariate Behavioral Research* 39, sayı:1 (2004): 107.

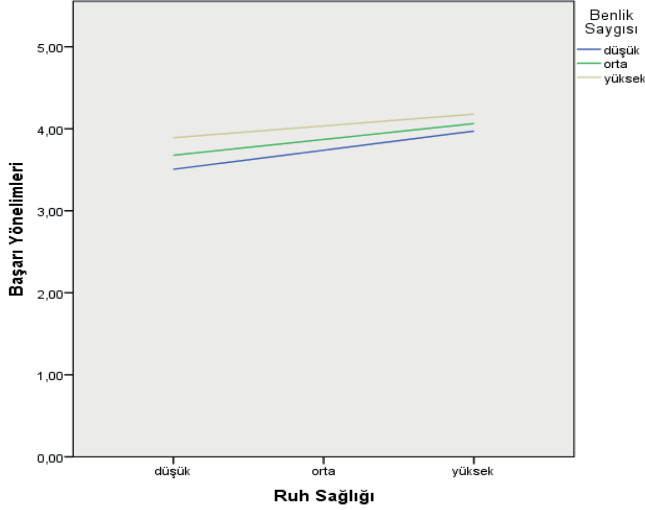
Tablo 3: Düzenleyici Etkiyi Gösteren Regresyon Analizi Sonuçları

Değişkenler	b	Std. Hata	t
Sabit	3,87	,030	127,4061
	[3,81 3,93]		
Ruh Sağlığı (X)	,167***	,028	5,8178
	[,110,223]		
Benlik Say (W)	,525***	,085	6,1570
	[,357,693]		
X.W.	-,138*	,052	-2,6166
	[-,242,-034]		

Not: $R=,48$, $R^2 =,23$; * $p<0,05$, ** $p<0,01$, *** $p<0,001$, Parantez içindeki değerler güven aralıklarıdır.

Düzenleyici etkiyi daha iyi anlamak için Şekil 1’de eğim analizi sonuçları verilmektedir. Şekil incelendiğinde, ruh sağlığının başarı yönelimleri üzerindeki etkisinde düzenleyici değişkenin (benlik saygısı) düşük, orta ve yüksek düzeyde istatistiksel olarak anlamlı etkiye sahip olduğu bulunmuştur. Yani düzenleyici değişken düşük olduğu durumda ruh sağlığının başarı yönelimleri üzerindeki etkisi kuvvetlidir ($b=,203$, %95 CI [,1420, 2654]). Orta ($b=,169$, %95 CI [,1127, 2255]) ve yüksek ($b=,125$, %95 CI [,0604, 195]) olduğu durumda mevcut etki daha da kuvvetli olmaktadır.

Şekil 1: Düzenleyici Etkiyi Gösteren Regresyon Analizi Sonuçları

Tartışma ve Sonuç

Bu çalışmada sağlık yönetimi öğrencilerinde ruh sağlığı, benlik saygısı ve başarı yönelimleri değişkenleri arasında ilişkiler ve ruh sağlığının başarı yönelimlerine etkisinde benlik saygısının düzenleyici role sahip olup olmadığını incelenmiştir. Literatürde sağlık yönetimi öğrencileri üzerinde bu üç değişkeni birlikte ele alan çalışmaların olmaması nedeniyle bu çalışmanın sonuçlarının literatürdeki boşluğu dolduracağı düşünülmektedir.

Çalışmada yapılan analizler sonucunda ruh sağlığı ile başarı yönelimleri arasında pozitif ve düşük düzeyde ilişkiler bulunmuştur. Çalışmada gerçekleştirilen regresyon analizi sonuçlarına göre ruh sağlığı algısı başarı yönelimleri üzerindeki toplam varyansın %13,8'ini açıklamaktadır. Analiz sonuçları, ruh sağlığı algısının yükselmesinin başarı yönelimleri algısını istatistiksel olarak artırdığını göstermektedir. Yani öğrencilerin ruh sağlığı düzeylerinin yüksek olması durumunda başarı yönelimlerinin

Ruh Sağlığı, Benlik Saygısı ve Başarı Yönelimi

de yüksek olabileceği ifade edilebilir. Desocio ve Hootman tarafından yapılan bir çalışmada da ruh sağlığı ile okul başarı arasında bir ilişkinin olduğu belirlenmiştir.⁴¹ Agnafors vd. İsveç’te yaptıkları bir çalışmada, çocukluğun ve ergenliğin ilk dönemlerinde yaşanmış olumsuz ruh sağlığı problemlerinin düşük akademik başarı riskini artırdığını tespit etmiştir.⁴² Brännlund vd.’nin yaptıkları bir çalışmada da olumsuz ruh sağlığı durumu ile okul başarı arasında negatif bir ilişki olduğu saptanmıştır.⁴³ Puskar ve Bernardo’nun çalışmalarında ise ruh sağlığının okul başarısını etkilediği ve teşhis edilmemiş ruh sağlığı sorunları yaşayan öğrencilerin hedefledikleri akademik başarıya ulaşamadıkları belirlenmiştir.⁴⁴ Benzer sonuçlar Guzman vd., Minkkinen vd., Bruffaerts vd., Murphy vd. ve Wang ve Sheikh-Khalil’in çalışmalarında da tespit edilmiştir.⁴⁵

Çalışmada ruh sağlığı ile benlik saygısı arasında düşük ve pozitif

⁴¹ Janiece Desocio ve Janis Hootman, “Children’s Mental Health and School Success,” *The Journal of School Nursing* 20, sayı: 4 (2004): 194.

⁴² Sara Agnafors, Mimmi Barmark ve Gunilla Sydsjö, “Mental Health and Academic Performance: A Study on Selection and Causation Effects From Childhood to Early Adulthood,” *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology* 56, (2021): 863.

⁴³ Annica Brännlund, Mattias Strandh ve Karina Nilsson, “Mental-Health and Educational Achievement: The Link Between Poor Mental-Health and Upper Secondary School Completion and Grades,” *Journal of Mental Health* 26, sayı: 4 (2017): 322.

⁴⁴ Kathryn Rose Puskar ve Lisa Marie Bernardo, “Mental Health and Academic Achievement: Role of School Nurses,” *Journal for Specialists in Pediatric Nursing* 12, sayı: 4 (2007): 221.

⁴⁵ Maria Paz Guzman vd., “Mental Health Matters in Elementary School: First-Grade Screening Predicts Fourth Grade Achievement Test Scores,” *European Child and Adolescent Psychiatry* 20, sayı: 8 (2011): 408; Jaana Minkkinen vd., “Health as a Predictor of Students’ Academic Achievement: A 3-Level Longitudinal Study of Finnish Adolescents,” *Journal of School Health* 87, sayı: 12 (2017): 907; Ronny Bruffaerts vd., “Mental Health Problems in College Freshmen: Prevalence and Academic Functioning,” *Journal of Affective Disorders* 225, (2018): 14; Michael J. Murphy vd., “Mental Health Predicts Better Academic Outcomes: A Longitudinal Study of Elementary School Students in Chile,” *Child Psychiatry and Human Development* 46, sayı:2 (2015): 253; Ming-Te

Servet ALP, Özlem ÖZER

yönlü ilişkiler saptanmıştır. Regresyon analizi sonucuna göre ruh sağlığı algısının benlik saygısı üzerindeki toplam varyansın %9,3'ünü açıkladığı belirlenmiştir. Analiz sonuçlarına göre katılımcıların ruh sağlığı algılarının yükselmesi benlik saygısı algılarını istatistiksel olarak artırmaktadır. Buna göre yüksek ruh sağlığı düzeyine sahip öğrencilerin benlik saygılarının da yüksek olabileceği söylenebilir. Ni vd. Çin'de hemşirelik bölümü öğrencileri üzerinde yaptıkları çalışmada, benlik saygısı ile ruh sağlığı arasında pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki bulmuştur. Elde edilen bulgulara göre daha yüksek benlik saygısına sahip öğrencilerde daha az ruhsal problemlerin olduğu tespit edilmiştir.⁴⁶ Xu vd.'nin ergenler üzerinde yaptıkları bir araştırmada ise yüksek narsist kişilik ve benlik saygısına sahip ergenlerin olumlu ruh sağlığı durumuna sahip olduğu belirlenmiştir.⁴⁷ Triana vd. Urzúa vd. Özcan vd. ve Verberg vd. tarafından yapılan çalışmalarda da benzer sonuçlara ulaşılmıştır.⁴⁸

Wang ve Salam Sheikh-Khalil, "Does Parental Involvement Matter for Student Achievement and Mental Health in High School?," *Child Development* 85, sayı:2 (2014): 617.

⁴⁶ Chunping Ni vd., "Relationship Between Coping, Self-Esteem, Individual Factors and Mental Health among Chinese Nursing Students: A Matched Case-Control Study," *Nurse Education Today* 30, sayı: 4 (2010): 342.

⁴⁷ Xiaofeng, E. Xu, Scott Huebner ve Lili Tian. "Profiles of Narcissism and Self-Esteem Associated with Comprehensive Mental Health in Adolescents," *Journal of Adolescence* 80, (2020): 280.

⁴⁸ Rike Triana vd., "Understanding the Protective Factors (Self-esteem, Family Relationships, Social Support) and Adolescents' Mental Health in Jakarta," *Enfermeria Clinica* 29, (2014): 631; Alfonso Urzúa vd., "The Mediating Role of Self-Esteem on the Relationship Between Perceived Discrimination and Mental Health in South American Immigrants in Chile," *Psychiatry Research* 271, (2019): 16; Halil Özcan, Burak Subaşı, Beyhan Budak, Mustafa Çelik, Şeref Can Gürel, Mesut Yıldız. "Ergenlik ve Genç Yetişkinlik Dönemindeki Kadınlarda Benlik Saygısı, Sosyal Görünüş Kaygısı, Depresyon ve Anksiyete İlişkisi," *Journal of Mood Disorders* 3 sayı: 3 (2013): 111; Fenneke Verberg vd., "Mindset and Perseverance of Adolescents with Intellectual Disabilities: Associations with Empowerment, Mental Health Problems, and Self-Esteem," *Research in Developmental Disabilities* 91, 2019: 103426.

Ruh Sağlığı, Benlik Saygısı ve Başarı Yönelimi

Bu çalışmada başarı yönelimleri ile benlik saygısı arasında düşük ve pozitif yönlü ilişkiler saptanmıştır. Regresyon analizi sonucuna göre katılımcıların benlik saygısı algılarının başarı yönelimleri üzerindeki toplam varyansın %14,9'unu açıkladığı görülmektedir. Analiz sonuçları, benlik saygısı algısının yükselmesinin başarı yönelimleri algısını istatistiksel olarak artırdığını göstermektedir. Bu sonuçlardan hareketle benlik saygının yüksek olduğu öğrencilerin başarı yönelimli davranış ve eylemlerde bulunma eğilimlerinin daha yüksek olabileceği ifade edilebilir. Pullmann ve Allik'in Estonyalı öğrenciler üzerinde gerçekleştirdikleri çalışmalarında, benlik saygısının akademik başarıyı etkilediği belirlenmiştir.⁴⁹ Rahmani'nin İran'da ilköğretim öğrencileri üzerinde gerçekleştirdiği çalışmasında da benlik saygısı ile okul başarısı arasında pozitif yönlü bir ilişki bulunmuştur. Elde edilen sonuca göre benlik saygısının okul başarısını yordayan bir etkiye sahip olduğu gözlenmiştir.⁵⁰ Saadat vd.'nin Tahran'da öğrenim gören üniversite öğrencileri üzerine yaptıkları bir çalışmada, akademik benlik saygısı ve aile benlik saygısının öğrencilerin akademik başarısı üzerinde etkili olduğu belirlenmiştir.⁵¹ Benzer sonuçlar Soufi vd., Wang vd., Zuffianò vd., ve Zeigler-Hill vd. tarafından yapılan çalışmalarda da tespit edilmiştir.⁵²

Üsküdar
Üniversitesi
Sosyal Bilimler
Dergisi, 2021;
sayı: 13,
487-515

⁴⁹ Helle Pullmann ve Jüri Allik, "Relations of Academic and General Self-Esteem to School Achievement," *Personality and Individual Differences* 45, sayı: 6 (2008): 561.

⁵⁰ Rahmani, "The Relationship between Self-esteem, Achievement Goals and Academic Achievement among the Primary School Students," 806.

⁵¹ Marayam Saadat, Azizreza Ghasemzadeh ve Mahsa Soleimani. "Self-Esteem in Iranian University Students and Its Relationship with Academic Achievement," *Procedia-Social and Behavioral Sciences* 31, (2012): 10

⁵² Salah Soufi vd., "Development of Structural Model for Prediction of Academic Achievement by Global Self-esteem, Academic Self-concept, Self-regulated Learning Strategies and Autonomous Academic Motivation," *Procedia - Social and Behavioral Sciences* 114, (2014): 33; Yanhui, E. Wang, Scott Huebner ve Lili Tian, "Parent-child Cohesion, Self-Esteem, and Academic Achievement: The Longitudinal Relations Among Elementary School Students," *Learning and Instruction* 73, (2021): 101467; Antonio,

Servet ALP, Özlem ÖZER

Çalışmada, ruh sağlığı ve başarı yönelimleri arasındaki ilişkide benlik saygısının düzenleyici role sahip olduğu saptanmıştır. Ruh sağlığının başarı yönelimleri üzerindeki etkisi benlik saygısının düşük, orta ve yüksek olduğu durumlarda değişmektedir. Yani benlik saygısının düşük olduğu durumda bu etki düşük, orta ve yüksek olduğu durumlarda daha güçlü olabileceği söylenebilir. Thoma vd., İsviçre’de çocuklar üzerinde yaptıkları araştırmada, duygusal, fiziksel ve cinsel istismar ve ihmal durumu ile ruh sağlığı arasındaki ilişkide benlik saygısının aracı rolü olduğunu belirlemiş ve duygusal istismar ve ihmalin benlik saygısını olumsuz yönde etkilediğini tespit etmişlerdir.⁵³ Ayrıca duygusal, fiziksel ve cinsel istismar ve ihmalin benlik saygısı aracılığıyla ruh sağlığını olumsuz yönde etkilediği saptanmıştır.

Bu çalışma, sadece bir devlet üniversitesinde gerçekleştirildiği için tüm sağlık yönetimi bölümü öğrencilerine genellenmesi ile ilgili olarak sınırlılıklara sahiptir. Gelecekte farklı ve daha geniş örneklerle çalışmanın yapılması önerilmektedir. İkinci olarak, çalışma ankete gönüllü olarak katılan katılımcılara ve çevrimiçi bir ankete dayanmaktadır. Bu nedenle katılımcıların ölçeklere ilişkin soruları öznel olarak değerlendirdikleri kabul etmiştir.

Çalışmadan elde edilen bulgulardan hareketle, ruh sağlığını iyileştirmeye yönelik olarak toplumun temel yapı taşı olan ailelerin, öğrencilerin ve bireylerin farkındalık ve bilgi düzeylerini arttıracak eğitim programlarının

Zuffianò vd., “Academic Achievement: The Unique Contribution of Self-Efficacy Beliefs in Self-Regulated Learning Beyond Intelligence, Personality Traits, and Self-Esteem” *Learning and Individual Differences* 23, sayı:1 (2013): 160; Virgil Zeigler-Hill, Erin M. Myers ve C. Brendan Clark, “Narcissism and Self-Esteem Reactivity: The Role of Negative Achievement Events,” *Journal of Research in Personality* 44, sayı: 2 (2010): 290.

⁵³ Myriam V. Thoma vd., “Child Maltreatment, Lifetime Trauma, and Mental Health in Swiss Older Survivors of Enforced Child Welfare Practices: Investigating The Mediating Role Of Self-Esteem And Self-Compassion,” *Child Abuse and Neglect* 113, (2021): 104925.

Ruh Sağlığı, Benlik Saygısı ve Başarı Yönelimi

düzenlenmesi önerilmektedir. Bu noktada toplumdaki ruhsal bozukluklar minimize edilerek ruh sağlığını korumaya ve geliştirmeye yönelik halk sağlığı uygulamalarına ağırlık verilebilir. Öğrencilerin olumsuz ruh sağlığı algısı ve düşük benlik saygısını minimize etmek ve ortadan kaldırmak amacıyla sahip oldukları bilgi, beceri ve yeteneklerinin farkında olmalarını sağlayacak bir takım imkân ve ortamların (sanatsal etkinlikler, kariyer merkezleri gibi) oluşturulması önerilmektedir. Spor etkinlikleri (koşu, yüzme, futbol, dans, trekking, geziler vb.) yoluyla öğrencilerin ruh algıları ve benlik saygıları artırılabilir.

KAYNAKÇA

Agnafors, Sara, Mimmi Barmark, ve Gunilla Sydsjö. "Mental Health and Academic Performance: A Study on Selection and Causation Effects From Childhood to Early Adulthood," *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology* 56, (2021): 857-866.

Arslan, Serhat ve Ahmet Akın. "2x2 Başarı Yönelimleri Ölçeği (Revize Formu): Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması," *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 5, sayı: 1 (2015): 8-15.

Alpar, Reha. *Uygulamalı İstatistik ve Geçerlik-Güvenirlik*. Ankara: Detay Yayıncılık, 2012.

Auerbach, Randy P., Philippe Mortier, Ronny Bruffaerts, Jordi Alonso, Corina Benjet, Pim Cuijpers, Koen Demyttenaere, David D. Ebert, Jennifer Greif Green, Penelope Hasking, Elaine Murray, Matthew K. Nock, Stephanie Pinder-Amaker, Nancy A. Sampson, Dan J. Stein, Gemma Vilagut, Alan M. Zaslavsky, ve Ronald C. Kessler. "WHO World Mental Health Surveys International College Student Project: Prevalence and Distribution of Mental Disorders," *Journal of Abnormal Psychology* 127, sayı: 7 (2018): 623-638.

Üsküdar
Üniversitesi
Sosyal Bilimler
Dergisi, 2021;
sayı: 13,
487-515

Servet ALP, Özlem ÖZER

Bakırcıoğlu, Rasim. *Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı*. 3. Baskı, Ankara: Anı Yayıncılık, 2018.

Baumeister, Roy F., Laura Smart, ve Joseph M. Boden. "Relation of Threatened Egotism to Violence and Aggression: The Dark Side of High Self-Esteem," *Psychological Review* 103, sayı: 1 (1996): 5–33.

Branden, Nathaniel. *Six Pillars of Self-Esteem: The Definitive Work on Self-Esteem by the Leading Pioneer in the Field*. Bantam, 2012.

Brännlund, Annica, Mattias Strandh, ve Karina Nilsson. "Mental-Health and Educational Achievement: The Link Between Poor Mental-Health and Upper Secondary School Completion and Grades," *Journal of Mental Health* 26, sayı:4 (2017): 318–325.

Bruffaerts, Ronny, Philippe Mortier, Glenn Kiekens , Randy P. Auerbach, Pim Cuijpers, Koen Demyttenaere, Jennifer G. Green, Matthew K. Nock, ve Ronald C. Kessler. "Mental Health Problems in College Freshmen: Prevalence and Academic Functioning," *Journal of Affective Disorders* 225, (2018): 97–103.

Buchalter, Susan. *Raising Self-Esteem in Adults: An Eclectic Approach with Art Therapy, CBT and DBT Based Techniques*. London, UK: Jessica Kingsley, 2015.

Chow, Susan Ka Yee ve Edward Kwok Yiu Choi. "Article Assessing the Mental Health, Physical Activity Levels, and Resilience of Today's Junior College Students in Self-Financing Institutions," *International Journal of Environmental Research and Public Health* 16, sayı:17 (2019): 3210–3222.

Demirci, İbrahim ve Ahmet Akın. "Ruh Sağlığı Sürekliliği Kısa Formu'nun Geçerliliği ve Güvenirliği," *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi* 48, sayı: 1 (2015): 49-64.

Ruh Sağlığı, Benlik Saygısı ve Başarı Yönelimi

Desocio, Janiece ve Janis Hootman. "Children's Mental Health and School Success," *The Journal of School Nursing* 20, sayı: 4 (2004): 189–196.

Doğan, Tayfun. "İki Boyutlu Benlik Saygısı: Kendini Sevme/Öz Yeterlik Ölçeği'nin Türkçe Uyarlaması, Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması," *Eğitim ve Bilim* 36, sayı: 162 (2011): 126-137.

Dweck, Carol S. ve Ellen L. Leggett. "A Social-Cognitive Approach to Motivation and Personality," *Psychological Review* 95, sayı: 2 (1988): 256–273.

Elliot, Andrew J. "Approach and Avoidance Motivation and Achievement Goals," *Educational Psychologist* 34, sayı: 3 (1999): 169-189.

Elliot, Andrew J. ve Holly A. McGregor. "A 2 × 2 Achievement Goal Framework", *Journal of Personality and Social Psychology* 80, sayı: 3 (2001): 501–519.

Elliot, Andrew J. ve Kou Murayama. "On the Measurement of Achievement Goals: Critique, Illustration, and Application," *Journal of Educational Psychology* 100, sayı: 3 (2008): 613–628.

Gençoğlu, Bilge. The Role of Reappraisal and Suppression in The Relationship Between Maternal Warmth and Adolescents' Self-Esteem. Yüksek Lisans Tezi, Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul. 2019.

Guzman, Maria Paz, Michael Jellinek, Myriam George, Marcela Hartley, Ana Maria Squicciarini, Katia M. Canenguez, Karen A. Kuhlthau, Recai Yucel, Gwyne W. White, Javier Guzman, ve J. Michael Murphy. "Mental Health Matters in Elementary School: First-Grade Screening Predicts Fourth Grade Achievement Test Scores," *European Child and Adolescent Psychiatry* 20, sayı: 8 (2011): 401–411.

Üsküdar
Üniversitesi
Sosyal Bilimler
Dergisi, 2021;
sayı: 13,
487-515

Servet ALP, Özlem ÖZER

Hayes, Andrew F. *Introduction to Mediation, Moderation, and Conditional Process Analysis Regression-Based Approach*. New York. The Guilford Press Division of Guilford Publications, Inc., 2018.

Hodgson, Roy, Tina Abbasi, ve Johanna Clarkson. “Effective Mental Health Promotion: A Literature Review,” *Health Education Journal* 55, sayı: 1 (1996): 55–74.

Hunt, Justin, Daniel Eisenberg. “Mental Health Problems and Help-Seeking Behavior Among College Students,” *Journal of Adolescent Health* 46, sayı: 1 (2010): 3–10.

IBM SPSS. *Statistics for Windows, Version 24.0* Armonk, NY: IBM Corp. 2016.

Kaplan, Avi ve Martin L. Maehr. “The Contributions and Prospects of Goal Orientation Theory” *Educational Psychology Review* 19, sayı: 2 (2007): 141–184.

Keyes, Corey L. M., Marie Wissing, Johan P. Potgieter, Michael Temane, Annamarie Kruger, ve Sinette van Rooy. “Evaluation of the Mental Health Continuum Short Form (MHC-SF) in Setswana Speaking South Africans.” *Clinical Psychology and Psychotherapy* 15, (2008): 181-192.

Keyes, Corey L. M. “The Mental Health Continuum: From Languishing to Flourishing in Life,” *Journal of Health and Social Research* 43, sayı: 2 (2002): 207–222.

Keyes, Corey L.M. *Mental Health as A Complete State: How the Salutogenic Perspective Completes the Picture*. içinde, Ed: G.F. Bauer and O. Hämmig. Bridging Occupational, Organizational and Public Health. Dordrecht: Springer; 2014, 179–192.

Knowlden, Adam P., Manoj Sharma, Amar Kanekar, ve Ashutosh Atri. “Sense of Coherence and Hardiness as Predictors of the Mental Health of

Ruh Sağlığı, Benlik Saygısı ve Başarı Yönelimi

College Students,” *International Quarterly of Community Health Education* 33, sayı: 1 (2012): 55–68.

Li, Jie, Xue Han, Wangshuai Wang, Gong Sun, ve Zhiming Cheng. “How Social Support Influences University Students’ Academic Achievement and Emotional Exhaustion: The Mediating Role of Self-Esteem” *Learning and Individual Differences* 61, (2018): 120–126.

Mackinnon, David P., Chondra M. Lockwood, ve Jason Willams. “Confidence Limits for the Indirect Effect: Distribution of the Product and Resampling Methods,” *Multivariate Behavioral Research* 39, sayı:1 (2004): 99-128.

Maehr, Martin L. ve Akane Zusho. “Achievement Goal Theory the Past, Present, and Future,” *Handbook of Motivation in School* içinde, Ed: Kathryn R. Wentzel ve Allan Wigfield, New York: Routledge, 2009.

Minkkinen, Jaana, Pirjo Lindfors, Jaana Kinnunen, Eerika Finell, Mari-Pauliina Vainikainen, Sakari Karvonen, ve Arja Rimpela. “Health as a Predictor of Students’ Academic Achievement: A 3-Level Longitudinal Study of Finnish Adolescents,” *Journal of School Health* 87, sayı: 12 (2017): 902-910.

Mruk, Christopher J. *Self-Esteem Research, Theory, and Practice Toward a Positive Psychology of Self-Esteem*. 3rd Edition, New York: Springer Publishing Company, Inc. 2006.

Murphy, J. Michael, Javier Guzmán, Alyssa E. McCarthy, Ana María Squicciarini, Myriam George, Katia M. Canenguez, Erin C. Dunn, Lee Baer, Ariela Simonsohn, Jordan W. Smoller, Michael S. Jellinek. “Mental Health Predicts Better Academic Outcomes: A Longitudinal Study of Elementary School Students in Chile,” *Child Psychiatry and Human Development* 46, sayı:2 (2015): 245–256.

Üsküdar
Üniversitesi
Sosyal Bilimler
Dergisi, 2021;
sayı: 13,
487-515

Servet ALP, Özlem ÖZER

Ni, Chunping, Xiwen Liu, Qianzhen Hua, Aili Lv, Bo Wang, Yongping Yan. "Relationship Between Coping, Self-Esteem, Individual Factors and Mental Health among Chinese Nursing Students: A Matched Case-Control Study," *Nurse Education Today* 30, sayı: 4 (2010): 338-343.

Odacı, Hatice, Çiğdem Berber Çelik, ve Özkan Çıkrıkçı. "Psikolojik Danışman Adaylarının Başarı Yönelimlerinin Bazı Değişkenlere Göre Yordanması," *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi* 4, sayı: 39 (2013): 95-105.

Ogihara Yuji. "The Change in Self-Esteem among Middle School Students in Japan, 1989-2002," *Psychology* 7, sayı:11 (2016): 1343-1351.

Okcu, Cüneyt. "Benlik Saygısı ve İyi Olma Halleri Arasındaki İlişkilerin Yapısal Eşitlik Modellemesiyle İncelenmesi," *İstanbul Kent Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi* 1, sayı:1 (2020): 52-69.

Özcan, Halil, Burak Subaşı, Beyhan Budak, Mustafa Çelik, Şeref Can Gürel, Mesut Yıldız. "Ergenlik ve Genç Yetişkinlik Dönemindeki Kadınlarda Benlik Saygısı, Sosyal Görünüş Kaygısı, Depresyon ve Anksiyete İlişkisi," *Journal of Mood Disorders* 3 sayı: 3 (2013): 107-13.

Özkan, İlkey Arslan ve Ayşe Özen. "The Relation between Submissive Behaviours and Self Esteem State among Nursing Students," *TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni* 7, sayı:1, (2008): 53-58.

Özkan, İshak. "Benlik Saygısını Etkileyen Etkenler," *Düşünen Adam Dergisi* 7, sayı: 3 (1994): 4-9.

Porru, Fabio, Suzan J. W. Robroek, Ute Bültmann, Igor Portoghese, Marcello Campagna, ve Alex Burdorf. "Mental Health among University Students: The Associations of Effort-Reward Imbalance and Overcommitment with Psychological Distress," *Journal of Affective Disorders* 282, (2021): 953-961.

Ruh Sağlığı, Benlik Saygısı ve Başarı Yönelimi

Pullmann, Helle ve Jüri Allik. "Relations of Academic and General Self-Esteem to School Achievement," *Personality and Individual Differences* 45, sayı: 6 (2008): 559–564.

Puskar, Kathryn Rose ve Lisa Marie Bernardo. "Mental Health and Academic Achievement: Role of School Nurses," *Journal for Specialists in Pediatric Nursing* 12, sayı: 4 (2007): 215–223.

Rahmani, Parisa. "The Relationship between Self-Esteem, Achievement Goals and Academic Achievement among the Primary School Students," *Procedia - Social and Behavioral Sciences* 29, (2011): 803–808.

Rosenberg, Morris. *Society and the Adolescent Self- Image*, Princeton, NJ: Princeton University Press, 1965.

Rosvall, Per-Åke. "Perspectives of Students with Mental Health Problems on Improving the School Environment and Practice," *Education Inquiry* 11, sayı:3 (2020): 159–174.

Saadat, Marayam, Azizreza Ghasemzadeh, ve Mahsa Soleimani. "Self-Esteem in Iranian University Students and Its Relationship with Academic Achievement," *Procedia - Social and Behavioral Sciences* 31, (2012): 10–14.

Sedikides, Constantine ve Aiden P. Gregg. "Portraits of the Self," *The SAGE Handbook of Social Psychology içinde*, ed: Hogg, Michael and Cooper, Joel, London, UK: SAGE Publications, 2003.

Soufi, Salah, Esmail Sadri Damirchi, Naser Sedghi, ve Behnoush Sabayan. "Development of Structural Model for Prediction of Academic Achievement by Global Self-esteem, Academic Self-concept, Self-regulated Learning Strategies and Autonomous Academic Motivation," *Procedia - Social and Behavioral Sciences* 114, (2014): 26–35.

Tafarodi, Romin W. ve Swan, W. B. "Two-Dimensional Self-Esteem: Theory and Measurement," *Personality and Individual Differences* 31, (2001): 653-673.

Üsküdar
Üniversitesi
Sosyal Bilimler
Dergisi, 2021;
sayı: 13,
487-515

Servet ALP, Özlem ÖZER

Taycan, Okan ve Bülent Coşkun. *Ruh Sağlığını Güçlendirme: Kavramlar-Kanıtlar-Uygulamalar Özet Rapor*. 1. Baskı, Ankara: Türkiye Psikiyatri Derneği Yayınları, 2020.

Thoma, Myriam V., Florence Bernays, Carla M. Eising, Andreas Maercker, Shauna L. Rohner. "Child Maltreatment, Lifetime Trauma, and Mental Health in Swiss Older Survivors of Enforced Child Welfare Practices: Investigating The Mediating Role Of Self-Esteem And Self-Compassion," *Child Abuse and Neglect* 113, (2021): 104925.

Triana, Rike, Budi Anna Keliat , Ice Yulia Wardani , Ni Made Dian Sulistiowati, Maria Ayu Veronika. "Understanding the Protective Factors (Self-esteem, Family Relationships, Social Support) and Adolescents' Mental Health in Jakarta," *Enfermeria Clinica* 29, (2014): 629–633.

Urzúa, Alfonso, Carlos Cabrera, Carlos Calderón Carvajal, Alejandra Caqueo-Urizar. "The Mediating Role of Self-Esteem on the Relationship Between Perceived Discrimination and Mental Health in South American Immigrants in Chile," *Psychiatry Research* 271, (2019): 187–194.

Verberg, Fenneke, Petra Helmond, Roy Otten, ve Geertjan Overbeek. "Mindset and Perseverance of Adolescents with Intellectual Disabilities: Associations with Empowerment, Mental Health Problems, and Self-Esteem," *Research in Developmental Disabilities* 91, 2019: 103426.

Wang, Ming-Te ve Salam Sheikh-Khalil. "Does Parental Involvement Matter for Student Achievement and Mental Health in High School?," *Child Development* 85, sayı:2 (2014): 610–625.

Wang, Yanhui, E. Scott Huebner, ve Lili Tian. "Parent-child Cohesion, Self-Esteem, and Academic Achievement: The Longitudinal Relations Among Elementary School Students," *Learning and Instruction* 73, (2021): 101467.

Ruh Sağlığı, Benlik Saygısı ve Başarı Yönelimi

WHO. *Strengthening Mental Health Promotion*. Geneva: World Health Organization, 2001.

Xu, Xiaofeng, E. Scott Huebner, ve Lili Tian. "Profiles of Narcissism and Self-Esteem Associated with Comprehensive Mental Health in Adolescents," *Journal of Adolescence* 80, (2020): 275–287.

Zeigler-Hill, Virgil, Erin M. Myers, ve C. Brendan Clark. "Narcissism and Self-Esteem Reactivity: The Role of Negative Achievement Events," *Journal of Research in Personality* 44, sayı: 2 (2010): 285–292.

Zuffianò, Antonio, Guido Alessandri, Maria Gerbino, Bernadette Paula Luengo Kanacri, Laura Di Giunta, Michela Milioni, Gian Vittorio Caprara. "Academic Achievement: The Unique Contribution of Self-Efficacy Beliefs in Self-Regulated Learning Beyond Intelligence, Personality Traits, and Self-Esteem," *Learning and Individual Differences* 23, sayı:1 (2013): 158–162.

Üsküdar
Üniversitesi
Sosyal Bilimler
Dergisi, 2021;
sayı: 13,
487-515

Salih Bilgin, "Kitap Değerlendirmesi: Fısıldaşan Şehirler: 17. Yüzyılda İstanbul, Londra ve Paris Arasında Bilgi Akışı, John-Paul Ghobrial (Çev. Kahraman Şakul, Küre Yayınları, 2020)," *Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, sayı: 13, (Kasım 2021): 517-523, <http://doi.org/10.32739/uskudarsbd.7.13.98>

Kitap Değerlendirmesi: Fısıldaşan Şehirler: 17. Yüzyılda İstanbul, Londra ve Paris Arasında Bilgi Akışı, John-Paul Ghobrial (Çev. Kahraman Şakul, Küre Yayınları, 2020)

Book Review: *The Whispers of Cities: Information Flows in Istanbul, London, and Paris in the Age of William Trumbull*, John-Paul Ghobrial (Oxford University Press, 2013)

Salih BİLGİN^(*)

Avrupa ve Osmanlı İmparatorluğu toplumlarının birbirleri hakkında ne bildikleri ve bu bilgileri hangi yollardan sağladıkları tarihin pek çok alt disiplini ilgilendiren mühim konulardır. Konu hakkında yapılan makro ölçekli çalışmalar, kullanılan yöntemin bir yansıması olarak tarihsel aktörleri basitleştirme eğiliminde olabilirler. Mikro tarih çalışmaları ise ölçeği daraltarak bireyler ve bireysel ilişkiler üzerinden daha derinlemesine analiz yapma imkânına sahiptir. John-Paul Ghobrial'ın *Fısıldaşan Şehirler: 17. Yüzyılda İstanbul, Londra ve Paris Arasında Bilgi Akışı* isimli eseri, Osmanlı İmparatorluğu ve Avrupa arasındaki bilgi akışına belli bir odak noktası üzerinden örnek sunmaya yönelik bir mikro tarih çalışması olarak karşımıza çıkmaktadır. Eser, *The Whispers of Cities: Information Flows in Istanbul, London, and Paris in the Age of William Trumbull* adıyla 2013 yılında İngilizce olarak yayımlanmış ve 2020 yılında çevirisi yayımlanarak Türkçe literatüre kazandırılmıştır.

Kitap Değerlendirmesi (Book Review)

Geliş Tarihi: 30.09.2021 Kabul Tarihi: 29.11.2021

(*) Yüksek Lisans Öğrencisi, Bahçeşehir Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Tarih Yüksek Lisans; Araştırma Görevlisi, Üsküdar Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Tarih Bölümü.
E-posta: salih.bilgin@uskudar.edu.tr

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2504-3931>

Üsküdar
Üniversitesi
Sosyal Bilimler
Dergisi, 2021;
sayı: 13,
517-523

Salih BİLGİN

Hemen her mikro tarih çalışması gibi *Fısıldaşan Şehirler* çalışmasının da sınırlarının iyi belirlenip ortaya konulması gerekmektedir. Kitap, zaman zaman Osmanlı sosyal yaşamını aktaran çalışmaların Avrupa toplumunda rağbet görmesi gibi daha yapısal çözümlene imkânı veren örnekler vermektedir. Ancak söz konusu eser çoğunlukla büyük bir anlatı sunmak yerine 1687-1691 yılları arasında İstanbul'da İngiliz büyükelçisi olarak görev yapan William Trumbull'ın tuttuğu veya edindiği kayıtlar üzerine inşa edilerek Avrupa ve Osmanlı İmparatorluğu arasındaki bilgi akışının bir bölümünü göstermeye yönelik hazırlanmıştır. Erken modern dönemde bilgi akışının temel öğeleri olan sözlü, el yazılı ve basılı bilginin, farklı dil engellerini aşarak dolaşıma girebildiğini iddia eden Ghobrial, mezkûr bilgi türleri arasındaki ilişkiyi de incelemektedir.

Fısıldaşan Şehirler kitabı, Avrupa ve Osmanlı İmparatorluğu toplumlarının “ne bildikleri” veya “nasıl bildikleri” sorularından ziyade bu toplumları ve insanları birbirine bağlayan iletişim süreçlerine odaklanmıştır. Dolayısıyla eserde bilginin akışının yanı sıra bilgi akışını sağlayan bireyler ve bireylerin kurduğu sosyal ilişkiler de öne çıkarılmaktadır. Ghobrial, “Avrupa” ve “Osmanlı İmparatorluğu” gibi tabirleri, insani tecrübelerin seçmeci çeşitliliğini örten sığ kategoriler olarak nitelendirmektedir (17). Ghobrial'in Avrupa ve Osmanlı İmparatorluğu'nu yekvücut hareket eden, tarihsel ve kültürel tecrübelerin kendi içinde homojen olarak dağıldığı yapılar olarak görmediğini söylemek mümkündür. Bu sınırlamalardan ötürü, Ghobrial sadece İstanbul, Londra ve Paris gibi büyük şehirler arasındaki bilgi akışına yoğunlaşmıştır. Yazarın kendisinin de ifade ettiği gibi, kitap Avrupa ve Osmanlı İmparatorluğu arasındaki iletişimin etraflı bir incelemesi olma iddiası taşımamaktadır (19). Ghobrial'in, Trumbull'ın deneyimleri, kurduğu ilişki ağları ve kayıtlarını tuttuğu bilgiler üzerinden dönemin bilgi akışı örüntülerini keşfetmeye çalıştığı söylenebilir.

Kitabın birinci bölümünde, tarihsel arka planı oluşturmak için Osmanlı-İngiliz ilişkileri ve İngiliz devletinin Osmanlı coğrafyasına yönelik

Fısıldaşan Şehirler

çıkarları anlatılmaktadır. Trumbull özelinde bir büyükelçinin İstanbul görevine atanmadan önce nasıl hazırlıklar yapabileceğini de anlatan bölüm, Trumbull'ın siyasî lügatı ve diplomatik teamülleri anlamlandırma çabalarını göstermektedir. Kitabın ikinci bölümü, İstanbul'da bulunan muhabere ağlarının nasıl işlediğine ayrılmıştır. Bilmenin başka yolları olarak şifahi bilgi kaynaklarının, mektuplaşmaların ve bireysel ilişkilerin İstanbul'da bulunan diplomatlar tarafından nasıl tecrübe edildiği aktarılmıştır. Üçüncü bölüm, Avrupa ve Osmanlı devlet görevlilerinin kurdukları karşılıklı ilişkileri ele almaktadır. Bölüm boyunca, Trumbull tarafından kayıt altına alınan resmî ve gayriresmî diplomatik görüşmeler, zaman zaman diyaloglar halinde aktarılmaktadır. Bu bölüm, kurulan ilişkilerle bilgi akışının karşılıklı olduğunu göstermesi açısından önemlidir. Dördüncü bölüm, çok dilli bir imparatorluk merkezi olan İstanbul'da farklı dilleri konuşan bireylerin ilişkilerine ve Trumbull'ın kurduğu ilişkiler ağı üzerinden Osmanlı'da gündelik iletişimin inşasına ayrılmıştır. Ayrıca, ikinci ve üçüncü bölümün ortaya koyduğu diplomatik ve sosyal ilişkilerdeki dil sorununa ve dil mesafesinin nasıl aşıldığına dair bilgiler verilmektedir. Gündelik yaşamdaki tercüme işine odaklanan Ghobrial, bu sürecin sadece tercümanlar yoluyla yönetilmediğini öne sürmektedir. Dil mesafesini aşma sürecindeki araçlar, Trumbull'ın kurduğu ilişkiler ağı üzerinden okuyucuya hem görsel bir şema halinde hem de liste olarak sunulmuştur. Liste incelendiğinde, İngiliz sefaretinde tercümanlık yapanlar, Levant Kumpanyası çalışanları, diğer ülke elçileri ve tüccarları, İngiliz tutsaklar, şeyhülislam, sadrazamlar ve eczacılar gibi pek çok farklı kesimden insan görülmektedir (170-172). Listede adı veya unvanı geçen ve tercüman olmayan pek çok bireyin de bu bilgi akışını sağladığı iddia edilmektedir. Beşinci bölüm ise, vaka analizi mahiyetindedir. Trumbull'ın IV. Mehmed'in hal edilmesi sürecinde ve sonrasında yaşananlar hakkında topladığı istihbaratın ve bu bilgilerin Avrupa'da nasıl dolaşıma girdiği hakkında detaylı açıklamalar bulunmaktadır. Bu vaka analizi üzerinden,

Üsküdar
Üniversitesi
Sosyal Bilimler
Dergisi, 2021;
sayı: 13,
517-523

Salih BİLGİN

sözlü iletişimin yazılı kaynaklarda yer bulduğu tezi verilen örneklerle desteklenmiştir.

Kitap boyunca aktarılmaya çalışılan İstanbul, Londra ve Paris arasındaki bilgi akışının mahiyeti, bu bilgi akışında rol oynayan aktörler ve analizine dair çerçevenin çizilmesinde en önemli başvuru kaynağı William Trumbull'ın tuttuğu veya edindiği notlar olmuştur. Her büyükelçinin raporları ve notları tarihsel kaynak olarak değerlidir. Ancak Trumbull'ı bu noktada müstesna kılan unsur, Trumbull'ın görevi boyunca sıra dışı yoğunlukta kayıtlar tutmasıdır. Trumbull Evrakı olarak kayıtlara geçen ve *The British Library* kurumunca arşivlenen evraklar, 40'ı doğrudan İstanbul ile alakalı olmak üzere 300 ciltlik ayrıntılı belgeyi barındırmaktadır (42). Bu tip kişisel kayıtların yer aldığı tarihsel belgeler devlet görevlilerinin görev yaptıkları bölge hakkında doğrudan bilgi vermenin yanında, kendilerinin ait olduğu dünya görüşü hakkında da bilgiler verebilir. Bu açıdan bakıldığında, Trumbull'ın tuttuğu kayıtlar, Osmanlı-Avrupa etkileşiminin doğası hakkında detaylı bilgiler sunması açısından değerli olduğu gibi Trumbull'ın bireysel bakış açısını yansıtması bakımından otobiyografik olarak da önemli görülebilir.

Trumbull Evrakı yalnızca Trumbull'ın kendi şahsi deneyimlerinin kayıtlarıyla sınırlı değildir. İstanbul'da yaşayan diğer Avrupalı devlet görevlilerinden aldığı raporlar ve bilgiler; tüccar, hekim, devlet memurları ve çeşitli Osmanlı elitleriyle kurulan bireysel ilişkiler üzerinden elde edilen veriler de Trumbull tarafından raporlanmıştır. Trumbull'ın çalışmaları kendi dönemindeki deneyimleri ile de sınırlı kalmamıştır. William Trumbull zamanının bir bölümünü eski Osmanlı kaynaklarına ulaşmak için harcamış ve bu konuda büyük oranda da başarılı olmuştur. Çeşitli resmi Osmanlı belgeleri üzerine araştırmalar yaparak kayıtları arasına eklemiştir. Araştırmaları sırasında topladığı belgeler sadece resmî evraklarla sınırlı değildir. Kâtip Çelebi'nin *Fezleke-i Tevarih* adlı

Fısıldaşan Şehirler

vakayinamesi de dahil olmak üzere pek çok Osmanlı bilgi kaynağına erişme başarısını göstermiştir. Trumbull, aynı zamanda, saray ve sultanlar hakkında da bilgiler içeren çeşitli risaleleri de evraklarına eklemiştir. İstanbul Felemenk elçisi Levinus Warner tarafından 1656'da yazılmış, IV. Mehmed'in ve kardeşlerinin doğumu anlatan bir metnin sureti veya IV. Mehmed'in hekimi Mascellini'ye ait İtalyanca hazırlanmış olan bir risale örnek olarak verilebilir (104). Trumbull'ın tuttuğu kayıtların ve kurduğu ilişkilerin çeşitliliği, farklı kaynaklardan bilgi edinme gerekliliğini belli bir oranda karşılamaktadır. Bu çeşitlilik, aynı zamanda, sadece gündelik ve diplomatik iletişim çalışmaları için değil, başka temalar üzerinden yapılabilecek erken modern Osmanlı tarihi çalışmaları için mühim bir birincil kaynak olduğunu da göstermektedir.

Yazılı kaynaklar söz konusu olduğunda, Avrupa ve Osmanlı kaynakları arasındaki nicel asimetri kitabın en önemli kısıtlarından biri olarak ortaya çıkmaktadır. Özellikle matbaanın Avrupa'da yaygınlaşması ile yazılı kaynakların sayısı çoğalmış ve bununla beraber Avrupa'da Osmanlı Devleti'ne ve toplumuna dair ilgi, Osmanlı toplumu üzerine yayımlanmış kaynakların sayısını artırmıştır. On yedinci yüzyılda Osmanlı coğrafyasında matbaanın olmaması, Osmanlı İstanbulu'nda bilginin daha çok sözlü veya yazma eserler yoluyla dolaşması anlamına gelmektedir. Bu durum, on yedinci yüzyıla ait yazılı kaynaklarda asimetri doğurmuştur.

Yazılı kaynaklar arasındaki nicel asimetriyi dikkate alan Ghobrial, kitabın önemli bir tezini ortaya atmaktadır. Ghobrial, üzerinde çalıştığı örnekler üzerinden Osmanlı İmparatorluğu gibi uzak ve "matbaasız dünyalar"ın bile on yedinci yüzyıl Avrupası'nda şekillenmeye başlayan matbu iletişim sistemine entegre olduğu tezini savunmaktadır (244). Bu anlamda, eser, matbaa ile gelişmeye başlayan yazılı kültüre odaklanmanın yanı sıra sözlü iletişime de odaklanarak sözlü iletişimin ve mektupların bu entegrasyonda etkili olduğunu tezini ileri sürmektedir. Ghobrial'e

Üsküdar
Üniversitesi
Sosyal Bilimler
Dergisi, 2021;
sayı: 13,
517-523

Salih BİLGİN

göre, Avrupa'da Osmanlı İmparatorluğu hakkında üretilen mektuplar, günlükler, seyahatnameler ve diğer yazılı eserlerin arkasında sözlü iletişim yatmaktadır. Osmanlı coğrafyasında sözlü olarak üretilen bilgi, dolaşımında olduğu süre içerisinde belirli merhalelerden geçerek Avrupa'daki el yazılı veya basılı metinlerin içinde yer edinmiştir. Dolayısıyla Osmanlı coğrafyasında bulunmuş olan seyyahlar, tüccarlar ve diplomatlar gibi unsurların aktardıkları üzerinden Osmanlı sözlü iletişimine erişmek mümkündür. Pek tabii ki bu tip kaynaklar büyük oranda kişisel bakış açılarını yansıtacağı için başka kaynaklarla yapılacak çapraz okumalar ile desteklenmelidir. Ghobrial, bu çapraz okumayı bahsi geçen niceliksel asimetri sebebiyle çoğunlukla Avrupa kaynakları üzerinden yapmaktadır. Dolayısıyla, kitap, karşılıklı bilgi akışından ziyade İstanbul'dan Avrupa'ya bilginin akışı üzerine kurgulanmış görünmektedir.

Kullanılan kaynakların büyük oranda Avrupa menşeli olması nedeniyle ortaya çıkan bu durumun hilafında örnekler de yok değildir. Örneğin, Londra'dan ve Paris'ten gelen havadis kâğıtlarının Osmanlı coğrafyasında dolaşımında olması (184) aslında bilgi akışında Avrupalıların ve Osmanlıların ortak bir çaba içinde olduklarını ve bilgi akışının karşılıklı olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla, eserin, etkileşimin karşılıklı olduğunu göstermek maksadıyla Avrupa-merkezli “Meraklı Batı” ve “Durağan Doğu” gibi kalıp yargıların hilafında örnekler sunduğunu söylemek mümkündür. Bu açıdan bakıldığında, “matbaasız bir dünya” olarak on yedinci yüzyıl Osmanlı dünyasından günümüze ulaşan basılı kaynaklar Avrupa kaynaklarına göre daha az sayıda kullanılmış olsa da Osmanlı menşeli kaynaklar da zaman içerisinde farklı şekillerde tartışmaya eklenilebilir mi sorusunu gündeme getirmektedir. Zaten Ghobrial de en önemli amaçlarından birinin, haber ve iletişim üzerine gelişen tarih yazımına Osmanlı İmparatorluğu'nu da ekleyerek genel bakış açısını genişletmek olduğunu söylemektedir (244). *Fısıldaşan Şehirler* eserinde

Fısıldaşan Şehirler

Avrupa menşeli kaynaklara nispeten Osmanlı merkezli kaynakların kullanımı az gözükmetedir. Ancak eserin Osmanlı İmparatorluğu'nun iletişim tarih yazımına entegrasyonu meselesini gündeme getirmesi ve konu hakkında çeşitli sorular uyandırması değerlidir.

Sonuç olarak, *Fısıldaşan Şehirler* kitabının, bilginin dolaşımı ve üretilmesi konusunda en dinamik düzlem olan bireysel ilişkiler ağını anlaşılır bir şekilde okuyucuya aktardığını söylemek mümkündür. Bir mikro tarih çalışması örneği olarak zaman zaman oldukça detay içeren konulara değinmektedir. Bu durum, makro çalışmaların yöntem gereği sunmakta zorlandığı birey odaklı insanî ve kültürel ilişkilerin dinamizminin anlaşılmasını kolaylaştırmaktadır. Söz konusu metnin ustaca oluşturulmuş genel organizasyonu da okunabilirlik ve anlaşılabilirlik seviyesine katkıda bulunmaktadır. Aynı zamanda, kitabın en değerli katkılarından biri olan nitelik ve nicelik açısından oldukça zengin ve değerli kaynakçasının, benzer konuları çalışmak isteyen tarihçiler ve araştırmacılar için ufuk açıcı olacağı söylenebilir.

Üsküdar
Üniversitesi
Sosyal Bilimler
Dergisi, 2021;
sayı: 13,
517-523

YAZIM ESASLARI

GENEL

Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi'ne gönderilen yazıların başka bir yerde yayımlanmamış veya yayımlanması amacıyla başka bir yere iletilmemiş olması gerekir.

Dergide yayımlanan yazıların, telif hakkı dergiye aittir. Yazar, dergiye eserinin yayımlanması için başvurduğunda, derginin yazım esasları ile yayın ve etik ilkelerini kabul etmiş olur. Yazar, dergide yayımlanmasına onay verilen yazısının her türlü telif hakkını devretmiş olduğunu kabul eder. Yazı kurulu, telif hakkı karşılığında yazarlarına iki adet dergi gönderir. Yayımlanmış yazının başka bir yayında tekrar yayımlanması derginin iznine bağlıdır.

Makaleler, "The Chicago Manual of Style (17th Edition, Notes and Bibliography)" atıf ve referans sistemi esas alınarak hazırlanmalıdır.

Dergiye gönderilen tercüme edilmiş yazılar için, yazının sahibinin yayın izni ve metnin orijinali gereklidir.

Dergide yayımlanan makalelerdeki görüşler, yazarlarının şahsi görüşleri olup; Üsküdar Üniversitesi'nin ve dergi kurullarının resmi görüşleri niteliğini taşımaz.

Yazım dili Türkçe ve İngilizcedir. Dergiye gönderilen yazıların yazım düzeltmesi Editörler/Editör yardımcıları tarafından yapılır. Türkçe makalelerin yazımında, noktalamasında ve kısaltmalarda TDK Yazım Kılavuzu'nun en son baskısı esas alınır.

Makalelerde kelime sayısı 5000'den az olmamalı; makale Öz/Abstract ve kaynakça dâhil 25 sayfayı geçmemelidir.

Yazım esaslarının tam metnine sosyalbilimlerdergisi.com bağlantısından erişilebilir. Matbu ve dijital sürümler arasında fark olması halinde, dijital sürüm esas kabul edilir.

Üsküdar
Üniversitesi
Sosyal Bilimler
Dergisi, 2021;
sayı: 13,
525-526

PUBLICATION GUIDELINES

GENERAL PRINCIPLES

Papers submitted to Üsküdar University Journal of Social Sciences must not be published before or sent for publication elsewhere.

The copyright of the papers published in the journal belongs to the journal. The author agrees to transfer all copyrights of the paper that is approved to be published in the journal. Following the submission of the article to the journal, the author accepts to abide by the ethical principles and publication guidelines. The Editorial Board sends two copies of the journals to the author in exchange for the copyright. Any re-publication of the published work is subjected to the approval of the journal.

The articles must prepared on the basis of The Chicago Manual of Style (17th Edition, Notes and Bibliography) citation rules.

Regarding translations submitted to the journal, publication permission of the author and the original text are required. Translations must also be submitted to the approval of the referee as in copyright issues.

The opinions, thoughts, and proposals within the articles are but reflections of the authors and do not, in any way, represent those of Üsküdar University.

Languages of publication are Turkish and English. Corrections regarding the principles are made by editors/co-editors. The most recent edition of the spelling guide of Turkish Language Institution is taken into account for language use, punctuation, and abbreviations.

The texts submitted to be published must be no less than 5.000 words and no more than 25 pages including the Öz/Abstract and references.

Full text publication guidelines can be accessed via sosyalbilimlerdergisi.com/en hyperlink. In case of differences between published and digital versions, digital version is considered as valid.

YAYIN VE ETİK İLKELERİ

GENEL

Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi'nin yayın süreci bilginin bilimsel yöntemle yansız biçimde üretilmesi, geliştirilmesi ve paylaşılmasına dayanır; akademik ilkelere bağlı kalarak, belirlenmiş akademik ve etik standartlarla uyumlu bir şekilde yayıncılıkta yanlış uygulamaların önüne geçmeyi taahhüt eder. Etik standartları sağlamak için gönderilen bilimsel yazılarda **COPE** (Committee on Publication Ethics)'un belirlediği uluslararası standartlar dikkate alınmaktadır.

Makalenin Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi'nde yayımlanması amacıyla DergiPark üzerinden yazar(lar) tarafından yüklenmesi, başvuru sürecini başlatır.

Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, gönderilen yazılarda düzeltme yapmak, yazıları yayımlamak ya da yayımlamamak hakkına sahiptir.

MAKALE DEĞERLENDİRME SÜRECİ

Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi'nde yayımlanmak amacıyla gönderilen makaleler için ilk 30 günlük sürede ilk editör değerlendirmesi gerçekleştirilir. Editör incelemesi sonrasında gerekli olması halinde yazara gerekli düzenlemeleri yapması için 15 günlük süre verilir. Editör okumasından başarıyla geçen makalelerin hakem değerlendirme süreci başlatılır. Hakem değerlendirme sürecinde her hakeme davet kabulü için 7 gün, değerlendirme için 30 gün süre verilir. Herhangi bir hakemin bir gerekçeyle ilave süre talep etmesi dikkate alınır. Hakem değerlendirme sürecini başarıyla tamamlayan makaleler için hakemler tarafından talep edilen düzenlemeler için yazara en fazla 30 günlük süre verilir. Çalışmayı tekrar görmek isteyen hakeme makale gönderilir ve bu maksatla hakeme 30 gün süre daha verilir. Hakemlerin son incelemesinden sonra çalışmanın son hali 15 gün içerisinde editor okumasından geçirilir. Süreç içerisinde yazar veya hakemlerden gelen ek süre talepleri de dikkate alınır.

Üsküdar
Üniversitesi
Sosyal Bilimler
Dergisi, 2021;
sayı: 13,
527-538

A. YAYIN KURULUNUN SORUMLULUKLARI

Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi'ne başvurusu yapılan her makaleden, hatta yayımlanmasından sonraki tüm süreçlerinden Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Yayın Kurulu (Bundan sonra, "Yayın Kurulu") ve Editörler/Editör yardımcıları sorumludur.

Yayın Kurulu, yayın, kör hakemlik, değerlendirme süreci, etik ilkeler gibi dergi politikalarının belirlenmesini ve uygulanmasını sağlar.

Makalenin Yayın Kurulu'nca hakem sürecine alınması bir yayının taahhüdü anlamına gelmez. Yayın için hakem süreci olumlu sonuçlansa bile mutlaka Yayın Kurulunun ve Editörlerin/Editör yardımcılarının kararı gerekir.

Yayın Kurulu, akademik dürüstlüğü teşvik eder. Yayın Kurulu, yazılı eserlerin orijinalliğini, bu eserleri yayın öncesinde iThenticate intihal önleme programı aracılığıyla denetleyerek teminat altına alır.

Yayın Kurulu, yayımlanmış makalelere ilişkin intihal ve suistimal iddialarını her zaman incelemeye alır. Örneğin, bir yazar makalesinde başka çalışmalardan intihal yapmış, izin alınması gereken durumlarda izin almaksızın veya eksik bildirimle üçüncü şahısların telif materyalini kullanmışsa, Yayın Kurulu makaleyi geri çekmek, meseleyi yazarın çalıştığı kurumdaki bölüm başkanına, dekanına ve/veya ilgili akademik kurumlara bildirme dâhil çeşitli işlemler yapma hakkını kendinde saklı tutar

B. EDITÖRLER / EDITÖR YARDIMCILARININ SORUMLULUKLARI

Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Editörleri/Editör Yardımcıları, makale ve dergi yayım sürecinde fikrî mülkiyet hakları, bilimsel-etik olmayan davranışlarla ve intihalle ilgili önlemleri almaktan sorumludur.

Editörler/Editör yardımcıları, makalelerle ilgili olumlu ya da olumsuz karar verirken, makalelerin özgün değeri, alana katkısı, araştırma yönteminin geçerliliği ve güvenilirliği, anlatımın açıklığı ile derginin amaç ve kapsamını göz önünde bulundurlar.

Editörler/Editör yardımcıları, kör hakemlik ve değerlendirme süreci politikalarını uyguluyorlar, hakemlerin ve yazarların kimlik bilgilerini değerlendirme sürecinde birbirlerinden gizli tutarlar ve her makalenin yansız ve süresi içinde değerlendirilmesini sağlarlar. Makalelerdeki hata, tutarsızlık ya da yanlış yönlendirmelerin düzeltilmesini gerçekleştirirler.

Editörler/Editör Yardımcıları, derginin yayın esasları ve etik ilkeleri kapsamında kişisel verilerin korunmasını sağlarlar.

Editörler/Editör yardımcıları, makalelerde insan ve hayvan haklarının korunmasına özen gösterirler, makaledeki çalışmaya konu olan katılımcıların açık onayının belgelendirilmesini önemserler, deneysel araştırmalarda veya anket içeren çalışmalarda etik kurul onayı olmadığında makaleyi reddederler.

C. HAKEMLERİN SORUMLULUKLARI

Teslim edilen makalenin yayımlanıp yayımlanmayacağına Yayın Kurulu tarafından karar verilmesinde hakem görüşleri önceliklidir.

Hakemler, iki yönlü kör hakem usulüne riayet ederek çalışmayı adil ve tarafsız olarak değerlendirmelidirler.

Hakemler, gizlilik ilkesine riayet etmelidir, hakemlik sürecinden elde ettikleri bilgileri kişisel menfaatleri için kullanmamakla yükümlüdürler; raporlarını veya makale hakkındaki bilgileri başkalarıyla paylaşmamalıdır.

Hakem değerlendirmeleri objektif ve yapıcı olmalıdır. Yazının akademik yeterliliği esas alınmalıdır. Yazarların şahsiyetlerine yönelik eleştiriler uygun görülmez. Hakemler, yaptıkları değerlendirmeleri destekleyecek açıklamaları ve argümanları, dergi editörlüğüne sunulan hakem değerlendirme raporlarında sunmalıdırlar. Editörler/Editör Yardımcıları, taraflı ve şahsileştirilmiş değerlendirmeleri ve gerekçelendirilmemiş onay ve retleri değerlendirmeye almazlar ve bu durumdaki makaleler için yeniden hakem belirlerler.

Hakemler, kişisel veya kurumsal çıkar çatışmalarıyla sonuçlanabilecek makaleleri değerlendirmeyi kabul etmemelidirler.

Hakemler, tespit etmeleri halinde, dergi editörlüğünü fiili ya da olası herhangi bir intihal, çoklu yayın veya eş zamanlı başvuru vakasından haberdar etmelidirler.

Hakemler, değerlendirmeyi tarafsızlık ve gizlilik içinde yapmalıdırlar. Bu ilke gereğince, inceledikleri makaleleri değerlendirme sürecinden sonra yok etmelidirler. Uyruk, cinsiyet, dinsel inanç, siyasi görüş ve ticari kaygılar, değerlendirmenin akademik tarafsızlığını bozmamalıdır.

Hakemler değerlendirmesini kabul ettikleri makaleyi süresi içinde değerlendirmelidirler. Makalenin akademik niteliğini artırmak amacıyla, hakemlerin düzeltme önerileri yazarlara iletilir ve hakemlerin talep etmeleri halinde, yazar tarafından yapılan düzeltmeler hakeme iletilir.

D. YAZARIN SORUMLULUKLARI

Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi'ne sunulan metinler/ çalışmalar intihal içermemeli ve özgün olmalıdır. Bu konuda sorumluluk tamamen yazarlara aittir.

İntihalin her çeşidi, yazarın kendi yayınlarından yaptığı usulsüz aktarımlar dâhil, çok ciddi bir etik sorundur. İntihal içerdiği tespit edilen makalelerin değerlendirme süreci durdurulur. Yayımlandıktan sonra intihal tespit edildiği takdirde, Editörler ve Editör yardımcıları uygun önlemler alırlar.

Yazar, makalesini, yayın kararı alınıncaya kadar, dergi yayın kuruluna bildirmek koşuluyla geri çekme hakkına sahiptir.

Yazarlar cinsiyet, ırk, dil, inanç, kültür, sınıf, yaş, görüş, zümre ve cinsel yönelim gibi aidiyet ve kimlikler üzerinden ayrımcı bir dil kullanmamalıdırlar.

Çalışmalar/makaleler üçüncü bir tarafın mahremiyet ve fikri mülkiyet haklarını ihlal etmemelidir.

Yazarlar, başvuru sürecinde DergiPark ve sosyalbilimlerdergisi.com üzerinden de erişilebilen Telif Hakkı Formu'nu doldurmak zorundadır.

Yazarlar, çalışmalarında payları olan tüm şahısları belirtme yükümlülüğü taşırlar. Çalışmalarında önemli derecede payları olan şahısları ortak yazar olarak belirtmelidirler. Bir çalışma, yazarlarının tümünün rızası olmadan yayımlanamaz.

Makaleye katkı sağlamayan kişilerin adları, yazar olarak yazılmamalıdır. Yayımlanmak üzere başvurusu yapılan bir makale için yazar sırasını değiştirme, yazar çıkartma, yazar ekleme işlemleri önerilmemelidir.

Yazarlar, çalışmanın/metnin eski bir versiyonu başka bir mecrada yayımlanmışsa bunu belirtmelidirler. Çalışma, yayımlanmamış bile olsa bir tezden veya yayımlanmamış bilimsel toplantı sunumundan derlendiyse, bunun ilk sayfada dipnot olarak belirtilmesi gerekir.

Yazarlar, mevcut telif hakları yasası esaslarına uygun hareket etmekte sorumludurlar.

Değerlendirme sürecinde yazarlardan makalelerine ilişkin bilgi ya da veri istenmesi durumunda talep edilen bilgileri dergi editörlüğüne sunmalıdır.

Yazarlar, hakemlerin ve Editörler/Editör yardımcılarının düzeltme önerilerini yerine getirmekten sorumludur. Hakemlerin ya da Editörler/Editör yardımcılarının önerilerine katılmaması halinde, yazar, gerekçesi ile birlikte bu durumu dergi editörlüğüne bildirmek hakkına sahiptir.

Yazarlar, hakem değerlendirme önerilerine yaptıkları işlemleri, dergi editörlüğüne gönderilen rapora işleyerek dergi editörlüğüne sunmalıdır.

Bütün yazarlar, araştırma yazılarında, o yazının sonuçlarını veya yorumunu etkileyebileceği düşünülen herhangi bir mali ve diğer tarzda çıkar çatışmalarını açık etmelidirler. Çalışma için alınan bütün mali destek kaynakları açıkça belirtilmelidir.

Bir yazar, yayımlanmış bir makalesinde ciddi bir hata veya yanlışlık

keşfedince, bu konuda dergi editörlüğüne vakit geçirmeksizin haber vermelidir. Bu durumda yazar, makalesini geri çekme veya makaleye dair bir düzeltme yayınlamada dergi editörlüğü ile işbirliği yapmakla sorumludur.

Yapılan araştırmalar için ve etik kurul kararı gerektiren klinik ve deneysel insan ve hayvanlar üzerindeki çalışmalar için ayrı ayrı etik kurul onayı alınmış olmalı, bu onay makalede belirtilmeli ve belgelendirilmelidir.

E. ETİK İLKELERE UYMAYAN DURUMUN EDITÖRE BİLDİRİLMESİ

Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi'nde editörler, hakemler, yazarlar ile ilgili etik ilkelere uymayan bir davranış ya da değerlendirme sürecindeki, erken görünümdeki ya da yayımlanmış bir makale ile ilgili etik ilkelere aykırı bir durumla karşılaşılması durumunda, lütfen ileti yoluyla uusbd@uskudar.edu.tr adresine bildiriniz.

PUBLICATION AND ETHICAL PRINCIPLES

GENERAL PRINCIPLES

The publication process of Üsküdar University Journal of Social Sciences (henceforth, “The Journal”) is predicated on the objective production, development and sharing of knowledge through scientific method. The Journal promises to adhere to academic principles and prevent false practices in conformity with academic and ethical standards. In order to maintain the ethical standards for submitted articles, the international standards of the **COPE** (Committee on Publication Ethics) are taken into account.

The submitting of an article for publication in the Journal through DergiPark article is accepted as an application for publication.

The Journal has the right to edit, publish or not publish the submitted articles.

ARTICLE REVIEW PROCESS

Regarding the articles submitted to Üsküdar University Journal of Social Sciences for publishing, the initial editorial evaluation is made within the first 30 days. Following the editorial review, if necessary, the author is given 15 days to make the required corrections. The referee review process starts for the articles that successfully passed from the initial editorial review. In the referee review process, each referee is given 7 days for accepting the invitation online, and 30 days for the review. Any of the referee’s request to have extra time based on an excuse is taken into consideration. Concerning the articles that successfully gone through the referee review process, the author is given 30 days at most to complete the improving requested by the referees. The article is sent to the referee who wishes to review it, and the referee is given 30 days for this purpose. After the last review is made by the referees, the final form of the article is put into editorial reading to be completed in 15 days. Possible requests for extra time coming from the author or the referees are taken into consideration.

Üsküdar
Üniversitesi
Sosyal Bilimler
Dergisi, 2021;
sayı: 13,
527-538

A. THE RESPONSIBILITIES OF THE EDITORIAL BOARD

Üsküdar University Journal of Social Sciences Editorial Board (henceforth, “The Editorial Board”) and Editors/Vice Editors are responsible for all the processes before, during and after the publication of each and every article submitted to the Journal.

The Editorial Board determines and implements the entire policies of The Journal, including but not limited to publication, blind review, assessment process, and ethical principles.

The initiation of blind review process for an article does not indicate a publication promise on behalf of The Journal. Likewise, the positive outcome of the review process still necessitates the affirmative decision of The Editorial Board and Editors/Vice Editors for the publication of the article.

The Editorial Board encourages academic honesty. The Editorial Board ensures the originality of the articles by uploading them on iThenticate plagiarism detection software, and evaluating their originality report.

The Editorial Board always examines the claims of plagiarism and abuse in regard to published articles. In case it is established that an author committed plagiarism, or used copyrighted material that belongs to third parties without proper and full reference and permission, The Editorial Board reserves the rights, including but not limited, to retract the article, inform the author’s head of department, dean of faculty and/or other academic institutions.

B. RESPONSIBILITIES OF EDITORS/VICE-EDITORS

Üsküdar University Journal of Social Sciences Editors/Vice-Editors are responsible for taking measures related to intellectual property rights, unethical and non-academic behaviors and plagiarism during the publication of articles and journals.

Editors/Vice-Editors, when making positive or negative decisions about the articles, take into consideration the originality of the articles, their

contribution to the field, the validity and reliability of the research method, the clarity of the narration, and the purpose and scope of the journal.

Editors/Vice-Editors implement the blind peer review and evaluation processes that are among the publication policies of the journal, keep the identities of the referees and authors confidential, and ensure that each article is evaluated objectively and in due time. Editors may correct errors, inconsistencies, or misleading in the articles.

Editors/Vice-Editors ensure the protection of personal data within the journal's publication and ethical principles.

Editors/Vice-Editors pay attention to the protection of human and animal rights in articles, attach importance to documenting the explicit consent of the participants of the research used in article. Editors/Vice-Editors rejects experimental research articles and articles that contains surveys without proper ethics committee approval.

C. RESPONSIBILITIES OF REFEREES

The opinion of the referees shall be given priority in the decision of the JOSOC Editorial Board concerning whether the submitted article will be published or not.

The referees should evaluate the work fairly and objectively following the double-blind peer review procedure.

Referees must respect the principle of confidentiality. They are obliged not to use the information obtained from the peer review process for their personal benefit. They should not share their reports or any information in relation to the article.

Referee assessments should be objective and constructive. The academic competence of the article should be taken as a fundamental criterion of assessment. Criticisms on the personalities of the authors are not considered appropriate. Referees should provide explanations and arguments via reports that are provided by the Editors/Vice-Editors. Editors/Vice-Editors do not take into account biased and personalized

evaluations or unjustified approvals and refusals, and appoint a new referee for such articles.

The referees should not accept articles that may result in personal or institutional conflicts of interest.

Referees, in case of detection, should notify the journal editorship of any actual or possible plagiarism, multicasting or simultaneous application.

The referees should conduct the evaluation in neutrality and confidentiality. Due to this principle, they should destroy the articles they have reviewed after the evaluation process. Nationality, gender, religious belief, political view and commercial concerns should not disrupt the academic neutrality of the assessment.

Referees should complete evaluations of the articles within due course. In order to improve the academic quality of the article, the referees' suggestions for revisions are delivered to the authors and, if requested by the referees, the corrections made by the authors are sent to the referees.

D. RESPONSIBILITIES OF AUTHORS

The studies submitted to JOSOC should not contain plagiarism and should be original. The responsibility lies within the authors in regard to this matter.

Any form of plagiarism is a very serious ethical problem, including self-plagiarisms. Evaluation process will be stopped for the articles that contain plagiarism. If any plagiarism is detected after the publication, Editors/ Vice-Editors will take necessary measures.

The author reserves the right to withdraw his/her article provided that the author notifies the withdrawal to the editorial board until the publication decision is taken.

Authors should not use discriminatory language based on gender, race, language, belief, culture, class, age, opinion, rank and sexual orientation.

The works/articles should not violate the privacy and intellectual property rights of a third party.

Authors, while submitting their articles, are obliged to fill Copyright Transfer and Author Agreement form which can be accessed via DergiPark and sosyalbilimlerdergisi.com.

Authors are obliged to specify all individuals who have a share in their article. Individuals with significant contributions in their article should be cited as co-authors. An article cannot be published without the consent of all authors.

The name of the persons who do not contribute to the article should not be written as an author. Changing the order of authors' names, removing and adding authors' names should not be proposed for an article submitted for publication.

Authors should state if an old version of the article is published in another medium. If the study is compiled from a dissertation/thesis (even if it is unpublished) or an unpublished scientific meeting presentation, this should be indicated on the first page as a footnote.

Authors are responsible for acting in accordance with the existing copyright laws.

If any information or data is requested from the authors during the evaluation process, they should submit the expected information to the editorship.

Authors are responsible for fulfilling the revision suggestions of the Editors/Vice-Editors and the referees. The author has the right to inform the editorship with justification, he/she does not agree with the suggestions of the Editors/Vice-Editors and referees.

All authors shall state any financial and other conflicts of interest in their research papers that may be thought to affect the results or interpretation of that paper. All sources of financial support for the study should be clearly stated.

When an author discovers a serious error or inaccuracy in a published article, it is the responsibility of the author to immediately notify the

editorship. In this case, the author is responsible for cooperating with the journal editorship in either withdrawing the article or publishing a revision of the article.

For all researches conducted and for clinical and experimental studies involving humans and animals, which require an ethics committee approval, an ethics committee approval must be obtained and should be specified and documented.

E.NOTIFYING THE EDITOR ABOUT THE VIOLATION OF ETHICAL PRINCIPLES

If a violation of ethical principles in evaluation process, preliminary assessment or a published article in Üsküdar University Journal of Social Sciences concerning Editors, Referees or Authors, is observed, please report to ***uusbd@uskudar.edu.tr***.